ÜÇ KURUŞLUK ROMAN

özelbil

ROMAN oda YAYINLARI

BERTOLT BRECHT

Türkçesi : Sema Özkaya

ÜÇ KURUŞLUK ROMAN

VAROLUŞ

Ve ne verdilerse aldı, zordur çünkü yoksulluk
Yine de dedi ki (aptal da değildi aslında):
"Niçin barındırıp beslemiyorsunuz beni?
Eyvah! Neler gelecek başıma acaba?!"
(*Bay Aigihn'in Düşüşü*'nden, Eski İrlanda Baladı)

George Fewkoombey adında bir asker Boer savaşında (*) bacağından vurulmuştu, Cape Town'da bir hastanede bacağını baldırdan kesmek zorunda kaldılar. Londra'ya geri göndüğünde kendisine 75 pound verildi; buna karşılık devletten hiçbir alacağı olmadığına ilişkin bir kâğıt imzaladı. 75 poundu Newgate'de küçük bir meyhaneye yatırdı; bu ona küçük, kurşunkalemle yazılmış, bira lekeli kâğıtlara göre, 40 şilin kâr getirecekti.

Küçücük bir arka odaya çekilip, meyhaneyi yaşlı bir kadınla birlikte bir iki hafta idare ettikten sonra, anladı ki, "bacağı" ona hiç de iyi bir kâr getirmiyordu. Müşterilere saygı göstermekten geri kalmıyordu ama gene de gelen para 40 şilinin epey altındaydı. Sonra öğrendi ki, o kâğıtları inceleyip 40 şilin kâr edeceğine aklı kestiği zaman, o çevrede inşaat varmış ve meyhanenin kârını da inşaatta çalışan duvarcılar sağlıyormuş. Tabii şimdi inşaat bitmiş, müşteriler yok olmuşlardı. Aslında asker bunu hesaplardan kolayca anlayabilirdi, çünkü tüm eski meyhanecilerin deneyimlerinin tersine kazanç, iş günlerinde hafta sonlarındakinden daha kabarıktı ama zavallıcık bugüne kadar böyle yerlere yalnızca müşteri olarak girmişti, meyhane işletmemişti ki! Burasını ancak dört ay açık tutabildi. Aslında daha fazla da idare edebilirdi ama meyhanenin eski sahibini bulmak için çok vakit yitirmişti. En sonunda kendini beş parasız sokakta buldu.

Bir süre, kocası askerde olan genç bir kadının yanında kaldı. Kadın küçük dükkânını idare ederken, o da çocuklarına savaşı anlatıyordu. Ama kocasının izine geleceğini öğrenen kadın, ufak evlerde her zaman olduğu gibi, birlikte yatmak zorunda kaldığı askeri kapı dışarı etti. Askercik birkaç gün daha oyalandı ama gitmek zo-

---

(*) O günlerde İngiltere ile Güney Afrika'daki sömürgeleri arasındaki süren savaş (Ç.N.).

rundaydı. Kocası geldikten sonra da genç kadını bir iki kez ziyaret etti, önüne biraz yiyecek kondu, ama her seferinde biraz daha düştü ve en sonunda dünyanın başkentindeki yoksullar ordusuna katıldı. Bu orduyu açlık, gece gündüz sokaklarda kovalıyordu.

Bir sabah Thames nehri üzerinde bir köprüde duruyordu. İki gündür hiçbir şey yememişti, çünkü meyhanelerde yanaştığı insanlar ona üzerindeki eski üniformanın hatırı için bir içki ısmarlıyorlardı ama kimse yiyecek bir şey ikram etmiyordu.

Şimdi gene sivillerini giymişti. Dilenmek niyetindeydi ve utanıyordu. Bacağına bir kurşun yediği, ya da iş yapmayan bir meyhaneyi satın aldığı için utanmıyordu ama tanımadığı insanlardan para istemeye utanıyordu. Onun düşüncesine göre kimse kimseye bir şey borçlu değildi.

Zor işti dilencilik. Bu, hiçbir şey öğrenmemiş olanların mesleğiydi ama şimdi anlıyordu ki bu mesleği de öğrenmek gerekiyordu. Birkaç kişiye bir şeyler söyledi ama çok gururlu bir ifadeyle konuşuyor ve adamlar kendilerini zorunlu hissetmesinler diye de yollarından çekiliyordu onlar yürürken. Bir de üstelik, öyle uzun cümleler seçiyordu ki, dilendiği kişi daha ne olduğunu anlamadan geçip giderken onun cümlesi yeni başlamış oluyordu, üstelik elini de uzatmıyordu. Böylece beş kez bunu denedikten sonra farketti ki, konuştuğu insanlar kendilerinden bir şeyler dilenildiğini anlamamışlardı bile.

Ama başka birisi anlamıştı; çünkü birdenbire arkasından kısık bir ses: "Çabuk buradan defol!" diye söylendi. Kim olduğuna bile bakmadan hemen uzaklaştı asker. Ancak birkaç yüz adım sonra arkasına bakmaya cesaret edebildi ve en aşağı düzeyde iki tane dilenci gördü. Hâlâ onu izliyorlardı.

Ertesi gün gene dokların oralarda dolaşıp ve aşağı sınıftan insanlardan bir şeyler dilenmeye uğraşırken, birden bir el sırtına vurdu: Aynı anda birisi cebine bir şey sokmuştu. Elini cebine attığında üzerinde: *J.J. Peachum, Old Oakstr, 7,* yazan bir kart buldu. Adresin altına kalemle: "Kemiklerin değerliyse buraya gelirsin!" yazıyordu. İki kez de altı çizilmişti bu yazının.

Fewkoombey, yavaş yavaş, bunların dilenmesiyle ilgili olduğunu kavramaya başlamıştı. Ama gene de Oakstr'e gitmeye hiç niyeti yoktu.

Öğleden sonra bir ayak meyhanesinde bir gün önceki dilencilerden birine rastladı. Bugün daha iyi görünüyordu. Genç bir adamdı ve hiç de kötü biri gibi değildi. Fewkoombey'nin kolunu

yakaladı ve çekti:

"Allah belânı versin senin köpoğlu köpek", diye sakin sakin konuştu.

"Numaranı göster!"

"Ne numarası?" diye sordu asker. Genç adam ona dostça, bu çevrelerin diliyle bazı şeyler anlattı. Bir yandan da gözünü üstünden eksik etmiyordu. Yeni mesleğinin bütün diğerleri gibi, hatta belki de daha iyi düzenlendiğini, vahşi, terkedilmiş bir çevrede değil, büyük ve düzenli bir kentte, uygar insanlararasında, dünyanın başkentinde bulunduğunu anlattı. Yeni sanatını icra etmek için de bir numaraya, şurada burada alabileceği bir izin belgesine gerek olduğunu söyledi. Bütün bunlar boşuna değildi. Old Oakstr'de yasal olarak katılmak zorunda olduğu bir şirket olduğunu belirtti.

Fewkoombey hiçbir şey sormadan dinledi. Sonra, aynen onun gibi, dostça -kalabalık bir caddeden geçiyorlardı- tıpkı işçiler ve berberlerde olduğu gibi böyle bir şirket olduğuna sevindiğini, ama canının istediğini yapmayı yeğlediğini, çünkü bugüne kadarki yaşamında, tahta bacağının da kanıtladığı gibi, zaten gereğinden fazla talimat aldığını anlattı. Bundan sonra da kendisini, deneyimli bir adamın çok ilginç öykülerini dinleyip anlayamayan bir yüzle dinlemiş olan adama elini uzattı. Öbürü gülerek çok eski dostmuşlar gibi omzuna vurdu ve yürüdü gitti. Gülmesi Fewkoombey'nin hiç hoşuna gitmemişti.

Daha sonraki günler her şey daha da kötüleşti.

Düzenli sadaka alabilmek için belirli bir yerde (iyi ve kötü yerler vardı) oturmanın gerekli olduğunu farketti ama bunu bir türlü yapamıyordu. Hep kovuluyordu. Diğerlerinin nasıl becerdiklerini ise bir türlü anlamıyordu. Her nasılsa ondan daha çok yoksul gibiydiler. Giysileri o kadar parça parçaydı ki, kemikleri görünüyordu (daha sonra belirli çevrelerde eti gösterecek delikleri olmayan bir giysinin kâğıtla yamanmış bir vitrinden farksız olduğunu öğrendi). Vücutça da ondan çok daha kötü durumdaydılar; daha çok ve daha ciddi sakatlıkları vardı. Çoğu altlarına bir şey koymadan soğuk taşlarda oturuyordu, öyle ki yoldan geçenler onların fena halde hastalanacaklarına inanıyorlardı. Aslında Fewkoombey de seve seve yere otururdu ama bırakmıyorlardı. Bu dehşet verici ve zalim taşlar herkes için değildi. Polisler ve dilenciler Fewkoombey'i durmadan rahatsız ediyorlardı. Sonunda öyle kötü üşüttü ki hastalık göğsüne vurdu ve ateşli ateşli, göğsünde acılarla dolaşmak zorunda kaldı.

Bir akşam gene o genç dilenciye rastladı. Adam onun peşinden geliyordu. İki sokak sonra bir başka dilenci de ona katıldı.

Fewkoombey koşunca onlar da koşmaya başladılar.

Peşindekilerden kurtulmak için ara sokaklara saptı. Tam başardığını sanırken ikisini de bir köşede önünde gördü. Daha doğru dürüst bakamadan sopalarla üstüne saldırdılar. Biri tahta bacağından çekince arka üstü yere düştü. Tam bu sırada kaçtılar, köşeden bir polis görünmüştü çünkü. Fewkoombey polisin ayağa kalkmasına yardım edeceğini umarken, bir kapı aralığından çıkan üçüncü bir dilenci, heyecanla koşanları gösterdi ve gırtlaktan gelen garip bir sesle polise bir şeyler anlatmaya çabaladı. Polisin kaldırıp bir adım öne itekledigi Fewkoombey uzaklaşırken, dilenci de üzerinde oturduğu ve elleriyle yürüttüğü demirden arabasıyla yakından izliyordu.

Bacakları yok gibiydi.

Bir başka köşe başında da Fewkoombey'i pantalonundan yakaladı. Kentin en pis yerindeydiler, sokaklar ancak bir adam genişliğindeydi, yanlarında da karanlık bir avluya açılan alçak bir giriş, ağzını açmış, esner gibi duruyordu.

"Gir içeri!" diye guruldadı topal. Bu arada da arabasının demir koluyla zaten açlıktan başı dönen Fewkoombey'i avluya iteledi. Zavallı şaşkın etrafına bakamadan da, topal dilenci maymun gibi arabadan aşağı atladı, sağlam bacaklarına aniden kavuştu ve Fewkoombey'in üzerine saldırdı.

Ondan en aşağı bir baş daha uzundu ve kolları bir orangutan gibiydi. "*Çıkar ceketini!*" diye bağırdı. "*Namusumuzla dövüşelim de, zaptetmeye çalıştığımız o kârlı yeri hangimiz kazanacağız, görelim! Ben diyorum ki: Kuvvetli olana serbest giriş, ve: Vah yenilene! Çünkü yalnız güçlü olanlar yükselip dünyadaki güzelliklere sahip olabilirler. Ama haksız aletler kullanma, kemerin altına vurma ve dizleri oyundan çek! Döğüş geçerli olacaksa İngiliz Boksörler Birliği kurallarına göre olmalı!*"

Döğüş kısa sürdü. Hem bedenen, hem de ruhen yenilen Fewkoombey, yaşlı adamın peşinden sürüklendi.

Bir hafta süreyle onu asker üniformasıyla belirli bir köşede durdurtan, akşamları hesaplar bittikten sonra yemeğini veren yaşlı adamın emrinde kaldı.

Kârı daima en düşük sınırdaydı. Yaşlı adamla hesap gördüğü için, aldığı birkaç kuruşun yemeği olan bir iki balıkla bir tas içkiyi yetip yetmediğini bile bilmiyordu. Sakatlığı daha ciddi olan, aslında hiçbir şeyi olmayan yaşlı adamın kazancı ondan çok daha iyiydi.

Zamanla asker, şefinin sadece köprüdeki yerini tutmak istediğini anladı. Ana kâr kaynakları, öğleden önce veya sabah akşam

işe gidip gelirken düzenli olarak oradan geçenlerdi. Yalnızca bir kez para veriyorlardı ve genel olarak yolun aynı tarafından gidiyorlardı ama zaman zaman da değişiklik yapıyorlardı. Hiçbir şekilde onlara güvenilemezdi. Fewkoombey bu yerin bir ilerleme olduğunu hissediyordu ama gene de tam yerinde değildi.

Bir hafta kadar sonra yaşlı adamın başı Fewkoombey'den dolayı Old Oakstr'deki esrarlı şirketle derde girdi. Üç dört dilence her ikisine de tam sabah erken saatte bir hangardaki yataklarından çıkarken saldırdılar ve onları birkaç sokak boyunca kapısındaki tabelada "*Müzik Aletleri*" yazan küçük, pis bir dükkâna sürüklediler.

Kurt yeniğiyle dolu bir tezgâhın arkasında iki adam duruyordu. Ufak tefek ve zayıf olanı yüzünde adi bir ifadeyle, bir zamanlar siyah olan ve pantalonla yelek giymiş, pis, yağlı bir şapkayı arkaya eğmiş, elleri cebinde vitrinde durup dışarıdaki donuk sabahı seyrediyordu. Ne döndü, ne de ilgilendiğini belirten bir işarette bulundu. Diğeri ise şişmandı ve istakoz kadar kırmızı bir suratı vardı, çok da daha bayağı duruyordu.

"Günaydın Bay Smithy", diye alayla yaşlı adamı selamladı ve demir bir kapıdan yan odaya geçti. Yaşlı adam kendisini getirenlerle birlikte onu takip etmeden önce kuşkulu bakışlarla çevresini süzdü. Yüzü gri bir renk almıştı.

Unutulmuş olan Fewkoombey orada ayakta kalakaldı. Duvarda bir iki müzik aleti asılıydı. Eski, parça parça trompetler, yayları kopmuş kemanlar, harab olmuş laternalar. İşler pek iyi değil gibiydi, aletlerin üstü kalın bir toz tabakasıyle kaplıydı.

Fewkoombey daha sonra girdiği işte bu yedi sekiz müzik aletinin önemli hiçbir rolü olmadığını öğrenecekti. Evin iki pencereli, dar cephesi de yerini tuttuğu bina hakkında pek bir fikir vermiyordu. Sallanan kasa çekmecesiyle orada duran büro masasından da bir şey anlamak epey zordu.

Üç büyük evi ve iki bahçeyi kaplayan binada, aslında yarım düzine kızın çalıştığı bir terzi atölyesi ve aynı sayıda işçinin yer aldığı bir ayakkabıcı dükkânı vardı. Hepsinden daha önemlisi, buralarda bir yerde 6000 kadın ve erkeğin kayıtlı olduğu bir yer vardı. Bu insanların hepsi bu evde çalışma şerefini elde etmişlerdi.

Asker henüz bu garip ve adı çıkmış evin nasıl çalıştığını anlayamamıştı, anlaması için de haftalar geçmesi gerekiyordu. Ama böyle esrarlı ve büyük bir işe girmesinin kendisi için bir şans olduğunu görmemek için de fazla umutsuzdu.

Fewkoombey'in ilk patronu o sabah bir daha görünmedi; asker onu ancak iki üç kez daha, o da uzaktan görebildi.

Şişman adam biraz sonra demir kapıyı aralayarak dükkâna seslendi:

"Gerçek bir tahta bacağı var!"

Müdür gibi görünen şişko, Fewkoombey'e doğru gitti ve tahta bacağını görmek için pantalonunu kaldırdı. Sonra elleri cebinde pencereye gitti, dışarı baktı ve yavaşça sordu:

"Ne yapabilirsiniz?"

"Hiçbir şey", dedi asker ve yavaşça, "dilenirim".

"*Bunu herkes yapar*", dedi küçük adam alayla. "*Tahta bir bacağınız var diye mi dileneceksiniz? Ha? Ama bu bacağınızı vatanınıza hizmet ederken mi kaybetmiştiniz? Bu daha da kötü! Herkesin başına gelebilir. (Savunma Bakanı değilse tabii) Bacağını kaybeden herkes başkalarından merhamet mi dilenecek? Tabii! Ama gerçek olan bir şey daha var ki, o da, kimsenin seve seve bir şey vermediği! Savaşlar kural dışıdır. Bir deprem olursa kimse bir şey yapamaz. Sanki kimse vatanseverlerin vatanseverliğinden elde edilecek kârı bilmiyormuş gibi. Herkes önce gönüllü gider, sonra bacaklar gidince kimse istemez. Bir de bira taşırken bacağını kaybedip de, bilmemne savaşında yaralandığını yutturmaya kalkışanlar var. Asıl önemli olan, vatan için savaşa gitmek niye bu kadar kârlı, niçin bu cesur insanlar şeref ve zafere boğuluyorlar? Bacakları gitti diye mi? Bu küçük risk olmasaydı -ya da tamam, büyük riskülkenin teşekkürü niye? Aslında siz bir savaş karşıtı göstericisisiniz, inkâr etmeyin. Böyle etrafta dolaşıp sakatlığınızı saklamamakla demek istiyorsunuz ki, bakın, savaş ne kötü şey, insan bacağını kaybedebiliyor. Utanın bayım, savaşlar korkunç ama gereklidir. Her şeyimiz elimizden alınsın mı? İngiltere adasında yabancılar, düşmanlar mı dolaşsın? Onların ortasında olmayı mı isterdiniz? Bakın, istemiyorsunuz. Kısaca bu sefaletinizle ortada dolaşmamalısınız. Buna yeteneğiniz yok.*"

Konuşurken askere bakmadan demir kapının arkasındaki büroya gitti. Şişman adam dışarı çıktı ve Fewkoombey'i bir avludan geçirerek -dediğine göre bacağından dolayı- ona köpeklere bakma işini verdi.

Böylece asker gece gündüz avluda dolaşıp körlerin köpeklerine bakmaya başladı. Köpekler bir sürüydü, körler için de özel eğitilmiş değillerdi (zaten burada beş tane bile gerçek kör yoktu). Yeterli merhamet uyandırabilecekler miydi, yani yeterince ucuz görünüyorlar mıydı, bu da tabii yiyecekleriyle bağlantılıydı. Evet, çok ucuz görünüyorlardı.

Bir nüfus sayım memuru mesleğini sorsaydı Fewkoombey ce-

vabı çok zor bulurdu ama polisten korkusundan değil, kendine dilenci diyememesinden. Dilenciler için alet edevat satan bir şirkette memurluk yapıyordu. Fewkoombey'i doğru dürüst bir dilenci yapmak için başka deneme yapılmadı. Buradaki uzmanlar onun hiçbir zaman o kadar ilerleyemeceğini ilk bakışta anlamışlardı. Şanslıydı. Bir dilenci için gerekli özelliklere sahip değildi ama buradaki birçok kişide olmayan gerçek bir tahta bacağı vardı ve bu da ona bir iş sağlamak için yeterliydi.

Ara sıra dükkâna çağrılıp bir polis memuruna tahta bacağını göstermesi isteniyordu. Aslında bunun için ne yazık ki gerçek bir tahta bacak gerekli değildi. Adam oraya bakmazdı bile. Tesadüfen dükkânda hep müdürün kızı Polly Peachum bulunur ve memurları idare ederdi.

Eski asker hayatının kalan son altı ayını köpeklerle geçirdi. Sonra varlığı, boynuda bir ip, bir sürü insanın bağrışmasıyla sona erdi.

Bu ilginç eve vardığı sabah camda gördüğü adam Bay Jonathan Jeremiah Peachum'du.

BİRİNCİ KİTAP

POLLY PEACHUM'UN AŞKI VE EVLİLİĞİ

Bir zamanlar, henüz bakireyken, inanırdım ki
-ve ben de bakireydim bir zamanlar senin gibi-
Belki bir gün bana da biri gelir
O zaman bilmeliyim ne yapacağımı.
Ve eğer parası varsa
Ve kibarsa
Ve yakası hep temizse
Ve kadınları da iyi anlarsa
O zaman "Hayır" derim ona.
Kafamı havaya kaldırırım
Umursamam hiç.
Ay bütün gece parlasa da
Sandal iskeleye bağlanmış da olsa
Başka bir şey olamaz.
Evet, o zaman öylece yatıp duramam!
Evet, o zaman soğuk ve kalpsiz olmam
Gerekir.
O zaman yalnızca
"Hayır" demem
Gerekir.

İlk gelen Kent'tendi.
Ve gerçek bir erkekti.
İkincinin üç gemisi vardı limanda
Ve üçüncü deli oluyordu bana.
Ve paraları olduğu için
Ve kibar oldukları için
Ve yakaları hep temiz olduğu için
Ve kadınları iyi anladıkları için
Onlara "Hayır" dedim.
Kafamı havaya diktim
Hiçbirini umursamadım.
Ay bütün gece parladı

Sandal iskeleye bağlandı
Ama başka bir şey olamazdı.
Evet, öylece yatıp kalamazdım!
Evet, soğuk ve kalpsiz olmalıydım.
Evet, çok şeyler olabilirdi!
Ama ben yalnız "Hayır" dedim.

Ama günlerden masmavi bir gün
Biri geldi, beni istemeyen.
Ve şapkasını gidip odamdaki çiviye astı
Ve ben ne yaptığımı bilemedim artık.
Ve parası yoktu
Hiç de kibar değildi
Ve yakası hep kirliydi
Kadınları da hiç bilmezdi
Ona "Hayır" diyemedim.
Kafamı havaya kaldırıp
Umursamadan duramadım.
Ah, ay bütün gece parladı
Ve sandal açıldı iskeleden
Başka türlü olamazdı.
Evet, o zaman uzanıp yatmak gerekir!
Evet, soğuk ve kalpsiz olamazdım!
Ah, öyle çok şey oldu ki
"Hayır" diyemedim.

(Polly Peachum'un Şarkısı)

1

Diiencinin Dostu

J.J. Peachum insanların gittikçe artan acımasızlıklarına karşı sefillerin en katı kalplilere bile dış görünümleriyle seslenebilecekleri bir dükkân açmıştı. Önce dilencilerin ve sokak çalgıcılarının satın aldıkları kullanılmış müzik aletleriyle ilgilendi, sonra kâr az geldiği için kendini piskoposluğun yoksullar hamisi olarak tayin ettirdi ve yoksulların durumunu incelemeye başladı. Ona bu düşünceyi veren dilencilerin müzik aletlerini kullanmalarıydı.

Bu aletleri kalpleri yumuşatmak için kullanıyorlardı ki, bu iş hiç de kolay değildi. Kişinin hali vakti ne kadar yerindeyse kalbine girmek o kadar zordu. Ruhuna özlenen hareketi getirmek için konserlere en yüksek fiyatı vermeye hazırdı bunlar. Ama biraz daha aşağıda olanların varolma savaşından sertleşen kalplerini yumuşatmak için birkaç kuruşları bile yoktu.

J.J.Peachum eski orgları kiralayanların parayı ödemek için gittikçe daha çok zorlandıklarını gördü. Zamanımızın insanının kalbine dokunan ancak bir iki şey var: daha da kötüsü bunlar birkaç kez üstüste kullanıldı mı, bu insan, duygusallığının kendisine zararı dokunacak sonuçlarını keşfedip duygusuzluğa sarılıveriyor. Örneğin bir adamı kopmuş bir kolla sokağın köşesinde gören bir başka adam, bunun ilk dehşeti ile önce iki peni verebilir; ama bu ikinci kez yarım peniye düşer, üçüncüde ise dilenciyi soğukkanlılıkla polise bildirebilir.

Peachum çok küçükten başladı.

Bir süre tek kollu, kör, ya da çok yaşlı birkaç dilenciyi öğütleriyle destekledi. Onlara sadaka verilen iş yerleri buldu, çünkü her yerde her zaman sadaka verilmezdi. Örneğin Haziran ayında banklarda oturan çiftleri arayıp bulmak müzikten daha kârlıydı, onlar daha kolay para verirlerdi.

Peachum'u dinleyen dilenciler kısa sürede çok daha iyi kâr etmeye başladılar ve ona da kazançlarından pay vermeyi kabul ettiler.

Çalışmalarını güvenle biraz daha ilerletti.

Kısa süre sonra doğanın verdiği sefil görünüşün, orasını burasına sanatkârane bir şekilde dokunularak düzeltilmiş bir dış görünüş kadar etkili olmadığını farketti. Tek kolu olanlar gerçekten mutsuz görünmüyorlardı. Bunun yanında yetenekli olanların ise yalnız-

ca elleri yoktu. Buradan başlamak gerekiyordu.

Peachum birkaç bozuk taklit organ yaptı, şiddet izleri açıkça belli olan kol ve bacaklar gibi. Bu iş, şaşırtıcı bir başarıya ulaştı.

Kısa süre sonra böyle organları fabrikasyon olarak üretebilmek için küçük bir atelye açtı.

Belirli dükkânlar, en başta yiyecek maddesi satanlar, güzellik salonları ve belirli kasaplar, böyle iğrenç organlarla mağazalarının önünde oturan dilencilere, biraz uzaklaşmaları için seve seve bir miktar para verirlerdi. Bu, dilencilerin rakip dükkânların önüne gitmek için aldıkları daha büyük vergilere yönelik bir adım oldu. İş dünyası varolma savaşı veriyordu.

Peachum'un, dilenci dostu Bay J.J.Peachum'un kayıtları geliştikçe, belirli bölgeleri belirli dilencilere ayırmaya başladı. Aradan girmek isteyenler, bazen şiddet kullanarak uzak tutuluyordu.

Bu, Peachum'un başarıya giden yoldaki gerçek başlangıcıydı.

Ama Peachum bu zaferden sonra yan gelip yatmadı. Adamlarını yetiştirmek için durmadan dinlenmeden çalışıyordu. Şimdi adamakıllı büyümüş olan iş yerinin bazı odalarında gittikçe daha çok işçi durumuna gelen dilenciler ciddi bir yetenek sınavından sonra titreme, körlük, gibi konularda eğitiliyorlardı. Peachum'un durgunluğa tahammülü yoktu.

İnsan sefaletinin belli başlı tipleri meydana getiriliyordu; büyüme bozukluğu kurbanları, savaş sanatı kurbanları, sanayi gelişimi kurbanları. Kalplere dokunmayı, düşündürmeyi, can sıkmayı öğreniyorlardı. İnsanlar kârlı girişimleri kolay koiay bırakmazlar ama sonuçlarını örtbas etmek isteyecek kadar da zayıftırlar.

Yirmi beş yıl durmadan çalışmanın sonunda Peachum üç eve ve gittikçe büyüyen bir işletmeye sahip oldu.

Şeftali Çiçeği

Bay Jonathan Jeremiah Peachum'un garip fabrikasının bulunduğu evlerin, bir sürü odası vardı. Bunlardan küçük, pembe badanalı biri de kızı Polly Peachum'a aitti. Dört küçük pencerenin ikisi ön cepheden caddeye bakıyor, diğer ikisi de bir avluyu görüyordu ama önlerinde tahta bir balkon vardı ve içerisinin görünmemesi için keten perdelerle kapatılmıştı. Bu pencereler sadece çok sıcak gecelerde odanın serinlemesi için açılırdı. Oda, ikinci katta, tam damın altındaydı.

Polly'e mahallede herkes "Şeftali" derdi. Çok güzel bir cildi

vardı çünkü.

İkinci kattaki bu oda, Polly ondört yaşındayken hazırlanmıştı (dendiğine göre içkiye olan düşkünlüğünü saklayamayan annesini fazla görmesin diye). Bu yaştan itibaren de kendisine "küçük hanım" dendi ve belirli zamanlarda ön taraftaki dükkânda görünmeye başladı, özellikle polis merkezinden Mitchgins geldiğinde. Bu iş için belki daha çok gençti ama dediğimiz gibi çok güzeldi.

Terzihaneye ve diğer atölyelere çok seyrek giderdi. Babası onu, oraları değil, kiliseyi ziyaret ederken görmek istiyordu. Ama gene de Polly bunları biliyor ve tanıyordu.

Bu arada müzik aletleri dükkânı çok gelişiyordu ve deniyordu ki, şişko Mitchgins eğer Polly olmasaydı bu dükkânla çok daha fazla ilgilenirdi. Ortadaki birkaç alet için dükkâna çok fazla insan girip çıkıyordu.

J.J. Peachum şimdi yasal olarak toplam üç piskoposun yoksullar hamisiydi ama yoksullar ona gitmekten pek hoşlanmıyorlardı, çok fazla yoksuldular. Yönetimi altında ve iş dolayısıyla olmazsa Peachum dilencilere pek aldırmazdı.

"Şeftali"nin şişko Mitchgins'e iyi davranması çok doğaldı, her şey onun uğrunaydı çünkü. Babasının sık sık: "Şu çocuk olmasaydı, bu köpek gibi hayata bir dakika bile katlanmazdım, hele senin mezarda kafa çekmen için hiç, Emma." dediğini duyardı Polly.

Emma, Bayan Peachum'du ve kocası küçük alışkanlıklarını böyle aşağıladığı zaman, o da: "Evliliğimizde bazı başka güzel şeyler olsaydı, ağzıma bir damla bile koymazdım. Bugün bile bırakabilirim", diye bağırırdı.

Çocuklar böyle cümleleri çok sık duyarlar ve belirli bir şekilde etkilenirler.

Ama sakın düşünülmesin ki "Şeftali" Metchgins veya başka birinin hoşuna gitsin diye yetiştirilmişti. Tam aksine! Hiç anımsamazdı ki pencereleri her seferinde sıkı sıkı örtülen banyoda geceliksiz yıkansın! Bay Peachum kızının güzel cildinin görülmesini kesinlikle onaylamazdı. Aynı zamanda kızını evin dışında on dakika bile serbest bırakmazdı. Bütün diğer çocuklar gibi okula giderdi ama her seferinde Sam tarafından getirilirdi.

Bir keresinde Bay Peachum karısına: "Kızım seksten başka bir şey düşünmüyor", diye bağırmıştı, çünkü Polly'i odasının duvarına gazeteden kestiği bir artist resmini asarken yakalamıştı. Bu düşüncesini yıllarca değiştirmedi.

Bayan Peachum'un seks konusunda daha başka ve daha acı görüşleri vardı. Kızı on sekiz yaşına gelince pazar günleri öğleden

sonraları birlikte "Mürekkep Balığı"na gitmeye başladılar. Burası, arka tarafında üç cüce kestane ağacı olan namuslu bir lokantaydı. Pazar günü öğleden sonraları ve akşamları teneke birorkestra çalardı. Çok saygıdeğer bir şekilde dansedilir, anneler de örgüleriyle bahçede otururlardı.

Burada Peachum gibi bir kız farkedilmeden uzun süre kalamazdı. Bir sürü talip ortaya çıktı. Bunların ancak ikisi dikkate değerdi. Önce Bay Beckett göründü. Bay Smiles ise daha sempatikti. Bay Beckett'in ilgisi Bay Smiles'ın ortaya çıkmasıyla daha arttı.

Beckett, kırk yaşlarında, tıknaz, turp kafalı biradamdı. Ayakkabılarının üstüne düğmeli tozluklar giyer, büyük ellerinden koca bastonu hiç eksik olmazdı. Cildi daha genç olan Smiles ile kesinlikle karşılaştırılamazdı, Smiles'ın yüzünde Thames'te kürek çeken genç insanların sağlıklı rengi vardı. Ama Beckett iş adamıydı, Smiles ise bir avukatlık bürosunda sekreterdi. Beckett, Bayan Peachum'a bir yönden daha güven veriyordu. Smiles gibilerinde sorumluluk duygusu yoktu, günlük yaşarlardı. Böyle ipsiz sapsızlar için bir meslek sahibi olmak hiçbir şey ifade etmezdi.

Şeftali, o ilkbahar akşamları bir "ev idaresi" okuluna gidiyordu. Dönüşte hep bay Smiles ortaya çıkıp, kızı evlerin aralıklarına sıkıştırıyor, ellerini iki tarafından duvara dayayıp kollarının arasında onunla konuşuyordu.

Polly'nin mis gibi kokusunu içine çekiyor ama güzel kokmak konusunda kendisi o kadar titiz davranmıyordu.

Bayan Peachum bir şeyler hissettiğinden kızının çamaşırlarını her ay sıkı sıkı kontrol ediyor ve Bay Beckett'i yeğlediğini her fırsatta gösteriyordu. Bay Beckett kereste tüccarıydı, belirli prensipleri vardı. Bayan Peachum'un koruyuculuğunda ön plana çıkmıştı, hem bu yalnız görünüşte de değildi. Yakışıklı adamın çekiciliğine karşın, hali vakti iyi olan adamın hiç de azımsanmayacak baştan çıkarıcılığını ortaya koymuştu.

Dansederken ellerini kalçalara koymakta gösterdiği incelik, bir kereste tüccarı için gerçekten şaşırtıcıydı. Annenin farkettiği bu iyi yanları daha da eğlenceli olabilirdi ama Bay Beckett böyle masum yakınlıkların dışına hiç çıkmıyordu.

Çok meşgul bir iş adamı olduğu için Bay Smiles'a göre daha az avantajlıydı. Her zaman işlerini bırakamıyordu Polly için.

Gene de kısa süre sonra Peachum'ların niyetinin ciddi olduğunu farketti. Şans eseri de, başkalarının tersine, gerçek bir evliliğe pekitirazı yoktu. Bayan Peachum'la kızını bir Pazar sabahı Thames kıyısında küçük bir pikniğe davet etti. Ama piknik neredeyse suya

düşüyordu, çünkü Bay Peachum Cumartesi akşam üzeri çok acınak bir durumda eve geldi, zavallı bir sesle ıhlamur istedi, hemen yatağa yatıp karısına, karnına nemli, sıcak bezler sarılmış bir tuğla koymasını söyledi.

Bir süredir her zamanki çalışma alanının dışında bir takım işlere bulaşmıştı. İş, nakliye gemileriyle ilgiliydi. Durumu hiç de iyi değildi ve heyecandan midesi dönüyordu. Ama gene de Pazar sabahı erkenden, hâlâ hasta gibi olmasına karşın karısı ve kızıyla kiliseye, oradan da bir toplantıya gitti. Kadınların şansı vardı, Bay Peachum ciddi güçlükler içinde gibiydi.

Beyaz bir elbise giymiş olan Bay Beckett, bu gezi için iki yüksek tekerlek üstünde yalnız iki tane oturacak yeri olan havadar bir fayton kiralamıştı. Sürücü biraz daha yüksek bir yerde oturuyordu.

Odun tüccarının bu dar aracı kiralaması nedensiz değildi.

Giderken Bayan Peachum, Bay Beckett'le Polly'nin arasına sıkıştı ama otların üstünde üçünün ayakları dibindeki bir sepetten yumurtalar, jambonlu ekmekler ve tavuktan başka, üç şişe de likör çıktı ve böylece Bay Beckett dönüşte gayet mutlu olarak Polly'nin yanına oturdu.

Biraz yağmur çiseledi, sarındıkları yün örtü pek yetmedi, ve Bayan Peachum kalın sesiyle arabacıyı saatin ikiye geldiğini söyleyerek uyardı.

İki hanımla "Mürekkep Balığı" önündeki vedalaşma kısa sürdü ve başka bir randevu kararlaştırılmadı. Kereste tüccarı ayrılırken, çıplak kafasına yağan yağmuru saymazsak, tıpkı yoluculuğa başlarkenki gibi faytonun önünde duruyordu ama artık aynı adam değildi. Bir sonraki hafta, dakikası para demek olan bu adam, Perşembeler dışında her akşam, "Mürekkep Balığı"nda oturuyordu, hata bir akşam iki kez bile geldi. Sadece Bayan Peachum onu değişik zamanlarda üç kez ağır bastonunu iki eliyle sırtına dayamış, Old Oakstr'de dururken gördü. Aslında daha çok üzerinde "Müzik Aletleri" yazan tabelaya bakıyor ve evi gözetliyordu.

Şeftali'yi beklerken bu garip alet dükkânını çok iyi incelemişti. Kapıdan içeri giren normal insanları ve sakat arabalarıyla çıkan diğerlerini görmüştü. Çok kısa sürede hepsinin aynı insanlar olduğunu anladı. Enkaza dönmüşlerdi. Yavaş yavaş işin ne olduğunu kavradı. Bir altın madeni bulmuştu.

Bay Beckett'i birinci kattaki pencereden seyreden Bayan Peachum'un bu inatçı âşık hakkında bir takım düşünceleri vardı.

Herhalde Şeftali'den yana bir şeyler beklemişti ama bunu elde

edememişti. Hele piknikten belirli sonuçlara varacak bir şeyler ummuştu, ama aynı beklentileri galiba üçüncü bir kişi pek paylaşmıyordu.

Polly ev idaresi kursundan dönerken evin öbür sokaktaki girişini kullanıyordu.

Sık sık Smiles'la buluşmak için acele ediyordu. Akşamları çiftler banklarda otururken onunla parklarda dolaşmak çok hoşuna gidiyordu. Smiles Şeftali'ye güzel şeyler söylüyor, onun görünüşüyle ilgileniyordu. İlle de boynunda belirli bir yeri görmeliydi, yoksa giysisinin "elverişli" olmadığını düşünüyordu. Onun için çıldırdığını söylüyordu.

Randevularına da hep vaktine geliyordu. Böylece sorumluluklarına sahip çıktığı duygusunu uyandırıyordu.

Şeftali bu günlerde gerçekten ilk kez gelişti, çiçek açtı. İlkbahardı. Polly ince, beyaz benekli, mavi bir giysiyle giysilerin lekeli görünmeleri için balmumu yapıştırılan terzihaneden geçiyor ve çalışmaktan kamburu çıkmış kızlar o daracık, küçük pencereli odada kendisi hakkında saygısızca konuşurlarken eteklerini kaldırıp küçük, beyaz poposunu gösteriyordu.

Avluda köpeklerle itişiyor ve kahkahalarla gülerek onlara komik isimler takıyordu. Bir Terrier'ye "Smiles" diyordu. Bahçedeki perişan erik ağacını birdenbire güzel bulmaya başladı. Sabahları yıkanırken şarkı söylüyordu. Belirli bir kişiye olmasa da, âşıktı.

Dolunay gibi güzel yüzünü dirseklerine dayayıp akşamları pencerede oturuyor ve romanlar okuyordu.

"*Ahh*", diye içini çekiyordu o sırada, "*güzel, temiz Elvira'nın savaşı o günahkâr düşünceleriyle ne kadar da ürpertici! Sevgilisine âşık, o güvenilir, atletik adama; onu bütün kalbiyle seviyor, en yüksek ve soylu duygularla; gene de içinde, çok derinlerde başka arzular var, karanlık, sıkıntılı, bulanık duygular bunlar, ihtirastan pek de farklı değil. Sık sık "bu adamla başka neler olacak?" diye iç çekiyor, "ve ne zaman olacak?" Benim durumum Elvira'nınkiyle karşılaştırılırsa çok daha kötü. Kimseye âşık değilim ve gene de böyle arzular duyuyorum! Sevgilimin bunları uyandırdığını iddia edebilir miyim? Hayır, edemem. Güzelliğimden etkilenmiyorum herhalde -zaten güzellikne Bay Beckett için, ne de yakışıklı Bay Smile için söz konusu- sabah erkenden kalkıp çok masumca yıkanırken böyle duygulara kapılıyorum ve bunlar öyle kötü arzular ki, Bay Beckett'le Bay Smiles bile gözüme güzel görünüyorlar. Acaba kendim hakkında ne düşünmeliyim? Eğer bu iş böyle sürerse, yani dünyadan uzak, pembe boyalı bir odada, çarşafı çeneme kadar çekmiş,*

böyle düşlere kapılırsam -rüyalarımdan söz etmek bile istemiyorum- bedenimin bu arzuları beni başkalarının da sonu olan kaldırımlara falan sürükleyecek. Bırkaç böyle gece daha geçirecek olursam tek bacaklı George'la avluda köpeklerin arasında yatıvereceğim! Gene de Bay beckett hiç de fena sayılmaz. Ama nasıl onun gelecekteki eşinden beklediği gibi davranabilirim? Nasıl gözlerine açıkça bakabilirim, evlenmeden önce hiçbir zaman yerine getirilemiyecek olan bu duygularımı nasıl bastırabilirim?"

Şeftali'nin kereste tüccarıyla evlenme kararı neredeyse kesinleşmişti. Bay Peachum'un pratik zekâlı kızı iki âşığı arasında ağırbaşlı ve güvenilir olanını seçmişti.

Gene de neşeli Bay Smiles sık sık Polly ile buluşuyordu. Hatta Polly'i mobilyalı bir odada birlikte yaşamaya kandırmak için çalışıyordu. Ama bunun kız üzerindeki etkisi, Smiles'ın bir eşle yaşabilmek için gerekli maddi olanaklara sahip olmadığını kararına varması oldu. Ve ikinci kez birlikte evden çıkarlarken Bay Beckette tarafından görüldüler.

Bayan Peachum Beckett'den gelen ilginç bir mektubu okudu. Adam Polly'e bir buluşma teklif ediyor ve ona piknikte olmuş bir şeyi! hatırlatıyordu. Hiç de hoş bir mektup değildi!

Bayan Peachum, kızıyla Bay Beckett'in gelecek pazar tekrar "Mürekkep Balığı"nda buluşmalarını ayarladı. Smiles hakkında pek bir şey bilmiyordu ve gerçeği anlatan kimseye de inanmayacaktı, hiç durmaksızın kızını şimdiden damadı kabul ettiği kereste tüccarına karşı uygun bir şekilde nasıl uyaracağını düşünüyordu. Geceleri, daha çok sabaha karşı, ufak tefek kocasının yanında yatarken, mutlulukla dolu olarak kızıyla kereste tüccarı adını verdiği Jimmy' nin kucaklaşmalarını hayal ediyordu.

Ama endişeleri yersizdi.

Kestane ağaçları altındaki yuvarlak demir masalarda, müşteriler dans edilmediği zamanlarda sıkışık otururlardı ve Polly'le Bay Beckett de dans ediyorlardı. Bu durumda sohbet etmek zorlaşıyordu. Ama gene de Bay Beckett her iki hanımı da kendine bağlayabildi.

Kendine bir porsiyon yağlı sirkeli ciğer ısmarladı. Bunu yemeye hazırlanırken lâfı Stanford Sills'e getirdi. Bu adamı gazeteler tersanelerdeki cinayetlerden sorumlu tutuyorlardı. Hanımlar Sills'i duymuşlardı ve Bay Beckett'le bu cinayetleri işleyen adam hakkında aynı düşünceyi paylaşıyorlardı.

Bay Beckett polisin aleyhinde hiçbir zaman yeterli kanıt bulamadığı ve yeraltı dünyasının müthiş korktuğu bu adam hakkında

epey şeyler anlattı. Hatta polisin aradığı bazı haydutlar, doklarda "Ustura" adı verilen Stanford Sills tarafından takip edildiklerinden korktukları için, kendiliklerinden Scotland Yard'a gidip teslim olmuşlardı.

Polly adamın nasıl biri olduğunu biliyordu ve kereste tüccarına tam bir tarifini verdi.

Sarışın, çok zayıf ve çok şıktı. O kadar güzel giyinirdi ki dok işçisi giysileri içinde bile kılık değiştirmiş bir beyefendi gibi görünürdü. Gözleri yeşildi. Kadınlara da çok kibar davranırdı.

Polly çok eğleniyordu. Bay Beckett'in kız üzerindeki etkisi tartışılmazdı.

Bay Beckett'le ikisi neşeyle dansediyorlardı ve Bayan Peachum konuşmalarının yalnızca bazı bölümlerini duyabiliyordu. Şaşkınlıkla kızının Bay Smiles'tan ve onu ne kadar keyifli biri olduğundan söz ettiğini duydu. Polly çok tatlıydı. Bay Beckett ise durmadan terliyordu. Kız, adama kancayı takmıştı.

Ertesi sabah Bay Beckett gene dükkânın karşısındaki sokaktaydı. Öğleden sonra Bayan Peahcum'u ziyarete geldi. Kadıncağız işi henüz bilmeyen ve her şeyin dikkatle anlatılması gerektiği Bay Peachum'dan korktuğu için ikircimliydi. Bay Beckett salondaki kırmızı kadife kaplı koltuğun ucunda oturup Bayan Peachum'u Smiles'ın uğursuzun teki olduğu, kadınlarla çok haşır neşir olduğu ve zevku safaya daldığı konusunda uyardı. Smiles'ın Polly'e mektup yazıp yazmadığını sordu ve neredeyse çini sobayı, yakılmış mektup var mı yok mu diye karıştırmaya kalktı.

Giderken merdivenlerde Polly'e rastladı ve onu kursa kadar götürdü. Polly evinden, girip çıkan insanlardan, soyunma odalarında onlardan hiç tiksinmediği için kendisini çok seven beylerden söz etti. Sanki gözlerinin etrafında mor halkalar var gibiydi. Bu, kereste tüccarını çok üzdü.

Aslında ona göre Polly'nin evi bir sürü genç adamın kapılardan girip çıktığı, bir genç kız için kesinlikle uygun olmayan bir yerdi. Kafasında hep gittikleri piknik, daha doğrusu piknikteki dönüş yolculuğu vardı. Bu olaydan ne şimdi, ne de daha sonra asla söz etmedi, sanki kaderin üstüste gelen ağır darbeleri, onu karısıyla uzun sohbetlerden alıkoyuyor gibiydi. Polly'nin saflığından kuşkusu ona karşı olan ilgisini neredeyse daha da artırıyordu.

Şimdiye değin Şeftali'ye duyduklarını başka hiçbir kadına duymamıştı.

Düşüncelerini şöyle bir toparlayınca, "*çok yanlış*", dedi kendi kendine, "*bir kıza onunla parası için mi, yoksa kendisi için mi evle-*

neceğini söylemek çok yanlış. Bunlar ikisi de hemen hemen aynı şeyler. Bir kızın serveti kadar bir adamı şehvetle çeken çok az şeyi vardır. Tabii parası olmasa da ona gene istek duyardım ama aynı şekilde değil."

Kereste tüccarı kadınlarla ilişkilerinde acemi değildi. Başından, hem de aynı zamanda, birkaç evlilik geçmişti. Maceraya pek zamanı yoktu, çünkü tehlikeli işlere bulaşmıştı ve epey zorluk çekiyordu. Ama yeni bir evlilik kesinlikle gerekliydi onun için; dükkânlarının durumu pek iyi değildi.

Aynı zamanda göğüs cebinde, polis müdürünün gazetecilere "Ustura" adıyla bilinen Stanford Sills hakkında verdiği bir demecin kesikleri duruyordu. Bunları ona adını vermeyen biri göndermişti ve bu yüzden çok huzursuzdu. Dilinin ucuna kadar gelen şeyleri söyleyemiyordu.

Bir hafta kadar sonra, İş adamı Jonathan Jeremiah Peachum, Bay Coax adında birinin entrikalarına karıştı ve gözünü gelişmekte olan kızına çevirdi.

2

Ve onlar savaşa gittiler
Cephaneleri yoktu
Ve bazı iyi kişiler
Onlara cephane buldular.
"Savaş olmaz kurşunsuz,
Sana kurşun gerek çocuğum!"
"Siz bizim yerimize savaşa gidiyorsunuz
Biz sizlere kurşun üretiyoruz."
Ve bir yığın silâh yaptılar.
Sonra bir savaş daha gerekti
İyi insanlar hemen savaşı buldular.
"Cepheye, cepheye çocuklar!
Vatan elden gidiyor!
Cepheye gidin ananız, bacınız uğruna
Din ve kralımız adına!"

(Savaş Şarkısı)

Majesteleri Hükümetinin Bir Dileği

William Coax'un mesleği komsiyonculuktu. Kartvizitine bakılırsa, kentte bir yerlerde bürosu vardı ama kimse, kendisi bile oraya gitmezdi. Zaten bir yararı da olmazdı, çünkü büroda yalnız soluk yüzlü, işe yaramaz bir kızcağız, harfleri karışık bir daktilonun başında otururdu. Bu da önemli değildi, çünkü kız büroda yazı yazmak için değil, Bay Coax'un nerede oturduğu anlaşılmasın diye, buraya gönderilen mektupları almak için bulunurdu. Bay Coax evine kimseyi kabul etmez, bütün işlerini lokantada hallederdi.

"Hiçbir alete gereksinmem yok. Ben yalnız büyük işlerle uğraşırım", derdi hep. Kirli hiçbir şeyi tutmazdı, sürekli eldiven giyerdi. Ayrıca göze batan gri elbiseler, mor çoraplar giyer, ve kıpkırmızı kravatlar takardı. Kendisine sorarsanız uzun ve inceydi ama normal elbiseler için gerekli vücuda sahipti. Onu sivil giyinmiş bir asker sandıklarını düşünürdü, onun için dimdik yürürdü.

Çok para alan memurları yoktu ama tek başına da değildi. Belirli bakanlıklarda, utanmaz, tembel muhasebecilerden daha çok işe yarayan tanıdıkları vardı.

Örneğin böyle bir adam Denizcilik Bakanlığı'ndaydı.

Bu adamdan bir gün Majesteleri Hükümeti'nin bir isteği olduğunu öğrendi. Cape Town'a gidecek birlikler için gemiler gerekliydi. Coax, Majesteleri'nin bu dileğini yerine getirmeyi denemeye karar verdi. İş denizcilikle ilgili olduğu için en adi denizcilerin uğradığı bir meyhaneye gidip eski gemiler hakkında soruşturma yaptı. Bir ikisini öğrendi de. Bu gemiler, sıradan bir denizcilik şirketi olan "Brookley ve Brookley" firmasına aitti.

O zamanlar Londra'da birçok kişi hükümetin Güney Afrika'daki savaş için ticaret dünyasından istediği destek konusunda pek de titiz değildi. Hükümete marmelat satmaya hazırdılar ama bu marmelatı kendileri yemeye hiç de meraklı değildiler. Coax bunlara benzemiyordu. Ülkesinin uğrayacağı talihsizliklerle zengin olma düşüncesine katılmıyordu ve zararsız ama çok uzun süre alan bürokrasiyle ve soruşturmalarla uğraşmak niyeti de yoktu. Bay Coax'un meyhanede öğrendiği gemileri, hükümette tanıdıkları olan herhangi birisi de satabilirdi. Bunlar, "Brookley ve Brookley" şirketinde yaptığı geniş soruşturma sonucu öğrendiği gibi, oldukça ucuz gemilerdi.

Komisyoncunun satışa çıkarılmış gemiler hakkında B.B. ile yaptığı kısa konuşmada, gemilerin tonajı ve fiyatından hiç söz edilmedi. Ne Bay Coax bir soru sordu, ne de öbürleri gemilerin durumu hakkında bir şey söylediler. Üçü de buna herhangi bir mahkemede, her zaman yemin edebilirlerdi.

Gemilerin yük kapasiteleri veya ucuzlukları kesinlikle Bay Coax'u bu gemileri satın almaya itmiş değildi. Londra'da iyi bir fiyata yük gemisi alacak bir sürü insan tanıyordu. Savaştan dolayı nakliye ücretleri çok yüksekti. Satışa çıkarılan gemi çok azdı ve çok pahalıydı. Ama tabii doğru dürüst gemilere ihtiyacı olan hiç kimse Brookley firmasını aramazdı.

Bay Coax bütün çabasıyla birkaç da düzgün gemi arıyordu, hükümet için değil tabii, özel şirketler için. Hükümetin yük kapasitesi hakkında isteği pek umurunda değildi. Bütün bir hafta araştırmalarını sürdürdü.

Ve bu gemileri aklında tutarak Londra'ya geri döndü. Orada hükümetin isteklerini nasıl karşılayabileceğini yeniden düşünmeye başladı. Ama ilerde görüleceği gibi kendi işlerini de ihmal etmedi. Southampton tipinde birkaç düzgün yük gemisi mümkün olduğu kadar ucuza kapatmaya çalışıyordu.

Hükümetin isteği hakkında Londra'da bu iş için toplanan işadamları ile görüştü. Böylelerini bulmak zor değildi. Londra girişim

isteğiyle kaynıyordu. Kent, yurduna Boerlerle olan savaşında destek isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Hükümetse bunun için en ideal müşteriydi.

Bay Peachum da Majesteleri Hükümeti'nin isteğini yerine getirmek için kendisi gibi hizmet aşkıyla dolu dört beş kişiyle tanıştı.

Kensington'da güzel bir lokantada buluştular. Aralarında gerçek bir baron, bir matbaacı, Güney Wales'de bir tekstil fabrikasının müdürü, evleriyle geçinen bir adam, bir koyun yetiştiricisi ve kullanılmış müzik aletleri satan büyük bir iş yeri sahibi vardı.

Herkes yemeğini ısmarladıktan sonra Bay William Coax küçük bir konuşma yaptı:

"*Ülkemizin durumu*", diye söze başladı, "*çok ciddi. Bildiğiniz gibi Güney Afrika'daki savaş, barışsever İngiliz halkına yapılan saldırı ve kışkırtmalarla başlamıştır. Majesteleri'nin orduları kendilerini korumak için ilerlemeye başladıklarında, her yerde haince saldırıya uğradılar ve İngiliz mülkiyetini korumak istediklerinde kanlı kayıplara uğradılar. Hepimiz, hükümetin artık aşırıya kaçan sabrı ve anaşılamayan aşırı barışseverliğinin neden olduğu saldırıları okuduk. Bugün savaşın başlamasından birkaç ay geçti ve İngiltere birkaç çılgın çiftçiyle deniz aşırı imparatorluğunu elinde tutabilmek için savaşmaktadır. Mafeking şehrinde İngiliz birlikleri bir Boer sürüsü tarafından kuşatılmış, yaşam savaşı vermektedir. Aranızda borsaya işi düşen varsa bunun sonuçlarını iyi bilir. Baylar, aynı zamanda İngiliz iş dünyasının soğukkanlılığı, cesareti ve insiyatifi gerekmektedir. Eğer bunlar olmazsa gençlerimizin kahramanlıkları sonuçsuz kalacaktır. Çünkü, savaşları kim yürütür? Asker ve tüccar! Herkes kendine göre! Hükümet ticaretten hiçbir şey anlamıyor. Bu bizim işimiz. Hükümet nakliye gemilerine gereksinmesi olduğunu söylüyor. Biz de diyoruz ki: İşte, buyrun, size nakliye gemileri. Soruyorlar: Siz bu işi biliyorsunuz, gemiler kaça? Bunu öğrenebiliriz, ve buyrun, fiyat şu kadardır diyoruz. Hükümet pazarlık etmiyor, paranın ülkede kalacağını biliyor. Kardeşler arasında pazarlık olmaz. Para şuna veya buna gitmiş, hiç farketmez. Hükümet ve işadamları bir ailedir. Birbirlerine güvenir ve desteklerler. Biri öbürüne der ki, bu senin işin değil, bırak, ben yapayım. Ben de bir şeyi yapamazsam, sen yaparsın. Güven ve eşit çıkarlar böyle oluşur. Müsteşar bilmem kim bana uğradığında der ki: Billy, karım on iki odayla başa çıkamıyor, ne yapsak? Böyle küçük işlerle uğraşma, derim ben, işini düşün! Ve hemen işini hallederim. Sonra gazetede müsteşarın ülkenin çıkarları doğrultusunda bizi biraz daha ileriye götüren bir konuşması yayınlanır, ya da Afrika'da veya Hin-*

distan'da ülkemizin çıkarlarıyla ilgili önemli bir şey olur. Düşüncelerinin serbest olması gerekir, Charles, derim, bizim çıkarımız için, küçük şeylerle, parayla falan uğraşma. Ben yalnız basit, gösterişsiz bir işadamıyım. Gazetelerde görünüp tanınmak istemem, yalnız sana sessizce ve tanınmadan ülkemizin çıkarları için işinde yardım ederim. Ve baylar, binlerce işadamı, sessizce, şöhret aramadan, tıpkı benim gibi davranırlar. Tüccar gemiyi bulur, asker biner. Tüccar beceriklidir, askerse cesur. Baylar, daha fazla konuşmadan nakliye gemilerini değerlendirecek bir şirket kuralım!"

Bay Coax'un söylevi tam bir başarıya ulaştı. Lokantacı, diğerlerinin ve İngiltere'nin adına kendilerine yol gösterdiği için teşekkür etti ve ticari noktalar görüşüldükten sonra bir ön anlaşma yapıldı. Garson kalem ve mürekkep getirdi, matbaacı yazdı. Bay Coax'un sözünü ettiği üç gemi Brookley ve Brookley şirketinden mümkün olduğu kadar çabuk satın alınacak ve onartılacaktı. Fiyat sekize bölünecek ve satış yapılırken nakit olarak ödenecekti.

Bu noktaya gelindiğinde masada büyük bir sessizlik oldu. Şimdi iş, özellikle işi getiren Coax'un kâr payı sorununu çözümlemeye gelmişti. Yeniden puro ve içki ısmarladılar.

Sonra tekstil fabrikatörü purosunun mavi dumanına bakarak şöyle dedi: "Net kârın şöyle paylaşılmasını düşündüm. Sekize bölelim, çünkü sekiz kişiyiz. Dostumuz Coax da hükümetin vereceği fiyatın yüzde 10'unu alır."

Hepsi Coax'a baktılar. Coax iskemlesiyle arkaya yaslandı ve gülerek:

"Şaka yapıyorsunuz herhalde", dedi.

Hepsini şaşkınlığa düşürecek kadar çok şeyler istiyordu. Bunları tartışmak iki saatten fazla sürdü. Gene de adamlar iki yıl bile geçse Coax'u vazgeçiremeyeceklerini anladılar. Komisyonu yüzde 25 olacaktı.

Böyle söylene söylene, en yakınlarının ölüm kararıymış gibi kâğıtları imzalar imzalamaz birbirlerinden ayrıldılar, herbiri kendi kentine gitti.

Peachum bütün bu işten, özellikle Bay Coax'un net kârın paylaşılmasında gösterdiği inat ve dayanıklılıktan çok etkilenmişti. Ancak iş sağlamsa böyle pazarlık edilirdi.

Sokaktaki Adamın Düşünde Bile Göremediği Dertler

Sisli bir sabah kentin sayısız küçük, çıplak, sarı mobilyalı bürolarından birinde beş kişi buluştu. Büroya geçilen buzlu camlı kapının üzerinde, yaldızlı harflerle "BROOKLEY ve BROOKLEY DENİZCİLİK" yazıyordu.

Söz konusu beylerin ikisi Brookley ve Brookley'di. Renksiz, herhangi bir karar alma durumunda oldukları için abartılı bir korku içinde olan adamlardı. Birbirlerinin çıkarını gözetiyorlardı ve bu sorumluluğu taşıyamayacak kadar zayıf hissediyorlardı kendilerini.

Kenti tanıyanlar bu iki kardeşi iyi bilirlerdi. Bay Coax da kenti çok iyi tanırdı. "*Güzel Anna*", "*Genç Denizci*" ve "*İyimser*" adlı yük gemilerinin 8200 pound karşılığında yeni şirkete satıldığına ilişkin bir anlaşma yapıldı. Bir perşembe günü gidilip gemiler görülerek ve ona göre sözleşme imzalanıp para ödenecekti.

"Sizleri görmekten çok memnun olduk", dedi Brookleylerden biri, "ama gemiler için inanın ki, bu, hiç de gerekli değil."

Her şey tamamdı. Brookley ve Brookley, ertesi sabah Bay Coax tek başına büroya geldiğinde, şaşırdılar. Her şeyin çok gizli kalması gerektiğini belirttikten sonra, Bay Coax kendi adına bir gün önceki anlaşmanın gerçekleşmemesi halinde yürürlüğe konacak yeni bir öneride bulundu. Bu durum iki kardeşi biraz tedirgin etmişti.

Çarşamba günü öğleden sonra Brookleylerden biri binalarının geliriyle geçinen Eastman'la konuşmaya gitti (Bir tek onun adresini biliyordu). Ve acaba anlaşma geri alınamaz mı? diye sordu. Yeni bir öneri almışlardı ve eski fiyattan işi bağlamak, kardeşine karşı haksızlık olacaktı.

Eastman şirket adına üzüntüsünü bildirdi, Brookley de perşembe akşamı saat altıda diye bir şeyler mırıldandı, eğer her şey yolunda gitmezse o zaman anlaşmayı bozmakta serbest olacaklardı.

Eastman hemen diğerlerine haber verdi ve tam zamanında orada olmalarını söyledi. Ama perşembe sabahı Bay Coax, Eastman'ı bir lokantaya çağırdı ve parayı ancak cumartesi sabahı bulabileceğini söyledi.

Bunun sonucu olarak öğleyin saat iki civarında bir başka lokantada heyecanlı bir toplantı yapıldı ve tekstil fabrikatörü, Coax'tan şiddetle payına düşen parayı hemen getirmesini, ya da yeni bir sözleşme yapılmasını istedi. Aynı zamanda Coax'un borcunu ve kâr payını üstlenmeyi önerdi.

Eastman bunu iki yönden ele aldı; Coax'dan alacakları para konusuna katılıyordu ama ikincisini reddetti ve kendisinin Coax'un payını almaya hazır olduğunu belirtti.

Buna, Coax dışında, diğer yedi kişi de hazırdı. Coax payına düşeni hemen ödemezse şirketteki hakkını kaybederdi. Coax biraz itiraz etti ama itirazı pek zayıf kalmıştı. Sonunda işin, sekiz yerine yediye bölünmesine ve Coax'a sadece komisyonunun verilmesine karar verdiler.

Coax o kadar etkilendi ki hastalandı ve eve *yatmaya gitti.* Gemileri görmeye bile gelemeyecekti.

Bu iş için, Eastman, Bile adında, girdiği bütün işlerden sarhoşluğu nedeniyle atılmış, uzun boylu, çelimsiz bir gemi mühendisiyle anlaşmıştı. Bile'la dokların yanında buluştular ve Eastman'ın tavsiyesi üzerine (mühendisin keyfi yerine gelip gemileri iyice kötülesin diye) gidip birkaç bardak içki daha içtiler.

Brookley ve Brookley kardeşlerin bürosunda buluştular, orası gemilere daha yakındı.

Gemiler Amiral Nelson zamanından kalma, büyük, kasvetli kutular gibiydiler. Eski şeyleri saklayan insanlar vardır, şapkaları, sigara kutulannı, çocuk beşiklerini; ya bağlılıklarından, ya da budalalıklarından. Bunlar, bu gemileri görseler, herhalde koyacak yer bulamazlardı. Karanlık suda öylece durup her şeyin geçici olduğu düşüncesine karşı çıkıyor gibiydiler.

Herhalde en aşağı yarım yüzyıldır kimse bu gemilere dokunmamıştı. Ama şimdi Transvaal'de birkaç bin asker bunlara binip kurtarılmayı bekliyordu ve bunun için harekete geçmeleri gerekiyordu. Komisyon en yakında duran "*Genç Denizci*"ye çıktı.

İskele hiç kuşku yok ki tahtadandı. Güverte de davetkâr görünmüyordu ama onun da tabanı gerçek bir gemininki gibi tahtaydı.

Ziyaretçilerin arasında denizci yoktu. Eğer olsaydı kimse onu merdivenden aşağı indiremezdi, çünkü düşüp boynunu kırmaktan korkardı.

Ambardaki fareler öyle büyüktü ki, Wales çayırları üzerindeki koyunlar gibi oradan oraya dolanıp duruyorlardı; yaşlarının epey geçkin olmasına rağmen hiç insan görmemişlerdi ve insanlann tehlikeli olduklarının farkında değillerdi.

Mühendis Bile, yüzer tabutları lüks birer yat gibi göstermek isteyen insafsız armatörler için birkaç tuzak bile hazırlamıştı. Yurtturmacalarını suratlarına çarpmak için orayı burayı karıştırıp "Peki, ya bu ne, sayın baylar?" diye soracaktı. Ama şimdi yorgun, bitkin, ora-

da durup ağzını açmıyordu. Neler olup bittiğini bir çocuk bile anlayabilirdi. "*Genç Denizci*"nin durumunu en iyi niyetli insanlar bile hastalık diye adlandıramazdı.

On adamın hiçbiri demir merdivenden bir adım uzaklaşmamıştı. Hiçbiri ortalıkta duran çürümüş öteberiye çarpıp tökezlese bile geminin duvarlarına dayanamazdı. Eli duvarın öbür tarafına geçebilirdi.

Eastman birdenbire ve yüksek sesle neşeli neşeli, "Evet, evet", dedi. Sesi kullanılmayan bir tavan arasındaymış gibi yankı yaptı.

Brookleylerden biri de gayet sakin: "Dış görünüş hiç önemli değil," dedi, "asıl önemli olan geminin denize dayanabilmesi".

Bazı insanları başkalarının duyguları hiç etkilemez, yere ve zamana hiç aldırmadan gerçeklerden uzak kalıp düşüncelerini açıkça söylerler. Böyle insanlar lider olarak doğmuşlardır.

"Ulaşım Gemilerini Değerlendirme Şirketi" kötü bir rüyada gibi karaya döndü. "*Güzel Anna*" ve üç gemiden en kötü drumdaki "*İyimser*"e hiç bakmadılar bile.

Brookley ve Brookley'lerin bürosunda otururken kardeşlerden biri kısa bir konuşma yaptı.

"Baylar", dedi pencereye bakarak, "fiyatı bilmenize karşın daha fazla şeyler beklemiş olduğunuz, düş kırıklığına uğradığınız ve bu iş için pek iyi şeyler hissetmediğiniz düşüncesi uyandı bende."

Biraz etrafına bakındı, kimse karşılık vermeyince devam etti:

"Eğer gerçekten böyleyse, içinizden gelen 'bu işten kurtulalım' sesine kulak vermenizi öneririm. Aceleniz varsa şu anda İngiltere'de aynı fiyata başka gemiler bulmanız çok zor. Ama birkaç ay bekleyebilirseniz mutlaka uygun bir şey bulursunuz. Brookley ve Brookley bu gemileri size dün söz ettiğim öneriyi yapan adama satabilir ve bu işten çekilmenizi memnuniyetle karşılarız. Hatta küçük bir tazminat bile ödeyebiliriz. Saat beş otuz ve altı onbeşte kardeşimle birlikte bir toplantıya katılmak zorundayız. Yani hemen anlaşmalıyız."

Bile gayet sakin: "Gemiler sadece 200 pound eder ve kesinlikle denize dayanıklı değiller." dedi.

Bay Brookley saatine baktı. "Uzmanınızın ne dediğini duydunuz. İtiraz etmiyoruz. Sizi zorlamayı da düşünmüyoruz. Herhangi bir sorumluluk almak durumunda değiliz. Belki de bu durumda gemileri tahta olarak satmak en iyisi. Böylece danışmanınızın söylediği gibi 200 pound aşağı yukarı doğru bir rakam oluyor. Evet, şimdi

düşünün, beyler!"

Ve kardeşiyle birlikte çıktılar.

Gittiklerinde Eastman yavaşça: "Bunlar bulabileceğimiz en uygun gemiler, bunu unutmamalıyız", dedi. "Gene de öbür öneriyi yapan adamın Coax olduğundan emin olmasam geri çekilirdim. Çok baskı yaptık. İşi başka ortaklarla paylaşmak istiyor. Daha aptal olanlarla."

Odadakilerin gözleri açıldı, beş dakika sonra ellerinde kalem, anlaşmanın üzerine eğilmişlerdi.

Eve giderken Eastman mühendisle konuştu. "İnsan acemi olunca böyle bir sandıkla nasıl denize açılır, düşünemiyorum. Ve tabii bu çürük nesnenin suya girince kâğıt gibi dağılacağını sanıyor. Şu modern teknik harika bir şey. Gemiler biraz boyanıp tamir görünce çok güzel olacaklar ve her gemi gibi görevlerini yapacaklar. Şu acemiler gerçekten tekniğin neler yapabileceğini bilmiyor."

Sakin birkaç adım attıktan sonra devam etti: "*Rekabet hepimizin arkasında. Birisi vazgeçince hemen başka birinin üzerine atlamayacağı kadar adi hiç bir iş yok. Bir saniye bile insani duygularına kapılırsan, tamam, gittin. Demir gibi bir disiplin ve kişisel kontrol gerekiyor. Halk dilinde namuslu denilen bir tip olmak istersen ya pislik temizleyeceksin, ya da inşaatlarda çalışacaksın. Orta sınıfın dışına çıkar çıkmaz insan sokaktaki adamın düşünde bile görmediği dertlerle karşılaşıyor.*"

Her Şey Çocuğu İçin

Bay Peachum, Bay Coax'un gemileri görmeye gelmeyişine çok üzülmüştü. Uyku tutmadı ve çok kötü bir gece geçirdi.

Kullanılmaz durumdaki üç geminin alınışına katılmıştı, payı aşağı yukarı yarım gemi kadardı ve paranın sokağa atılıp atılmadığı yalnızca Bay Coax'a bağlıydı. Bay Peachum gibi birisi için "birisinin elinde olmak tıpkı bir tavşanın bir yılanın midesinde olması" gibiydi. Asıl sorun, Bay Coax gemileri gene satacak mıydı? Niye gemileri görmeye, ya da en azından sözleşmeyi imzalamaya gelmemişti? Şirketten çıkarmışlardı, artık ortak değil, sadece komisyoncuydu.

Bir ara Bay Peachum bütün ışıkları sönük mü diye bakmaya kalktı, aslında içi çok huzursuzdu. Hiçbir para kaybına dayanacak durumda değildi. En kötüsü, küçük bir miktar bile kaybetse kendine olan tüm güvenini de kaybederdi. Kimseye güvenmezdi, niye ken-

dine güvensin ki?

Işıklar her yerde sönmüştü, yalnız Polly'nin odasındaki balkona bakan pencere açıktı. Kızı karanlıkta yatağında yatarken gördü. Öfkeyle pencereyi dışardan kapadı.

"Her şeyi niye yapıyorum?" diye sordu kendi kendine tekrar yattığında. "Yalnız bu çocuk için. Terzihaneden iki kızı atmalıyım. Orası tembellikten kokuşmuş. Bütün bu insanları besleyemem. Dilenciler gelsin gelmesin, durmadan dikiş dikiyorlar. Hiçbir riskleri yok. Artık Polly de çalışabilir. Ne sanıyor kendini? Bu Coax'a hiç güvenilmez. Keşke onu hiç dinlemeseydik. Böyle pis bir işi önerip ondan sonra herkesi ortada bırakmak alçaklık. Boynunu koparırım ben onun, ama ne yararı olur?

Sırılsıklam terlemişti. Örtülerin altından çıktı. "Hey benim aptal kafam! Nasıl oldu da boynunu koparamayacağım bir adamla işe giriştim?"

Ertesi sabah Peachum'la Eastman buluştu ve Coax'un şehirdeki bürosuna gittiler. Oradaki soluk yüzlü kız Coax'un yolculuğa çıktığını söyledi. Peachum bu büroya şimdiye kadar hiç gelmemişti. Çok kötü etkilendi. Burası bir dolandırıcının iş yeriydi!

Sabahın geri kalan bölümü Peachum için çok kötü geçti.

Hükümetin aldatılması gerektiği için bu işe girmişti. Kör gibi de güvenmişti. Bu tip şirketler genellikle emin olurlardı. Her dürüst işadamının amacı başkalarını aldatmaktı. Ama dünya çok kötüye gidiyordu. Kötülüğün de sınırı yoktu. Bu, Peachum'un tek ve kesin inancıydı.

Ama yemekten sonra Eastman iyi haberlerle geldi. Her şey yolundaydı, Coax geri dönmüş veya hiç gitmemişti, öğleden sonra Denizcilik Bakanlığı'ndaki dostuyla gemileri görmeye gelecekti, diğerleri onu bir lokantada bekleyeceklerdi.

Gemileri görmek! Bu yeni bir kara haberdi. Lokantadaki yedi kişi sanki kendileri "*İyimser*"e binmek zorundaymış gibi görünüyorlardı.

Ve beş otuzda Coax, yeni, parıl parıl kırmızı bir kravatla çıkageldi, en dolandırıcı görünümündeydi, ve göğüs cebinden Denizcilik Bakanlığı'nın imzalayıp mühürlediği bir anlaşma ile "Ulaşım Gemilerini Değerlendirme Şirketi" adına yazılmış 5000 poundluk bir çek çıkardı.

Müsteşarın gemileri görmeye vakti olmamıştı.

"Birbirimize olan güvenimizden dolayı böyle küçük formaliteler hiç önemli değildir", diye söylendi aldırmazlıkla, "Ha, paranın 2000 poundunu Hale'e dul ve yetimler fonu için verdim. Aslında

1000 yeter demişti ama iyi yağlanan bir makinenin daha iyi çalışacağını düşündüm."

Keyfi çok yerindeydi. Southampton'a gitmiş ve oradaki yük gemileri ile ilgili bir öneri hazırlamıştı. Her şey saat gibi tıkır tıkır çalışıyordu. Bay Coax "Ulaşım Gemilerini Değerlendirme Şirketi"ne iyi bir ders vermek niyetindeydi. Şimdiden Southampton gemilerinin rüzgârdan şişmiş yelkenlerle yüzdüğünü görür gibi oluyordu.

İşler şöyle çözümlenecekti: gemiler hükümete mümkün olduğu kadar çabuk devredilmeliydi, onarım bundan sonra da yapılabilirdi. Ama hükümet paranın geri kalanını her şey tamamlandıktan sonra verecekti.

Herkes katılıyordu bu düşünceye. Hemen "*Güzel Anna*", "*Genç Denizci*" ve "*İyimser*"in onarımına başlanmasına karar verildi. Tabii biraz onarım biraz boya vs. yapılacaktı. "Sonunda bu nesneler birkaç bin deniz mili gitmek zorundalar", dedi Coax gayet ciddi.

Bu iş Eastman'a havale edildi. Birkaç yüz veya birkaç bin pound harcanabilirdi. O kadar sıkılmışlardı ki, hiçbiri, hatta Peachum bile biraz savurganlığa hiç itiraz etmediler.

Her şey yolundaydı. Tam o sırada koyun yetiştiricisi Peachum'u arayıp işe devam edemeyeceğini, tüm parasını ordu malzemelerine yatırdığını söyleyince dilenciler kralı şaşkına döndü. Uzun süren bir pazarlıktan sonra onun da payını aldı ve şirkete yedide iki hisseyle ortak oldu. Bu hiç beklenmedik bir şanstı doğrusu.

Ama Denizcilik Bakanlığı'ndan kötü haberler gelmekte gecikmedi. Haberleri gene Coax'la bir lokantada konuşan Eastman getirdi. Müsteşar hükümetle olan anlaşmada zorlukla karşılaşmıştı. Yukarılardan birileri satın alınan gemileri incelemeye bir mühendis grubu gönderecekti. Gerçi şu ana kadar buna karşı koyabilmişti ama şimdi en azından gemileri kendi gözüyle görmek istiyordu. Her şey, bu incelemenin onarımlar bittikten sonra olmasına bağlıydı.

Bu haber Peachum'un piknikten önce tüm hastalık belirtileriyle eve gelmesine ve ıhlamurunu içip sıcak tuğlalarla yatağa girmesine neden olmuştu.

Tüm bir hafta nefes kesici olaylarla dolu geçti. Coax'un adresini vermemesi işi büsbütün zorlaştırıyordu. Ne zaman sorsalar tam da taşınmak üzere olduğunu söylüyordu.

Şirketin bütün ortakları evleriyle doklar arasında koşuşup duruyorlardı. Onarım işleri oldukça yavaş gidiyordu. "*Güzel Anna*"nın gövdesinde marangozların saçlarını dimdik eden şeyler ortaya çıkmıştı. "*Genç Denizci*"nin içi tüyler ürperticiydi. "*İyimser*"in durumu-

na gelince, mühendisler henüz işçilerin yaşamını tehlikeye sokmadan duvarlara merdiven dayayıp dayayamayacaklarına karar vermemişlerdi.

Bütün bunların yanında doklarda dedikodu almış yürümüştü. Ustalar yemek yerken buldukları her pisliği orada burada anlatıyorlardı. Eastman'ın ülke sırlarını açığa vurduklarına dair sözlerine sadece kahkahalarla gülüyorlardı. Sosyalistlik hepsine adamakıllı bulaşmıştı. Onarımın en az beş altı bin pounda mal olacağı artık kesindi.

Aynı hafta Peachum, Coax'u Eastman'la gördü ve evde bir akşam yemeğine davet etti. Her şey gittikçe daha çok Coax'a bağlanıyordu. Coax çok güvenilir biriymiş gibi davranıyordu. Eastman' ın da geldiği yemekte Polly'le tanıştı. Şeftali'den epey etkilenmişti. Müthiş bir kadın avcısıydı ve yenilgiyi asla kabul etmezdi.

Peachum, onun mahkemelerden son anda kurtulabilen pis işlerini öğrenmişti. Eğer bunu önceden bilseydi böyle bir işe girişmezdi. Kafalarını işe vermeyen tüccarlar kaybolmuş sayılırlardı. Ama şimdi önemli olan Coax'u eğlendirmekti.

Polly en güzel taraflarını gösterip Coax'la konuşuyordu kibar kibar. Hatta kahveden sonra piyanoya bile oturdu ve güzel ama biraz madeni sesiyle yurtseverce bir şarkı söyledi.

Yemekten sonra Coax, Peachum ve Eastman'la biraz dolaşmak için ısrar etti. Gri kadife şapkasını yana kaydırmıştı ve çökük, gri yanakları sağlıksız bir şekilde kırmızıydı. Bay Peachum yanında cenazeye gider gibi yürüyordu. Ona kalsa şimdi fazla mesai karşılığı geceleri de çalışılan doklara giderdi.

Gittikleri barlarda Coax tam bir hovarda gibi davrandı ve bütün hesapları ödedi.

Ertesi gün de Denizcilik Bakanlığı'ndan Amiral Hale'in gemileri 3000 pound karşılığında ve incelemeden resmen satın aldığını bildirdi.

3

Nasıl yaşar İnsan? Çiğneyerek, ezerek,
Öbür insanları yiyerek!
Yalnız böyle yaşayabilir insan
İyice unutabilmek için insan
Olduğunu.
Yanlış düşünmeyin efendiler:
İnsan yalnız kötülükle yaşar!

(Üç Kuruş Finali)

B. Dükkânları

Londra'da birbirine benzeyen ve malların epey ucuza satıldığı birçok dükkân vardı. Bunlara B.dükkânları denirdi, yani Büyük Ucuzluk Dükkânları. Ama özellikle diğer dükkân sahipleri bunları Büyük Dolandırıcılık Dükkânları diye okurlardı. Traş bıçağından mobilyaya kadar her şey çok ucuzdu ve genelde namuslu bir işti. Yoksul halk buralardan alış veriş etmeye bayılırdı ama diğer esnaf ve dükkân sahipleri bunlara çok kızarlardı. Bu dükkânlar Bay Macheath'e aittiler. Adamın birkaç adı daha vardı ama B.dükkânlarının sahibi olarak adı Macheath'di.

Önce yalnızca bir iki yerde açıldı bunlar. İki üç tanesi Waterloo köprüsü yöresinde, yarım düzine kadarı da daha doğuda. İşleri çok iyiydi, çünkü rakipsizdiler. Bu kadar ucuz malı arayıp bulmak kolay değildi ve Bay Macheath işi genişletmeyi düşünmeden önce tehlikeli ve zor birtakım işleri çözümlemek zorundaydı.

Üstelik bu iş çok gizli yapılmalıydı. Kimse Bay Macheath'in mallarını nereden ve nasıl bu kadar ucuza alabildiğini bilmiyordu.

Buna kafasını yoranlara kolayca Londra'da ve başka yerlerde her gün bir sürü dükkânın iflas ettiğini ve ellerindekileri satın alacak birisini bulmaktan çok hoşnut olduklarını anlatabilirdi. "*Yaşam kısadır*", derdi sonra da, "*biz de yumuşak olamayız.*"

Büyük sözler etmeyi çok severdi. Ama malları için kesin kanıtları yoktu. Söylediği gibi fırsatlar düşse bile bu, bir düzineye yakın dükkânı son derece ucuz mallarla doldurmaya yetmezdi.

Kentin in merkezinde B.sistemi dışında bir dükkânı daha vardı, burada oldukça para eden antikalar, süs eşyaları ve eski, değerli kitaplar satılırdı. Bu dükkânın da Bay Macheath'e ait olduğu ve

buradan elde ettiği kârla B. dükkânlarına mal bulduğu söyleniyordu. Ama bu kez de antikacı dükkânını bunlarla nasıl doldurduğu sorusu ortaya atılıyordu.

19.. yazında Bay Macheath, diğer dükkân sahiplerini çok sevindiren bir takım güçlüklerle karşılaştı ve yardım için *Ulusal Kredi Bankası*'na başvurmak zorunda kaldı.

Bankanın yaptırdığı araştırma Macheath firmasının sağlam olduğunu gösterdi. Özellikle tüm dükkânların kendi kendilerine yetmeleri ve yalnızca şartlı olarak Bay Macheath'in malı olmaları sistemi çok sağlamdı. Macheath küçük insanlar için *bağımsızlığın* önemli olduğunu anlamıştı. Bu insanlar, iş güçlerini alışılagelmiş işçiler veya memurlar gibi kiralamaktan hiç hoşlanmazlar, kendi yetenekleriyle bir işi yönetmek isterlerdi. Monoton bir eşitlik yerine diğerlerinden daha çok çalışmayı ve *daha çok kazanmayı* yeğlerlerdi. Ayrıca kimsenin onlara emir vermesinden ya da aptal aptal konuşmasından hoşlanmazlardı.

Bay Macheath gazetelere verdiği bazı demeçlerde, kendi keşfi olan insanların bu bağımsızlık isteği hakkında epey söz etmişti. Buna: "*İnsan doğasının ilk güdülerinden biri*", diyordu, ama özellikle modern ve teknik çağın insanının doğaya üstün gelme zaferinin coşkusuyla ve de sportmence bir ruhla en mükemmel olduğunu kendisine ve diğerlerine kanıtlamak isteğinde olduğunu ileri sürüyordu. Bay Macheath bu hırsın son derece dürüstçe olduğunu düşünüyordu, çünkü tüm insanların katıldığı her şeyi ucuzlatan rekabete de uygundu bu. Büyüklerin rekabet savaşına artık küçükler de yer almak istiyorlardı. O zaman iş dünyası için bu gidişe ayak uydurup yararlanmaya bakmaktan başka yapacak bir şey kalmıyordu. "İnsan doğasına aykırı değil, onunla birlik olmalıyız", diye haykırıyordu Macheath heyecanlı yazılarında. B. dükkânlarının organizasyonu bu anlayışın bir ürünüydü. İşçiler ve satıcılar yerine Macheath firması satış örgütünde kendi kendine yeten dükkân açma olanağı veriyor, dükkânı döşüyor ve mallar için kredi açıyordu. Her hafta satmak zorunda oldukları bir parti mal geliyordu. Mallarla ne isterlerse yapabilirlerdi. Faizlerini ve borçlarını ödedikleri sürece kimse onların defterlerine karışmazdı. Yalnız satış fiyatını düşük tutmak zorundaydılar. Tüm sistem, *küçük adamın* kârı içindi.

Dükkân sahipleri genellikle pahalı iş gücünden kaçınırlardı. Bütün aile dükkânda çalışırdı. Bunlar ne çalışma saatlerini ziyan eder, ne de, ilgisiz işçilerin gelecek kâra gösterdikleri umursamazlığı gösterirlerdi, çünkü iş kendi işleriydi.

"Böylece", diye söylemişti. Macheath bir başka söyleşisinde,

"aile herkesin şikâyet ettiği o uğursuz geçimsizlikten kurtulur. Tüm aile işe katılır. Çıkarları bir olduğu için gene tek kalp ve tek ruh olurlar. Bazı durumlarda aile bireylerinin işteyken aileyi, ailesiyle birlikteyken de işi unutmalarına neden olan özel yaşamı ve iş ayrımı ortadan kaybolur. Bu bakımdan da B. dükkânları iyi bir örnektir.

Bankayı uğradığı güçlüklerin hiç de önemli olmadığına inandırmak Bay Macheath için çok kolay oldu. Para ona sadece işini büyütmek için gerekliydi. Gene de banka, Bay Macheath'in kişiliği tam bir açıklığa kavuşmadığı için kararsızlık gösteriyordu.

Gerçeği söylemek gerekirse kentte bu bey hakkında hiç de hoş olmayan söylentiler vardı; gerçi bunlar hiçbir zaman suçlamaya kadar gitmiyordu ama gene de göz önüne alınmaları gerekiyordu. Dedikoduların satın alma işleriyle pek ilgisi yoktu, ama bu da bir rol oynuyordu tabii.

Adı iki üç kez bazı skandallara karışmıştı. Her keresinde suçsuzluğunu kanıtlayabilmiş, iş hiçbir zaman mahkemeye kadar gitmemişti. Gene de kentte ne dükkânı olan, ne de dükkân sahipleriyle uzaktan yakından ilişkileri olan bazı kişiler vardı ki, bunlar üstü kapalı bir şekilde Bay Macheath'in tam bir centilmen olmadığını iddia etmekteydiler. Bazıları mahkeme dışı uzlaşmalara rağmen bir dava açıldığını görmek istiyorlardı; diğerleri ise Bay Macheath'in avukatlarının kendilerine göre fazla akıllı olduğunu anlamışlardı.

Ulusal Kredi Bankası'nın işlemleri Macheath'in sandığından çok daha uzun sürmüştü. Hatta bankaya başvurduğuna pişman bile olmuştu, çünkü şimdi kendisi hakkında dedikodu yapanların eline yeni fırsatlar geçecekti. Elinden gelse bu işi yarım bırakacaktı.

Belirli bazı nedenlerle birçok avukatı vardı. Bir gün bunların birinden Ulusal Kredi Bankası'nın en hatırlı müşterilerinden birini, evlenmemiş bir kızı olan Bay Jonathan Jeremiah Peachum olduğunu öğrendi. Ve bu adamla tanışmayı başardı. Bu yoldan bir şans kapısı açıldığı için, ne kadar zaman ve sinire mal olursa olsun tüm çabasını Polly Peachum'a harcıyordu. İki kadının karşısına Jimmy Beckett olarak çıkmasına gelince bunun nedeni yalnız çok dikkatli oluşuydu.

Peachum'un iş durumunu tekrar gözden geçirdi. Bu dilencilerle ilgili birçok dallara ayrılmış bir organizasyondu. Yöntemleri çok kurnazca düşünülmüş ve özenle deneylerden geçirilmişti. Peachum'u tanıyan birisi Peachum'un dilencilerinin neden yanlarında getirdikleri resimleri sergilemek yerine, kaldırımlara renkli tebeşirlerle manzara veya sevilen kişilerin resimlerini çizdiklerini anlatmıştı. Eğer resimleri yanlarında getirirlerse kimse gerçekten bir sanatçı

olup olmadığını bilemezdi, ayrıca kaldırım resimleri geçiciydi, yolcuların ayakları resimleri bozardı, yağmur silerdi, zaten her gün de yağmur yağıyordu. Resimler her gün yeniden yapılmalıydı, *bugün* ödemek gerekliydi. Bunun gibi pratik kurallar insanları ne kadar iyi tanıdıklarını ortaya koyuyordu. Böyle idare edilen bir dilencilik şirketi mutlaka çok kâr getiriyor olmalıydı. Haziran ortalarında Macheath kuşkucu kişiliğini aşıp Polly ile ilgili olarak şansını zorlamaya karar verdi. Saygıdeğer bir şekilde evlenmeli ve medeni halini bu yolda kanıtlamalıydı.

Bayan Peachum'a bir mektup yazarak kendisini ne zaman kabul edebileceğini sordu. Kadının huzursuzluğu bu ilk ziyarette açık açık belli oluyordu.

Bayan Peachum bu işi bitirmek için Macheath'i *"Mürekkep Balığı"*na davet etti. Orada modern gençliğin dikkafalılığı hakkında söyledikleri Macheath'i oldukça sinirlendirdi.

"Bugünkü gençler", diye söylendi Bayan Peachum dudaklarından birasının köpüğünü silerken, "ne istediklerini kesinlikle bilmiyorlar. Hepsi çocuk gibi. Ben Polly'mi dikiş kutumun içini nasıl biliyorsam o kadar bilirim, ama kalbinin nerede olduğu hakkında hiç bir düşüncem yok. Belki de daha çok genç. Erkeklerle hiç ilişkisi olmadı. Erkekle kadın arasındaki farkı da herhalde köpeklerden öğrenmiş olmalı, çünkü köpeklerle uğraşıyor, ama bu da ona çok kesin bir şey öğretmez. Böyle şeyleri hiç düşünmez. Düşünün ki şimdiye kadar gömleğini çıkararak bir kez bile banyo yapmış değil! Bu kadar masum bir genç kızın etrafında elinde bastonuyla çapkın biri dolaşsa kimbilir onun için neler hisseder! Öyle romantik oluyorlar ki! Bu kızın romanları nasıl yuttuğunu *tahmin edemezsiniz!* Şimdi de hep Bay Smiles'ın adı geçiyor. Ama ben biliyorum ki aslında size bağlı. Bir anne bunu bilir. Ah, Bay Beckett!"

Bira şişesinin boşaldığına ve lokantada başka kimsenin de olmadığına iyice inanınca derin derin Macheath'in gözlerinin içine baktı.

Bay Beckett, adının aslında Beckett değil de Macheath olduğunu, ünlü B. dükkânlarının sahibi olup niyetinin ciddiliğini anlatınca Bayan Peachum bunları hiç önemsemedi, sanki *hepsini* biliyormuş gibi yalnızca düşünceli ve kaçamak bir bakışla adamı süzdü.

"Tabii", diye içini çekti, "kocam hiçbir şey sezmemeli. Onun kız hakkında başka niyetleri var. Durmadan her şey çocuğum için der, ve bunda da ciddidir. Geçen akşam yanında Bay Coax diye birini getirdi. Durumu *çok iyi* sanıyorum. Tanıyor musunuz onu?"

Macheath, Bay Coax'u tanıyordu. Kentte adı çok duyulmuş

bir dolandırıcıydı. Hakkında hiç de iyi şeyler duymamıştı. Müthiş bir *kadın avcısıydı.* Kafası ticaret sorunlarıyla dolu ve niyeti sadece maddi olan Macheath'in kalbine Coax adını duyunca bir bıçak saplanır gibi oldu. Kendine bile itiraf edemiyordu ama Şeftali'ye enikonu aşık olmuştu.

"Ne yapılabilir?" diye sordu kısık bir sesle.

Bayan Peachum düşünceli bir şekilde, "Bunu ben de bilmek isterdim", dedi ve öyle soğuk bir bakış fırlattı ki, adam buz kesti. "Bugünkü kızlar çok dikkafalı. Kafaları romantik düşüncelerle dolu."

Ama sonra küçük tombul elini onunkinin üstüne koydu ve hesabı ödemek üzere garsonu çağırdı.

Demir masaların arasındaki kısacık yolda Bay Macheath gene her şeyin büyük bir gizlilik içinde ve Bay Peachum'un haberi olmadan yapılması gerektiğini dinledi.

Aynı akşam Şeftali'yle buluştu ve biraz beraber yürümek için izin istedi.

Kız garip bir şekilde ev yönetimi kursuna gitmesi gerektiği halde Old Oakstr'den geçerek Meath Gardens'ın oralara yollandı. Macheath de kızın orada bir randevusu olduğunu, gittiklerinde de kendisini ekeceğini sandı. Polly bir iki kez çevresine bakındı ama biriyle buluşacağına Macheath'le yanyana çalıların arasındaki bir banka oturdu.

İnce elbisesi içinde çok güzel ve çok sakin görünüyordu. Hiç de bebek değildi ayrıca, iri yapılı bir kızdı. Yarım değil, tam porsiyondu.

Smiles ve Coax hakkında konuşmak istemiyordu.

"Bu akşam onlardan söz edilmeyecek kadar güzel" dedi. Macheath'in Bay Coax'u tanıması ise onu çok güldürdü.

Geri dönerken Macheath hiçbir şey öğrenmemişti ama çok şey olmuştu. Ama gene de mutlu değildi, çünkü kız asıl önemli olan şeye izin vermemiş ve giysisinin altına da hemen hemen hiçbir şey giymemişti. Bu, Bay Macheath'e göre doğru bir şey değildi, üstelik Polly'nin göz göre göre kursu kırabilmesi de onu karanlık düşüncelere itiyordu. Demek orada öğrencilerin gelip gelmediğini anlamak için yoklama falan yapılmıyordu.

Tıpkı bundan önce piknikten dönerken olduğu gibi bir adım ileri mi, yoksa geri mi gittiğini bilemiyordu, ve bu da çok üzüyordu onu. Demek ki olanlar Polly'e de bir şey ifade ediyordu. Polly'nin masumluğu biraz kuşkuluydu.

O akşam Bay Peachum da kızını uzun uzun inceledi.

Ulaşım Şirketi'nin işleri umutsuz durumdaydı. Önceki gün bomba patlamıştı.

Bomba

Avluda Peachum, Fewkoombey'e sinirlendi. Barınacak bir yer bulduğuna sevinen asker başlarda işini düzenli bir şekilde yürütmüş ve körlerin köpeklerine gerektiği gibi bakmıştı.

Köpekleri beslemek o kadar kolay değildi, olabildiğince sefil görünmeliydiler, yani açlıktan ölme sınırında tutulmalıydılar. Şişko köpekli kör bir dilenci acıma duygusu çağrıştıramazdı. İnsanlar her zaman içlerinden geldiği gibi hareket ederler. Kimse sıska bir köpeğe bakmaz ama hayvan bakımlıysa bir ses sadaka vereni uyarıp parasını sokağa attığını söyleyebilir. Bu insanların bilinç altında sürekli olarak paralarını kendilerine saklamak için bir neden aradıklarını bilmek gerekir. İyi bir köpek zayıflıktan ayaklarının üzerinde zor duruyor olmalıdır.

Bundan dolayı köpeklerin ağırlığı sürekli kontrol altında tutulurdu. Eğer bunu muhafaza edemezlerse suç Fewkoombey'nindi.

Tam Peachum bu araştırmayı yapıp Fewkoombey'nin kendi ekmeğinden olmamak için köpeklerin tartılarında hile yapacak kadar ileri gidip gitmediğini belirleyecekken, lokanta sahibi, Coax'un birdenbire "*Güzel Anna*"nın güvertesinde öfkeden köpürdüğü haberini getirdi.

İki adam hemen doklara gittiler. Gerçekten de Coax merdivenlerle boyaların ortasında duruyordu. Yanında da yüzü bembeyaz olmuş Eastman, bomboş bakışlarını geminin dev gibi yükselen duvarlarına dikmişti. Herhalde yeni gelenlerin yüzüne bakmaya cesareti yoktu.

Coax'un onları karşılarkenki soğuk bakışı Peachum'un yüreğine indi.

"Acaba İngiliz hükümetine sattığınız gemilerden biri bu mu?"

Peachum bir anda yıllarca yaşlandı sanki. Aslında bulutlardan aşağı yuvarlanmamıştı. Bu beklenmedik bir şok değildi. Her nasılsa bütün bu işte bir şeylerin doğru gitmediğinin ayrımındaydı. Ama bunu bu kadar çabuk beklemiyordu.

Coax "*Güzel Anna*"yı kötü durumda bulmuştu. Peachum uzun uzun konuşmasının anlamsız olduğunu kavramıştı. Hele onlara bu gemileri tavsiye edenin Bay Coax'un kendisi olduğunu söylemek en gereksiz şeydi!

Peachum, Coax'un gemileri hiç görmemiş olduğunu söyleye-

ceğini biliyordu. Ama diğerleri, hepsi, hem de tanıklar önünde gemileri görmüşlerdi

İçinde kötü bir şeyler kıpırdadı, acaba Coax'un işi (her zaman ayrı bir işi vardı) hangi tarafa çalışıyordu? Ulaşım Gemilerini Değerlendirme Şirketi'nin üstüne geliyordu bu iş, kocaman, korkunç bir silindir gibiydi, kesinlikle devlete karşı değildi.

Detaylar henüz tam belirlenmemişti. Bay Coax daha kartlarını açma zamanı gelmediğini düşünüyordu. Kimse konuşmuyordu bile.

Coax topuklarının üstünde döndü ve konuşmadan, tehdit eder gibi bakarak uzaklaştı. Arkadan bakınca elbisesinin konfeksiyon ürünü olduğu daha çok belli oluyordu.

Peachum da kendisi gibi kurbanlık olan dostlarıyla şimdi olacaklar hakkında konuşmaya hiç hevesli değildi. Belli belirsiz, Eastman'ın Güney Wales'deki fabrikatörü ve koyun tüccarını çağırmak gerektiğini söylediğini duydu. Koyun tüccarını! Bir tek söz etmeden Peachum da uzaklaştı.

Akşama ateşlendi ve bir buz torbasıyla yatağa girdi. Gece hiç kalkmadı. Işık yanarsa yansındı. Gaz faturası hiçbir zaman ödenmeyecekti.

Ertesi sabah çok hasta bir adam gibi doklara gitti. İşçilerin hiçbiri yoktu. "*Güzel Anna*"daki işler herhalde Eastman'ın emri üzerine durdurulmuştu. Bundan da onun bu durum hakkında ne düşündüğü belliydi.

Öğleyin eve döndüğünde (yemeğe değil) iki beyin kendisini aradığını öğrendi ve "tamam", dedi, polisler izini bulmuştu. Şirket, ne de olsa devletten ilk taksidi almıştı.

Ama aslında koşa koşa kente gelen Eastman'la fabrikatör aramışlardı. Peachum onlarla karşılaşmadığı için hoşnuttu.

Coax'un bürosuna gitmenin hiç bir anlamı yoktu. Komisyoncunun adresine gelince oradaki soluk yüzlü kız bir balık kadar dilsizdi. Peachum, Eastman'la konuşmak için yararsız bir denemeden dönerken Old Oakstr'de kızıyla Bay Coax'u gördü.

Coax, Polly'e yolda rastlamış ve kızın pek cesaret vermemesine karşın onunla birlikte yürümüştü. Kendisine göstermek istediği ilginç bazı resimler hakkında bir şeyler anlatmıştı kıza.

Polly pek bir şey anlamamıştı. Zaten adamdan da hoşlanmıyordu.

Peachum yanlarına geldiğinde Coax sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi davranarak eldivenli elini uzatı, öbür eliyle arka-

daşça omzuna vurdu ve çabucak vedalaşarak gitti.

Akşam yemeğinde Bay Peachum'un kafasının içi arı kovanı gibiydi.

Yemekten sonra homurdanan karısını dışarı gönderdi ve Şeftali'yi sorguya çekti.

Hiç zorlamadan, Bay Coax'un iş arkadaşlarından gizlediği adresini kızına söylemiş olduğunu öğrendi. Adresi kıza niçin söylemiş olduğunu sormaktan kaçındı. Küçük, karanlık bürosuna girdi ve bir süre dalgın dalgın pencereden baktı. Sonra aceleyle bir mektup yazarak oturma odasına gitti ve Polly'den mektubu hemen Bay Coax'a götürmesini istedi.

Polly şaşırdı. Saat dokuz otuzdu. Ama şapkasını giydi ve Bay Coax'un evine yollandı.

Coax evdeydi. Odalardan birinde elindeki mektuba cevap bekleyen bir kızın kendisini beklediğini haber verilince peçetesini masanın üzerine bırakıp dışarıya fırladı.

Ablasıyla birlikte oturuyordu. Bu küçük zorlu kadıncağız kardeşi hakkında hiç de onun istediği gibi düşünmüyordu ve onun ahlaki değerleri konusunda da kuşkuluydu. Epey çekiyordu kadın bu adamdan.

Coax'un büyük bir iş yeteneği vardı ve temiz bir aile yaşantısına ait prensipleri de kendi çevresinde geçerliydi. Bu kişilerce paylaşılan düşünceye göre iş yaşamı ve özel yaşamı arasında büyük bir ayrım vardı. İş yaşamında insan nasıl Tanrı'nın hediyesi olduğu için bir lokma ekmeği bile atmazsa, tıpkı o şekilde her kazanç şansını kullanmak zorundaydı; özel yaşamda ise kimse kimseyi kullanmazdı. Buraya kadarki görüşleri tam olarak doğruydu.

Ne yazık ki, her zaman bu prensiplere uygun yaşamaya yetecek gücü bulamıyordu. Bir centilmenin hanımlara karşı olan görevleri ile kız kardeşine karşı olan görevleri arasında hiçbir ayrım gözetmezdi, tıpkı kardeşi gibi, kendi eksikliklerini aynı sözlerle eleştiriyordu. Sık sık "ben kendi efendim bile değilim" diye konuşurdu. Ne kardeşi, ne de kendisi bir dakika yalnız kalırsa neler yapabileceğinden emin değillerdi. Toplumsal eğilimleri de oldukça düşüktü. En çok adi karılara düşkünlüğü vardı. Hizmetçilere de kolay kolay karşı koyamazdı.

Giysileri de böyleydi. Korkunç bir zevki vardı. Üzerine geçirdikleri kız kardeşini hasta ederdi. Giydiklerini ancak yanında çalışanlar kontrol edebiliyorlardı.

Kız kardeşi bayram günlerinde kendisine çok zevkli kravatlar hediye ederdi. Bunları takardı ama daha kapıdan çıkar çıkmaz şey-

tan kovalıyormuş gibi çözüp cebine koyar ve merdivenlerden inerken kendi kravatı, kırmızı ve küstah, boynunda sırıtırdı.

Bunlar hastalık belirtileriydi. Kendisi bunun nedenini barsaklarının az çalışmasında bulurdu. Aslında bunlar kabızlığa neden olan, denetlenmesi zor, cinsel arzulardı.

Kardeşi ona, kendi kendisiyle olan bu trajik savaşında tüm gücüyle yardım ediyordu. Bazen kendini o kadar unutuyordu ki, kız kardeşinin yardımları ona işine karışmak gibi geliyor ve kadıncağızı şiddetle tersliyordu.

Böylece genç Bayan Peachum geldiğinde Coax'un kız kardeşine onların oturduğu odanın yanında oturup mümkün olduğu kadar yüksek sesle öksürmekten başka yapacak şey kalmamıştı.

Özellikle bu akşam Coax'un durumu çok kötüydü. Bütün gün arzudan kıvranmıştı. Böylece Şeftali'ye çıplak fotoğraflardan oluşan koleksiyonunu göstermek zorunda kaldı. Bunu da henüz gelmiş olmalarını bahane ederek yaptı.

Şeftali bakmadı bile. Kıpkırmızı kesilmişti. Çok edepsiz resimlerdi bunlar.

Coax bu arada kendisinden özel bir görüşme rica eden mektubu okudu.

Üzeri cam kaplı masada büyük, altın bir iğne duruyordu. Coax'un annesinden kalmıştı. Altın yönünden epey ağırdı ama asıl görünenler değeri pek az olan üç büyük, açık mavi taştı. Coax zevkini annesinden almışa benziyordu.

Mektubu bitirip de Polly'nin fotoğraflara yeterince baktığını kestirince broşa uzandı ve beğenip beğenmediğini sordu.

"Çok güzel", dedi kız biraz boğuk bir sesle.

"Sizin olabilir", dedi Coax ve odanın bir köşesine dikti bakışlarını.

Şeftali sustu. Orada sessizce oturup sanki adam bir şaka yapmış gibi gülümsedi. Coax kendini toplamak zorundaydı. Kızı evine götürebileceğini düşünüyordu ki, ortalığın fazla sessizleştiğini anlayan kız kardeşi içeri girip Polly'le konuşmaya başladı.

Coax önündeki masada duran fotoğraflardan oldukça sıkılmıştı ama Polly konuşurken bunları hiç sezdirmeden ters çevirmişti. Erkekleri idare etmesini çok iyi biliyordu ve küçük jest Coax üzerinde büyük etki yapmıştı.

Polly artık babasına gidip Bay Coax'un ertesi gün kendisiyle buluşacağını söyleyebilirdi.

Bu adama verecek bir şeyi kalmamıştı. Ama çok etkilendiği broşu unutmadı. Ertesi sabah sütünü getiren tek bacaklı George'a

yaşlıca bir beyden kocaman bir iğne hediye aldığını ve daha sonra ona da göstereceğini söyledi. Uyuyana kadar da hep o güzel broşu düşündü.

Coax ertesi sabah gerçekten geldi. Ama yarı karanlık dükkândan büroya geçmek istemedi. Sapsarı bir palto giymişti ve yavaş bir sesle cok ciddi konuşuyordu.

"*Güzel Anna*"yı görünce sinirlerine egemen olamadığını kabul ediyordu. Gemi korkunç durumdaydı. Evet, Brookley ve Brookley şirketini kendisi tavsiye etmişti ama bunu gemileri görmeden yapmıştı. Müsteşar dostuna bu yüzer tabutları gösteremezdi. En kötüsü de ilk taksidin ödenmiş olmasıydı. Denizcilik Bakanlığı artık gemileri satın alınmış sayıyordu. Tanrı'ya şükürler olsun, ayrıldığı şirket sahtekârlık yapmıştı, çünkü gemileri görmüş ve üstelik Bile adında bir uzman görüşlerini reddetmişti.

Coax sadece şöyle bir çözüm önerebilirdi: Hemen doğru dürüst gemiler alınmalıydı. "*Güzel Anna*", "*Genç Denizci*" ve "*İyimser*" adlarının silinip yerlerine başka adlar yazılmasıyla kendisi uğraşabilirdi. Dostu *bu* gemileri asla almamış olmalıydı.

Peachum bugün kendini çok daha iyi hissediyordu. Bu adama asla rakip olamayacağını anlamıştı. Onun korkunç bir güce sahip olduğu alan bambaşkaydı. Terketti bu işi. Ülkede kabaran yurtseverlik dalgasına kapılıp yeni bir işe başlamıştı. Şimdi Trafalgar meydanındaki bir timsah kadar zararsızdı. Gene de şimdiki durumunun insanların alçaklığıyla ilgili olması Peachum'a garip bir tür güvenlik duygusu ve umut vermişti. Ne olursa olsun, gene insanlar arasındaydı.

Konuşup duran Coax'a soğuk soğuk baktı. Sonra da başka bir yerde gemi falan bilmediğini söyledi.

Bunun üzerine Coax, örneğin Couthampton'da bir tane olduğunu belirtti.

Peachum başını salladı. Kuru bir sesle: "Bu işten kurtulmak bana kaça patlayacak?" diye sordu. Coax bu soruyu anlamamış gibi davrandı. Peachum da bir daha yinelemedi. Şimdi her şeyin Coax'un eseri olduğunu biliyordu.

Coax etrafta dolaşıp tozlu müzik aletlerini inceleyerek geçirdiği kısa bir sessizlikten sonra, doklardaki onarım işlerinin daha da sıkı bir şekilde sürdürülmesinin, şart olduğunu söyledi. Resmi inceleme yalnız görünüşte olacaktı ama bari görünüşü kurtarsınlardı.

Kapıdan çıkarken gelecek hafta çarşamba günü tesadüfen Southampton'da işi olduğunu ekledi.

4

Ah, keşke insanlar iyi olsalar terbiyeli olacaklarına
Ama ilişkileri bırakmıyor onları iyi olmaya!
(*Üç Para* finali: İnsan ilişkilerinin güvensizliği üzerine)

Ciddi Görüşmeler

Savaşların yalnız ruhları değil, işleri de gözden kaçırmayacak bir biçimde hareketlendirdiğini herkes bilmez. Sonuçları sağlıksız olur ama işadamlarının yakınmaya hiç hakları yoktur.

Peachum, Ulaşım Gemilerini Değerlendirme Şirketi'ne girdiğinde kazananların safında yer almayı ummuştu. Kızının evlenme yaşına gelmiş olması da bunda önemli bir rol oynuyordu, daha fazla kazanması gerekliydi.

Alışmadığı bir alanda yaptığı ticaretin kötüye gitmesi dolayısıyla Peachum, kendi işinin müdürü Beery ile ciddi birçok görüşme yaptı.

Demirle kaplanmış kapıdan geçerek girilen büroda oturuyorlardı gene. Peachum vezgeçemediği şapkasıyla tepedeki küçük pencerenin tam altına itilmiş olan masasında, Beery ise köşede sallanan demir iskemlede.

Peachum kirli gömleği içindeki kollarını masaya dayadı ve Beery'e bakmadı bile. O da ağzında yıllar önce kimbilir hangi çöplükten çıkardığı pis bir ağızlığı çiğniyordu.

"Beery", diyordu Peachum bugünlerde hep, "Sizlerden hiç hoşnut değilim, hele sizden, hiç. Bir yandan çok sertsiniz, öte yandan insanlardan yeterli şekilde yararlanamıyorsunuz. Bir taraftan adamlarıma kibar davranmadığınız için şikâyetler geliyor, diğer tarafta ise para kazanılmıyor. Örneğin terzihanedeki kızlar fazla mesai yaptıklarını iddia ediyorlar ama asker üniforması dikmeye yetişemiyorlar, üstelik dokuz yerine ondört kişiler. Benim fazla mesaiye kesinlikle karşı olduğumu biliyorsunuz, aynı zamanda pahalı işçi de çalıştıramam. Güç bir dönemdeyiz, İngiltere zorlu bir savaşta, ticaret en küçük hatayı bile kaldırmaz, ve siz bu şirketi gerektiği gibi yönetemiyorsunuz. İşler bir ters dönerse buradan ekmek yiyen herkes kendini sokakta bulur. Ve bu, her an olabilir. Evet, önerilerinizi bekliyorum."

"Tutumlu davrandığım zaman da işçileri ezdiğimi söylüyorsu-

nuz", dedi Beery tıkanarak.

"Evet, öyle yapıyorsunuz. Geçen gün yeni gelenin çığlıkları üç ev öteden duyuluyordu, olmaz böyle."

"Ağzını yastıkla kapatsak bu sefer de boğulur, asıl o zaman olay çıkarırsınız! Siz kendiniz de biliyorsunuz, onlara sigara ikram edip sırtlarını sıvazlarsak yüzdelerini vermezler. Bunu da öbürleri yüzünden biraz okşadık. Sonra da diğerlerinin yüzünden olduğunu söyleyip oldukça iyi davrandık."

"Ne olursa olsun, sizi artık uyarmam, Beery. Böyle bir şeye de katlanamam. 'Askerler' de artık kazanç getirmiyor. İflas ediyoruz, Beery, dükkânı kapatmak zorunda kalacağım."

"Evet, askerler para getirmiyor, doğru, Bay Peachum. Kendim de gördüm, halk bunu istemiyor. Size söylemiştim politika yapmayalım diye."

Peachum düşündü. Tozlu yazı masasının köşesine dikmişti gözlerini ve yüzü tüm anlamsızlığını yitirmişti.

"İşin aslı", dedi, "adamlarınız düşünmüyorlar. *Zeytin Dalı*'na birkaç tane iyi yazı koyun askerlik yaşamı ve Güney Afrika üzerine, o zaman askerleriniz bir şeyler anlarlar."

Odalardan birinde kendi gazeteleri *Zeytin Dalı* basılırdı, haftalık bir yayın organıydı ve tüm işçiler hakkında haberler verirdi. Ölümler, doğumlar, vaftizler, düğünler. Bu, ev dilenciliği için çok önemliydi. Gazetede aynı zamanda dokunaklı öyküler, İncil'den sözler, ve her sayısında bir bulmaca olurdu.

"Biz de bir sürü aptallık yapıyoruz", dedi Peachum. "Cepheden uzun süre haber alınamayınca adamları çıkarmamalıyız. Bu çok yanlış. Şimdi bu Mafeking işi kilitlendi ve savaş kıpırdamıyor bile. Gayet haklı olarak bir şey elde etmiyorlarsa niye kollarını, bacaklarını kaybediyorlar diye soruyor halk. Beceriksizliği kimse desteklemez. Her şeyden önce de başarısızlar savaşı hatırlamak istemez. Derler ki: bunların en azından geri döndükleri için mutlu olmaları gerek, öbürleri çok daha kötü durumdalar. Genç adamlarımızı giydirip sokağa salmak iyi düşünceydi ama ortada başarı falan yokken her seferinde göndermek doğru değil. Hemen onları içeri alın!"

Beery orada olanları içeri aldı. Yıpranmış üniformaları içinde suratları asık geldiler. Hiçbir şey kazanmıyorlardı.

Peachum konuşmadan onları süzdü. Bakışları dalgındı ve hiçbir yere takılmıyordu. Uzun yılların deneyimi ona bu bakışı öğretmişti.

"Olmaz böyle şey", dedi birdenbire kabaca. Beery de sadık bir köpek gibi arkasındaydı, çünkü efendisini iyi tanıyordu. "Nedir bu

böyle? Bunlar İngiliz askeri değil! Bunlar adi maden işçileri. Şunlara bir bakın!" Ve başının bir hareketiyle uzun boylu, yaşlıca, sefil görünüşlü birini gösterdi. "Bu bir anarşist, bir komünist! Böyle birisi İngiltere için ölemez! Ölse bile ahlayıp oflar ve önce fiyatta pazarlık yapar. Askerler felakete uğramışken bile genç, kibar insanlardır ve keyifleri yerindedir. Ya bu iğrenç sakatlar ne? Siz böyle bir şey görmek ister misiniz? Sargılı bir kol yeter. Üniformalar da temiz olmalı. Herkes demeli ki üniformasından başka bir şeyi yok ama onu namusuyla taşıyor! Bu, insanları çeker işte! Bana centilmenler gerekli! Kibar, mağrur bir ses tonu, ama yüksekten değil. Böyle bir yara şereflidir. Oradaki devam etsin, öbürleri üniformaları geri versinler."

"Askerler" dışarı çıktılar. Ne uzun boylu olan, ne de başka biri gözlerini bile kırpmamışlardı. Bu, "İş"di.

"Demek ki Beery, kibar, iyi yetişmiş adamlar gerekli. Bunları cepheye göndermenin bir yararı olur ve başlarına bir şey gelirse insanlar duygulanır. İkincisi, sefil, sakat insanlar istemiyorum. Üçüncüsü, pırıl pırıl üniformaları olacak. Dördüncüsü ancak resmi bültenlerde savaşın gelişmesi hakkında bir şeyler yayınlanırsa bu askercikler sokağa çıkacaklar, zafer veya yenilgi, herhangi bir gelişme! Bu tabii sizin gazeteleri sürekli okumanızı gerektirecek. Personelimin dünyada neler olup bittiğini bilmesini isterim. Çalışma saatleri biter ama İş devam eder. İşi gevşek tutuyorsunuz, Beery, hep bunu söylüyorum size!"

Beery kıpkırmızı bir suratla çıktı ve bundan sonraki birkaç gün işe yapıştı. Atelyelerde çalışanlardan bazıları çıkarıldı ve birçoğu büroda sopa yedi. Ama Bay Peachum kendi işinde yapacak fazla bir şey olmadığını biliyordu. Zaten iyi gidiyordu iş. Ulaşım Gemileri'ni tehdit eden kayıpları bu işten çıkaramazdı. Peachum, Coax'un kızına bakışını anımsamaya çalıştı.

15 Pound

Polly Peachum'un durumu iyi değildi. Çamaşırlarını mutfağa kendi götürmek zorundaydı ve annesi Peachum'un huysuzluğundan dolayı çamaşırlarla uğraşamadığı için kendini mutlu saymalıydı.

Birkaç kez düşüncesini almak için Bay Smiles'a gitmişti ama genç adam pek evde bulunmuyordu.

Bir keresinde buluştuklarında Smiles: "Elbette bir çözüm bulacağız" dedi, "ama ondan sonra daha dikkatli olmalıyız. Kullanılma-

yacaklarsa koruma araçları neden var ki?"

Ondan sonra Bay Beckett'den bahsetti, hem de kızı çok yaralayacak bir biçimde. Aslında Bay Beckett'in bu işle hiçbir ilgisi yoktu.

Evde yaşlı bir hizmetçi vardı. Polly çaresizlikle ona gitti.

İkisi, eski, bakır küveti küçük odaya çektiler ve Polly saatlerce bu küvetin içinde karnına koca ibrikler dolusu kaynar suyu döktü. Bu arada yaşlı hizmetçi fincan fincan kahverengi ve yeşil çay getiriyordu içmesi için. Ara sıra da tavuğa benzeyen kafasını içeri sokup bir şeyler olup olmadığını soruyordu. Ama henüz hiçbir etki görülmemişti.

Tek bacaklı George köpekler arasındaki yaşamına epey alışmıştı. Boş zamanlarında öbür avludaki teneke kulübesinde süprüntüler ve eski aletleri arasında yaptığı bir kışla yatağında yatıyordu. Eğlenmek için de çöplükte bulduğu eski, yırtık bir *Encyclopedia Britannica* cildini okuyordu. Yarım bir ciltti, üstelik 1. cilt de değildi. Ama tam olmasa da birçok şey öğrenebiliyordu. Zaten kim her şeyi biliyor ki?

Bir gün Şeftali onu okurken yakaladı ve Bay Peachum'a bir şey söylememeye söz verdi. Askerin görüşüne göre Bay Peachum adamlarını eğitim görsünler diye beslemiyordu.

Başka bir gün Tek Bacak kulübesinde yokken Şeftali kitabı alıp kendisi hakkında bir şeyler öğrenebilmek için odasına götürdü. Ama kendisine gerekli şeylerin hangi başlıklar altında olduğunu bilmiyordu, zaten belki de insan biliminin bu bölümü başka bir ciltteydi. Hiçbir şey bulamadı.

Kitabını bulamayan George dehşete düştü. Günlerce melankoliye kapılıp yatağında yattı ve köpeklere bile kötü davrandı. Şeftali büyük bir hata yapmıştı, işi bittikten sonra kitabı yerine koymamakla. İnsanların küçücük bir derdi olunca başkalarına karşı alışılagelenden daha da kayıtsız davranırlar.

Bir iki gün sonra Poll, George'la köpekler hakkında konuştu. Hasta bir köpeğin ayağını sarmasına yardım ederken birdenbire başını kaldırmadan kızların başına bir şey geldiğinde ne yaptıklarını sordu. Çünkü ev idaresi kursundaki arkadaşlarından biri bundan söz etmişti!

George önce hiç konuşmadan inleyen köpeğin ayağına sargıyı sardı, sonra da Polly'e aklı başında, fakat pek yardımı olmayan bir takım tavsiyelerde bulundu.

Akşam olunca bir yürüyüş yapmak için sivil elbiselerini giydi ve ertesi sabah Polly'i aşağıya çağırdı. Eğer isterse öğleden sonra

Kensington'da büyük bir muayenehanesi olan ve hiç de aptal olmayan bir kadın doktoruna gidebileceğini söyledi.

Akşam, kocası savaştayken yanında kaldığı kadına gitmiş, adresi ondan almıştı. Aslında kadın iki adres vermişti, biri doktor, öbürü ise yoksul kızlar için bir ebe. Fewkoombey daha temiz çalışan doktorun Şeftali için uygun olduğunu düşünmüştü.

Kız yalnız gitmek istemediği için Fewkoombey de onunla beraber gitti.

Doktor, içinden sefalet ve pislik taşan büyük bir blokta oturuyordu. Yukarı çıkmak için iki kat boyunca sanki odalar sefaletin tümünü alamıyormuş gibi, kapıları açık duran dairelerin önünden geçmek gerekiyordu. Sonra da doktorun evinin lüksü insanı şaşırtıyordu. Bekleme odası muhteşemdi. Köşelerde dev gibi saksılarda yapraklar, duvarda yabancı ülkelerden gelme halılar vardı. Ama demir askılarda asılı olan müşteri paltoları ve şemsiyeleri bunlarla karşılaştırılınca pek kötü görünüyorlardı.

Hepsi orta sınıftan olan yedi sekiz kadın oturuyordu. Sıradaki müşteriyi çağırmak için muayenehanenin kapısını açan doktor, Polly'nin diğerlerinden daha iyi giyimli olduğunu görünce ona işaret etti. Kız içeri girdi, asker de bekleme odasında kaldı.

Doktor, bakımlı, yumuşak sakallı, kadınların güzel adam dedikleri tiptendi. Ellerini kavuştururken onlarla ne kadar övündüğü belli oluyordu. Yüzü biraz sefihti, gözlerinde de hoş olmayan bir şeyler vardı. Sesi vıcık vıcıktı.

Polly gizli bir korku içindeyken kızın adını, adresini defterine yazdı. Polly bu arada çevresine bakınıyordu. Duvarlarda çeşit çeşit silahlar vardı, yerli mızrakları, yaylar, okluklar, kısa bıçaklar ve eski moda tabancalar. Köşede cam bir dolapta oldukça tehlikeli gözüken birkaç cerrah aleti duruyordu. Yazı masasının üstü toz içindeydi.

"*Evet*", dedi doktor arkasına dayanıp beyaz ellerini kavuşturarak. Daha Polly adından başka hiçbir şey söylememişti: "*Benden istediğiniz olanaksız bir şey, sevgili kızım. Benden ne kadar yakışıksız bir şey istediğinizin farkında mısınız? Böyle bir şeyin yasalara karşı olması bir yana, her yaşam kutsaldır. Sizin istediğinizi yapan bir doktor işini kaybedip hapse girer. Diyeceksiniz ki -biz doktorlar bunu çok duyarız- bu yasalar çok eskiden kalma. Bak, sevgili yavrum, bu yasaları ben yapmadım. Güzel güzel evinize gidip annenize her şeyi anlatın. O da sizin gibi bir kadındır ve sizi anlayacaktır. Eminim ki böyle bir operasyon için yeterli paranız bile yoktur. Ayrıca vicdanım böyle bir şey yapmama kesinlikle izin ver-*

mez. Hiçbir doktor on, ya da yirmi pound için tüm varlığını ortaya koyamaz. Bizler kardeşlerimizin acılarına çok duyarlıyız. Doktor olarak sosyal acıları çok yakından gözlüyoruz. Başka bir hastalığınız olsaydı, verem gibi falan, bu işi beş dakikada bitirirdim ve daha sonra da hiçbir güçlük çıkmazdı. Ama hiç de veremli gibi durmuyorsunuz. Buna inanmalısınız. Gençlik ateşiyle nasıl eğlendinizse, sonuçlarını da düşünmeliydiniz. İnsan geleceği görmeli, ne kadar güzel olursa olsun, zevklerine kapılmamalı. Ondan sonra doktor amcaya koşup ağlayıp sızlıyorsunuz. Aman doktor, canım doktor, ne olur, beni kurtar. Tabii doktorun nasıl bir riske girdiği ve insancıl duygularından dolayı ne kadar mutsuz olduğu kimseyi ilgilendirmiyor. Ah, bencillik! Nihayet yasak bir operasyon bu, ve hastanın iyiliği için narkoz kullanılmasa da gene 15 pound gerekli, çünkü sonra da yaşamak zorunda olan doktorun eline hiçbir şey geçmiyor. Tabii böyle bir ameliyatı ne defterlerine geçirebilir, ne de fatura gönderebilir, hep hastasının iyiliği için bunlar. Eğer aklı varsa her şeyi öylece bırakır. Yalnız kendini mahveder. Bir ceninin yaşamı, sevgili kızım, tüm diğer yaşamlar kadar kutsaldır. Din bütün yasaklamalarını boşuna yapmamıştır. Cumartesi öğleden sonra boşum, ama tüm bu işin sorumluluğunu almak isteyip istemediğinizi bir kez daha iyice düşünün, yoksa vazgeçin! Ve parayı da getirmeyecekseniz hiç gelmeyin. Buradan çıkılıyor, sevgili yavrum."

Şeftali son derece üzgün, çıktı. On beş poundu nasıl bulabilirdi ki?

Askerle kız isteksiz isteksiz yürürlerken adam, "Bir adres daha vardı", dedi. Oraya gitmeye karar verdiler.

Yaşlı, şişman bir kadındı bu ve bir odada çalışıyordu. "Bir pound", diye kabaca konuştu kadın, "daha ucuza yapmam. Ondan sonra domuzlar gibi kanayıp kanepemi kirletiyorlar, bir sürü masraf çıkıyor. Ve eğer bağırırsanız hemen bırakırım, siz de çıkar gidersiniz. Para yanınızda mı? Yarım saatte işiniz tamam."

Polly kalktı. "Para yanımda değil. Yarın tekrar gelirim."

Merdivenlerden inerken Fewkoombey'e: "Etrafa baktım. Her yer pislik içinde", dedi. "Burası daha çok hizmetçiler için", dedi asker. Eve döndüler.

Şeftali'nin aklı dükkândaki kasadaydı. Çalmaktan hiç hoşlanmazdı. Çocukluğundan beri böyle eğitilmişti. Eline birkaç kuruş ve bir sürü nasihat verirlerdi. Küçük parmağını marmelat kavanozuna soktuğunda müthiş vicdan azabı çekerdi. Marmelat tatlı, yasak düşüncesi ise acıydı. Tanrı, gece gündüz, her yeri görür derlerdi. Yaptığı her şeyi görüyordu demek ki. Ama bazı şeyleri görmesi hiç

de hoş değildi. Polly'e göre eğer Tanrı yeterince kötülük görmüşse düşüncesini artık günahkârın lehinde değiştirmezdi. Ceza defteri zaten doluydu, yeni suçlar için yer yoktu, onun için suç işlenebilirdi. Polly kaybolmuş bir kızdı, artık her sefilliği yapabilirdi. Aslında büyüklerin Tanrı'yı bir bekçi gibi marmelat kavanozlarının ve dükkân kasalarının başına koymaları kendi tembellikleriydi.

Ama birkaç peni çalmakla on beş pound çalmak arasında da büyük bir fark vardı.

Şeftali, hırsızlığın teknik güçlüklerini gözünde fazla büyütüyordu. Babasından gayet kolayca çalabilirdi. Dükkân kasası iyi korunuyordu ama Bay Peachum pantalon cebinde epeyce para taşırdı. Dilencilerden kuruşuna kadar parayı alır, gümüş paraya çevirir ve kayıtsızca cebine atardı. Ne bu para, ne de beşka para beni uzun vadede kurtaramaz diye düşünüyordu. Titizliğini ve umutsuzluğunu gösteriyordu bu, atmıyordu bunları, en küçük şey bile atılmazdı. Bir milyon şilin ile olsa gene böyle düşünürdü. Ne parası (ya da dünyadaki tüm paralar), ne de kafası (ya da dünyadaki tüm kafalar) onu mahvolmaktan kurtaramazdı. Onun için çalışmıyor, başında şapkası, elleri cebinde iş yerinde dolaşıp yapılacak bir iş kalıp kalmadığını kontrol ediyordu.

Kızı bir hafta içinde rahatlıkla cebinden on beş poundu alabilirdi, örneğin gece, yatak odasında, hem de yakalansaydı belki de sonuç düşündüğü kadar kötü olmazdı. Uyanıp da ceplerini boşaltmakta olan kızını görseydi göz kapakları oynamaz, gene uyumaya devam ederdi. Kızı cezalandırırdı ama gözünden düşmezdi. Kimse gözünden düşmezdi zaten.

Ne yazık ki insanlar birbirlerini çok az tanıyorlar, bunun için de Şeftali babasından o on beş poundu alamadı.

Paranın miktarını duyan asker, bu işle ilgili bayın ağzını burnunu kırma önerisini yaptı. Bazı kasaların içindeki parayı almak için kırmak gerekir. Yalnız Bay Smiles kasa değildi. Böylece Poliy gene Bay Beckett'i düşünmeye başladı.

Ama asker köpeklerine baktıktan sonra gidip yatağına yattı. Düşünseydi herhalde aklından şunlar geçerdi:

"On beş pound istedi! Para olsaydı da bir insanın neden doğduğu anlaşılmayacaktı. Bir kadın on beş poundu olsaydı, doğurmayacağı bir çocuğu böyle bir dünyaya getirmek için nasıl bu kadar insanlıktan çıkabilir? On beş pound onları doğmaktan alıkoyacaksa, biraz temiz hava, kötü yemek ve yağmurda akan bir dam için birbirlerini yiyip duran bu kadar insan niye varlar? Kimlerle savaşılacaktı o zaman ve kimin için gerekli olacaktı savaş? On beş

poundu olmadığı için insan anasını sömüremiyorsa kimi sömürecekti? Profesörlerin hepsi mülkiyet paylaştırılmasını hiç bir şey değiştiremez diyorlar. Mülkiyete sahip olanlardan kurtulamıyoruz ama en azından sahip olmayanlardan kurtulmalıyız. Yasalar kürtaja karşı ve bu zavallı kızcağızlar kürtaj olabilselerdi mutlu olacaklardı. Demek yasalarla savaşıyorlar. Birisinin elinden bıçaklarla barsaklarının çevresinden sevgilerinin meyvesini kesip almasını ve helâ çukuruna atmasını istiyorlar. Ama bu dilekleri olamıyor. Zaten çok utanmazca bir şey bu! Kilise de yaşam kutsaldır demiyor mu? O zaman niye bu kadınlar bu tıklım tıklım dolu, kokuşmuş, açların çığlıkları yükselen taş yığınına çocuk getirmeye karşı kendilerini toparlamaları gerekli: Bir yudum viski içip dişlerini sıksınlar ve doğursunlar. O zaman kimse doğurmak istemez. Tabii kan bağı daha güçlüdür ve her anneye göre yazıktır çocuğunu bu dünyaya getirmek. Allahın belası bencillik! İyi ki kürtaja para gerekli! Yoksa kimse durduramazdı..."

Eğer düşünseydi bunları düşünürdü asker ama düşünmedi, disiplin için eğitilmişti o.

Biraz sonra kalktı ve aklına gelen bir şeyi Şeftali'ye söylemek için yukarı çıktı. Polly'i o kadın arkadaşına götürmeliydi. O mutlaka bir çıkış yolu bulurdu. Küçük, pembe boyalı odaya girdiğinde Şeftali'yi elleri uslu uslu yanında, gözlerini tavana dikmiş, arka üstü yatağında yatıyor buldu.

Fewkoombey tam konuşmaya hazırlanıyordu ki gözü hasır bir sandalyedeki yırtık bir kitaba takıldı. Bu, saatler boyu okuduğu *Encyclopedia Britannica*'ydı, ya da onun bir parçası. Bir kaç sayfasını ezbere biliyordu ama çoğunu daha okumamıştı.

O kadar aradığı kitabının burada olması askeri çok sarsmıştı. Bulduğuna sevinememişti. Kaybolması sarsmıştı onu. Çok büyük değeri vardı gözünde bu kitabın. Bitpazarından alabilirdi aynısını aslında ama niye bu cilt buradaydı? Böyle bir rastlantı ancak on beş yirmi yılda bir olabilirdi. Biliyoruz ki kitabın Şeftali için hiç bir değeri yoktu. Ama asker onu dünyada hiçbir şeye değişmezdi, belki de yalnız ansiklopedinin tamamına. Gene de gidip ah, bu benim kitabım, nasıl geldi buraya diyemedi. Böyle davranmak uygunsuz olurdu. Kitabın bu odada bulunması Fewkoombey'nin genç Bayan Peachum hakkındaki tüm düşüncelerini değiştirdi.

Kız ne istediğini sorunca, "nasıl olduğunuzu bilmek istedim" gibi bir şeyler mırıldandı ve odadan çıktı. Zaten Polly de onun bu garip davranışını farkedemeyecek kadar üzgündü.

Askerle birlikte odadan böyle bir dünyada yeri doldurulamayacak bir dost ve kızın yaşamını değiştirebilecek bir nasihat çıktı.

Polly bu günlerde gene Smiles'a gidiyordu. Ev sahibi kuşkulandığı için şehir-parkında buluşuyorlardı. Kız bir banka oturmak istedi ama Smiles çalıların arasında bir yerde oturmak için ısrar etti.

Polly'e göre bu bir şantajdı.

Smiles, eli kızın kalçasında, ona yardım edecek bir şeyler aradığını söyledi.

"Gece gündüz bunu düşünmediğimi sanma", dedi yanağını yanağına dayayarak, "bu benim için de hiç hoş değil. Sen de çok çekici oldun. Ama burada ağaçların altında güzel güzel oturmak varken bak, bak, aya bak sevgilim, her zaman böyle olmaz, ama bakmıyorsun- ha, ne diyordum, biraz rahatlayacağın yerde hemen dırdıra başlıyorsun. Artık benim için hiçbir şey hissetmiyor musun? Elimi buraya, göğsüne koyduğum zaman hoşlanmıyor musun? Güvenmiyorsun artık bana. Seni benim neden olduğum durumdan kurtarmak görevim, ama tabii sen de bu işe katıldığını itiraf etmelisin. Neyse, bak şimdi ne yapılacağını öğrendim, hem çok basit, kendi başına yapabilirsin, hem de bedava. Bir soğan alacaksın..."

Kız anlamadan baktı suratına. Smiles kolunu çekip aceleyle devam etti: "Mutfakta basbayağı bir soğan alıp içeri koyacaksın ve kök salana kadar bekleyeceksin. Her yana kök salar o. Biliyorsun, incecik kökler. İki üç gün sonra soğanı çekip çıkarırken de her şey onunla gidecek. Ne kolay, değil mi?"

Polly öfkeyle kalktı. Eteğindeki otları silkeleyip hiçbir şey söylemeden şapkasını düzeltti. Genç adamın gücendiğini görünce de kısaca: "Bu iş bir soğanla olsaydı kimse on beş pound ödemezdi. Şakır şakır da kanama olur üstelik." dedi.

Çabucak parktan çıktılar. Ayrılırken Smiles kendisine düşeni yaptığını açıkça belirtti.

Polly, hem Beckett'in diğer adı Macheath'i, hem de B.dükkânlarını biliyordu. Adam her şeyi anlatmıştı. Kereste işiyle de uğraştığı için kendine kereste tüccarı da diyebilirdi isterse.

Polly, Macheath ile birkaç kez buluştu ve adamı denemek için komisyoncu Coax'la konuştuklarını anlattı. Tabii onu gidip evinde ziyaret ettiğinden ve babasının mektubundan söz etmedi ama fotoğraf konusuna şöyle bir değindi. Ayrıca Coax'un kızkardeşi çok kibar bir hanım olduğu için ziyaretlerine yine gideceğini de ekledi.

Beckett onu mahzun mahzun dinledi. Büyük kararar arifesinde gibi görünüyordu.

Öğleden sonra Polly annesinin arkasından, elmaların konul-

duğu kilere gitti. Gerçi Bayan Peachum'un buraya kendisiyle birlikte birisinin gelmesinden hoşlanmadığını biliyordu. Ama Polly kendi kendine annesiyle ya burada konuşacağına, ya da hiçbir yerde konuşamayacağına söz vermişti.

Kapıyı açtığında annesi elinde bir bardak viskiyle rafların arkasında duruyordu. Şişe masanın üstündeydi. Kocasının kendisini çocuklarına karşı ara sıra içtiği bir bardak viskiden dolayı rezil etmesi Bayan Peachum'u yeterince üzmüştü. Kırk altı yaşındaydı ve özgür olamayışından dolayı hasta gibiydi.

Ama Polly de annesiyle ancak annesi suçlu durumdayken konuşabilirdi, yoksa Bayan Peachum son derece iğrenç olabilirdi. Şeftali annesine Bay Beckett'le evlenmek istediğini bildirdi.

"Adı Bay Beckett bile değil", dedi Bayan Peachum isteksizce.

"Evet, adı Macheath, veya başka bir şey", dedi kız sakin sakin. Bayan Peachum elindeki bardağı şiddettle bir rafa koydu. "Ya Peachum? Adı bazen şöyle, bazen böyle olan bir adam için Peachum ne der?" diye bağırdı. "Sana güvence verecek bir adam değil o. Benim de kafamda gözlerim var ve görmediğimi sandığı zamanlar nasıl dansettiğini görüyorum. Sanıyor ki *"Mürekkep Balığı"*ndaki dört beş bardakla kendimden geçiyorum. Doğru dürüst bir işi olan hiçbir adam genç bir kızın beline öyle sarılmaz. Bana yalan söyleme! Böyle bir adamla evlenmek istemen için, Polly'ciğim, söylemek istemediğim başka nedenler var. Senin başını döndürmüş o."

"Evet, ondan hoşlanıyorum".

"İşte, dedim ben", diye bağırdı Bayan Peachum zaferle. "Kafan yerinde değil! Abayı yakmışsın sen bu herife ve iki kere ikinin dört ettiğini bile göremiyorsun".

Polly kızdı. "Çok konuştun", dedi, "babama söyle, onunla konuşsun". Sonra döndü ve odasına gitti.

Bayan Peachum içini çekti ve bardağını boşalttı. Gece de kocasıyla konuştu. Polly'i iyi tanırdı.

Peachum öğleden sonra Coax'la müthiş bir kavga etmişti. Komisyoncu bir meyhanenin arka odasında açık açık yeni gemiler alınmasını istemişti. Bu istek "Eskileri Değerlendirme Şirketi"nde yıldırım etkisi yaratmıştı. Birkaç gündür bazı şeylerin farkında olan Eastman iskemlesine çökmüş, ama kitapçı ayağa fırlamış, bir öküz gibi bağırmış, sonra da avaz avaz ağlamıştı. Hiçbir şeyin yararı yoktu. Coax'a göre satış sözleşmesi bir parlamento komisyonunca araştırılacaktı. İki pay sahibi olan Peachum'a hafta sonunda Coax'la birlikte Southampton'a gitme görevi verilmişti. Orada "kusursuz" gemiler için anlaşma yapacaktı.

Gene de eski gemilerin hükümet komisyonuna resmen teslimi için doklara gidilmişti. Kuşku uyandırmamak için gemileri teslim etmek gerekiyordu, daha sonra değiştirirlerdi. Onarım henüz bitmemişti. Komisyonda sadece iki sivil memur vardı, bunlar formaliteleri çabucak tamamladılar. Çeyrek saat kadar bir duvarın üstünde beklediler. Yağmur yağıyordu, hava buz gibiydi.

Akşam uyumadan önce Bayan Peachum, Macheath adını kızıyla ilişkili olarak söylediğinde Peachum korkunç bir öfkeye kapıldı.

"Sizi onunla kim tanıştırdı?" diye bağırdı, "şu B.dükkânları düzenbazıyla? Tanıştırmak da ne demek? Yabancı erkeklerle tanışmak için nerelere gidiyorsunuz? Bu herif bütün kentte tanınan bir düzenbazdır. Kızına dikkat et! ben gece gündüz onun için çalışıyorum, sen de onu hileli dükkânlarına bankalarda para bekleyen bütün kentin tanıdığı hovardalarla tanıştırıyorsun. Ne oluyor bu kıza? Bu işleri hemen yoluna koymam gerekiyor. Coax'la annesinin babasının önünde bakışıyor, hem de... Nereden almış bu hayvan gibi şehveti, cinselliği?"

"Senden değil", dedi Bayan Peachum kuru bir sesle örtüyü boğazına kadar çekerek. "Tabii benden değil", dedi Bay Peachum karanlıkta öfkeyle, "ben kendimi öyle şeylere harcayamam. Bu sırtlanlar beni parçalamasınlar diye sağlam bir kafaya gereksinmem var". Ve kısa kesti: "Başka bir şey duymak istemiyorum. Polly'nin geleceğini ben kararlaştırırım". Polly'yi ilgilendiren karar alınmıştı.

Ertesi sabah büroda kızını karşısına aldı. Acımasızca sorguya çekerek, ağlayan kızdan Bay Coax'u ziyaretinde neler olduğunu, hatta resimleri bile öğrendi. Çıplak kadınlar vardı resimde.

Bunları duyduktan sonra kızına söylediklerinin çoğunun yalan olduğunu belirtti. Bay Coax saygıdeğer bir işadamıydı ve eğer kendisiyle ilgiliyse ve ilişkilerini duymamışsa mutlu olması gerektiğini söyledi.

Polly, Bay Macheath'le buluştuğunda babasının evlenmelerine asla izin vermeyeceğini ve Bay Coax'u hafta sonunda bir pikniğe davet ettiğini anlattı. Birincisi doğru, ikincisi ise yalandı.

Bay Macheath, Şeftali'yle evlenmek için Bay Coax'un sevdiğini duyunca artık bu Coax sorununu çözmenin zamanı geldiğine karar verdi.

Biraz düşündükten sonra bir faytona binerek iyi yıkanmamış, fazla meraklı ve terbiyesizce konuşan beylerin bulunduğu bir gazetenin iki odalı yazı işleri bürosuna gitti.

Eski gazetelerin parça parça olmuş lekeli ciltleri geldi ve sayfa

sayfa karıştırıldı. Sonra Bay Macheath başka bir faytonla Aşağı Blacksmith meydanında bir evin arka tarafında oturan kötü suratlı, şişman bir adama bazı emirler verdi.

Sonra da üçüncü bir faytonla henüz öğleden sonra olmasına karşın eve gitti. Şehrin güneyindeki dış mahallelerinden birinde küçük bir evi vardı. Birbirine tıpatıp benzeyen bir sıra evin arasında. küçük bir bahçe içindeydi. Daha yeni almıştı, döşememişti bile. Boş odalarda birtakım eşyalar vardı, üzerinde uyuduğu yeni bir divan, mutfakta bir ocak ve büyük bir buzdolabı. Yeni bir ev değildi. Macheath burayı iflâs eden arkadaşlarından birinden almıştı.

Alçak taş merdivende durup cebinden kalın bir anahtar destesi çıkardı, doğru olanı bulana kadar birkaç tanesini denedi, sonra ıslık çala çala duvarında şapka asacak bir çivi bile olmayan antreye girdi. Her zaman düzenli olan birinci kattaki odasında çizmelerini çıkardı, divana yattı ve karanlık basana kadar öylece kaldı.

Akşam saat ona doğru aşağıda zil çaldı. Macheath aşağı inip şişman bir adamı karşıladı, getirdiğini hemen orada elinden aldı ve bir tek söz bile söylemeden adamı dışarı itti. Adam söylene söylene gitti. Bu çevreyi tanıyor gibiydi.

Burada Milburn adıyla oturan Macheath, ambalaj kâğıdıyla kaplanmış bir deste mektubu ve kâğıdı bir masaya boşaltıp gaz lambası ışığında yarım saat kadar inceledikten sonra, dolaptan çıkardığı örtülerden kendine bir yatak yaptı ve hemen uykuya daldı.

Ertesi sabah polis merkezinde başkomiserle bir konuşma yaptı. İki adam yazı masasının üzerine eğilip ambalajdaki kâğıtları, özellikle kırmızı kaplı, çizgili bir defteri, Bay Coax'un günlük defterini incelediler.

Günlükte komsiyoncunun özel yaşamıyla ilgili tarihler vardı. Bay Macheath, başkomisere böyle olduğuna, içinde işle ilgili bir şey olmadığına dair güvence vermişti. Başka türlü olsaydı Bay Brown bu defteri inceleyemezdi.

Defterin içeriğinin yarısı soyuttu. Belirli ziyaretler ve gerçeklere de değinilmişti. Ama çoğunlukla ahlaki gözlemler, samimi itiraflar, aşırı cinsel isteğe karşı sürekli bir savaşın kanıtları vardı. Genelde bunların çoğu bu iki okuyucu için yazılmamıştı ve kapasiteleri, yazılanları anlamalarına yetmiyordu.

İsimler de vardı ama sadece ilk harfleriyle belirtilmişlerdi. Her ikinci veya üçüncü günde (bir tek gün bile boş bırakılmamıştı, günlük çok dikkatle doldurulmuş ve bir tek sözcüğün bile üstü çizilmemişti) kırmızı ile yazılmış ve altı cetvelle çizilmiş sayılar vardı, "iki kez" veya "dört kez". "Dört kez" çok azdı ve "beş kez"den daha faz-

ması da yoktu. Bazen "bir kez" vardı ve çevresi daireyle çevrilmişti.

İki değişik işaret daha vardı. Ne anlama geldikleri kabın iç tarafında belirtilmişti. Tuvalete çıkma ve müshil ilacı alınması. Bu işaretler de son derece düzenli yapılmıştı. Bay Coax'un canlı, oldukça coşkun bir el yazısı vardı.

Pakette bundan başka son derece kuşkulu olan fotoğraflar vardı. Oldukça çok kullanılmışlardı.

Kısa bir süre fotoğrafları inceleyen Brown bir düğmeye bastı ve içeri gelen memura birkaç sözcük karaladığı bir kâğıdı verdi. Memur biraz sonra geri döndü ve içinde Londra Polisi'nin evrakları olan bir dosya getirdi.

Brown resmi bir yazıyı eline aldı ve Coax'un günlüğündeki bir şeyle karşılaştırdı. Sonra kalın işaret parmağını oradan kaldırmadan yavaş ve dikkatli sesiyle:

"Sevgili Ma", dedi, "herifi buradan yakalayamayız. Ne işler karıştırdığını bilmiyoruz. biz namuslu insanların iş yaşamlarına burnumuzu sokmayız. Adam vergilerini ödüyor, tamam. Zaten ticaretten de anlamayız. Kibar beylerin özel yaşamıyla da uğraşmayız. Hırsızlık da yapmamış. Buradaki tek işe yarar şey adamın iki yıl önce kuşkulu bir otelde Denizcilik Bakanlığı'ndan bir müsteşarın karısıyla yakalanmış olması. Bunu da gazetecilere versen daha iyi edersin. Böyle bir şeyi açıklayabilecek bir iki kişinin adını vereyim sana".

Tekrar bir düğmeye bastı ve üzerinde "Basın" yazan kalın bir dosya getirtti. Dikkatle araştırdı dosyayı ve karar verdi: "Gwan'ı al. En iyilerden biridir".

Macheath ilanı aldı, kendisindeki kâğıtların yanına koydu, arkadaşının sırtına vurdu ve dedi ki: "Yakında evlenirsem, resmen yani, düğüne gelebilir misin? Bankacılar için gerekli bu".

"Olabilir", dedi Brown isteksizce, "ama çok sık olmamalı".

Macheath çıkarken düşünceliydi. Brown'ın eski dostuna davranışı değişmişti. Tabii gene altın kadar sadıktı ama herhalde üstünde büyük bir sorumluluk vardı.

Bankayla da işler yolunda gitmiyordu. Durmadan yeni koşullar ileri sürüyorlardı.

Kendi işçileri de zorluk çıkarıyorlardı. Para istiyorlardı. Üzerinde yüz yirmi insanın aileleriyle birlikte sorumluluğunu taşıdığı düşüncesi onu epey rahatsız ediyordu. Hafife almıyordu bunu.

Bir şeyler olması şarttı kuşkusuz. Yaşlı Peachum'un parasını ellerine alırsa biraz soluk alacaktı.

Waterloo köprüsündeki dükkânlarından birisine gitti. Burası B.dükkânı değildi. Antikalar satan dürüst bir iş yeriydi ve sanattan

anlayan Fanny Crysler adında bir kadın tarafından yönetiliyordu. Bir şey düşüneceği zaman buraya gelirdi. Büroda oturur, şu veya bu kitabın sayfalarını çevirirdi.

Ama Fanny yoktu. Bir açık arttırmaya gitmişti. Mac buradaki bazı eşyaların nüfus kâğıtları olduğunu düşündü.

Büroda üstüste duran kitaplar, paketin üstündeki yazının da belirttiği gibi Kingshall piskoposunun kitaplığından geliyordu ve üzerlerinde açık saçık süslemeler vardı. Mac böyle bir şeye dayanamazdı. Sanatla ilgili her şeye karşıydı. İğrenerek değerli ciltleri bir kenara itti.

Bu arada Polly'i düşünüyordu. Bu son zamanlarda onu her düşündüğünde anlatılmaz bir huzursuzluk kaplıyordu içini. Kız fazla seksiydi.

Kalktı ve Old Oakstr'a gitti.

Evin önünden iki kez geçince Pollya aşağı indi. Blokun etrafında bir iki kez yürüdüler.

Çok yumuşaktı ve dertli gibiydi. Her zamankinden de daha solgundu. Macheath gözlerinin altındaki halkaları gördü. Ayrılırlarken Polly, Macheath'in gözlerine bakmadı.

Ev idaresi kurslarına bir süre gitmeyeceğini söylemişti, yani onunla buluşamayacaktı. Pazar günü de Coax'la pikniğe gidecekIerdi.

Macheath kötü bir ruh halinde gitti Tunnbridge'e. O günün perşembe olduğunu hatırlamıştı.

Her perşembeyi Tunnbridge'de belirli bir evde geçirme alışkanlığı vardı. Kızlarla bir fincan kahve içer ve Jenny'le konuşurdu. Canı sıkkın olduğu için ona fal baktırırdı ama ilginç bir şey yoktu. Kızlar her zamanki gibi sinirine dokundular. Beş yıldan fazla olmuştu buraya geleli.

Ertesi gün bir kaç değişik, adı kötüye çıkmış gazetede yazılar yazan Gawn'ı aradı ve ona William Coax'a ait belgeleri verdi.

Hemen sonra Ulusal Kredi Bankası'ndan Miller bir iş görüşmesi sırasında Bay Macheath'e tüm diğer işlerini bir yana bırakıp mümkün olduğu kadar çabuk saygıdeğer bir aile yaşamı sürmesini öğütledi, bu da Polly Peachum'un düşüncesiyle uyuşuyordu. Böylece Bay Coax'a olan saldırı artık gereksiz görünüyordu ve Macheath o sıkıntılı belgeleri unutmuştu bile.

5

Birbirlerine sokuldular iyi günde ve kötü günde
Ve "yolları birleşti tüm yaşamlarında"
Ne masaları vardı
Ne de yatakları
Ne de çocuklarına verecek adları.

Ama yağmur da yağsa kar da
Her yeri sel kaplasa da
Kocasının yanında kalır, sevgili çocuğum
Bizim bildiğimiz Hanna.

Polise sorsan der ki pis hırsızın biri o
Sütçünün karısı da fısıldar, bir de topallıyor
Ama Hanna der ki:
Bana ne, benim kocam o
Ve gene de kalır kocasının yanında.

Topalladığında ve hırsızlık yaptığında
Ve Hanna'ya sopa attığında
Sevgili çocuğum, sorar Hanna
Seviyor muyum onu, kalsam mı yanında.

(Hanna Cash'ın Baladı)

Küçük Ama Esaslı Bir İş

Ulusal Kredi Bankası küçük ama iyi kâr getiren bir kuruluştu. Daha çok emlak işleriyle uğraşırdı. Sahibi yedi yaşında bir kızdı ve Hawthorne adında oldukça yaşlı bir avukatın direktiflerine göre hareket eden Bay Miller diye bir temsilci tarafından yönetilirdi. Hawthorne küçük mal sahibinin vasisiydi.

Macheath bu bankayla olan ilişkilerinde yalnız Bay Miller değil, Bay Hawthorne ile de uğraşırdı. İkisinin yaşının toplamı yüzelliyi geçiyordu ve onlarla iş yapanlar başka bir yüzyılda yaşıyor gibi olurdular.

Macheath bu adamlara gelmiş ve dolayısıyla büyük bir sabır

işine girmişti, çünkü dükkânları hakkındaki söylentileri tamamen durdurmak istiyordu. Ulusal Kredi Bankası'nın desteklediği hiçbir iş hakkında kentteki insanlar bu iş 1780'den *sonra* kurulmuştur gibi bir düşünceye kapılmazlardı ve böyle eski firmalar gerçekten sağlam sayılırdı.

Ama işte bu durumdan dolayı Macheath bir türlü ilerleyemiyordu.

Banka bahane üstüne bahane buluyordu. Dükkân kiralarından tutun da dükkân sahiplerinin hayat öykülerine kadar her şeyi bilmek istiyordu. Gene de bu işle dikkati çekecek kadar ilgileniyordu. Macheath bunun nedenini biliyordu; emlak işi artık Bay Miller'ın bildiği ve anladığı gibi değildi. Yeni yatırımlar çok azdı ve eskilerinin de değerleri düşmüştü.

Bay Hawthorne geleceğe biraz endişeli bakıyordu. Temsilci Bay Miller'dan pek hoşnut değildi. Kendi daha büyük olmasına karşın Miller'ın banka yönetmek için fazla yaşlı olduğunu düşünüyordu. Kaçırdıkları bazı işlerden onun aşırı titizliğini sorumlu tutuyor, hatta bazen gizli gizli yerine daha genç birisini getirse daha iyi olacak sanıyordu Bay Miller da bunun farkındaydı.

Aslında ikisi de epey süredir yeni çağa olan tutumlarında sendeliyorlardı. Belki de bu kadar titizlenmeye gerek yoktu. Öbür şirketler işi pek cidiye almıyor, ticaret yapıyor ve güvenilir isimler haline geliyorlardı. Herhalde bu çağın yapısına uymak için oldukça geniş düşünceli ve hoşgörülü olmak gerekti.

İşte bütün bunlardan dolayı B.dükkânları için yapılmak istenen anlaşma önlerine geldiğinde sanılacağı gibi reddetmediler. aksine oldukça ilgilendiler. Bu işte her şey alışılmamış ve düzensiz gibiydi ama yeni ve çağdaş olan buydu zaten. Aslında oturdukları yerden yeni ve eski arasındaki ayrımı pek anlayacak durumda değildiler.

Yaptıkları soruşturma yalnızca alışkanlıktan ileri geliyordu. Yoksa bu işi kabul etmeye yarı yarıya karar vermişlerdi bile. Özellikle Hawthorne daha da kararlıydı.

Miller daha önce Macheath'e, eğer kendisini evinde ziyaret etmelerini isterse sevineceklerine dair bir takım imalarda bulunmuştu ki bu da çok şey demekti. Ne yazık ki Macheath'in doğru dürüst bir evi yoktu. Böylece Bay Miller yakındaki düğün için bir çağrı alınca hiç tereddüt etmeden, üstelik Bay Hawthorne adına da, kabul etti.

Macheath bu çağrının işinin başarıya ulaşmasından dünyanın tüm belgelerinden daha önemli olduğunu biliyordu. Ve haklıydı.

Bankadan keyfi yerinde çıktı ve Waterloo köprüsüne doğru gitti. Arkadaki büroda Fanny Crysler'la biraz konuştu ve onu da

alarak birlikte başka bir yere gittiler.

Bir lokantada öğle yemeği yerlerken Fanny bir süre sustu, sonra birdenbire kaşığını tabağına vurdu ve:

"Hepsi çok saçma", dedi, "mobilyaları niye istiyorsun? Kendin için mi? Değil tabii! Bana numara yapma. Şimdi aldığın aptalca şeyler yerine kırk poundluk fabrikasyon eşyalar alsan daha iyi. İtiraf et ki mobilyadan ancak paketleme işçileri kadar anlıyorsun. Ama bu eşyalar kesinlikle sana göre değil, Mac. Bunlar Bay Miller'la Bay Hawthorne için seçilmiş. Ev, modern ve pahalı olmalı. Ve bu ev modern bir adamın olmalı. Tabii annenden kalmış bazı eski şeyler de olacak. Bir salıncaklı iskemle, dikiş makinesi falan. Ben bunlarla uğraşırım. Sen bu işi bana bırak. Öyle bir yapacağım ki o öbür yüzyıldan kalma adamlar paralarını sana emanet edecekler ve gözleri arkada kalmayacak".

Macheath güldü, dükkânlara geri döndüler ve her şeyi yeni baştan yaptılar. Fanny başka mobilyalar aldı.

Polly, Bay Coax'un kendisini davet ettiği piknik konusunda yalan söylemişti. Birkaç kez Coax'u broşla ilgili olarak aramayı düşünmüştü. Herhangi bir kuyumcu veya rehinci buna onbeş pound verir sanıyordu.

Ama Mac'le arası çok iyiydi. Gittikçe daha çok beğeniyordu onu. Üstelik onun da kendisiyle çok ilgili olduğunun ve kendisini izlettirdiğinin farkındaydı. Müzik aletleri dükkânının çevresinde dolaşıp dışarı çıktığı zaman peşinden gelen birkaç kişi vardı. Önce kızmıştı, ama sonra hoşuna gitmişti. Mac ile olduğunda kendisini güven içinde duyumsuyordu. Sorumsuz Bay Smiles gibi genç bir delikanlı değildi bu adam. Mac gizli bir evlilikten söz ettiğinde, babasının bunu öğrendiğinde suratının alacağı şekli düşünerek çok eğlendi. Bu kararın alınmasında piknik sözünün etkili olduğundan emindi. Piknik deyince adamın aklına hiç de iyi şeyler gelmiyordu. Polly güldü.

Cuma günü öğleden sonra Bayan Peachum kocasının çantasına bir gömlekle birkaç yakalık koydu ve Bay Peachum istasyona yollandı. Yarım saat sonra ise Polly küçük pembe odasında hazırlanıyordu. Gizlice ipek bir kombinezonla pembe bir korse almıştı. Üstelik Mac'i şaşırtmak için B.dükkânlarından alış veriş etmişti. Bunları yırtık olmayan tek uzun kapalı geceliğiyle birlikte eski, siyah el çantasına yerleştirdi.

Mac, köşede kapalı bir faytonda onu bekliyordu. Keyfi pek yerinde değildi, çünkü sabah erkenden kalkmış ve alışkın olduğu öğle uykusuna da yatamamıştı.

Önce polis merkezine gittiler. Macheath koşa koşa yukarı Brown'ın yanına gitti. Brown da sinirliydi. Bundan önce de iki kez düğüne gelip gelmeyeceğini sormuştu çünkü.

Uygun bir ev arama çabaları sonuçsuz kaldığı için öğle saatlerinde elinde yeni bir adresle çıkagelmiş, bu da Brown'ı büsbütün çileden çıkarmıştı. Şimdi de gelmeye pek hevesli değildi, gene de söz verdi. Düğünün bütün başarısı onun gelişine bağlı gibiydi. Yalnız Hawthorne ve Miller için değil, polis yetkilisini görmenin etkili olacağı bazı başka konuklar için de gerekliydi bu.

Polly'i Convent bahçelerinin yakınlarında bir kahveye yerleştiren Mac, Kensington'a gitti. Orada adamları düğün için bir ev hazırlıyorlardı, sabahleyin başka bir evde hiç de hoş olmayan türden bir karşılaşma olmuştu çünkü. Mac'in Londra'nın güneyindeki kendi evi çok küçük olduğu için söz konusu bile edilmemişti.

Mac büyük bir kargaşayla karşılaştı. Zemin kata ait olan mobilyalar birinci katınkilerden önce gelmişler ve yolu tıkamışlardı. Adamlar bu işte deneyimli değildiler, üstelik hepsi sarhoştu. İşi yöneten O'Hara epey kavga çıktığı için özür diledi.

Ev Somersetchire Dükü'nün yazlık eviydi. Dükün şehirdeki büyük evi de boştu aslında, çünkü kendisi Riviera'daydı ama orası hem fazla gösterişli, hem de dayalı döşeliydi. Burası ise uşağın evine kadar boştu. Uşak da Mac'in adamıydı zaten.

Burada yapacak fazla bir şey olmadığı için Macheath tekrar Brown'a gitti, ama yerinde bulamadı. Bu arada Waterloo köprüsüne uğradı, Fanny'i Polly'e gönderdi ve Brown'ın evine gitti ama adam orada da yoktu.

Fanny, Şeftali'yi tariften hemen tanıdı. Çabucak arkadaş oldular. Kız biraz sinirliydi Mac'in bu kadar gecikmesinden. Üçüncü çayını içiyordu ve yanında parası da yoktu.

Fanny'nin gelmesiyle biraz sakinleşti ama sonra Fanny ile Mac'in arasında nasıl bir ilişki olabileceğini düşünmeye başladı. Fanny otuzun üzerindeydi ve çirkin değildi. Ama birdenbire güldü kadın ve Şeftali'ye Mac'in Waterloo köprüsündeki antikacı dükkânını yönettiğini, hasta bir kocası ve iki çocuğu olduğunu anlattı. Bu da Polly'i geçici bir süre oyaladı.

En kötüsü vaktin geç olması ve daha gelinlik almak için alış verişe çıkılacağı idi. Akşamı gündelik elbisesiyle geçirmek korkusu Polly'nin tüm düğün sevincini yokediyordu. Mac bir çok kibar insanın geleceğini söylemişti.

Mac oldukça geç geldi, Brown'ı da bulamamıştı. Hanımları faytona bindirdi. Polly, Mac'in düşündüğü gibi, Fanny'nin gitmesine

şiddetle karşı çıktı. Doğru dürüst bir elbiseyle gelmediği hakkındaki sızlanmalarına da aldırmadı.

Saatine bakan Mac küplere bindi. Tabii tüm dükkânlar kapanmıştı. Polly'nin ev giysisiye evliliğe adım atmak istemeyişini tamamen anlayışla karşılıyordu. Ona bir tek söz bile ettirmeden faytonu birkaç yüz metre ötede durdurdu ve elbise bulmaya kendisi gitti.

Bu işle konfeksiyon uzmanı ve yeterli zevki olan bir adamını görevlendirdi. Adam Worth mağazasından alış veriş edebilen, ama pek itibarı olmayan birisiydi. Ertesi gün Worth'te beş elbise eksikti. Ve müdür, polise bunların en iyi malları olduğunu bildirdi.

Bundan sonraki haftalarda Buley'nin başı epey derde girdi, çünkü yeraltı dünyasında onun kadar zevkli kimse yoktu. Ama Mac, Polly'e birinci sınıf bir gelinlik getirmişti.

Diğer dört elbiseden birini Fanny giymişti, böylece o da bir gelin elbisesine sahip olmuştu.

Evde Polly'i elli kadar konuk karşıladı. Tümü de çok değişik sınıflardan geliyorlardı. Lord Bloomsbury diye bir adam, bir yarbay, iki parlamento üyesi, iki ünlü avukat ve St. Margaret papazı (bu adam yan odada nikâhı kıymıştı) dışında epeyce çok dükkân sahibi ve Mac'in temsilcileri ve müşterileriyle el sıkıştı. Çoğu karısıyla gelmişti bunların.

Bir kaç B.dükkânı sahibi de davetliydi, bayramlık giysileri ve onlara uygun suratlarıyla gelmişlerdi. Kendileri sergileniyormuşçasına ortada dolanıyorlardı.

Evin ne olduğunu Polly pek anlayamamıştı ama kocasının Lord'a burasını Somersetchire Dükü'nden kiraladığını söylediğini duymuştu.

Gelinin salonda Polly'nin çocukluğundan tanıdığı Hawthorne oturuyordu. Polly küçükken babasıyla bankaya gider ve erkekler iş konuşurken çek defterleriyle oynardı. Kız, yaşlı adama anne babasıyla kavga ettiğini çünkü Mac'in düğüne "fabrika"dan kimseyi çağırmak istemediğini anlattı. Biraz saçma gibi görünüyordu bu öykü ama öbür yüzyıl yutmuş gibiydi.

Damadın sağındaki yer boş kalmıştı.

Brown hâlâ ortada yoktu. Macheath, yemek sırasında birkaç kez bakmaları için adam gönderdi. Brown olmadan düğünün hiç bir değeri yoktu. Ayrıca polis yetkilisinin öbür yüzyıl üzerinde kalıcı bir etki yaratacağından emindi.

Brown, ancak tavuk servisi yapılırken geldi. Keyfi yerinde değildi ve üniformasını da giymemişti. Mac bunu gizlice kendine ha-

karet saydı ve çok üzüldü.

Polly'e karşı ise pek sevecendi. Çok beğenmişti kızı. Şeftali hafif pembeleşmiş yüzüyle dimdik oturuyor ve gelinlere yakışır bir şekilde çok az yiyordu. Zarif kişilerin tavukları ve balıkları yuttuğunu görmek hoş olmayan bir etki yaratır çünkü.

Masanın düzeni konukların çoğuna göre pek doğru bir şekilde yapılmamıştı ama kimse bundan gelini sorumlu tutmuyordu. Öylesine pırıl pırıl parlıyordu ki herkes sakinleşmişti.

Mac'in konuklarının nasıl davranacağı konusunda kuşkuları vardı. B.dükkânlarından gelenler kendilerini rahat duyumsamadıkları için çok kibarca yemek yiyorlardı ama müşteriler için aynı şey söylenemezdi. Tatlı yenirken Mac onların yanına oturdu ve istemeden karılarının konuşmalarını duydu. Birbirlerini hiç çekemiyorlardı, hatta oldukça çirkin ve açık saçık bazı sözler de duydu. Kimin söylediğini keşfetmişti.

Ama genel olarak yaptığı seçim çok iyiydi. Düğündekilerden hiçbiri ülkede veya ülke dışında yasa dışı işlere kalkışmamıştı, tabii Grooch dışında; ama onu da parmak izi olmadan Scotland Yard bile tanıyamazdı. Çoğunluğu dükkân sahipleri oluşturuyordu. Bunların aptalca görünüşü işi daha da saygın bir hale getiriyordu. Jenny'nin davet edilmesi O'Hara'nın küstahlığıydı. Orospular aile çevresine giremezlerdi, ayrıca yarbay onu tanıyabilirdi. Ama "Yolcu" Riad gibileri (en iyi katillerden ve çenesi düşüklerden biri) topluluğun kültürel düzeyini artırıyordu.

Kahveden sonra Hawthorne ve Miller'la nikâhın kıyıldığı odaya çekildiler. Brown işlerinden dolayı özür dileyip gitmişti. Üç erkek birer bardak likörle Ulusal Kredi Bankası'nın B.dükkânları sisteminde nasıl pay alacağını konuşmaya başladılar.

Yaşlı adamlar ayrıntılara henüz pek girmiyorlardı. Polly'nin annesiyle babasının nikâha gelmeyişinden rahatsız oldukları hakkında bir tek söz bile etmediler. Macheath zaten bunu hesaba katmıştı. Gene de herhangi bir açıklama yapmadı. Bay Peachum'un er ya da geç gerçekleri göreceğine inanıyordu. Öbür Yüzyıl'ın susmasını da kendisiyle aynı düşünceyi paylaştıklarına işaret saydı.

İçeriye döndüklerinde herkesi dans ederken buldular. Şeftali O'Hara ile dans ediyordu. Av odasının enfes bir görünümü vardı. Çok modern bir şekilde dekore edilmişti.

Marc bir iki dakika terkedilmiş sofraya oturdu. Tombul çenesi yakasının içine kaçmış ve biraz içtiği için başının tepesi kızarmıştı. Kısa bir sürede epey şey düşündü:

"İnsanın yaşamının en güzel saatleri kötü şeylerle bozuluyor, tıpkı sinirli bir parça dana eti gibi! En dokunaklı sahneler dertlerle, üzüntülerle berbat oluyor. İnsan en temiz duygularla dolu olduğu zaman bile ekonomik zorluklarla uğraşıyor. Buracıkta böyle oturup şarabımı içemiyorum. Bunu yapsaydım bu domuzların hepsi buradaki en temiz ve saf şeyi kirletirlerdi. Dikkatli olmalıyım ve göbeğimi ne kadar sıkarsa sıksın pantalon düğmelerimi açmamalıyım. Kendime de dikkat etmeliyim bu arada. Ah, bu köpekler insanın yaşamının en güzel günündeki duygularını anlayabilseleydiler! Ben de domuzun biriyim. İyi bir insanım ama eğer şimdi Klauede, Charley'nin karısıyla yan odaya giderse vahşileşebilirim. Böyle bir şeye kendi evimde katlanamam. Jenny de gelmeyebilirdi. Karımı bu insaların yanına oturtamam, bu çok ileri gitmek olur. Polly'i herkes beğeniyor. Hepsi de onunla yatmak istiyordur. Domuzlar! Gidip kendi keçileriyle tatmin olsunlar. Benimkiyse keçi falan değil, böyle bir şey söylemem adilik olur, onun adıyla öbürlerinin aynı anda anamam. Hem onların, hem de benim çok, çok üstümüzde o. Ben doğru dürüst kibar biri değilim. Ama bir şeyler beceriyorum. Banka işi olduğunda her şey düzelecek. Düzgün birisi olmanın insana para yönünden hiç bir zararı yok. Ya da çok az var. Hatta belki de yararı var. Artık kalkmalıyım. En güzel saatler kavga gürültüyle geçiyor. Yazık, yazık, çok yazık!"

Macheath arabayı göndermek için kalktı. Çantasını alırken Bully'i Sageroberts'in karısıyla yakaladı ve epey gürültü koptu.

"Böyle pisliklere kendi evinde izin vermeyeceğini" adamakıllı belirtti. Polly'nin hala O'Hara'yla dansetmesinden de hoşlanmıyordu. Oldukça kaba bir şekilde dansı kesti. Ama genelde törenin gidişatından yakınamazdı, her şey istediği gibiydi.

Yeni evli çift balayı gezisi için ayrılırken diğerleri olması gerektiği gibi merdivenlerde durup el salladılar. Konukların bir bölümünün Fanny'i ikinci gelin olarak kutladıklarını yalnızca faytonun arka penceresinden bakan tecrübeli Mac görebildi.

Liverpool trenine tam vaktinde yetiştiler.

Aslında balayı gezisi Macheath için kötü bir zamana gelmişti.

İki hafta önce çevrede iki tane çelik eşya satan dükkân soyulmuştu. "*Ayna*" adlı bir dergi vardı. Adı "*Ayna*"ydı, çünkü parayı alana kadar hakkında yazı yazdığı kişilerin üzerine ayna tutmaktan kesinlikle kaçınmazdı. Bu dergide adamlarından birinin B.dükkânlarından birinde soyulan yere ait traş bıçaklarına rastladığı yazılmıştı. O'Hara hemen işe karışmıştı ama Macheath para ödemeye yanaşmamış, hatta kendisinden para isteyen bir "*Ayna*" yöneticisini dışarı atmıştı.

O zamandan beri dergi B.dükkânlarından traş bıçaklarının faturalarını göstermelerini istiyordu. Aslında bu iş kolayca çözümlenebilirdi ama iş bununla da bitmiyordu. Düğün için gümüşlerin bulunmasında sorun çıkmıştı. Çok çabuk olması gerektiğinden birisi ölmüştü. Şefin mutluluğunu gölgelememek için ondan saklamak istemişler, ama Mac'in burnu kokuyu almıştı. Burada da gene paranın azlığından dolayı yapılan baştan savma bir iş söz konusuydu.

Olayı duyan Mac son anda balayından vazgeçmek istemişti ama olmazdı bu tabii. Bunun üzerine en azından geziyi işle birleştirmek istemiş ve onun için Liverpool'ü seçmişti.

Şeftali tren kompartmanının içinde çok güzel görünüyordu. O' Hara çok iyi dansediyordu ve geniş, karanlık kestane ağaçlarının altında bu günün gerçekten yaşamının en güzel günü olduğuna karar verdi. Şimdiye değin hiç bu kadar çok kişi onunla ilgilenmemişti. Mutluydu. Mac, yanlarındakilere sezdirmeden gizlice kızın sıcak elini sıktı.

Liverpool'da küçük bir otel odası tutmuşlardı. Yatmadan önce aşağıda bir şişe daha Burgunder şarabı içtiler. Ama bu hataydı. Merdivenlerden yukarı çıkarken Mac, çok yorgun olduğunu farketti.

Yeni kombinezona hayranlık duyacak hali kalmamıştı, pembe korselere de alışkın gibiydi.

Ama bunlar sadece yorgunluktandı.

Hemen uykuya daldılar. Gece yarısı Mac'in kurduğu saat çaldı ve çok güzel bir saat geçirdiler. Mac, ciddi sorular üzerine bir iki eski ilişkisini açıkladı (Fanny ve Jenny'le olanları değil), Şeftali de uzun uğraşılar sonucu, Smiles'la bir kez öpüştüğünü itiraf etti. Bu, günün tansiyonunun en çok yükseldiği an oldu ve uzun süren bir sevişmeyi başlattı.

Polly mutluydu ve Mac'in bir soyguncu olmasını bağışladı (aşağıda şarap içerken Mac her şeyi anlatmıştı), o da kızın bastonunun içindeki kılıcı biraz çekmesine izin verdi. Polly, adamın aşk ilişkilerini bile bağışladı, hatta garip alışkanlıklarını da -gömleğin altından göğsünü kaşımak gibi-. O zaman kocasını gerçekten sevdiğini anladı.

Bay Jonathan Peachum, Baron, kitapçı, evlerin sahibi, tekstilci ve lokantacıdan tam yetki almıştı. Coax'la istasyonda buluştu.

Southampton'a gelene kadar on sözcükten daha fazlası çıkmadı ağızlarından. Coax gözlüğü burnunda *The Times* okuyor, Peachum da köşede, elleri göbeğinde bağlı, oturuyordu.

Bir kez komisyoncu başını kaldırarak kayıtsız bir sesle: "Mafe-

king hâlâ direniyor. Dayanıklı çocuklar!" dedi. Peachum susuyordu. "*Kötü*", diye düşündü köşesinde, "*İngilizler İngilizlere karşı. Yalnız bu değil, Mafeking'dekiler de bana karşı. Teslim olmalılar. O zaman ne cephaneye, ne de gemiye ihtiyaçları kalır, benim boğazımı sıkan bu iş de biter. Şimdi orada o sıcakta oturup biriktirdiğim parayı harcayıp alacağım gemileri bekliyorlar. Dur bakalım, diyorlar her gün birbirlerine, yumuşamayın, daha az yiyin, mermi yağmuru altında bekleyin, bekleyin ki yaşlı Jonathan Peachum bize destek getirecek gemiyi alsın. Bu Allahın cezası gemi satın alma işi ne kadar çabuk olursa onlar için o kadar iyi, ama savaş olursa da benim için iyi, böylece birbirimize karşıyız, ama birbirimizi tanımıyoruz bile*".

Southampton'daki otelde aceleyle birbirlerinden ayrıldılar, birlikte akşam yemeği bile yemediler. Ama gece yarısı Peachum'un odasına bitişik olan Coax'un odasında bir gürültü koptu.

Peachum pantalonunu giyip ne oluyor diye bakmaya gitti. Komisyoncu boğazına kadar örtülü, yatakta yatıyordu. Odanın ortasında da üzerinde çoraplarından başka bir şey olmayan genç bir kadın avaz avaz Coax'a küfrediyordu.

Söylediklerinden anlaşıldığına göre kendisinden istenenleri yerine getirmek istemiyordu. Oldukça uzun ve deneyimli iş yaşamına dikkat çekerek önyargılı olmadığını belirtiyor ve tanık olarak da her tür liman işçisini, denizcileri, hatta kibar beyleri gösteriyordu. Ama tüm kentin tanıdığı ve ne domuz olduğu bilinen yaşlı mahkeme üyesi bile on şilin karşılığında böyle isteklerde bulunmaya cesaret edemezdi.

Coax'u yerin dibine batırmayı mükemmel bir şekilde başarıyordu. Hiç zorluk çekmeden öylesine karşılaştırmalar yapıyordu ki, eğer basılabilselerdi şiirsel güçleri bu kitaba ölümsüzlük kazandırırlardı.

Tam Peachum içeri girdiğinde kapı vuruldu. Birkaç heyecanlı garsonu geri püskürtmek zorunda kaldı. Sonra da tüylü masa örtüsünü havalı bir şekilde omzuna atmış, ayakkabılarını giyen kadına döndü ve onun ticari güdülerini uyandırmayı başardı. Zorlu bir mücadeleden sonra hanım, çorabında bir kaç banknot ve şu sözlerle çekti gitti: "Eğer arkadaşınızın kendisine gelmesini ve emeklemeden oteli terkedebilmesini istiyorsanız iki ya da üç kadın daha getirin de ......"

Daha sonra iki bey eşyalarını toplamak zorunda kaldılar, çünkü otel artık varlıklarının değersiz olduğunu bildirmişti. Başka bir otele gittiler.

Saat sabahın dördü olmuştu. Yatmayıp bir çaydanlık çay buldular ve sohbete başladılar.

Coax konuşma arzusu içindeydi. Biraz önceki sahneden ne kadar tiksindiğini Peachum'dan gizlemedi. Böyle aşağılık kişilerle ilişki kurmaktaki zayıflığından söz etti.

"Bu insanlar", dedi üzüntüyle, "alıştıkları çevreden çıkınca kendilerini kaybediyorlar. Kibarca davranılmasına alışkın değiller. Ama onları suçlayamazsın, başka türlüsünü bilmiyorlar. Hep ne aşağılık küfürlerle karşılaşırlar. Sürekli bir şekilde para için kendilerini kirletmek zorunda kalmaları tüm duygularını yoketmiş. Çalışmak istemiyorlar. Yalnız rahat bir yaşam istiyorlar, hepsi bu. Sosyalizme karşı oluşum da bu yüzden. Bu dümdüz maddecilik dayanılır şey değil. Böyle bir yaratığın en büyük mutluluğu tembellik içinde yatmaktır. Bu insanlık kurtarıcıları, hiçbir zaman hiçbir şeye ulaşamayacaklar. Gittikçe bozulan insan doğasıyla ilgilenmiyorlar. İnsanlar bizim istediğimiz gibi olsaydı, her şeye yeni baştan başlanılabilirdi. Hiçbir şey işe yaramıyor. En sonunda gürültü patırdı kopacak".

Peachum her zaman yaptığı gibi pencere kenarında duruyor ve aydınlanmakta olan alanı seyrediyordu. Mavi gömlekli bir adam elinde hortumla alanı yıkıyordu. İlk sebze arabaları limandan gelmeye başlamışlardı.

Coax sözünü bitirince kuru bir sesle: "Evlenmelisiniz, Bay Coax", dedi. Coax bu öğüde dört elle sarıldı. "Belki de haklısınız", dedi düşünceli düşünceli, "çevremde sevecek birisi gerekli. Bana kızınızı verir miydiniz?"

"Evet", dedi Peachum başını çevirmeden.

"Bana güvenir misiniz?"

"Tabii."

Coax sesli sesli soluk alıyordu. Eğer Peachum dönseydi adamın pek de iyi olmadığını görecekti. Sinirleri bozulmuştu.

"İyi bir damat olurum", dedi huzursuzca, "işimi iyi bilirim. Prensiplerine bağlı bir adamım. Bu konuyu ciddi bir şekilde düşünmeliyiz. Şimdi elimdeki iş ne kadar iyi, görüyorsunuz, ya da daha ne kadar iyi olduğunu bilmiyorsunuz. Siz kendiniz de epeyce karıştınız buna zaten. Benim işleri nasıl hallettiğime kendiniz tanık oldunuz. Şimdi aramızda böyle bir bağ kurulacağına göre sizi güvenlik altına alabilirim. Hele her şey bu durumdayken. Kendiniz şimdi en az yedi sekiz bin pound içeri girdiniz. İnanmıyor musunuz? Bugün göreceğimiz gemiler kaça sanıyorsunuz? Aramızda kalsın, ben biliyordum. Hepsi birinci sınıftır ve otuz beş binin altında değillerdir. Ben araya girmeseydim daha da fazla olurlardı. İlk anda diyeceksiniz ki,

ama hükümet kırk dokuz bin pound ödüyor. Size öyle geliyor. Yeni gemileri alıp eskileri bırakıyorsunuz, ama kendi uzmanınızın biçtiği değere. Daha fazla etmezler. Ne kadar biliyor musunuz? 200 pound."

Peachum çoktan arkasını dönmüştü. Titreyen eliyle yanındaki perdeyi yakaladı. Coax şimdi onun gözüne dev bir yılan gibi görünüyordu.

Coax güldü ve devam etti: "Gemiler size 11.000'e mal olsa, onarım masrafları, rüşvetler ve benim komisyonum o kadar çok bir şey tutmaz. Ama 35.000 olursa işler değişir. Üstelik de şimdi gemilerin değiştirilmesi için yeni rüşvetler gerekli, en az 7000 pound. Eee, ne düşünüyorsunuz?"

Peachum şimdi solgun sabah ışığında ağır hasta görünüyordu. En kötüsü işin farkına varmış olmasıydı. Bir soyguncunun eline düşmüştü ve her şeyi en baştan beri anlamıştı. Okumuş olsaydı şöyle bağırırdı: "*Benim için Oedipus ne ki? Binlerce yıldır ölümlülerin en mutsuzu, tanrısal cellatlara en sefil örnek, doğmuş ve doğacakların en düşkünü diye tanıtıldı. Benimle karşılaştırılınca ise Oedipus şanslı bir adam. Anlamadan kötü bir işe girmişti. Önce işleri iyi gibiydi, yok, yok, bayağı iyiydi önce. O kadınla yatmak güzel bir şeydi. Gezgin Oedipus mutlu bir yuva bulmuştu, yıllar boyu dert yüzü görmedi ve herkesin saygısını kazandı. Sonradan evliliğinin süremeyeceği anlaşıldı, tamam, ayrılmak zorundaydı, gene dul kaldı ve bir kadın yatağı yasaklandı ona. Aptallar ve kıskançlar saldırdılar üstüne, iyi, her şey berbat oldu. Ama onun gibi maceracılar için o kadar çok ülke vardı ki. Pişman olacağı bir şey yoktu, bilmeden yapmıştı hepsini. Ama ben her şeyi biliyordum, ben aptalın biriyim, onun için yaşamam saçma. Benim gibi birine bir at sineğini bile bin pounda kazıklayabilirler. Artık sokaklarda bir otobüsü rüzgârın sürüklediği bir yaprakla karıştırma korkusu olmadan yürüyemem, o kadar salağım. Benim gibiler kendilerini öldürecek sopalara bile para verir, ondan sonra da bu sopaları fiyatları üstünde, onların mezarlarına gömerler.*"

Bu arada Coax yaşlı adamın bakışlarından sıkılmıştı.

"Bütün bu nedenlerden dolayı", dedi, "ben sizin için bulunmaz bir damat olurum".

Sabah kahvesini akraba olmuş olarak içtiler. Peachum müzik aletleri dükkânı hakkında dikkatli birkaç söz söyledi, komisyoncu o arada Şeftali'nin güzel şapkasını düşünüyordu. Sonra da gemileri görmeye gittiler.

İki tane vardı, çok iyi ve çok pahalıydılar. Coax, Plymouth'da

da bir tane biliyordu, hepsi birden tam 38.500 pound ediyordu. Bunun en az 8.000 poundu Coax'un komisyonuydu. Peachum şimdi koyun sürüsündekilerden biri değildi, kasaplığa yükseldiği için güçlük çıkmıyordu. Eve dönmek için acele ediyordu. Tuvalette küçük bir kâğıdın üstünde Polly olmasaydı ne kadar kaybedeceğini hesaplamıştı. Daha kötüsü Coax'un kazancını da üstlenmek olurdu. Bunları düşününce o kadar yüksek sesle inledi ki oradan geçen biri hasta olup olmadığını sordu.

Bu günden itibaren Peachum korkunç kaybını düşünmüyor, onun yerine komisyoncuyla akrabalığının kendisine neler kazandırdığını gizlice hesaplıyordu.

Şimdi en önemli şey Şeftali'yi hazırlamaktı. Kız, tabiiki daha iyi bir adamla evlenemezdi. Coax bir dehaydı.

Bu arada Peachum, Coax'un planladıklarının küçük bir bölümünü biliyordu. Bildiğini sandığı bazı şeyleri ise Coax düşünmemişti bile.

Macheath Liverpool'daki işlerini halletti. Polly ilk kez dükkânlardan birine onunla birlikte gitti.

Yarı karanlık bir odada iri, traşsız bir adam karşıladı yeni evli çifti. Dükkân beyaz boyalıydı. Tahtadan yapılmış rafların üzerinde muntazam dizilmiş kumaş paketleri, terlik kutuları, saat, diş fırçası, lamba, not defteri, pipo, en az yirmi çeşit eşya kutusu vardı.

Adam kimlerle karşı karşıya olduğunu anlayınca sessizce arkadaki alçak bir kapıyı açarak karısını çağırdı. Kadın, küçük, tek odalı bir bodrumdan kucağında bir bebekle çıkageldi. Açık kalan kapıdan bir sürü ıvır zıvır içindeki öbür çocuklar görünüyorlardı.

Adamla kadın kötü bir etki bırakıyorlardı. Ama umut doluydular. Adam işi becerebileceğini söylüyordu. Kendi ayakları üzerinde durmaktan hoşnuttu. Yakaladığını kolay kolay elinden bırakmıyordu.

İyi beslenmemiş görünen karısı: "Kocamı kimse kolay kolay altedemez" diyordu.

Polly'nin anlayabildiği kadarıyla durumları pek iyi değildi. Kira yüksek değildi ama gecikme bağışlanmıyordu. Bay Macheath'e ait merkezden gönderilen mallar vakitli vakitsiz geliyorlardı, miktarları da belli olmuyordu, üstelik satılamayan mallar dükkânı bitpazarına çeviriyordu. Ya çok fazla, ya da gerekenden az mal vardı. Lastik çizme isteyenler cep saatlerine ilgi duymuyorlardı, ama bazen bir şemsiye alabiliyorlardı. Diğer dükkânlar yüksek fiyatlarına karşın onlara rakiptiler. Adam, bu ayın sonunda hesap vermenin çok zor olacağını belirtti.

Macheath sakin sakin diğer dükkânların rekabetinin dürüst olmadığını, çünkü onların yabancı işçi çalıştırdıklarını ve yahudi bankerlerle birlikte fiyatları rezil ettiklerini açıkladı. Büyük iş yerleri, özellikle I. Aaron diye birisine ait olanlarda mallar hiç de göründükleri gibi pırıl pırıl değildiler. Dıştan parlıyorlardı ama içleri çürümüştü. Şimdi Aaron ve diğerleri ile savaşmanın zamanıydı. Acımaya yer yoktu.

Kira için biraz daha beklemeye söz verdi, mallar da daha az ve daha çeşitli olacaktı. Teslimatın vaktinde yapılmasıyla da ilgilenecekti. Bunun için de reklam gerekliydi. Herkes küçük kâğıtlara yazabilir, çocuklar da bunları fabrikanın kapısında işçilerin ellerine sıkıştırabilirlerdi. Kâğıt merkezden gönderilecekti. Yeterli sayıda çocuk vardı. Pollly bir dakika için arka odaya girdi.

Her şey tertemizdi ama eşyalar parça parçaydı. Kırılacak gibi duran bir divanda ev sahibi kadının annesi yatıyordu. Çocuklar şaşkın şaşkın bakarken yaşlı kadın gözlerini inatla duvara dikmişti.

Dışarıya çıktıklarına ikisi de hoşnut oldular. Mac düşüncelerini şu cümleyle özetledi: "İnsanın ya bir B.dükkânı, *ya da* bir sürü çocuğu olur!"

Öbür B.dükkânında (Liverpool'da henüz iki tane vardı) Mac işini bitirene kadar dışarıda bekledi. Şaşırtıcı derecede ucuz ve güzel giysilerin durduğu vitrinden Mac'in genç, sanki veremli gibi olan ve tahta bir masada elbise biçen bir adamla konuştuğunu gördü. Konuşurken adam işini hiç bırakmıyordu.

Polly daha sonra kumaşların adama belirli sayıda giysi için belirli miktarda gönderildiğini ve fiyatların çok düşük tutulduğunu öğrendi. "Buradan alış veriş edenler fazla para ödeyemezler," dedi Mac.

Adam yanlış biçmez ve eline çabuk olursa masraflarını çıkarabilirdi. Ailesi olsaydı daha çok kâr ederdi, çünkü daha çok iş gücü olacaktı. Ama bu onun sorunuydu. B. sistemine göre hiç bir kurala uymak zorunda değildi.

Macheath adamın ütü tahtasının karşısındaki duvara bir gazete kesiği asmış olduğunu söyledi. Şöyle bir cümle vardı gazetede: "Çalışmayana ekmek yok!"

Macheath toptan çelik eşya satan bir dükkândan eski tarihi bir fatura istediğini belirttikten sonra Liverpool'da işleri bitti ve Londra'ya geri döndüler.

Bay Peachum'u gereksiz yere üzmemek için evliliklerini gizlemeyi kararlaştırmışlardı. Polly eve yalnız gidip annesini susturacaktı (çantasında bir şişe konyak vardı) ve babası Southampton'dan

geri dönünce Mac'le evlendiği haberini verecekti.

Ama Polly dükkâna girdiğinde Bay Peachum çoktan Southampton'dan dönmüş ve kızının gece evde olmamasından çılgına dönmüştü.

Annesi daha kapıda elindeki çantayı kaptı ve içinden bir şişe konyak, Liverpool'dan alınmış bir gömlek ve bir gelinliği ortaya çıkardı.

Bunların etkisi müthiş oldu. Ama kim aile kavgalarını sever ve kim yaşlı insanların evlâtlarına, kendi vücutlarının meyvelerine söylediklerini duymaktan hoşlanır? Her şey ortaya döküldü, Mürekkep Balığı ve Liverpool'daki iki yataklı otel odası. Biricik kızıyla birlikte anılan Macheath adı, Peachum'un kafasına balyoz gibi indi. Soho ve Whitechapel'da saygıdeğer bir şekilde "Dilenciler Kralı" diye anılan Jonathan Peachum'un önünde Britanya adaları ve sömürgelerinin yeraltı dünyası açık bir kitap gibiydi. Macheath'in kim olduğunu biliyordu.

Ayrıca yalnız şerefsiz değil, artık sefil bir adamdı o. Ne kafasına kaderin balyozunu yediği üç ev, ne de şimdi üzerine yaslandığı kurt yeniği masa ona ait değildi artık. Bu sabah, Southampton'da en az bir tanesini tek başına ödemek zorunda olduğu üç gemi görmüştü. Ve kızı, son umudu, Liverpool'da bir otel odasında pis bir soyguncuyla yatmıştı!

"*Tımarhaneye gideceğim*", diye inledi, "*biricik kızım beni tımarhaneye sokacak. Daha bu sabah Southampton'da uykusuz bir geceden sonra ona bir elbise almıştım, büroda duruyor, tam 2 pound verdim! Ona bir şey getireyim de onunla ilgilenildiğini bilsin diye düşündüm. Diğer çocuklar çok küçükten kendilerine bakmak zorundalar, bacakları çarpık, çünkü süt içemiyorlar. Ruhları kirlenmiş, çünkü yaşamın gölgeli yanlarını çok erken görmek zorunda kalıyorlar. Benim kızı litrelerce süt içti, tam yağlı süt. Yalnız ilgi ve dostluk gördü. Piyano çalmasını öğrendi! Şimdi, yalnızca bir kez ondan bir şey istedim, becerikli bir işadamıyla evlenmesini, onu el üstüne tutacak, prensiplerine bağlı bir adamla! Herif beni tımarhaneye sokacak, çünkü kızım için hiç anlamadığım bir işe girdim, sırf ona çeyiz yapabilmek için! Ne sanıyor bu serseri orospu? Benim terzi kızlarımdan birini idareciyle yakalarsam kız defolur gider, benim evimdeki ahlak anlayışı budur! Ve benim kızım herkesin tanıdığı bir evlilik düzenbazı, bir çeyiz avcısıyla bok çukuruna giriyor. Şimdi onu nasıl boşatacağımı bulmam gerekiyor. Gene de kendi yaşamını rezil etmiş olacak. Coax onu asla affetmez. Kadınların saflığına çok meraklı, üstelik şu anda seçim hakkı var!*"

Şeftali, pembe odasında ağlayarak oturuyor ve Mürekkep Balığı'nda, tüm kötülüklerin merkezi olan bu yerde kendisini, kayınpederini ziyarete çağıracak olan mesajı bekleyen Mac'e hiçbir haber gönderemiyordu.

Macheath bütün akşam sabırla, ya da sabırsızca bekledi ve ertesi sabah müzik aletleri dükkânına geldi.

İri yarı, katil görünüşlü bir adam karşıladı Mac'i ve adını duyar duymaz omuzlarından tutup bir tek söz etmeden dışarı attı.

İki gün sonra Şeftali'den bir not aldı, Tanrı aşkına ortada görünmemesini istiyordu, akşam da ağlaya ağlaya sokağın köşesine geldi ve babasının onu eve kapattığını söyledi. Yoksa mirasından yoksun edecek ve hakkında epey şey bildiği Mac'i polise ihbar edecekti.

Mac dinledi ve kaçmaktan veya buna benzer aptallıklardan hiç söz etmedi. Yalnızca onunla beş dakika için parka gitmek istiyordu ama Şeftali gelmedi.

İki hafta süresince birbirlerini yalnız bir kaç saniye görebildiler.

6

Tiksiniyorum artık yaşamaktan. Bırakın beni,
Günlerim bomboş benim.
Sevdiğin ve saydığın bir insan nedir ki?
Her gün evine gidip her an deniyorsun onu.
Günah mı işledim, ne yapayım, söyle ey insanlık koruyucusu?
Niçin beni kendi amaçlarına hedef yapıyorsun, öyle ki ben kendime bile yük oldum.
Ve niçin benim kötülüklerimi affetmiyorsun,
günahlarımı hoş görmüyorsun? Çünkü şimdi toprağa gireceğim,
ve sen beni yarın aradığında burada olmayacağım.

(Eyüb'ün Kitabı)

Türk Hamamları

Battersea'de, Fourney ve Dean sokaklarının köşesinde daha çok yaşlıca erkeklerin gittiği bir hamam vardı. Biraz ilkel döşenmişti. Küvetler tahtadandı ve oldukça eskiydi, masaj masalarının ayakları sallanıyordu ve çok kullanılmaktan delik deşik olmuşlardı. Ama başka hiçbir yerde bulunmayan otlardan yapılan bazı sağlıklı banyolar burada bulunurdu. Doktorlar değil, müşteriler tarafından birbirlerine tavsiye edilirdi. Adı "Feathers Hamamları" idi. Fiyatlar ucuz değildi. Kızlar hizmet ediyordu.

William Coax da buraya haftada en az bir kez gidiyordu. Ulaşım Gemileri Şirketi'nin ortakları onu görmek istedikleri zaman buraya gelmeye alışmışlardı.

Banyolar kapalı bölmelerde yapılırdı, masaj da öyle. Ter bölmeleri ve dinlenme divanları ise aynı odadaydılar. Burada insan rahatça oturup konuşabilirdi. Hele bütün odaları kapatmışsa. Hamam buna hazırlıklıydı, kasaya hemen bir "Tutulmuştur" levhası asılırdı.

Her pazartesi giderlerdi. Hamam hafta sonu işçiler yeni haftaya yorgun başlamasınlar diye kapalıydı. Coax böyle şeyleri çok iyi becerirdi.

Baştan bazı üyeler bu buluşma yerine itiraz etmişlerdi. Ama kimse de ayrılmak istemiyordu. Hele UGDŞ (Ulaşım Gemilerini De-

ğerlendirme Şirketi) böyle belalı bir krize girmişken buluşmalar son derece dakik oluyordu.

Finney bile geliyordu. Yaşlıca, kupkuru bir adamdı Finney. Her türlü lüksten nefret ederdi. Bitki banyolarının midesine iyi geldiğini sanıyordu. Kansere yakalandığından emindi ve hastalığının belirtileri hakkında konuşmaya bayılıyordu. 6 numaradaki kız Finney' nin her şeyini ezbere biliyordu.

Peachum, tek erkek masajcıyla anlaşmıştı. Bu, herkesin şiddetli masajlarından ürktüğü iri yarı bir adamdı. Kızlar pek sırnaşmıyorlardı, zaten Peachum'un zevkine göre fazla hafif giyinmişlerdi.

Peachum, Southampton'dan döner dönmez Eastman'la konuştu ve ona yeni gemilerin fiyatlarını söyledi. Satın alma işinin olabildiğince çabuk gerçekleşmesi gerektiğini belirtti. Coax'tan da söz etti ve onun nasıl bir soyguncu olduğunu anlattı. Coax mutlaka şirketin hükümete eski gemileri satacağını ortalığa yayacaktı. Başlangıçtan beri onları yasa dışı bir işe sokmaya çalışmıştı, şimdi de tehdit edip şantaj yapacaktı. Savaş malzemelerinde kazanç yüzde 300'dü. Şirket yüzde 450 kazanç öngörüyordu ve bu miktar büyük bir gürültü koparacaktı. Eastman komisyoncuyla ancak yeni gemileri satın aldıktan sonra anlaşabilecekleri konusunda aynı düşüncedeydi. Diğer ortaklara birkaç gün düşünme payı vermeye ve bundan sonraki pazartesi toplantısında yüksek fiyatları konuşmaya karar verdiler. Coax'un orada olması çok iyi olacaktı, çünkü hükümetin fiyatları yükseltmesi konusunda biraz umut verebilecekti.

Yedi ortağın bir sonraki pazartesi günü banyolarda buluşmaları epeyce heyecanlı oldu.

Tekstil fabrikatörü Moon, Finney ve Baron divanlarda yatıyorlardı. Peachum masaj yaptırıyordu, banyo yapmak istemeyen lokantacı Crowl elbiseleriyle iskemlede oturuyor, Estman da terleme bölümünde haberleri veriyordu. Coax ise beden hareketleri yapıyordu.

Eastman hepsinin kafasındaki eski gemileri satma düşüncesinin silinmesi gerektiğiyle söze başladı. Bu planın oldukça iyi olduğunu, ama yürürlüğe konamayacağını belirtti. Coax'ın Denizcilik Bakanlığı'ndaki dostuna ödedikleri 5000 pound karşılığında UGDŞ esaslı bir destek bekleyebilirdi ama yasa dışı işlere göz yumulamazdı.

Şirketin "*Güzel Anna*", "*Genç Denizci*" ve "*İyimser*" gemileriyle yaptığı ilk uğursuz denemeler, bu adların yeni gemilere geçirilmesi 7500 pounda mal olacaktı; 4000'i hemen, 3500'ü ise iş bitince veri-

lecekti. Geçirdikleri deneyimlerin karşılığı sayacaklardı bu parayı.

Masajcının sert bir şekilde ovaladığı Peachum ilgiyle terleme kabinindeki Eastman'la baştan aşağı giyinik, tahta iskemlesinde oturan ve Eastman'ı anlatılamayacak bir iştahla seyreden Crowl arasındaki sessiz ve korkunç terleme yarışını seyrediyordu. Koyun tüccarının ayrılmasından sonra lokantacı şirketin en zayıf üyesiydi. Baştan beri durumundan yakınıyor ve tepesinde asılı duran bir kılıçtan söz ediyordu. Onun için bu yeni ve kârlı işe girmişti. Başta verdiği sermayeyi kayınpederinden almıştı. Şimdi de son derece komik bir şekilde matbaacıyla terleme yarışına girmişti. Henüz kupkuru olan Eastman, uygun gemiler bulmanın güçlüklerinden söz etmeye başlayınca alnından ter damlaları akmaya başladı. Hele Eastman gemilerin fiyatlarına (38.500 ve 7.500 pound) gelip de kendi de ilk ter damlalarını çıkarınca, lokantacı neredeyse ter banyosuna girip çıkmış gibi oldu.

"*Ruhsal etkiler vücudu ne kadar da etkiliyor*", diye düşündü Peachum "*Gövde tümüyle ruhun ve beynin ellerinde*".

Öbürlerinin de duruşları ve görüntüleri ruhsal durumlarının müthiş etkilerini yansıtıyordu. Tam bir korkak olan Finney ellerini yanlarına vurup duruyor, Moon da yaşlı bir kadın gibi inildiyordu. Bakıcı kızlar orada olsalardı aslında çok kudretli olan bu adamların iktidarsızlığından şaşkına dönerlerdi. Zaten bilimin de kanıtladığı gibi kadın, acılara erkekten daha çok dayanıklıydı.

Peachum'un kendisi de kızının evliliğinden yediği darbeyi düşündükçe müthiş sefil hissediyordu kendini.

Eastman vereceği haberleri bitirip de bölmesinden çıktığında önce lokantacı garip bir sesle, öyleyse iflâs ettiğini ve diğerlerinin artık kendisini hesaba katmamalarını rica ettiğini söyledi. Gerisini avukatıyla görüşmeleri gerekiyordu.

Ayrıca kayınpederinin 78 yaşında olduğunu ve parayı emeklilik sigortasına karşılık kızına sorunsuz bir gelecek yaratmak amacıyla aldığını ekledi. Kendi çocukları sekiz ve on iki yaşlarındaydılar. Eastman şişko bacaklarını kurulayarak işlerin o kadar da kötü olmadığını söyledi ama Moon şiddetle karşı çıktı buna.

Finney hastalığından söz ederek hayati tehlike içinde olduğunu belirtti, ve gerekli parayı bulup bulamaycağını bilmediğini söyledi. Eastman ise kendisinin de 3000 poundu harcayarak daha iyi yerleri olduğunu biraz öfkeyle anlattı. Baron susuyordu. Eğitimi için çok para harcanmıştı.

Coax beden hareketlerini bitirmiş ve koyunların öldürücü vuruşunu yapmaya hazırlanıyordu. Pembe bir bornoz ve siyah lastik

ayakkabılar giymişti.

"Beyler", dedi, "henüz bitmedi. Doğru dürüst gemi almak için gereken parayı duydunuz. Şimdi de paranın her şeyi halledemeyeceğini duyunca şaşırmayın. Örneğin bu gemileri almak için para yetmiyor."

Tam bu anda Crowl sırıtmaya başladı. Mahvolmuş bir şekilde tahta iskemlesinde oturmuş, etli kafasını sallıyor ve sırıtıyordu. İkinci vuruş onu ilgilendirmiyordu, çünkü zaten birincisi yere sermişti adamı.

Coax şüpheyle ona baktı ve devam etti: "Kendinize güveninizi kaybettiğinizi görüyorum. Ama ne yazık ki şirketinize olan güveni yalnız siz değil, biz de kaybetmiş bulunuyoruz. Denizcilik Bakanlığı'ndaki dostum işlerin geri kalan bölümünün benim tarafımdan yürütülmesini istedi."

Lokantacı dışında hepsi çırılçıplak olan ve dini eğitimlerine göre Tanrı'nın karşısında bu utandırıcı durumda çıkacak olan beyler biraz daha çöktüler. Peachum iri yarı masajcıyı bir kenara iterek kalktı. Coax'un bu söyledikleri onun için de yeniydi.

"Bu şanssız işi şöyle sonuçlandırmayı düşünüyoruz", dedi Coax, "Siz önce 8200 pound verdiniz. Bu parayla sözünü bile etmek istemediğimiz o nesneler alındı. Bildiğim kadarıyla aldıklarınızı hale yola koymak için de 5000 pound kadar harcadınız. Anlaşmamıza göre hükümetin verdiği paranın yüzde 25'ini komisyon olarak bana verdiniz, bu da 12.500 pound eder, Bay Eastman'ın açıkladığı gibi henüz 5000 pound almış olan dostuma da 7500 poundu iki taksitte vereceksiniz. Yeni gemiler için de 38.500 pound gerekli. Bunların hepsini toplarsanız 75.000 pound kadar ettiğini göreceksiniz. Hükümet 49.000 pound veriyor ve sözünü bile etmek istemediğim o üç şeyi sizden 2000 pounda almaya hazırım. Sizin kendi uzmanınızın biçtiği değere göre 200 pound ederler. 5000 pound onarım masrafı yaptınız, ben de dürüst bir iş yapmak istiyorum. Hesabınızı yaparsanız benimkinin doğru olduğunu göreceksiniz. Toplam zararınız 26.000 pounddan daha fazla değildir. Tabii anımsatmama gerek yok, bunun alternatifi 20 yıl hapistir. Eğer ikincisini seçecekseniz verdiğiniz tüm çekleri, arkadaşıma verdiğiniz 5000 poundluk çek de dahi olmak üzere geri verebilirim. Hepsi yanımda."

Orada bulunanlardan hiçbirinin bu konuda kuşkusu yoktu. Coax her şeyi düşünmüştü. Çeklerin geri verilmesine karşın Bakanlık'taki adamın başı derde girecekti, çünkü değersiz olduğunu bildiği gemileri görmeden almıştı.

Coax şirketin bir sorumlu seçmesini ve onunla birlikte işi adım

adım izleyip haledeceğini söyledi. Gemiler hükümete teslim edilene kadar her şey şirkete aitti, kendisi ancak ondan sonra devreye girecekti, yani eski gemiler yenilerle değiştirildikten sonra.

O zamana kadar eski gemilerdeki iş ani denetlemelere hazır olmak için devam edecekti. Böylece kılıç sonuna kadar şirketin tepesinde sallanacaktı.

Hiçbirinin karşı çıkacak gücü kalmamıştı.

Coax en sonunda hepsini yakınlarda bir yerde öğle yemeğine davet ettiğinde kimsenin cevap verece hali yoktu. Tam giderken, gemilerin en çok sekiz hafta içinde teslim edilmesi gerektiğini de ekledi ve hepsinden önce çıktı.

Diğerleri hesapları Peachum'la Eastman'a bırakmaya ve en geç öbür pazartesi buluşmaya karar vererek ayrıldılar.

Peachum her zamankinden daha dertliydi.

Şimdi Coax'un tarafına geçmeye çalışıyordu. Ama kızı bile onun için serbest değildi, peki ne olacaktı?

Her sabah doklara gidiyordu. Gemilerde işçiler arı gibi çalışıyorlardı. Çekiçler, testereler iş başındaydı. Bir yandan da boya yapılıyordu. Adamlar sallanan merdivenlerde, kopacakmış gibi duran tellerde duruyorlardı. Peachum titreyerek tüm bunların ortasında kalmıştı. Her şeyden sonuna kadar tasarruf yapılıyordu, tahta, demir, hatta renk bile en ucuzuydu. Gene de korkunç bir zarar vardı.

Sonra koşa koşa fabrikasına gidiyordu. Burada da bir sürü şey oluyordu. Büroda dilenciler hesap veriyorlardı. Beery dikkatle kazançlarını elindeki listeyle karşılaştırıyor ve güvensizlikle adamların özürlerini dinliyordu. Kavgaları yatıştırıyor ve dışarıdan karışanları hallediyordu. Atelyelerde kızlar uzun masaların üzerlerine eğilmişlerdi. Fabrikanın istekleri tamamlandığında bitpazarı ve elden düşme eşya satanlar için çalışıyorlardı. Birkaç dilenci yeni müzikal rolleri deniyorlar ve karar vermeden önce uzun süre tartışıyorlardı. Bir odada da ders vardı. Akşamları bir lokantada tuvaletlere bakan yaşlı, kuru bir kadın genç bir kıza nasıl çiçek satıldığını öğretiyordu.

Peachum da içini çekerek etrafta dolaşıyordu. İnsanın kulağı hep büroya çıkan merdivenlerden gelecek olan polislerin ayak seslerini dinlerken bütün bunlar neye yarardı?

Her şey kızının suçuydu.

Büyük bir olasılıkla annesinden aldığı şehvetli cinselliği ve deneyimsizliği onu bir şeytanın kollarına atmıştı. Sevgilisiyle niye evlendiği ise hâlâ bir bilmeceydi. Peachum korkunç şeylerden kuşkulanıyordu. Ama kızıyla arasında olması gerektiğini düşündüğü mesafe yüzünden onunla özel yaşamı hakkında konuşamıyordu. Ayrı-

ca olmaması gereken şeyler hakkında konuşmak zarar verebilir, böyle şeylerin açık açık konuşulması gerçekleşmesine neden olabilirdi.

Gece yarısı veya sabaha karşı Peachum her zamanki gibi kalkıp yukarıya koşuyor ve Polly'nin orada olup olmadığına bakıyordu. Sonra yarı açık pencereden kızını yatakta görünce rahatlıyordu. Polly sakin sakin evde oturuyor ve kocasıyla buluşmuyor gibiydi.

Ne olursa olsun bu evlilik bir an önce bozulmalıydı. Peachum'a kızı gerekliydi.

Coax'un Polly'i bu durumda da alacağından hiç kuşkusu yoktu. Adamın kör tutkusunu Southampton'da farketmişti. Bu herif vücudunun isteklerinin kölesiydi.

Ve Macheath de Polly'nin, babasının evinde kalışından hoşnut gibiydi. Bunu kendine hiç dert etmiyor, önlem almıyordu ve Peachum'un anladığı kadarıyla henüz karısının adını kimseye açıklamamıştı. Kızını mirastan reddedeceği tehdidi iyi iş görmüştü. Adam para hırsı içindeydi. Herhalde çok gereksinmesi vardı.

Dükkânlan çok iyi düşünülmüştü ve küçük insanların biriktirdiği paraları kolayca çekiyorlardı ama son derece ilkeldiler. Karanlık, kireç boyalı deliklerde adi tahtaların üzerindeki ucuz mallar ve tezgâhların arkasındaki şaşkın insanlardan oluşuyorlardı. Bu kadar ucuz malların nereden geldiği de ayrı konuydu.

Peachum, dilencilerini araya koyarak bazı B.dükkânı sahipleriyle ilişki kurmaya çalıştı ama fazla başarılı olamadı. Adamlar dilencilerden nefret ediyor, ağızlarını bile açmıyorlardı ve malların nereden geldiği konusunda da pek düşünceleri yok gibiydi.

Macheath'in geçmişiyle ilgili araştırması daha iyi sonuç verdi. Büyük işadamlarımızın biyografilerinin bir bölümünü karartan bazı yılları açığa çıkardı bu araştırma. "Endüstri devleri" genellikle aniden ve şaşırtıcı bir şekilde yükselirler, şu kadar yıl "zorluk ve ağır çalışma" sonrasında karanlıktan "yukarı doğru" çıkıverirler ama tabii bu işin kimlerin ağır çalışmasıyla olduğu hep unutulur.

B.dükkânlarının gittikçe azalan rakipleri Bay Macheath'in çok da uzakta olmayan gençliğinde bazı evlilik dalavereleri yaptığını iddia ediyorlardı. Bu kızlara B.gelinleri diyorlardı ama hiçbirinin adresi belli değildi. Bu kanıtlarla hiçbir şey elde edilemezdi. Bu yaşamın yeraltı dünyasına doğru gittiği açıktı. Kısa bir süre önce bu başarılı beyin yöntemleri cesur, zalim ve bugün olduğundan çok daha fazla yasalara aykırıydı.

Peachum bir de bir zamanlar B.dükkânlarının sahibine karşı

elinde bazı malzemeler olduğunu iddia eden *"Ayna"* dergisine gitti. Oradakiler bu işi yarım yamalak anımsıyor ve kanıt azlığından yakınıyorlardı. Peachum böylece hiçbir şey öğrenemeden oradan ayrılmak zorunda kaldı. Ama gene de hem bir şeyler bildikleri, hem de ellerinde kanıt olduğunu düşünüyordu.

Bu arada her zamankinden daha çok kendi başına kalan ve kilerde vakit geçiren Bayan Peachum, evinin üzerindeki tehlikeyi belli belirsiz seziyor ve Polly'i odun tüccarından nasıl ayıracağı konusunda kafa patlatıyordu. Aslında Coax'a da pek tahammülü yoktu, adam dolandırıcının biriydi ama kesinlikle daha iyi bir avdı.

Macheath'i kadınlarla ilgili bir durumda suçüstü yakalamak için planlar yaptı. Mutlaka kadınlarla ilişkisi vardı, Polly'nin kalçasındaki ellerini unutmamıştı henüz ve şimdi adam kadınsızdı.

Sonra biraz konyakla kafasını parlatınca tekrar düşündü ve böyle öykülerin karı-koca arasında gözyaşlarıyla dolu barışma sahnelerine yol açabileceğini düşünerek vazgeçti.

Peachum da bu çeyiz avcısına para teklip etmeyi düşünmüştü ama bu doğal olmayan yol zor göründü sonra.

Beery'i Macheath'in peşine taktı. Odun tüccarı onunla Fanny Crysler'in antikacı dükkânında görüştü.

İncecik bir Chippendale iskemlenin ucunda bir çiğ et yumağı gibi oturan Beery şapkasını kalın dizleri arasında sallayıp duruyordu.

"Bay Peachum diyor ki", diye başladı, "Polly'i bir an önce bırakmalısınız, yoksa sizin için kötü olur. Artık canına yettiniz. Onun da, Bay Peachum'un da. Yağlı bir kapı bulduğunuzu sanıyorsunuz ama yanılıyorsunuz bayım. Çeyiz yok. Ancak bize yetecek kadar paramız var. Başka bir şey duydunuzsa sizinle dalga geçmişler. Zaten adları Bayan Macheath olan bazı hanımların da peşindeyiz. Sizden kurtulmak için her şeyi yapabileceğimizi kafanıza koyun. Ama Bay Peachum gürültü patırtı istemiyor, her şeyi sessizce halletmek istiyor, nedenini doğrusu anlayamıyorum. Bilin ki ben bu işi daha değişik hallederdim."

Macheath güldü. "Kayınpederime söyleyin, eğer zor durumdaysa kendisine küçük miktarlarda yardım edebilirim."

"Zor durumda değiliz", dedi Beery kabaca, "ama siz yakında zor durumda kalacaksınız. Özgür bir ülkedeyiz. Size tekrar söylüyorum, düşündüğünüz para bizde yok. Hepsi yararsız. Biz fakir dilencileriz, bizimle uğraşmayın. Yoksa solucanlar da bir gün tehlikeli şekilde ters dönerler."

"Dışarıda", diye bağırdı Macheath, "dışarıda olabilir bu ama

burada, benim yerimde değil!"

Beery tehdit edici homurdanmalarla çıktı. Haberi alan Peachum derin derin içini çekti.

Tam sekiz haftası vardı; sonra da kızını devreye sokacak, ya da parayı ödeyecekti.

Lokantacı Crowl yalan söylememişti. Hem hiç parası yoktu, hem de şirketten elde edeceği kâra güveniyordu. Tamamen iflâs etmişti.

Bundan sonra genç bir adam olan barona sıra geldi. O da parayı ödeyemeyeceğini bildirdi. İskoçya'daki arazileri ipotekliydi ve neredeyse elinden alınacaktı. Peachum ve Eastman onunla büroda hasta bir atla konuşur gibi konuştular.

Hâlâ zengin biriyle evlenme olasılığı vardı. Adını ve kültürünü satmaya hazır olan zengin bir Amerikalı kadın vardı. Baronun kır evindeki eşyalar, özellikle iskemleler kadını çekmişti.

Genç Clive kadını keçiye benzetiyor ve iğrendiğini söylüyordu, ama Eastman buna karşı çıktı ve bu hanım hakkında çok saygı dolu bir şekilde konuştu. Kadının bacaklarıyla sütçü beygirininkileri hakkındaki bazı karşılaştırmaları ise duymazlıktan geldi.

İkisi de şirket batarsa çıkacak olan skandalla genç adamı o kadar çok tehdit ettiler ki sonunda delikanlı Amerikalıya doğru dürüst davranmaya söz verdi.

"*Niçin soylularımızı kolejlerde eğitiyoruz?*" diye söylendi Eastman dönüşte Peachum'a. "*Niye eğitiyoruz onları, tüm katı gerçeklerden uzak tutuyoruz ve onlara öylesine dikkat ediyoruz ki en iyi uşakları seçebiliyorlar? Goblenler tavan arasına asılmaz. Yarış atları da koşturulur. İnsanların üstün ırkı da eğlence için üretilmiyor. Bir süre Lordlar pazarı fazla kalabalık oldu. Bugün talep gene çok fazla. Deniz aşırı et kralının kızı da nasıl esnemesi gerektiğini bilen ve düşük ırkları kontrolde tutabilecek birini arıyorsa bundan daha iyisini bulamaz. Her gazetede ülkemizin orada müthiş popüler olduğunu okuyabilirsiniz.*"

Ama Clive gene de bir süre şirketin zayıf bir elemanı olarak kaldı.

Pazartesi günü için kararlaştırılan toplantıdan önce Peachum'la Coax arasında bir konuşma geçti.

Coax, Crowl'un ve baronun ödeme yapamayacaklarını öğrenince hiçbir tepki göstermedi. Yalnız şimdi kendisinin bir bütün olarak Ulaşım Gemileri Şirketi'nde kalması gerektiğini belirtti. Çürümüş dalları kökünden kesmelerini, ama onların seslerini çıkartmamalarını sağlamalarını öğütledi, sonra da Poliy'den, onu birtürlü ak-

lından çıkaramadığından söz etti. Southampton'daki korkunç olaylar onu değiştirmişti. İçindeki iyi huylar su yüzüne çıkmıştı ve kendisinde temizlik ve saflığa karşı akıl almaz bir istek duyuyordu. Polly de şimdi onun için tapınılacak bir puttu. Berrak bir kuyu gibiydi. Onunla bir konuşsa tüm işleri düzelecekti.

Bunları dümdüz Peachum'un gözlerinin içine bakarak söyledi.

Peachum dikkatle dinledi ve aralarındaki gemi konusunda hiçbir zorluk çıkmayacağını anladı. Coax'un tedbirli konuşmasını candan onaylıyordu. Hamama yalnız gitti.

Öbürleri ise çoktan gelmişlerdi. Kimse yıkanmıyordu. İçerideki havanın çok sıcak ve nemli olmasına karşın hepsi giyinik durumda tahta iskemlelerde oturuyorlardı.

Peachum önce Crowl ve baronun sürüden koptuklarını haber verdi. İkiside önlerine baktılar, baron gülümsüyordu.

Daha sonra toplam zararlarının Coax'un da söylediği gibi 26.000 pound kadar olduğunu, yani herkese 3800 pound düştüğünü söyledi.

Eğer işin yönetimini kendisine verirlerse kendi bankası olan Ulusal Kredi Bankası'ndan yardım isteyebilirdi.

Hepsi ter içinde başlarını salladılar. Crowl ve Baron da öyle yaptılar.

Peachum bu ikisine baktı. Sonra gene konuşmaya başladı ve Crowl ve Baron'dan payları oranında borç senedi ve her şeyi anlatan imzalı bir yazı istedi. Eski gemileri görüp bir uzmandan da değersiz olduklarını duyduktan sonra onları devlete sattıklarını ve satıştan pay aldıklarını yazacaklardı. Bu belge borçlarını ödedikten sonra onlara geri verilecekti.

Baron bunu istifa mektubu yazar gibi yazıp imzaladı. Şimdi o "keçi"yle vakit geçirmeden evlenmesi gerektiğini anlamıştı. Lokantacı ise çıldırmış gibiydi.

Karısını ve 78 yaşındaki kayınpederini böyle bir şeyle lekeleyemeyeceğini söyledi. Yüzemeyen gemileri devlete satmış olamazdı. Kayınpederi bir zamanlar albaydı. Böyle bir belgeyi imzaladıktan sonra çocuklarının da yüzlerine bakamazdı, bir soyguncu sayılırdı artık. Şimdiye kadar her türlü hilebazlığa karşı çıkmıştı, yoksa burada olmazdı zaten. Şerefi, edeceği zarardan daha önemliydi.

Gözyaşları içinde, "beni rezil ettiniz", diyerek imzayı attı, "ben mahvolmuş bir adamım."

Bu sahne herkesi sinirlendirdi.

Dönüş yolunda Eastman, Moon'a: "Bu Crowl asla kaybetmez", dedi, "kötü ırk! Hiç şerefi falan yok! Barona bakın bir de! Er-

kek gibi imzayı attı. Ve gene bir erkek gibi korkunç bir yaratıkla evlenecek. Yaptıklarını ödemesini biliyor. Ailesi olan biri kendini bu duruma düşürmemeliydi. Çocuklarının yüzüne bakamayacakmış! "*Genç Denizci*" en az onun kayınpederi yaşında! Ve bu gemiyi savaşa gönderecekti. Niye kayınpederi savaşa gitmiyor? Ben de bayıla bayıla vermiyorum bu parayı. Finney'nin mide kanseri var. Hiç söyleniyor mu? Peachum'un iki hissesi var. Şikâyet ediyor mu? Bu Crowl çok görgüsüz. Böyle insanları bu kente sokmamak gerek. Bir iş yapmadan önce insan ortağına sormalı: Bayım, nerede eğitim gördünüz? İşten sonra çocuklarınızın yüzüne bakabilecek misiniz? Kayınpederiniz yaşıyor mu? Bu Crowl bana kalırsa İngiliz falan değil. Bu ülkenin ırkından bir örnek olamaz."

Peachum bu toplantıdan sonra kendini çok kötü hissetti. Şirket parayı verir vermez devletle olan anlaşma Coax'un eline düşecekti. Ve o hâlâ Coax'un dev gibi kârından alacağı pay için bir anlaşma yapamamış, hatta kendi zararını karşılayacak bir söz bile alamamıştı. İşlerin gidişatına göre Polly'le Coax arasında bir evlilik anlaşması yapılmadan önce böyle bir şey olmayacaktı.

Coax'la anlaşamaması olasılığını düşünmek bile istemiyordu. Daha şimdiden zararı karşılayacak yalnızca üç kişi kalmıştı, Finny, Moon ve Eastman. Eğer yeni gemileri ödeyemezlerse işte o zaman felaket demekti.

Coax'a her zamankinden daha çok gereksinmesi vardı.

Bir akşam Polly'le konuştu ve onu Coax'a iyi davranması için uyardı. Evliliğinden hiç söz etmemeliydi. Sonra da Coax'la bir gemi işine girdiğini ve belki de "evi, dükkânı, her şeyi satmak zorunda kalabileceklerini" söyledi.

Polly bunları duyunca dehşetle çok iyi tanıdığı güzel odasına baktı, kumla temizlenmiş boyasız yer tahtalarına, beyaz çini sobaya, maun mobilyalarına, müslin perdelere göz gezdirdi. Eski evini çok seviyordu, hele bahçeyi ve tahta balkonları. Ve o gece, gemi lafı geçtiği için, aslında üç evden oluşan evin denizde battığını ve suların kapılardan içeri hücum ettiğini gördü rüyasında.

Ertesi sabah kurban olmaya hemen hemen hazırdı. "Olacak şeyler için suçlanmak istemiyorum", diye düşündü, "kimsenin arkamdan özveride bulunmadığımı söylemesini istemiyorum. Tabii bir genç kız için sevmediği bir adamla evlenmesi önemsiz bir şey değildir, hele adam Bay Coax gibi biriyse. Ama aile ailedir, ve bencillik de çirkin bir şeydir. İnsan hep kendini düşünemez!"

Biraz daha yatakta kaldı ve Coax'un evinde gördüğü broşü düşündü. Bu broş kafasında hep Coax'la özdeşleşiyordu. Aslında

onu 15 pounda ihtiyacı olduğu zaman satmak için istemişti. Şimdi o paraya gereksinmesi yoktu ama broşu gene de istiyordu.

Öğle yemeğinden sonra babasından bir mektupla Coax'a gitti. Mektubu verirken yüzü soğuk ve ciddiydi. Babasının bir gün önce anlattığı duruma artık pek inanmıyordu. Peachum yalnız Mac'e katlanamıyordu. Coax'a da soğuk davrandı. Hâlâ yazı masasının üzerinde duran broşa bakmadı bile.

Gene de etkilenmişti.

Coax kızı yazı masasından epey uzakta bir sallanan iskemleye oturttu ve eline deri kaplı resimli kalın bir kitap verdi. Ama o mektubu okurken kız kitaba bakmadı bile. Adam da kalkıp odada çıktı.

Ama Polly kitabı gene açmadı. Gene de Coax içeri geldiğinde yüzü kıpkırmızıydı.

Aslında broşu almayı kafasına koymuştu. "Hediye ederse", diye düşündü, "eh, her şey en fazla yirmi pound eder ve açık bir elbisenin yakasında da çok iyi durur. Tabii en fazla koluyla bana sarılmasına ve bir öpücüğe izin verebilirim. Bu da çok bir şey değil. Benim yaşımdaki başka kızlar kiralarını ödeyebilmek için çok daha başka şeyler yapmak zorundalar. Adamların da bunlara karşılık verdikleri şeyler, düşünülürse deli olmalılar. Ama ne yapalım, onlar da böyle işte!"

Ve içini çekti.

Komsiyoncu geri geldiğinde kızın kitaplara baktığını ve etkilendiğini düşündü. Odayı elinde yeni yazdığı mektubun mürekkebi kurusun diye sallayarak geçti ve kızın üzerine eğildi. Polly adamın yüzünü görünce aceleyle ayağa kalktı. Pek de karşı durmadı, önce broşu alamadığına üzülmüştü ama adam kendinden geçmiş gibiydi. Gene de kendisi pek bir şey anlamadı, çünkü tam orta yerde Mac aklına gelmişti. Ayrılırken elinde artık mürekkebi kurumuş mektup vardı.

Mektubu babasının masasına koydu ve yukarı çıkıp eşyalarını toplamaya başladı. Yarım saat sonra da hiç bir önlem almadan elinde bavulu, ön kapıdan çıktı gitti.

Dönerken Macheath'in, Waterloo köprüsündeki antikacı dükkânının sahibi Fanny Crysler'le yaşadığını öğrenmişti.

Annesiyle babası bütün gece dönmesini beklediler. Bay Peachum pencerenin yanında durup dedi ki:

"Demek aldı onu. Böyle davranabileceğini sanıyor. Hiçbir yasa tanımıyor. Bir şeyi istedi mi alıyor. Geceyi kızımla geçirmek isterse onu evimden alıp sahip oluyor. Cildini beğeniyor kızımın. Onun kullandığı her sabun bezini ben aldım. Bildiğim kadarıyla

kendisi bile vücudunu görmemiştir. Gecelikle yıkanıyordu çünkü. Erkek delisi bir annenin aptallığı ve okuduğu romanlardan edindiği şehveti onu bu duruma getirdi. Aman ben de neler diyorum, sanki bunların aşkla bir ilgisi varmış gibi! Herif benim paramı istiyor ve alıyor. Ne oldu bizim aileye böyle? Her yerde fırtına olurken burası sakindi. Varolma savaşının dertleri buraya giremezdi, burada sessiz bir çocuk güzelce eğitilirdi. İş yaşamının belâları bu barınağa gelmezdi. Genç bir adam ona bakabileceğini kanıtlayıp evin kızına yaklaşınca, endişeli anne baba da bu genç insanları birleştirenin sevgi olduğuna inanırdı. Bunlar benim kızım için de böyle olmalıydı. Ama ne oldu? Vahşi bir soygun! Çalışıp çabalayarak bir servet yapıyorum, çevremde işlerini değil, yalnız alacakları parayı düşünen bir sürü tembel işçi, ondan sonra bu Coax ortaya çıkıyor, ne olduğunu bilmediğim bir oyun oynayıp her şeyimi elimden alıyor. Yaşamımı ve varlığımım korumaya çalışırken bir de bakıyorum bu soyguncu kızımı da çekip almış. Elimdeki son ipler de böylece kopuyor. Niçin bu insanlık süprüntüsüyle uğraşıyorum ki? Bu bir köpek balığı! Son umudum olan kızımı da kendi elimle ona hediye edersem evim yıkılacak. Şimdi öyle hissediyorum ki tırnaklarımın altındaki kiri bile versem açlıktan gebereceğim!"

Ama Polly kocası tutuklanana kadar geri gelmedi, ne o gece, ne de başka bir zaman. Ve Peachum, Polly'nin komisyoncunun isteklerini tatmin ettiğini asla öğrenemedi.

Bundan sonraki günlerde Bayan Peachum her zamankinden fazla içti ve köpeklere bakan eski asker Fewkoombey ile dertleşti.

Fewkoombey, Şeftali'yi o kitap olayından dolayı hâlâ bağışlamamıştı, oysa kitabı geri almıştı. Önce gurura kapılıp istememişti, ama sonra içindeki savaşa yenilmiş ve bir yemek vakti gidip almıştı.

Bayan Peachum'la konuştuktan sonra ise çalışmalarına ara vermişti.

Dertli anne ona zavallı kızının Macheath denen tüccarla evlendiğini söylediği zaman, ordudan kovulduğunda ve tazminatını kaybettiğinde birlikte yaşadığı askerin karısını hatırladı. Kadının adı Mary Swayer'dı ve B.dükkânlarından birine sahipti. Bu konuda bir iki söz etti ve akşam Bay Peachum Fewkoombey'i büroya çağırdı ve ona bir görev verdi.

West India doklarında hâlâ bir iki düzine işçi üç eski çürümüş gemide çalışıyorlardı. Bunlar Bay William Coax'un düşüncesine göre tamamen parçalanmadan önce, orta İskoçya'da bir toprak parçasından, Harwich'de ayakları üstünde duramayan bir lokanta-

dan, Kensignton'da bir dizi evden, Sudwales'de bir tekstil fabrikasından ve *Old Oakstr'de kullanılmış müzik aletleri satan büyük iş yerinden gelecek parayı yeni ceplere aktarmalıydılar.* Ve bu firmalardan sonuncusu mutlaka kurtarılmalıydı.

İKİNCİ KİTAP

KÜÇÜK ESNAF MARY SWAYER'IN ÖLDÜRÜLMESİ

Köpek balıklarının dişleri vardır
Yüzlerinde görünür bunlar,
Macheath'in ise usturası vardır
Ama görünmez usturalar.

Thames'in yeşil sularına
Düşüverir insanlar,
Ne koleradır bu ne de veba
Dolaşır Macheath gibi insanlar.

Ve Meier diye biri kaybolur
Ve bazı zenginler yokolur
Paralarıysa Mac alır
Kanıtlar da birden toz olur.

Jenny Towler bulunmuştu doklarda
Göğsünde bir bıçakla,
Yoldan geçen Ustura Mackie
Habersiz dolaşıyordu oralarda.

Şoför Alfons Gilte nerede acaba?
Çıkacak mı hiç gün ışığına?
Bazıları bilirler belki
Ama hep habersizdir "Ustura".

Hele o Soho'daki yangın
Yedi çocuk ve yaşlı bir kadın
Ustura Mackie'ye sordular ama
Hiç haberi yoktu bu bayın.

Köpek balığının yüzgeçleri
Kızarır kan döktüğünde
Ama "Ustura" Mackie'nin eldivenleri
İz bırakmaz hiçbir işinde.

(Ustura Mackie'nin Suçları)

7

Coelum, non animum mutant,
qui trans mare curront.

Mr. Macheath

Sıradan Londralıların günlük yaşamlarında "Karındeşen Jack", ya da "Ustura" diye adlandırılan tanınmamış katillere pek yer yoktu. Arasıra yerel gazetelerde görünmelerine karşın, Transvaal savaşını yürüten generallerle ünlülük konusunda pek boy ölçüşemezlerdi; zaten bu generaller en becerikli usturalardan bile daha çok insanın yaşamıyla oynuyorlardı. Ama Limehouse ve Whitachapel'de "Ustura"nın ünü, Boerlerle savaşan generalı geçmişti. Whitachapel'daki büyük, harap taş evlerde oturanlar bir generalle kendi kahramanlarının arasındaki ayrımı çok iyi bilirlerdi. Onlar, Ustura'nın işlerini ders kitabı kahramanlarından çok daha büyük tehlikeler içinde gördüğünün farkındaydılar.

Limehouse ve Whitechapel'ın kendi tarihleri ve kendi tarih dersleri vardır. Ders, bebeklikte başlar ve her yaştakiler tarafından verilir. En iyi öğretmenler kendi çocuklarıdır ve o bölgedeki kabadayılık imparatorluğunu çok iyi tanırlar.

Bu imparatorlar tıpkı ders kitaplarındakiler gibi karşı gelenleri cezalandırmasını çok iyi bilirler. Diğerleri gibi bunların da hakseverleri ve zalimleri vardır; korkak olanına pek rastlanmaz, çünkü diğerlerinden farklı olarak polis hep bunların peşindedir. Bunlar da diğerleri gibi başka türlü görünmeye çalışırlar: tarihi değiştirip efsaneler yaratırlar.

Bazı üstün insanlar gök taşları gibi karanlığın içinden çıkıverirler. Yetenekli olanların yıllarca aşamadıkları güçlüklerin, onlar bir iki haftada üstesinden geliverirler Bir iki cesurca iş, ancak deneyimli olanların becerebilecekleri birkaç şey, ve hemen tepeye çıkarlar.

Bataklıktakilerin "Ustura" diye adlandırdıkları adamın aslında böyle bir geçmişi yoktu. Ama gene de az çok beceriyordu işini. Çevresindekiler ve çetesi olabildiğince yaptığı başlangıç hatalarını ve başarısız çıraklık devresini gizliyorlardı.

Ama çeteyi kuran adamın "Ustura" olup olmadığı kesin değildi. Gerçi Stanford Sills'i öldürdüğünü iddia ederek çetesini bir ara-

da tutuyordu ama 1895 yılında Dartmoor hapishanesinde bir adam asılmıştı, polis de bunun Stanford Sills olduğunu söylüyordu.

"Ustura"nın ünü sokaklarda alelacele halledilen bir cinayet dizisinden kaynaklanıyordu. Dartmoor'daki adam da bu yüzden asılmıştı. Son yılarda Kitchener ve Kreuger'in ölümlerinde olduğu gibi halk kendi kahramanının ölümüne inanmaz, böylece 95 kışında birkaç cinayet daha "Ustura"nın hesabına yazıldı. Tabii bunları Dartmoor mezarlığında yatan adam yapmış olamazdı ama onun adını çalan diğeri de yapmamıştı.

Bu adam, diğer canilerin suçlarını onun üzerine devretmeleri için öylesine kurnazca, zalimce ve acımasızca davranırdı ki, öbür suçluların kurbanlarına yaptıkları hiç kalırdı. Bizim üniversite profesörlerimizin asistanlarının çalışmalarının altına imza atmaları suçundan yalnızca biraz daha ağırdı bu suçlar.

Cinayetler büyük bir olasılıkla açlıktan işlenmişti, çünkü kış korkunç geçiyordu ve işsizlik doruk noktasındaydı. Ama çete kurmak için "Ustura"nın adını kullanan bu adamın bizim gibi kitap okuyucularının yakından tanıdığı bir tutkusu vardı. Birçok başarılı sanayici. yazar, hoca ve politikacımız gibi o da gazetelerde, yaptıklarını para için değil, şeytani bir güdü sonucu, yaratma heyecanıyla yaptığını okumaktan hoşlanırdı. Magazin basınında durmadan "Ustura"nın suçlarındaki zevk öğesini öne çıkaran yazılar çıkıyordu.

Gene bu şeytanın, diğer dostlarımız gibi yalnız gazeteleri değil, banka defterini de okuduğu bir gerçekti. İnsana en iyi kârı birlikte çalıştığı arkadaşlarının getireceğini oldukça erken farkına varmıştı, bu da başarılı bir iş yaşamı için çok gerekliydi.

Çete önce küçüktü, iş alanı da ona göreydi. Hâlâ vahşi ve kanlı soygunlar yapıyorlardı. Malların satışı için ise daha ilginç yöntemler uygulanıyordu. Hatta bir tanesi tüm dünya basınına konu olmuştu.

Örneğin bir gün iki enerjik görünüşlü adam Hampstead'de lüks bir restorana girip bir iki dakika etrafa bakınıyor, oturan iyi giyimli bir beyefendinin yanına yaklaşıp bağırmaya başlıyorlardı: "İşte o", diyordu birisi, "orada oturup benim paramı yiyor. Adım Cooper. onunki de Hawk. İşte, bay savcı, borç senedi burada. Hemen kararı uygulayın. Orta parmağındaki yüzük en aşağı 200 pound eder, ayrıca sayın bayın dışarıdaki arabası da açık artırmada hiç de fena para etmez".

Normal olarak garsonların beyefendiyi karşısındakinin gırtlağına sarılmaktan alıkoymaları gerekirdi. Adamcağız borcunu kabul ettiğini, ama bunu alma şekline karşı olduğunu belirtirdi.

Sonunda hepsi ve birkaç da müşteri dışarı çıkıp arabayı gözden geçirirlerdi. İşin geri kalanı yakınlarda bir meyhanede tamamlanırdı.

Bundan sonra borçlu ve diğer iki adam gözden kaybolur ve "Ustura"nın çalınmış araba ve mücevherden elde ettiği kazanç, çalınmış eşya satan bir dükkân yoluyla olacak olandan çok daha büyük olurdu.

Yeni yollar bunlardı. Soygunun can alıcı noktası bunları satan dükkânlardı. Malı satmak zor işti. Çeteyi yükseltme çabaları buraya gelip tıkanıyordu.

96 yılının sonuna doğru "Ustura" yeraltı dünyasından tamamen kayboldu ve Jimmy Beckett adında sessiz bir adam Soho'da parke taşı satan bir dükkân açtı. Bir de küçük marangoz atelyesi vardı. Evler yıkıldığında eski taşları satın alıyordu ve hesapları çok düzgündü.

Sonra Whitachapel'da böyle taşlar güpegündüz çalınmaya başladı. İşçilerin öğle yemeği tatilinde küçük arabalarla gelip yığılı yeni taşları alıp götürüyorlardı. İzler Jimmy Beckett'in dükkânına gidiyordu ama Bay Beckett'in faturaları doğru ve düzgündü.

Bir gün doklarda bütün bir sokak çalındı, bu kez tahta parkeler gitmişti. Akşama doğru trafiğin en yoğun saatinde ellerinde arabalarla ve belediyenin üniformalarıyla birkaç işçi gelip yolu kestiler, taşları söküp yüklediler ve gittiler.

Skandal gazetelere yansımadı, çünkü Belediye Meclisi o aralarda yasaya ve bazı eski anlaşmalara uygun olarak küçük firmaların onardığı caddeleri devralıp hiçbir şey yapmadan kendine ikinci bir ödeme yaptıran bir şirketin durumunu araştırıyordu.

Tam bu sırada Ustura çetesinin işlediği iddia edilen bazı cinayetler ve soygunlar oldu. Ama gazeteler bundan hiç söz etmediler, çünkü ölenler ve soyulanlar insanlığın en aşağı sınıfındandılar. Birkaç suçlu düzenli bir şekilde vurulmuştu.

Bunları Ustura çetesinin yapıp yapmadığı konusunda hemen hemen hiç kuşku yoktu.

Gene bu arada, çete adi sokak hırsızlıklarını bırakarak ciddi soygunlara yöneldi. Özellikle dükkânları soyuyorlardı. 97 yılında 120 kişi olmuşlardı. Örgüt çok dikkatli kurulmuştu, en fazla iki ya da üç kişi Şef'i tanıyordu. Aralarında kaçakçılar, avukatlar ve çalınmış eşya satanlar vardı. Kendine "Ustura" adını veren adam çok kötü bir soyguncuydu ve bunu seve seve itiraf ediyordu. Ama buna karşılık çok iyi bir örgütçüydü. Çağımızda zafer kazananlar da bu sınıfa girerler ve vazgeçilmez görünürler.

İnanılmayacak kadar kısa bir sürede Ustura çetesi tüm dükkân soygunlarını kontrol altına aldı. Kendi hesabına bu alanda çalışmak artık çok tehlikeliydi. Çete polisle aynı yatağa bile girmekten utanmıyordu. Herkes Bay Beckett'in poliste tanıdıkları olduğunu biliyordu.

Suçluların polise iadesi de çetenin iç disiplinini güçlendiriyordu. Kurucuyu tanıyanların hemen hemen tümü 98 yılının başlarında polis tarafından yakalanmış ve uzun hapis cezaları almışlardı.

Bir gün Beckett işyerini, kentte B.dükkânlarını açmış ve ucuz eşyalar satacak olan Bay Macheath'e sattı.

Marangoz Jimmy Beckett İngiltere'den kaybolduğunda -Kuzey Amerika'ya kaçmıştı- yeraltı dünyasında çok yetenekli genç bir adam olan O'Hara'nın örgütün başı olduğu yayıldı.

Bay Beckett onu Bay Macheath'e tavsiye etti. Bay Macheath de ona çok değer veriyordu, çünkü yüklü miktarda mal alabiliyordu O'Hara'dan. Böylece de diğer aracılardan kurtulmuş oluyordu.

Örgüt düzenli bir alıcı bulmuştu ve görkemli bir biçimde gelişiyordu.

Bay Macheath fiyatları düşük tutuyordu, ama ne çeşit mal geleceğini bilemiyordu. Gelen malların görünüşleri B.dükkânları sahiplerince değiştirildiğinden buna uygun olanları seçiyordu. Dükkânlar yalnız mal almakla kalmamalı, malları ısmarlamalıydılar da.

Bu gelişme sırasında sermaye bulma konusu ortaya çıktı. Çetenin daha başka dükkân soygunları yapabilmesi için bir sürü şey gerekliydi, oysa Macheath'de para yoktu. Tüm işadamlarının korktuğu bir noktaya gelmişti.

Mal bulan örgütü geliştirseler bu sefer dükkânlar gelen malı tüketemiyorlar, dükkânları geliştirseler öbür örgüt küçük kalıyordu. Şu durumda her iki örgüt de aynı oranda güçlendirilmeliydi.

Banka ilişkileri iyi olan başka dükkân zincirleri de vardı ve birbirleriyle büyük bir rekabet içindeydiler. Onlara karşı durmak için Bay Macheath'ın sahip olduğundan daha fazla şey gerekiyordu. Bu sırada Bay Macheath, Polly Peachum'la evlenmişti.

Fiyasko

Güzel bir yaz akşamı Bay Macheath, kiraladığı eski bir arabayla Ulusal Kredi Bankası'ndan Bay Miller'in evine gitti.

Hafif, gri bir elbise giymişti ve açık havadaki gezinti pek güzeldi ama gene de kendini mutsuz hissediyordu. Evliliği tam bir fiyas-

ko olmuştu.

Karısı bundan önce sahip olduğu kadınların hepsinden daha güzeldi, kendince de seviyordu onu, ama artık yirmi yaşında değildi ve romantizme hiçbir istek duymuyordu. Zaman zaman da aldatıldığı düşüncesine kapılıyordu.

Bay Miller onu merdivenlerde karşıladı, arkasında elliyi geçkin, sevimli ve geveze bir kadın olan karısı duruyordu. Macheath'e hemen oğlu gibi davranmaya başlamıştı. Çay içildi ve Miller eski günlerden söz etmeye başladı. Ulusal Kredi'nin tarihinden birkaç öykü bile anlattı.

Bankanın kurucusu bir zamanlar Rotschild'in yanında çalışan bir memurdu, adı da Talk'du. Miller, yaşlı Talk'un sık sık anlattığı bir öyküyü de anlattı.

O zaman Rotschild'ler işi büyütmüşler ve Londra şubesinin müdür Nathaniel Rotschild yeni bir düşünceyi denerken kıtadaki en büyük firmalardan biri olmuşlardı. Savaş vardı. Firmanın girişimleri daha çok hükümetlerin belirli projelerini desteklemekten ibaretti, gerçi yalnızca savaş malzemeleri ile ilgili değildi, ama onlar da vardı tabii. Bankanın önemli müşterileriyle olan hesapları çok karışıktı, oldukça özgürdü işler. Önceden belirlenemeyen şeylerden dolayı birdenbire oldukça pahalı miktarlar ortaya çıkıveriyordu. Hesaplarda adını vermek istemeyen kişilere verilmiş bir sürü komisyon vardı. O zamanlar genç olan Nathaniel anlaşmaların oldukları gibi yürütülmesini öngören bir düşünceye kapıldı. Masrafları önceden hesaplayacaktı, ve ne gibi ek masraf çıkarsa çıksın, miktar aynı kalacaktı.

Bu yolla iş dünyasına özel yaşamda dürüstlük denen özelliği yerleştirmek istiyordu.

Cesur bir düşünceydi bu ve tümü banker olan diğer Rotschildler bilindiği gibi buna karşıydılar. Ailenin başkanına dünyayı zindan ediyorlardı. Ama o hiç aldırmadan böyle bir anlaşmayı yürürlüğe koydu.

Miller bütün bunları küçük bahçesindeki yeşilliklere bakarak anlatıyordu, aklı epeyce karışmıştı, bir cins faiz değeri sorunuydu bu.

Bu spekülasyon sırasında aile neredeyse umutsuzlağa düşmüştü. Hatta kardeşler bir ruh doktoruna bile gittiler ve bir keresinde Nathaniel'i zorla özel bir ruh sağlığı hastahanesine götürmek istediler. Doktor açısından bu iş gayet kolaydı. Adam olayı anladı ve teşhisi koymak için başka bir nedene gerek görmedi.

Doktor iki bakıcıyla Nathaniel'in bürosuna geldi ve: "Artık üzül-

meyin, Bay Rotschild", dedi, "kardeşleriniz bana son zamanlarda çok ilginç düşünceleriniz olduğunu, ama çok fazla çalıştığınızı söylediler, dolayısıyla sinirleriniz bozulmuş. Şimdi benimle birlikte Wales'deki sakin bir eve geleceksiniz ve yalnız sağlığınızla ilgileneceksiniz. O fevkalade düşünceleriniz hakkında konuşacağız sizinle. Hiçbir şey söylemeyin, sizinle aynı düşücedeyim ve sizi anlıyorum. Siz haklısınız, aileniz haksız. Hesaplara masrafları eklemek istemiyorsunuz, bu da çok doğru. Acaba bana dört kere on üçün ne olduğunu söyleyebilir misiniz?"

Doktor gitmek zorunda kaldı, ama Nathaniel sık sık böyle durumlara girdi. Herkes onu aldatıyordu, kimse anlaşmalara uymuyordu. En sonunda yatırım başarıya ulaştı. Kardeşleri pek de haksız değildiler aslında. Ailenin kaderi pamuk ipliğine bağlıydı. Başarıya da düşünceler benzersiz ve beklenmedik oldukları için ulaşmışlardı. Her yerde masraflar hesaba giriyordu, yalnız Rotschildlerde girmiyordu. Aslında bu pis bir rekabetti. Hükümetlerin hepsi diğer firmalar da aynı şeyi deneyene kadar Rotschillere koşuyorlardı.

Tabii bugün her anlaşma dürüsttür ama o zamanlar öyle değildi. İnsanlık her gelişme için savaşmak zorundadır.

Macheath zorla dinliyordu bunları. Yaşlı Miller'ın anlattıklarının hepsini anlamıyordu bile.

"Bütün bunlardan insanın iş yaşamında *her şeyi* denemesi gerektiği çıkıyor", dedi, bunu mu demek istiyorsunuz? İlerlemek ve yıl sonunda kârlı bir bilânço çıkarmak istiyorsanız en kötü durumlarda bile her şeyi denemelisiniz".

Şişko parmağı fincanın içinde, çayını yudumlarken ciddi ciddi düşündü. Miller'ın düşüncelerinde ikircimli olduğunu sanıyordu ve gerçek dalaverenin ne olduğunu ona göstermek niyetinteydi. Miller sözünü bitirdiğinde bazı düşüncelerini ışığa çıkarmak istedi.

Başlamadan önce göğüs cebinden B.dükkânlarının sahiplerinin kendi ayakları üstünde durmasına ait yazılarının olduğu dikkatle kesilmiş iki gazete kesiği çıkardı. Kırmızı kalemle çizilmişlerdi. Miller bunları biliyordu.

Macheath ceketinin dış cebinden de bir puro çıkardı, ucunu ısırdı, kopardığı yeri iki kalın parmağıyla yola attı ve purosunu yaktı.

Gazetede açıklanmamış bir iki düşüncesi daha vardı.

Şu andaki asıl işinin müşterileri incelemek olduğunu söyledi.

Müşteri genellikle kararsız, parasını bağlı, güvensiz biri olarak girerdi. Düşmanca görünürdü. Karşısındaki satıcıda bir arkadaş değil, art niyetli, onu aldatmak isteyen birini görürdü. Buna karşılık

deneyimli satıcı müşteriyi kendi tarafına çekmek, düzeltmek, onunla ilişki kurmak, kısaca onu alıcı haline sokmak için elinden geleni yapardı. Huşu içinde malını tezgâhın üstüne koyar, ve tüm umudunu müşterinin o malı satın almasına bağlardı.

Aslında müşteri yanlış anlaşılmıştır. Varlığının ta derinliklerinde iyi birtakım şeyler yatar. Ailesi veya işindeki bazı üzücü olaylar onu kuşkucu ve güvensiz yapmıştır. İçinde, aslında ne olduğunu bilinmesi umudu gizlidir: harika bir alıcı! Satın almak istemektedir! Çünkü o kadar çok şeyi yoktur ki! Her şeyi olsaydı mutsuz olacaktı! Sonra da bir şeyinin eksik olduğuna inandırılmasını ister. O kadar az bilir ki!

"*Satıcı olmak*", dedi Macheath çay kaşığıyla maun masaya vurarak, "*öğretmen olmaktır. Satmak cahillikle, halkın cahilliğiyle savaşmaktır. Çok az insan ne kadar kötü yaşadığını biliyor. Sert, gıcırtılı yataklarda yatıyorlar, rahatsız ve kötü iskemlelerde oturuyorlar. Gözleri ve kıçları hakarete uğruyor. Bunu ancak diğerlerini gördükleri zaman anlarlar. Çocuklar gibi, onlara ne gerekli olduğunu söylemelidir. Neye gereksinmeleri olabilecekse onu almalılar, olan şeyleri değil. Ve bunu becerebilmek için onlarla dost olmalı. Her koşul altında dostça davranmalı. Tabii hiçbir şey almayan bir insan adi birisidir. Sefil bir yaratık diye düşünülebilinir. Ama bir satıcı bunu yapmamalıdır. İnsanlardaki uyandırılmayı bekleyen iyiliğe inanıp daima dostça kalmalıdır, kalbiniz kırılsa bile*".

Macheath çok heyecanlanmıştı. Bu sözünü ettiği şeyler kanayan bir yara gibiydi. İnsanlar yeterince dostça değildiler. "Alıcı"larıyla onları sürekli kontrol edip yeterince iyi davranmayan küçük dükkân sahiplerini cezalandırıyordu. Ama pek yararı olmuyordu bunun. Büyük dükkânlarda iş daha kolaydı. Personelin gülümsemesi için kırbacı hep sırtında duyumsaması gerekliydi. Küçük dükkân sahipleri hep ödeyemedikleri kirayı düşünürlerdi, bir müşteri fazla oyalandığı zaman. Dükkândan hiçbir şey almadan çıkan birinin ardından sanki dünya yıkılmış gibi davranırlardı. Tabii müşteri de satıcının derdinden sorumlu tutulmaktan hoşlanmazdı. Hiçbir şey almayarak öldürücü bir darbe vurduğu ona hissetirilince de kızardı.

İnsanın kalbi acıyla da dolu olsa gülümsemeli. Onları akreplerle zehirlemem gerekse de keyifli görünmelerini öğreteceğim, diye düşündü Macheath ve büyük bir mendille alnındaki teri sildi.

Biraz esprili bir şekilde devam etti. Toplumun zayıf ve gelişmemiş isteklerini uyandıracak bazı yöntemlerden söz etti. Malların belirli bir şekilde dizilmesi harikalar yaratıyordu. Müşteri birtakım gerekli şeyleri keşfedebilirdi. Kısa bir süre sonra bakışları daha da

keskinleşir, bir şey ararken başka bir şey bulabilirdi. Bir kumaş yığını altında sevdiği bir cins sabun gibi. Önlüklük kumaşlara ihtiyacı var mı? Hayır. Ama sabunu alır. Bir gün kullanabilir çünkü. Bu noktaya gelince artık alıcı olmuştur.

Fiyatlar da önemlidir. Çok farklı olurlarsa müşteriyi yorarlar. Hesap yapmak zorunda kalır. Halbuki bu mutlaka önlenmelidir. Macheath tüm fiyatların girebileceği birkaç kategoriden ibaret yeni bir sistem yaratmak istiyordu. Bir alıcının kendine güvenini belirli bir miktar harcayıp alabileceği mal kadar hiçbir şey sarsamaz. Ne: Bu koca bahçe iskemleleri bu kadar mı? Ya bu karmaşık traş makinesi, o da mı böyle ucuz?

Fiyatlar çok dikkatli ayarlanmalıydı. Toplum, büyük sayılardan, yüksek toplamlardan daha çok korkardı. 2 şilin bazen 1 şilin 11 pens ödeyecek bir kadına çok görünebilirdi.

Miller onu dikketle ve merakla izliyordu. Macheath ise büyük heyecanla ucuzcu dükkânlar düşüncesini anlatıyordu. Az mal ve üç ya da dört fiyat kategorisi. Bu arada bazı malları alıcıların bir araya toplamasının hiç zararı yoktu. Örneğin iskemle, bank ve şemsiyeden oluşan bir bahçe takımını ayrı ayrı alacaklardı, öyle ki bu daha pahalı olacaktı ama gene de o üç fiyat kategorisine girecekti.

Ayakkabı, çanta, çamaşır veya tütün satan ve yanlarında atelyeleri olan küçük dükkânlar eskisi gibi yönetilecek ve kredi alacaklardı. Ama büyüklerini malla tıka basa doldurmak istiyordu. Birim fiyat uygulaması Londra'yı sarsacak bir düşünceydi. Buna bir ucuzluk haftasında başlamak istiyordu.

Miller karısına işaret etti. Bayan Miller yavaşça ayağa kalktı ve dışarı çıktı. Miller başını düşünceyle öne eğdi ve konuğuna söyleyecek bir şey ararmış gibi baktı.

"Yaşlı Peachum evliliğinize ne diyor?" diye sordu. "Artık barıştınız mı?"

"Nihayet onun kalbi de taş değil", diye cevap verdi Macheath.

"Yaaa?" dedi Miller şaşkınlıkla.

Macheath çayından bir yudum aldı ve bir süre sustular. Sokaktan kavga eden çocukların çığlıkları duyuluyordu.

Miller yavaşça devam etti: "O zaman her şey çok basit. Kayınpederinizi de bu işte görmek istediğimizi biliyorsunuz. Bu daha çok kendi kayınpederi niçin bu işte değil diye soracak olanlar için gerekli. Akraba olduğunuza göre düşüncelerinizi en iyi anlayacak olanın o olması akla yakın. Bay Peachum'la birlikte gelin de her şey on dakikada hallolur, Macheath".

Macheath birden kabaca sordu: "Ya ben kayınpederimin bana bir iyilik yapmasını istemiyorsam?"

"Sinirlenmeyin, Macheath, buna hiç gerek yok. Dikkatli olmalıyız, bunu anlamalısınız. Banka bize değil, küçük Talk'a ait. O da ufak, tatlı bir kız! Evet, dükkânlar sizin, ama bizi ilgilendiren sizin düşünceniz, dükkânlar ikinci planda. bu da basit, değil mi? Asıl nokta sizin birim fiyatlarla ilgili olan harika düşünceniz ve küçük esnafın kendine yeterli olabilmesi".

Macheath çarçabuk veda edip oradan ayrıldı.

Yolun bir kısmını yaya yürüdü. Karanlık olmuştu. Kalın bastonunu önünden geçtiği çalıların tepesine vuruyordu. Hiç hoşnut değildi gelişmelerden.

Polly bir gün önce onunla parkta gezmeye gelmişti. İki saat sonra da "eve" gitmişti. Onu durdurmaya cesaret edememişti.

Niye evlenmişti ki?

Ertesi gün Miller ve Hawthorne'la bankada bir kez daha görüşmeye gitti. Pek bir şey değişmedi, yalnızca bir sonraki buluşmanın tarihini kararlaştırdılar.

Macheath iki yaşlı beyi düşüncelerinin harikalığına inandırmak için elinden geleni yaptı. Rekabete nasıl bir etki yapacağını büyük bir canlılıkla anlattı.

Dikkatle dinlediler ve bunların hep geleceğe ait olduğunu söylediler. Kayınpederini işe sokabilirse her şey düzelirdi.

Tüm bu işkence içindeki konuşmalar sürerken Macheath işi asıl bozanın Miller'la geçirdiği akşam olduğunu düşündü. Bu demode insanlar düşüncelerini fazla ilerici bulmuşlardı. Yeniden o Allahın cezası Rotschild öyküsüne sinirlendi.

Ancak uzunca bir süre sonra Fanny Crysler eski ve saygıdeğer Ulusal Kredi Bankası'nın onunla iş yapmak istememesinin asıl nedeninin. kirli geçimişi ve malların geldiği belirsiz ve kötü yerler olduğunu akıl edebildi.

Tabii kararlaştırılan günde Macheath'in söyleyeceği yeni bir şey yoktu. Bay Peachum'la kesinlikle barışmadığını itiraf etmek zorunda kaldı. Miller ve Hawthorne'un suratları karıştı. Onu dışarı atmadılar ama pek de kibar olmayan sorular sormaya başladılar.

Gerçekten düş kırıklığına uğramışlardı. Yeniliğe kendilerini alıştırmışlardı ve eski ağlarını yeni sulara atmak için sabırsızlanıyorlardı.

Bir iki hafta sonra Macheath onların *Chreston Dükkânları* ile anlaştıklarını haber aldı.

İşte bu çok acıydı. Chreston dükkânları dizisi Macheath'in hır-

sını körükleyen dükkânlardı; gayet şık büyük salonlar, bol mal çeşidi. Onları dize getirmek istiyordu. Bunun yerine şimdi Chreston'un artan bir sermayeyle *yenilikler* yapacağını öğreniyordu. Bu, halk için sürpriz dolu bir *ucuzluk haftası* demekti. Düşünceleri çalınmıştı. Zaten o iki yaşlı tilkiye hiç bir zaman güvenmemişti ve fena halde öfkeleniyordu.

"*Niçin?*" diye bağırdı Fanny'e, "*beni aldatacaklarını mı sanıyorlar? Saygıdeğer olabilmek için her şeyi yaptım. Her türlü şiddetten vazgeçtim ve bir köle gibi yasalara sadık kaldım ya da en azından oldukça uymaya çalıştım onlara. Geçmişimi inkâr ettim, dik bir yaka takıp beş odalı bir ev kiraladım, başarılı bir evlilik yaptım ve ne oldu? Aldatıldım! Bu mu benim şimdiye dek yaptıklarımdan daha saygın olan? Berbat bir şey bu! Biz basit yasa dışı insanlar bunlarla eşitiz, Fanny. Alnımızın teriyle kazandıklarımızı iki günde elimizden almakla kalmayıp evimizi, pabuçlarımızı da alıyorlar, ve bunu hiç bir yasaya karşı gelmeden yapıyorlar, herhalde görevlerini yaptıklarını düşünüyorlardır!*"

Aldatıldığı düşüncesiyle feci şekilde yaralanmıştı ve yeteneklerinden kuşkuya düşmeye başlıyordu. Bir atlı tramvaya binip kafasında karanlık düşüncelerle bütün Londra'yı baştanbaşa dolaştı. İnip binen yolcuların karmaşası biraz iyi geldi ve kentin yoksul ve zengin bölümlerinin birbiri ardından gelmesi canlandırdı onu. Ama küçük bir banka ile Chreston dükkânlarının onu yetersiz eğitiminden dolayı aptal yerine koydukları düşüncesi onu deliye çeviriyordu. Dengesini güçlükle buldu.

Macheath, yaşamının en karanlık günlerini geçiriyordu.

Bir Dost Eli

Fanny Crysler bu zor günlerinde güçlü bir destek oluyordu ona.

Lambeth'de, içinde eski güzel eşyalar olan ve bir konuk odası bulunan küçük bir evde oturuyordu.

Macheath epey bir süre dükkânda oturduktan sonra akşam olunca Fanny'nin evine gitti. Canı hiç kendi evine gitmek istemiyordu. Orada kahvaltı edemediğini söylerdi hep.

Birlikte olduğu Grooch'u gürültüsüzce halletti Fanny; bir iki hafta uzak durmasını söyledi açıkça.

Macheath'in evliliğinden hiç söz açmadı, bir fiyasko olduğunu ve Poliy'i hiç görmediğini biliyordu. Bunun için canla başla oldukça

kötüye giden B.dükkânlarını yola koymasına yardıma başladı.

Dükkân sahipleri ya çokkötü hesap yapıyorlar, ya da hiç yapmıyorlardı. Durmadan büyük miktarda aynı cins mal geliyordu, bir sürü saat ve gözlük, veya tütün ve pipo; bunları nasıl satacaklarını bilemiyorlardı.

Kibarlığından böyle bir dükkân kurmayı kabul eden bir hanımın macerası bu zavallı dükkânların durumunu iyice ortaya koydu. Bu iş, Macheath'in eski dostlarından biri olan Mary Swayer ile ilgiliydi.

Mary, Macheath'in evlendiğini öğrenmişti. Bazı nedenlerden dolayı kendisine haksızlık yaptığını düşünüyordu. Büyük bir yaygara kopardı ve B.dükkânlarını ziyaret edip Bay Macheath'in dedikodusunu yapanlardan da epey destek topladı. Bu adamlar "*Ayna*" dergisinin redaksiyon odasında oturuyorlardı. Arkadaşlarının dışarıya atılmasından dolayı da bu dükkânların sahibi ile son derece ilgiliydiler. Bir ayna kıranın 7 yıl mutsuz olacağına inanırlardı. Yalnız zenginlerle uğraştıkları için sosyal bir gazete ününü kazanmışlardı ama bunlarla uğraşmalarının ası nedeni yoksulların şantaja ödeyecek paralarının olmamasıydı. Yani Macheath kendini korumalıydı. Tüm hali vakti yerinde olanlar gibi ahlaki bakımdan dürüst ve iyi olduğu bilinmeliydi. B.dükkânlarının sahiplerini aldatmak için çok gerekliydi bu.

Swayer'la arasındaki konuşma Fanny Crysler'in önünde, onun antikacı dükkânında oldu.

Kocaman göğüslü, hoş bir sarışın olan Swayer yirmilerinin ikinci yarısındaydı. Artık gücünün sonuna geldiğini, Macheath'in onu bütün çevresinden koparıp kıskançlığıyla ona yıllarca işkence ettiğini söyledi. Bu arada kendisi onun çiçekten çiçeğe konmasını izlemek zorunda kalmıştı. Şimdi de herkesin önünde evlenmeye utanmıyor muydu? Kocasıyla ancak Mac izin verince evlenmişti ve bağlı değildi ona. Verdiği dükkân ise pislikten başka bir şey değildi. Üstelik kocası başına iki de çocuk sarmıştı. Eğer bir iki dikişçi kız tutacak para bulamazsa gidip kendini nehire atsındı bari. Sinirleri boşalmıştı. Konuşurken kullandığı bazı deyimler ancak böyle açıklanabilirdi.

Fanny önce "*Ayna*"yla bir bağlantı kurup kurmadığını öğrenmeye çabaladı.

"Kimlere söyledin bunları? çok önemli bu".

Ama Bayan Swayer'ın sinirleri henüz tuzağa düşmeyecek kadar sağlamdı. Belirsiz cevaplar verdi. Mac'e en güzel yıllarını vermişti. Onunla ilişkisi başladığında yeni açan bir fidan gibiydi. On iki

yaşındaki tecavüz olayını saymazsak hiçbir erkekle arasında bir şey geçmemişti. Şimdi Mac onu bir kenara atıyordu ve başka birini bulacak gücü kalmamıştı. Geçmiş yılların yüzünde bıraktığı izleri gösterdi.

Sonra Mac konuşmaya başladı. Kadınlarla olan ilişkilerinde gayet özgür olduğunu vurguladı. Bir erkeğe kendini teslim ettiyse bu yalnız onun sorumluluğuydu. Kısıtlanmaya da karşıydı. Sevgi, yaşlılık sigortası değildi. Ancak sürekli sevgiden zevk alınabilirdi.

Mary tekrar bağırmaya başladı. Mac'le olan geçmişteki güzel günlerin bununla ne ilgisi vardı? Sanki bunları ona başkası sağlayamazdı, doğru dürüst bir adam da yapardı bunu. Eskiden tezgâhtardı, Mac de onu çekip almıştı, çünkü şefi onu yukarıdaki raflardan bir kutu alması için merdivene tırmandırıyor ve bacaklarını seyrediyordu. Şimdi ise kimse bacaklarına bakmak istemiyordu. Bu bokluğu anlattığı genç adam öyle demişti.

Mac sert bir cevap vermek üzereyken Fanny dikkatli olmasını söyledi. Kadının bu davranışına kötü giden işlerin neden olduğu belliydi.

"Bu çöpleri nasıl satayım?" diye söylendi Mary, "bütün müşterilerim saat istemiyor ki. Ben iç çamaşırı için hazırlanmıştım. Bayan Schrubb kombinezon istediğinde: kusura bakmayın, kalmadı, onun yerine bir saat vereyim mi diyeceğim? Saatleri daha kolay çaldığınızı biliyorum, sözümü kesmeyin, Mac'in yeni karısı gibi yatılı okula gitmedim, ama tüm çamaşırları ben düzeltemem, bir iki kız gerekli, bu da para demek".

Konuşma uzun ve yorucu oldu. Mary bir kaplan gibi savaştı. Fanny'nin Mac'in hiç bir sorumluluğu olmamasına karşın dükkânı trikolar için ayarlaması önerisini alnını kırıştırarak ve güvensizlikle dinledi. Çeki hırsla alıp çantasına soktu ve Mac'e hiç bakmadan çıktı gitti.

"*Çok ilginç*", dedi Macheath, akşam Fanny'le Lanbeth'de otururken, "*bu dükkânlar oldukları gibi kalmak istemiyorlar. Eskiden bir iş yeri açardık, demir atelyesi örneğin, ve orası öyle kalırdı. Bugün hep başka şey istiyorlar. Başlanan hiçbir şey aynı kalamıyor. Bir trikotaj dükkânı terzi atelyesi oluyor, yoksa batıyor. Terzi de hemen şube açmak istiyor. Kirayı ödeyemeyince şube istiyor. Büyük iş yerleri de öyle. Chreston'un büyük dükkân dizileri var, ama benim düşüncelerimi çalıp yenilikler deniyorlar. Bu gelişme değil, tam tersine. Çünkü mülkiyet, artık mülkiyet olmaktan çıktı. Eskiden bir evin veya dükkânın olurdu ve bu bir gelir kaynağıydı. Bugün ise*

zarar kaynağı. Bu yolla nasıl bir karakter oluşur? Diyelim ki birisinde cesaret ve atılım gücü var. Önceden de biraz para yapmış. Bir dükkân açıyor ve her şeyini kaybediyor. Önlem alsa bile yararı yok. Cesaret birdenbire borç ödemeye, önlem de borç almaya dönüşüyor. Üç yıl aynı kalan adam hiç aynaya bakmamış demektir".

Fanny çay hazırlayıp pijamasını giydi. Cildi, bacakları da dahil, koyu bir renkteydi. Polly'den ne kadar farklı, diye düşündü Macheath.

Fanny'nin B.dükkânların hakkında değişik düşünceleri vardı. Evlilik ya da banka yoluyla para aramanın yeterli dert getirdiği ve Mac'in artık bu dükkânları bırakması gerektiği düşüncesindeydi.

Bacak bacak üstüne atıp antika iskemlesinde arkaya yaslandı, fincanını kucağına koydu ve: "Benim dükkânım çok daha iyi", dedi, "buna dikkat etmelisin. Grooch çok becerikli. Uygun aletleri olsa çok daha iyisini yapabileceğini söyledi. Bir iki kez deneyip tomarla para kazanabilirsin. Ama çok modern aletler istiyor".

"Gene mi soygun?" diye söylendi Macheath.

"Evet, ama modern bir soygun".

Sabaha karşı anlaştılar.

Fanny dükkâna gitmeden önce konuk odasındaki çarşafları kaldırdı. Aynı akşam Grooch orada istediği şeyleri yazdırıyordu.

Macheath hayatından hiç hoşnut değildi. Fanny'nin onu bankaların oyununa uygun bir adam olarak görmemesi düşüncesi de hiç boş değildi. Aşağılanmış hissediyordu kendini.

Bir iki gün sonra Macheath ve Grooch bir "soygun aletleri sergisi" düzenlenecek olan Liverpool'a gittiler.

Harika şeyler gördüler. Her kasaya uygun modern soygun aletleri vardı. Karmaşık kilitler sadece dürüst amaçlı kişileri önleyebilirdi, uzmanların umurunda bile olmazdı bunlar.

Otelde kavga çıktı, çünkü Grooch Fransız modellerini istiyordu, ama Macheath İngilizleri beğenmişti. "İngiltere'deyiz, Grooch", dedi öfkeyle, "İngilizler İngiliz aletleri kullanırlar! Herkes Fransızları tercih etse ne olur? Harika doğrusu! Hiç milliyet bilinci yok. Bu aletleri İngiliz kafaları düşünmüş, İngiliz emeğiyle yapılmış, yani tam İngilizler için. Başka bir şey almam".

Saat 2'ye kadar bekleyip yola çıktılar.

Binadaki nöbetçileri hemen hallettiler. Ama dışarıdan ayak sesleri duyulunca Macheath'in sinirleri ayağa kalktı. Ter içinde ve korkulu gözlerle orada duruyor ve doğru anahtarı bir türlü bulamıyordu. Grooch anahtar destesini çekip aldı elinden. Büyük tüccar bu işlere uygun değildi anlaşılan. Her şeyi tek başına başarıyla

bitirdi. Ertesi gün aletleri Fanny'nin önüne koydular.

Grooch boş vakitlerinde bir sürü şey tasarlamıştı kafasında. Çeşitli projeleri vardı.

"Tomarla para var bu işte", dedi, "evlilikten de daha güvenli".

Ama Macheath bir konuda düşüncesini almak için Brown'a gittiğinde kötü bir sürprizle karşılaştı.

"Grooch'du demek!" diye bağırdı Brown, "Yeter artık! Gazeteleri okudun mu?"

Öfkelenmekte haklıydı. Basın soygun aletleri sergisindeki soygunu büyük manşetlerle vermişti. Soygun aletlerinin bir soygunla çalınmasını komik buluyorlardı.

Brown çok sinirlenmiş ve heyecanlanmıştı.

"Senden hiçbir şey çalınmasına izin vermedim", diye şikâyete başladı, "benim mesleğime saygı göstermeni beklemek de hakkım. Şimdiye kadar açık oynadık. Evet, sen olmasaydın bazı önemli tutuklamaları yapamazdık ve bugün olduğum yerde olamazdım. Ama seninle olan ilişkilerimiz tâ Hindistan'daki beraberliğimize dayanır ve benim için iş ilişkilerinden daha farklıdır. Şimdi eski dostlar arasındaki en gerekli şeyleri bile umursamıyorsun. Ben işime bağlıyım. Eğer sevmeseydim bu işte çalışmazdım. Bu yeteneklerimle polis müdürü bile olabilirim. Belki de beni çeken şeylerin yakamdaki şeritler olduğunu düşünüyorsun. William denen herifin asla layık olmadığı o mevkide olmasına dayanamıyorum. En geç bu gece aletler geri gelmeli, ve bir de onları çalan adam".

Macheath endişeyle dinledi. Brown'ın kötü bir damarına bastığını farketmişti. Kendisin bu soygunu yapmaya iten nedenleri açıklamalıydı.

Biraz yumuşamış olan Brown devam etti: "Eğer paraya gereksinmen varsa başka bir bankaya git. Ulusal Kredi'den başka bankalar da var".

Macheath dükkânlarının ve adamlarının bankaları ona para vermeleri için ikna edemeyecek bir durumda olduklarını açıkladı. Kentte doğru dürüst bir bürosu olmazsa hiçbir şey yapamazdı. Brown bu arada en iyimser haliyle kendisi para yatırmayı önerdi.

"Niye hep yasal olmayan yollara sapmalı?" diye Macheath'in vicdanıyla oynamaya başladı. "Bir işadamı soygun yapmaz. Alır ve satar. Ve aynı yere gelir. Tam Peşavur'un önündeki pirinç tarlasındaydık, Macky ve sen kalkıp kalın bir sopayla Sih'lerin üzerine atıldın mı? Bu, hem beceriksizce bir şey olurdu, hem de gereksiz. Dükkânlarının bankalar için cazip bir hale gelmesi gerek diyorsun. Tamam. O zaman onları o duruma getir. Niçin bana gelmiyorsun?

Bir dostundan borç almak sana zor geliyorsa, o zaman bana faiz öde! Başkalarından daha çok faiz ver, yüzde 20 ya da yüzde 25! O zaman sen kârlı çıkarsın. Dürüst bir işadamı olduğunu biliyorum. Aptal küçük tüccarlar gibi kötü duruma düşmeni istemem. Grooch gibileriyle çalışmaman gerekiyor. Diğer işadamları gibi bankalarla çalış! Bu bambaşka bir şey!"

Macheath çok etkilenmişti. Yaşamın fırtınalarına göğüs geren bir çok erkek gibi duygularını kolay kolay açığa vuramazdı. Böyle durumlarda utangaç bir bakış sarmaş dolaş olmaktan çok daha fazla şey söylerdi.

"İşte sen böylesin, Freddy", dedi titrek bir sesle, "herkes başkasına öğüt verebilir. Ama sen maddi yönden de yardım ediyorsun. İşte dostluk bu, bir dost eli..."

"Bir tek şey istiyorum", dedi Brown delici bakışlarıyla Macheath'e bakarak. "Grooch ve O'Hara gibi insanları bırakacaksın. Hemen olmasa bile şu zor durumundan kurtulunca hemen bırakmalısın. Elindeki iş bunun için çok uygun. Seni kanatlarımın altına almak istememin nedeni gelecekte seni başka bir çevrede görmek istememdir. Tabii bu iş bugün ya da yarın olmaz, biliyorum. Ama bir gün bitmeli, bunu istiyorum".

Mac gözyaşlarıyla başını salladı. Giderken çok mutluydu. Grooch'u korumaya ve onun yerine başka bir adamın tutuklanmasına karar vermişlerdi. Ve daha o gün Macheath aletleri geri verdi.

Brown da sözünü tuttu. Para bulması pek kolay olmadı. Bazı kulüplere baskın yapması gerekti ve Perşembe akşamlarını geçirdiği Tunnbridge'deki Bayan Lexter'in evinde çabalarının sonucunu gördü Macheath sonunda. Kızlar Bayan Lexter'in onlardan kestiği paralardan çok şikâyetçiydiler.

Ama bir hafta sonra Macheath "satışlarını" en yüksek noktaya getirecek olan şeye sahip oldu.

O'Hara'yla birlikte bir kampanya planladılar.

Ellerindeki dükkânlardan ayrı birkaç yer daha tuttular. Araba da buldular, ağır kamyonlardı bunlar. Kent dışındaki işler için para ve kalacak yer ayarlandı.

O'Hara genç olmasına karşın çok yararlı oluyordu. Hemen her türlü işi beceriyordu. Ve bu da iyi bir geleceğin başlangıcı olabilirdi. Macheath bunu hemen anlamıştı, genç adam kendisine benziyordu. Başarısının başlangıcı epey karanlıktı. 16 yaşındayken dükkânlardan hırsızlık yapmış veya evlerde hizmetçilik yapan kızları hamile bırakmıştı. Bunlar belirli suçları üzerlerine alıyorlar ve hamile oldukları için daha kolay affediliyorlardı. Ama bunları şimdi pek

hatırlamak istemiyordu.

Fanny, O'Hara'dan pek hoşlanmıyordu. Kadınlar çok şımartmıştı delikanlıyı. Güvenmiyordu ona. Aynı zamanda Grooch'un da rakibiydi ve Liverpool'da olanlardan sonra Grooch, Macheath'in koruması altına girmek zorunda kalmıştı.

Toplantılarını Lambeth'de yapıyorlardı. Sonra Macheath, O' Hara'yla birlikte çıkıyordu. Bu, onun da genç adama pek fazla güvenmediğini gösteriyordu. Bir keresinde O'Hara geri dönmüş ve Fanny'le kalmak istemiş, Fanny de çok kesin konuşmak zorunda kalmıştı.

Her şeyden çok O'Hara'nın vicdansızlığına ve zalimliğine sinirleniyordu. Tam bir kan emiciydi adam, hiç doymuyordu. Geceleri uyanık yatıp durmadan kimlerden nasıl para sızdırabileceğini düşünüyordu.

Fanny bu konuda azarlıyordu onu durmadan. Çok aptalca bir düşünceydi bu ona göre.

Liverpool olayı ile ilgili olarak Testere Robert tutuklandı. Bu olay neredeyse çete içinde yönetime karşı açık bir isyana neden oluyordu. Robert'in polise teslim edildiğini konuşmaya başladılar ve birden bazı eski olayları da hatırladılar.

O'Hara sırıtarak Aşağı Blacksmith meydanındaki heyecanlı konuşmaları haber verdi.

Fanny susturdu onu. "Gülecek bir şey değil bu", dedi sinirlenerek, "eğer gerçekten böyle olmuşsa çok ciddi ve pişman olunması gereken bir şey".

"Ama şefin kendisi Testere Robert'in hücresine girip elini sıktı", dedi O'Hara alayla. Macheath gerçekten tutuklanmadan hemen sonra hapishaneye gitmiş ve adamına onun yanında olduğunu söylemişti. Böyle durumlarda liderliğini göstermesini bilirdi.

Fanny Crysler bunu aşağılayıcı bir davranış olarak görüyordu. Küçücük evde şiddetli kavgalar oldu. Macheath ağzında ince uzun, siyah bir puro, hep susuyordu. Eğleniyordu bu kavgalarla. Aşık olmasa da kıskançtı. O'Hara'nın Fanny'le anlaşamamasından hoşlanıyordu. Fanny, Testere Robert'ın tutuklanmasından beri çetedeki kaynaşmanın durmadığını ve bu yüzden bazı işlerin ters gittiğini anlattı ve O'Hara'yla saatlerce çekiştikten sonra polise adam teslim etmenin son bulması gerektiğine onu ikna etti. Hatta hep cömert olan Macheath'e de tutuklanacak çete üyelerini savunmak için bir avukatlık bürosuyla anlaşmayı kabul ettirdi.

Mac daha da ileri giderek belirli bir maaş vermeyi önerdi. "Güvencede olmak istiyorlar", dedi düşünceli düşünceli, "bir memur ol-

mak hoşlarına gider, geceleri rahat uyumak ve ay sonunda kirayı ödeyecek parayı düşünüp dertlenmemek istiyorlar. Tabii ben daha başka türlü düşünmüştüm ama bunu da anlıyorum. Aslında ben bir kader birliği düşünmüştüm, iyi ve kötü günlerde adamlarımla birlikte olacaktım. Şef dizginleri sıkı tutarsa onlar da daha çok bağlanırlar, biliyorsun. Ama istediklerini verelim. Maaş istiyorlarsa maaş bağlayalım. Tamam."

Maaş işinin kendisine daha ucuza geleceğini hesaplamıştı. Şimdi bir bankanın dükkânlarıyla ilgilenmesi gerektiğine göre daha çok "alışveriş" yapacaktı.

Çete yeni ücret sistemini kazanılmış bir zafer olarak nitelendirdi. Fanny de Aşağı Blacksmith'de oturanlardan tam not aldı, çünkü Grooch bu işi onun yaptığını her yerde bağıra bağıra anlatıyordu O'Hara ise çok kızıyordu buna. Grooch'a göre Fanny şefi zorlamıştı, o da Fanny'den vazgeçemeyeceği için kabullenmek zorunda kalmıştı.

Yeni düzenlemeden sonra O'Hara'nın adamları artık küçük iş sahipleri olmaktan çıkıp büyük bir firmanın memurları durumuna geldiler ve ancak kendileri gibi olanlarla işbirliği yaparlarsa başarılı olacaklardı. Bazıları yalnız kaynağı buluyor, "yolcular" bilgi topluyor, öbürleri plan yapıyordu. Bir adam malların nereye getirileceğini saptıyor, birdiğeri suç anında başka yerde olduklarını kanıtlayacak delilleri topluyordu. Dükkân soygunlarında malları seçecek bir uzman olan "müşteri" koruyucu bir duvar altında raflardan seçimini yapıyordu. Bu rahat ve çağdaş bir çalışma sistemiydi; eski, ilkel yöntemlere dönemezlerdi artık. Tabii bu işin karşılığında paraları hep zamanında ödeniyordu. Mallar satılsa da, satılmasa da onlar çalışıyorlardı, artık satış işi onları ilgilendirmiyordu.

"Şimdi onları avucunda daha sıkı tutuyorsun", dedi Fanny Macheath'e bir gece. O'Hara henüz Blacksmith'deydi. "Bıcak ya da tabanca kullanmıyorsun ama aletleri senin elinde. Polisten koruyorsun onları, onlar da aç kalmamak için çalışıyorlar. İnan bana, bu yol çok daha iyi. Bütün çağdaş işverenler böyle yapıyorlar".

Macheath düşünceyle başını salladı. Cebindeki bozuk paralar şıngırdatıyor, havaya atıp tutuyor ve kolları sıvalı Fanny'nin en değerli eşyası olan mavi Çin halısının üzerinde dolaşıp duruyordu.

"Öbür Yüzyıl"dan yediği darbeden sonra daha yeni kendine gelmişti ve büyük planlar peşindeydi. Çok büyük planlardı bunlar, ama kendine olan aşırı güveni ile ilgili değillerdi. Batmamak için gerekiyorlardı. Alış veriş çok iyi durumdaydı şimdi. Dükkânlarda bir mal sağanağı vardı. Raflar tıklım tıklım doluydu ve Mary Swayerlar

gece yarılarına kadar çalışıyorlardı. Top top derilerden çizmeler, yünlerden kazaklar yapılıyordu. Kırtasiye malzemeleri, lambalar, müzik aletleri ve halılar dükkânlardaki her deliği dolduruyordu.

Ama Macheath, Brown'ın verdiği paranın O'Hara'nın çetesine ancak altı hafta yeteceğini biliyordu.

Onu böyle bir durumdan ancak Napolyon'umsu planlar kurtarabilirdi.

8

On s'engage et puis on voit.

(Napoleon)

"Ama dışarıda yağmur yağıyor".
"Ama ev de alevler içinde!..
Diri diri yanacağımıza
Islanalım tepeden tırnağa!"

(Öncülerin Türküsü)

Napolyon'umsu Planlar

Genç bir adam kentin büyük binalarından birinde bütün bir katı kiraladı. Kontratı Lord Bloomsbury olarak imzaladı ve dört beş büroyu eski ve kullanışlı, ama dürüst bir işyeri izlenimini uyandıracak eşyalarla döşedi. Yanık tenli genç bir kadın da eşyaları yerleştirmede ve çalışanları seçmede ona yardım ediyordu.

"Biliyor musunuz", dedi eşyalar gelip de adam onlara eleştirici gözlerle bakarken, "eski iş yerleri bir sihir yaratır. Eskilikleri, başlarının hiç derde girmediğinin ve gelecekte de girmeyeceğinin işaretidir".

En büyük oda oturma salonu olarak döşendi. Koridorun camlı kapısına da büyük harflerle "MAL ALIM MERKEZİ" yazıldı.

Yeni şirketin ilk yönetim kurulu toplantısı kısa sürdü. Kentin iki tanınmış avukatı, Bay O'Hara, Lord Bloomsbury ve Bayan Cryslera büyük tüccar Macehath'i başkan seçtiler. Lord Bloomsbury ikinci başkan oldu. Macheath ona perşembe akşamlarını geçirdiği Tunnbridge'deki evde rastlamıştı. Bu hoş, ama can sıkıcı genç adamla anlaşması kolay olmuştu, çünkü adam hep para sıkıntısı içindeydi ve Bayan Lexter'in kızlarından Jenny Month'a tutkundu. Oldukça aptaldı, ama az konuşuyordu ve arada yerli yersiz gülümsüyordu. Başkaları üzerinde yaptığı etki çok iyiydi ve yaşamını böyle sürdürüyordu.

Şirket ilk iş olarak iki anlaşma yaptı. Birinde Bay O'Hara Mal Alım Merkezi'ne büyük miktarda ucuz mal sağlamayı üzerine alı-

yordu. Diğerinde ise Bay Macheath'in bu merkezden gelecek malları dükkânlarında satacağı belirtiliyordu. Sonra Bay Macheath yerini Lord Bloomsbury'e bıraktı ve diğerlerinden kendi başkanlığını bir süre için gizli tutmalarını istedi.

Beyler memnun bir şekilde çıktılar ve bürolar Bayan Crysler'ın yönetiminde işe başladı.

İş şuydu: İngiltere'nin taşra kentlerinde ve Avrupa'da iflas etmiş olan şirketlerin mallarını *Mal Alım Merkezi*'ne gönderecek olan şubelerle yazışmalar yapılacak ve mallar Soho'daki depoya gönderilecekti.

Alınan malların faturaları ve ödenen paranın makbuzları gayet dikkatle, fakat ayrı bölümlerde tutuluyordu. Depoya gelen malların da girişi ayrı yapılacak ve B.dükkânlarına gelenlerden ayrı tutulacaktı.

Büro çalışmaya başlayalı daha iki hafta olmamıştı ki *Commercial Bank*'ın kapısına gelen iki bey, Bay Macheath ve Lord Bloombsbury, müdürle görüşmek istediklerini belirttiler.

Commercial Bank, sömürgelerle ilişkileri çok iyi olan ve Russel sokağındaki yeni ve büyük bir binaya sahip bir kuruluştu. Her türlü ticareti desteklerdi, bunların arasında *Cherston*'un rakibi *Aaron dükkân dizileri* ve daha bir sürü buna benzer firmalar vardı.

Çalışanları çok saygıdeğer ve küçük esnafı iyi bilen kişilerdi. Macheath'i de saygıyla karşıladılar. Şirket ve B.dükkâlarının durumunu şaşılacak derecede yakından izlemişlerdi.

Macheath dikkatli bir başlangıç hazırlamıştı.

"Yaşlı Ulusal Banka bana kredi vermedi, çünkü soylu bir geçmişimiz yoktu", dedi Bloomsbury'e Russel sokağına gitmeden önce.

"Şimdi geçmişimiz belli, ayrıca şiddetli bir rekabet var, bu da ucuz maların nereden geldiği merakını epey giderecek. Depoların çok ucuz olduğunu söylemeliyim, yoksa verecekleri paranın kârlı yatırımlara gideceğinden kuşku duyarlar. Ama utanmazca isteyecekleri faizi ödemek için ya depoların çok ucuz olduğunu söylemeliyim ki malların nereden geldiklerini sorsunlar, ya da mahvolmuş bir deli olarak görünmeliyim. İnsanların zor durumda olmalarından hoşlanırlar. İnanınız bana, Bloomsbury, benim durumumda o rolü oynamak hiç de zor değil. Mahvoldum".

Macheath soğuk bir iş adamı olarak değil, mahvolmuş bir insan olarak ortaya çıktı. Yüzü bembeyaz, alnı ter içinde, gücünün sonuna geldiğini itiraf etti. Fevkalade bir projeyle Ulusal Kredi Bankası'na gitmiş, fakat her şeyi açık açık konuşmasının kurbanı

olmuştu. Bu insanlar soğukkanlılıkla düşüncelerini çalıp Chreston dükkânlarına vermişlerdi. Şimdi elinde devralma ve Mal Alım Merkezi'ne korkunç kira ve faiz ödemek zorunda oduğu büyük depolarla kalakalmıştı.

Dükkânlarını geliştirmek ve kredi almak için yeterli parası yoktu. Depolar MAM'ca (Mal Alım Merkezi) görülebilir ve denetlenebilirdi. Aşağı Blacksmith'de denetleme çok yararlı sonuçlar verdi. Aralarında Danimarka ve Fransız firmaların bulunduğu satış belgeleri büyük etki yaptı.

Commercial Bank'ın yöneticilerinin yüzleri aydınlandıklarını gösteriyordu.

Ama aynı gün Bloomsbury ve Macheath tekrar bankaya gittiklerinde Bay Henry ve Bay Jacques Opper'in yanında şişman, Yahudi görünüşlü bir başkası daha vardı. Bu adam Opper'lerin birlikte çalıştıkları Aaron dükkânlarının sahibi Bay I. Aaron'du.

Genç Opper kibarca: "Bay Aaron düşüncelerinizle yakından ilgileniyor, beyler", dedi.

Macheath şaşırmıştı. I.Aaron'un kentin en iyi yerlerinde en aşağı bir düzine dükkânı vardı ki B.dükkânları onların yanında iyi besili, dev bir Newfoundland köpeğinin yanındaki pireli bir sokak iti gibi kalırdı.

Birkaç dakika odadan hemen çıkmasının daha doğru olup olmayacağını düşündü. Her iki Bay Opper'e de bir bakması onların Bay Aaron olmasaydı kendisiyle herhangi bir iş ilişkisine girmeyeceklerini anlatmaya yetiyordu. Gene kapana kısıldığı duygusu uyandı içinde. Bu duyguyu sonra sık sık duyacaktı. Ama şu durumda artık geri dönemezdi. Para gerekiyordu. Anlattıklarını yineleyince Aaron zaten B.Chreston'dan ancak bunun bekleneceğini söyledi. Ona göre Chreston yalnız kendi kazancını düşünen, tecrübesiz, genç bir adamdı. Gençliğine karşın ya da gençiliğinden dolayı halkı aldatmak için her şeyi yapabilecek olan eski moda işadamları grubundandı. Kendisi de ahlak dersi verecek değildi ama iş yaşamında da ahlaksızlığa göz yumamazdı.

"Birim fiyatlarıyla ilgili düşünceniz hiç de fena değil", dedi keyifle ve Macheath'in dizine bir şaplak attı, "ama şu depo işi daha da güzel". MAM'dan Lord Bloomsbury'e döndü. "Nasıl oldu da Bay Macheath'e gittiniz? Dosdoğru bana gelmeliydiniz. Ama anlıyorum, yol oradan geçiyordu. Küçük kardeşlerimiz de bu işten sebeplenmeli doğrusu".

Macheath onu dinlerken pek eğlenmiyordu. Esprilerini anlamsız buluyordu. Aaron'la depoları paylaşma düşüncesi hiç de hoş

değildi. Büyük bir gayretle Cheston tarafından aldatılan küçük adam rolünü oynamaya devam etti.

Aaron pek eğleniyor gibiydi, ama Macheath, Chreston adının her geçişinde onun şakaklarına doğru bir kırmızılığın yayıldığını farketmişti. Bu işin içinde bir iş vardı.

Chreston pek çabuk yükseliyordu. Commercial Bank'ın yetkilileri de böyle düşünüyorlardı. Onlara göre Ulusal Kredi Bankası neyse Aaron için de Chreston o'ydu. Öbür Yüzyıl ana malla uğraşırken küçük esnafa niçin el atıyordu? Commercial ticari kıskançlığa kapılmak için çok büyüktü ama küçük esnaf ticareti hakkında da kesin görüşleri vardı. Ticaretle ilgili her konuda kendini uzman sayıyordu. Vicdansızca işlere hiç girişmezdi. Görevi, küçük esnafın ahlaki değerlerini gözetmekti.

Bu adamların Macheath'in yediği darbeye pek aldırmadıkları açıktı, ama zavallı bir adamın kötü bir davranışla karşılaştığı da apaçık ortadaydı. Herkes onun sinir krizine doğru sürüklenmekte olduğunu görebilirdi. Mahvolmuş bir adamdı o.

Ulusal Kredi Bankası ve Chreston'dan intikam alma ateşiyle yanıyordu. Kendini feda etmesi bile gerekse bu adamlara aynı şekilde karşılık verecekti. Cherston'ı yere serebilmek için I.Aaron'a depoları için gülünç bir fiyat önerdi, karşılık olarak da belirli bir sorumluluk içinde olduğu B.dükkânlarının bu işten pay almalarını istedi, çünkü buralarda kendisine güvenmiş olan insanlar çalışıyorlardı.

B.dükkânları ve Napolyon'un intikam hırsından yararlanabilme olanağı Commercial Bank'ın yetkilileri ve I.Aaron'u bu işe daha yakından bakmaya itti.

Bay Macheath, Commercial Bank'ın müdürü Bay Jacques Opper'dan Warborn Şatosu'nda (*) geçirilecek bir hafta sonu daveti aldı.

Macheath heyecanla büroya geldi ve Fanny hemen Bloomsbury'e bir haber gönderdi. Warborn Şatosu'nda neler yapması gerektiğinden hiç haberi yoktu.

Davete Bloomsbury'nin de katılması gerekiyordu. Ama o bile Warborn Şatosu'nda nasıl davranılacağını bilmiyordu. Opper'lar oraya geleli uzun süre olmamıştı.

(*) *Downing Street* dış politika için; *Wal Street* New York borsası için neyse; *Warborn Şatosu* da küçük dükkânlar ticareti için aynı şeydi. İpler oradan geriliyordu. (Ç.N.)

Fanny Jacques Opper'la açık açık konuşarak durumu kurtardı. Kolunun altında bir dosyayla Commercial Bank'a gitti ve Opper'ın Macheath hakkındaki tüm kuşkularını giderdi. Parayı kürekle toplamaya alışmış olan insanların tabaklarındaki eti de kaşıkla yediklerini söyledi. Bloomsbury'i de davet ederlerse Macheath kadar kafası çalışmayan birisini davet etmiş olacaklardı. Böylece Bloomsbury de davet edildi. Ama neredeyse her şeyi berbat ediyordu. Opper'lar hakkında çok iyimser değildi Macheath gibi, çünkü para işlerine pek aklı ermiyordu ve Jenny'i de beraber getirmek istiyordu. Bunun çok eğlenceli olacağını söylüyordu. Jenny'i kızkardeşi olarak tanıtacak, sonra da bir dans gösterisi yapacaklardı. Çok şaşırtacaktı herkesi böylece.

Fanny binbir zorlukla onu bu işten vazgeçirdi.

Macheath'in giysisini titizlikle gözden geçirdi ve kılıç bastonunu elinden aldı.

"Artık buna gerek yok", dedi.

Macheath son anda kendisine bir çift kalın dikişli deri eldiven aldı ve onları Fanny'e göstermedi. Bloomsbury bayıldı eldivenlere.

Warborn Şatosu'na giderken de Macheath'i her zamanki gibi davranması için uyardı, yoksa Opper'lar onun sonradan görme olduğunu anlamazlardı. Bloomsbury'nin yaptığı bu kısa konuşma Macheath'in şatoya girişiyle ilgili ilk ve son yorumu oldu.

Hafta sonu sanılandan çok daha iyi geçti.

Bakımlı çimenlerin üzerinde dolaşıp av eti yediler ve porto şarabı içtiler. Kütüphane eski, pahalı bir deri kokusu içindeydi ve Macheath Fanny'nin verdiği pornografi derslerini *değerlendirme* olanağı buldu.

Bankanın genel müdürü Bay Jacques Opper bekârdı ve güzel şeylerle, özellikle Lykurgos'un (*) biyografisiyle ilgiliydi. Şirketin beyni Henry Opper'di.

Bloomsbury aslında gereksizdi. Balık yerken hiç bir sorun çıkmadı.

Macheath, Warborn Şatosu'nda işle ilgili durumların konuşulma şekline pek şaşırdı. Paradan hiç söz edilmiyordu. Bloomsbury, büyük Aaron'un Jacques Opper'in beğenilerine göre paradan fazla söz ettiği için çağrılmadığını keşfetti. Adamın paraya tahammülü

(*) Tarihte birçok Lykurgos vardır. Herhalde yazarın söz ettiği Lykurgos M.Ö. 396-323 yılları arasında yaşamış olan Atinalı hatip, Eflatun'un öğrencisi olan ve nutuklarıyla ün kazanmış olan Lykurgos olacaktır.

yoktu. Böyle şeylerin hayatı yaşanılabilir hale getirilebilmesi için herhangi bir şekilde halledilmesi gerektiğini düşünüyordu. Harika bir akşam yemeğinden sonra da tekrar bu konuya döndü.

"Tabii yaşamak için yemek gereklidir. Ama yemek yiyen herkesin de yaşadığı söylenemez. İnsanlığın asıl itici gücü, kendini ifade edebilme, yani kişiliğini sonsuzlaştırmadır. Bunun nasıl gerçekleştiği ikinci planda gelir. Anadan doğma binici olan birisi ata binerse yaşayabilir. Atın ona ait olup olmadığı hiç önemli değildir. O, ata biner. Başka biri masalar yapmak ister. Sevgili aletleriyle bir odaya kapandığı zaman mutlu olur. Ekonominin sırrı bu işte. Her şeyi para kazanmak için yapmak isteyen kişi bir zavallıdır, bu parayı kazanabilse bile. Özü eksiktir. Hiçbir şey değildir ve olamaz".

Henry Opper olmasaydı sözü dükkânlara ve kredilere getirmek Macheath için çok güç olacaktı.

Ancak kahveden sonra küçük esnafın bağımsızlığı hakkındaki prensiplerini anlatabildi. Havasını tam bulduğunda da hemen bu prensiplerin daha büyük dükkânlarda, örneğin Aaron'unkilerde de kullanılabileceğini açıkladı.

Ticaretin tümünün müşterilerden oluştuğuna inanmanın batıl bir inanç olacağına parmak bastı ve kârın ana kaynağının her zaman işçiler olduğunu belirtti.

Müşteriler yalnız ve yalnız işadamının işçilerini kullanabilmesi için varlardı.

"Çalışanların ana güdüsü kendi çıkarlarıdır, tezgâhtar firmanın çıkarı ile ilgilenmez", diye haykırdı. "Maaşını aldığı sürece müşterileri çıkıp gitmesine göz yumar. Tek kurtuluş onun da işten pay almasıdır".

"Kârı paylaşmayı mı düşünüyorsunuz?" diye sordu Opper dehşetle.

"Kesinlikle".

"Ama bu çok pahalıya gelir".

"Bu konuda sizinle aynı düşüncede değilim", diye yanıtladı Macheath. "Pay tabii bonolarla şirket adına düzenlenecek. Yani satıcıları müşteri olarak kazanacağız".

Henry Opper bir şeyler mırıldandı. Ama kitap kurdu Jacques, merak ve dikkatle Macheath'e bakıyordu.

Akşam güzel geçti. Odalarına oldukça erken çıktılar. Mac uyuyamıyordu. Bloomsbury'e üst sınıfların çürümüşlüğü hakkında bir nutuk attı. Pantalon askılarını indirmiş, onları sallaya sallaya dolanıp duruyordu. "Bu adamlarda ciddiyet yok. Onları dinlerken sanıyor-

sun ki yalnızca para kazanmanın heyecanı için çalışıyorlar. Bu tıpkı nehre düşen bir köpeğin ben zaten kıyıya yüzecektim demesi gibi. Sanıyorlar ki Öbür Yüzyıl'ın perakendecilik işine girmesinin uykularını kaçırdığını bilmiyorum. Chreston para buldu, demek ki Aaron'a da para gerekiyor. Sanki benim karakterimi anlamak istermiş gibi beni buraya getiriyorlar, aslında ilgilendikleri benim depolarım. Eğer kendileri bunu bilmiyorlarsa, daha da kötü. Benim depolarım olmasaydı Aaron o pahalı mallarının fiyatlarını asla düşüremezdi. Ve o Lykurgus mudur nedir, onu anlatırken Jacques büyük dikkatle benim mallanmın fiyatlarını dinledi. Nereden mal bulduğumu ise artık sormuyorlar. 'Çalmadan bir şey elde edilmez' sözü artık geçerli değil, çünkü çalmak çok pahalıya mal oluyor. Beğenmedikleri paralarını alayım da görsünler".

Macheath, Jacques'dan hiç hoşlanmıyordu, "dar kafalı" diyordu ona, ama gene de hâlâ ikircimli olan kardeşine Macheath hakkında iyi düşünceler aşılayan Jacques'dı, bunu o da biliyordu.

"Bu basit adamın esaslı düşünceleri var", diyordu Jacques. "daha da önemlisi içgüdüye sahip, satıcıların rekabetine bakışı tam Yunan usulü. Aaron gibi basit tasfiye usülleri görmüyor, aklının köşesinde araba yarışları var, pay senedi dediği kazananın başına geçirilen defne dalları. Bunları bilmiyor tabii, ama hissediyor. Satıcının karakterinin tam olarak gelişmesini istemekte çok haklı. O bunları anlatırken karşımda Alcibiades'i gördüm gibi oldum. Hiç fena değil bu!"

Genç Opper uykuya dalmadan önce Aaron'un satıcılarının vurulmuş müşterileri kasalara sürüklediklerini gördü, Aşil'in Hektor'a yaptığı gibi.

O hafta Aaron'un dükkân dizileri, Commercial Bank ve Mal Alım Merkezi arasında bir anlaşma imzalandı. Aaron artık MAM'dan malları B.dükkânlarıyla aynı fiyata alacaktı.

Bloomsbury'nin MAM için imzaladığı antlaşmalar korkunçtu. Macheath onun gözlerine bakmaya cesaret edemiyordu. Sokağa çıktıklarında bir ağlama krizine tutuldu. Şaşırakalan Bloomsbury, onu bir kahveye soktu. Kahvaltı falan ısmarladıktan sonra kendine geldi ve çıkarken: "Aaron'un ödediği bu fiyatlarla hiçbir şey çalamayız", dedi. "Uzun süre buna dayanamayız. Chreston gibi bir ucuzluk haftası yapmalıyız, zaten Opper kardeşlerde bunu istiyorlar. Bizimle olabildiğinde kısa bir süre iş yapmak istiyorlar. Fazla kibar bunlar! Şu eve bir bakın, Bloomsbury! Mermer ve bakır! Halkın parasını bu kadar pahalı olan ve hep pahalı olacak olan bu binalara niçin harcadığını hiç anlayamadım. Mermer ve bakır kaplı binaları

alabilen firmalara paralarını daha rahat emanet edebiliyorlar, sanıyorlar ki paraları oralarda daha güvenlikte!"

Eski küçük Ulusal Kredi ona göre daha iyiydi. Fakir döşenmiş büroları sanki: "Biz müşterilerimizi soymayız!" diyorlardı.

Dertlenerek Ulusal Kredi Bankası'nı düşündü. Ulusal Kredi'nin *olmaması* Ulusal Kredi'ye *karşı olmak* demekti. Ama onlar karısının çeyizini istiyorlardı. Çok üzülüyordu Macheath bunu düşününce ve acı birtakım duygulara kapılıyordu. Savaş şimdi bu çeyize karşıydı, ve eğer galip gelmek istiyorsa bu çeyizi yok etmesi gerekiyordu. Savaşta özür dilemeye yer yoktur, yalnız karşısındakini yok eden kazanır.

Macheath'i güç günler bekliyordu.

MAM'ı Commercial'ın çığırtkan kuşu haline sokmak epey pahalıya mal olmuştu, ama sevgili B.dükkânlarını genişletebilseydi hepsi pırıl pırıl parlayacaktı. Bunun yerine korkunç bir şey olmuştu rakibi olan Aaron'u işe karıştırmıştı. Depolarını sırf soyulmaları için onlara vermişti. Bir kez daha olması gereken yerden daha geride kalmıştı. Eğer imdat yetişmezse gene mahvolacaktı. Kor halindeki kömürleri, üstünde yalınayak duran biri gibiydi. Durmadan zıplıyordu ama ancak yer değiştirebiliyordu, o kadar. Ayaklarının havada olduğu zaman da mutlu oluyordu.

Şu anda B.dükkânlarını geliştirecek yeterli sermaye vardı ve stoklarını artırabilirdi. O'Hara'nın "müşterilerine" olan borçlarını ödeyebilecekti.

Newgate'de toplanan dükkân sahiplerine bir konuşma yaptı.

Önce tüm gücünü ve dikkatini B.dükkânlarına adamaya karar verdiğini söyledi. İşin alış veriş bölümünü güvenilir bir firma olan MAM'a bırakmıştı, çünkü bu işle uğraşıp zaman yitirmek istemiyordu. Bu firma büyük miktarlarda satın alındığı takdirde çok ucuza vereceği bir takım malları teklif ediyordu. Ve onları bu öneriyi başka yerlere de yapmaktan alıkoymak gerekiyordu. Ama B.dükkânları da şirketin tüm malını kapatamazdı.

Devam etti: "*Belki de duymuşsunuzdur, B.dükkânları dün Aaron dükkân dizileriyle yakın bir iş ilişkisine girdiler. MAM, Aaron'un dükkânlarına da mal verecek. Aaron hükümdarlığının muazzam bir zaferi! Daha da önemlisi, bu bir zaferdir, B.dükkânlarının muazzam bir zaferi! Daha da önemlisi, bu B.dükkânlarının buluşudur. Ne buluşu diyeceksiniz. Beyler, bu halkın en yoksul katlarına bile modern endüstriyi götürebilme buluşudur. Yığınların içinden bir kişi, ya da bir düzine, bu sözler hiç de hoş değil. Bu, bilgisizliktir, cehalettir. Önemli olan yığınlardır. İşçilerin binbir güçlükle ka-*

zandığı birkaç kuruşu hor gören işadamları büyük bir yanlış yapıyorlar. Bu para da diğer paralarla aynı değerdedir. Ve bir düzine bir kere 12'dir. B.dükkânları buluşu işte budur. Ve bunu, size ait olan bu buluşu, haşmetli Aaron hükümdarlığı, düzinelerle büyük iş yerleri olan Aaron hükümdarlığı bizden devralmıştır, bir zaferdir bu. Artık Aaron da yoksul halka kapılarını açacak ve ucuzluğa, toplumsal gelişmeye hizmet edecektir. Aranızda bazı inançsızların -tabii bunlar, böyle şom ağızlılar her yerde bulunur- söylendiğini duyar gibiyim: Neden kudretli Aaron bizim gibi küçük esnafla çalışmak istesin? Şöyle cevap verebiliriz: B.dükkânlarının kara gözlerinin hatırı için değil tabii! Doğada nereye baksak maddi çıkar olmayan bir şey göremeyiz. Herkes birbirine der ki: seninle iyi geçinmek isterim, seninle birlikte vs., vs.,.... ama bu 'dikkat' demektir. Çünkü insanlar fanidir, melek değillerdir, ve her şeyden önce kendilerini düşünürler. Dostluktan hiçbir şey ortaya çıkmaz. Güçlü olan zayıfı ezer, Aaron'la çalışmamızda da böyle olacaktır, tüm dostluğumuza karşın, güçlü kim? Demek ki savaş var! Evet beyler, savaş! Ama barışçıl bir savaş! Bir düşüncenin hizmetinde bir savaş! Sağlıklı düşünen işadamı savaştan kaçmaz. Yalnız zayıf olan, tekerleğin altında kalacak olan, ezilecek olan kaçar. Aaron bizimle anlaştı ama bize bayıldığından değil, zorunlu olduğu için. Gücümüz, çalışmamıza ve elimizdekiyle yetinmemize dayanıyor. onun için gelecekte de tüm gücümü size ve B.dükkânlarına adamaya karar verdim, maddi çıkarım olduğundan değil, bu görüşe inandığım için ve perakendeci esnafın tüm ticaretin beyni ve bir altın madeni olduğunu bildiğim için!"

Konuşmayı kadınlı erkekli elli kişi ve birkaç gazeteci dinledi ve büyük etki yarattı. Topluluğun arasında zayıf görünüşlü epey insan vardı ama biliyoruz ki insanların kişisel güçlerine hitap edilirse dinlememeleri çok zordur.

Macheath başarısından mutlu olmalıydı, ama toplantıdan Fanny Crysler'la birlikte ayrıldı ve nasıl olduysa oldu, Polly bunu öğrendi.

Macheath, Şeftali'yi bir akşam geç vakit kapısının önünde buldu. Adresini bir B.dükkânından bulmuştu ve birkaç saattir parmaklıkların önünde oturuyordu. Keyfi pek yerinde değildi ve hemen, artık ondan uzakta yaşayamayacağını söyledi.

Sokak kapısını açarken Mac, Polly'i yalnız bir tek odası döşenmiş eve karşı uyardı. Büyük evi terketmesinin nedenini de kız yukarıdaki tek iskemlede otururken söyledi.

Ciddi ciddi babasının tavrının kendisini çok güç durumda bı-

raktığını anlattı ve açıkça onun çeyizini ya da en azından bir kredi beklemiş olduğunu itiraf etti.

"Umarım düş kırıklığına uğramamışsındır", diye devam etti, "tüm yaşamım boyunca çok çalıştım, ve şimdi kara göründü, benim de paraya gereksinmem var. Benim gibi bir adam kendini gözü kapalı bir evliliğe atmaz. Karısı ona yardım etmeli, sana olan duygularıma karşın aklımı başıma topladım ve kendi kendime sordum, bu kadın sana uygun mu? İçgüdüm bana "evet" dedi, ve elaltından yaptığın araştırmalar da yanılmadığımı gösterdi. Kipling der ki: "Hasta adam ölür, kuvvetli olan savaşır."

Şimdi durumu her yönüyle ve soğukkanlılıkla değerlendirebiliyordu.

Evi satmıştı. Eğer düşmanlığını kazanmaktan hiç hoşlanmayacağı babasının yanına yeniden dönmeyecekse buraya taşınabilirdi Polly.

Şeftali biraz ağladı, sonra Bay Coax'un onu zorladığından ve kendisinin korunmasız olduğundan söz etti, ve kalbinin altında küçük bir Macheath'in büyüdüğünü söylediğinde Mac ona çok tatlı davrandı, en iyi yönünü gösteriyordu şimdi. Hemen yanına gelmesini söyledi. Tavrı değişmişti, şimdi hafif, şirin bir utangaçlık içindeydi, ki bu da Polly'nin pek hoşuna gidiyordu.

Gayet mutlu, geceleri hep onu beklediğini itiraf etti. Balkona tırmanmak hiç de zor değildi. Ama Macheath kendi karısının yanına gitmek için gece yarısı sisler içinde bir balkona tırmanmasını doğru olmayacağını söyleyince kabul etti bunu.

Macheath, Polly'nin yanında uzun süre elleri başının altında, perdelerden sızan ışığa bakarak uyanık yattı.

"*Adı Dick olacak*", diye hayal etti, "*her şeyi öğreteceğim ona, bildiğim her şeyi. Benim bilmek, öğrenmek için uğraştığım şeyleri o zahmetsizce benden öğrenecek. Küçücük elini tutup işlerin nasıl idare edildiğini, başkalarından paranın nasıl alındığını anlatacağım, bu aptal köpeklerden, güvenilmeye değmeyen bu heriflerden. Mamanı birisi almak isterse kaşığınla ona bir tane patlat, diyeceğim, hem de öyle bir patlat ki kim olduğunu anlasın. Hangi kapıyı aralık görürsen oraya ayağını sok, sonra da tüm gücünle eve saldır. Sakın öylece durup her şeyin kucağına düşmesini bekleme! Bunların hepsini ona sabırla, ama çok kesin anlatacağım. Baban okumamıştı, ama dünyada hiç bir profesör sana insanlara külâhlarını ters giydirmeyi öğretemez! Sen okuyabilirsin, ama asla sana bunu kimin sağladığını unutma. Eğitimin için gereken parayı baban kuruş kuruş o aptalların cebinden kazandı. Sen bu serma-*

yeyi arttır! Bilgini arttır, ama elindekileri de çoğalt!"

Alnında derin bir çizgiyle, ama çok mutlu, uykuya daldı.

Ertesi sabah Polly sütü aldı, ciğeri onun istediği gibi pişirdi, ve öbür odaların döşenmesine yardım etti.

Ne o gece, ne de daha sonra Fanny Crysler'dan hiç söz etmedi. Macheath önce son zamanlarda epeyce samimi olduğu Fanny'nin olay çıkaracağından korktu, ama Mac'in geceleri evine gitmesi Fanny'de hiçbir şey değiştirmedi. Kadını gücendirmek istemiyordu, çünkü MAM'de çok yararlı oluyordu. Onu buraya almıştı, çünkü Fanny'nin kendisine fiziksel bazı nedenlerle bağlı olduğunu sanıyordu.

Hem de çok gerekliydi Fanny.

Commercial Bank'ın büyük, maun eşyalarla döşenmiş toplantı salonundaki bir oturumda Aaron'un dükkân dizileriyle B.dükkânlarının Chreston'la savaşa girmesine karar verildi. Üç hafta sonra onlar da büyük bir ucuzluk başlatacaklardı, tam Chreston'nu ucuzluk haftası sırasında.

9

Kafasıyla yaşar insan
Yetmez ama bu kafa ona
Bir dene istersen, senin kafandan
Bitler doyar ancak.

Çünkü bu yaşam için
İnsan kurnaz değildir yeterince
Asla farkedemezsin
Öyle çoktur ki ikiyüzlülük, hile.

Hadi bir plan yap
Çok akıllı olduğunu düşün
Sonra bir plan daha yap
Yarı yolda bırakır seni akıl gücün.

Çünkü bu yaşam için
İnsan kötü değildir yeterince
Ama güzelce seyredersin
Nasıl da çabalar kendince.

Koş şansının peşinden
Ama dikkat et, düşme!
Çünkü herkes koşuyor peşinden
Şans onların peşinde.

Çünkü bu yaşam için
İnsan kanaatkâr değil yeterince
Tüm uğraşman senin
Kendini kandırır ancak.

(İnsanın Çabalarının Yetersizliğinin Şarkısı)

Bay Peachum da oldukça zor bir savaş içindeydi.

Gece gündüz gemiler işini başından atmaya uğraşıyordu. Tüm gücüyle asıl uğraşı olan dilencilik işine dönmeye çalışıyordu.

Sonunun çöplükte bitmesi korkusu ve daha kurnaz, daha zalim ve daha becerikli biri tarafından aldatılmış olmak duygusu, kendi dilencilik şirketini genişletme isteğini kamçılıyordu, bu iş zaten baskı ve aldatma üzerine kurulmuştu. Kendi derdinden bile çıkar sağlamaya alışkındı.

Bazen Fewkoombey'nin yanında köpeklerin kulübesinde duruyor ve onunla bir arkadaş gibi konuşuyordu. Tek bacaklı asker önce buna pek şaşırdı, ama sonra onun kendisiyle değil, daha çok köpeklerle konuştuğunu farketti.

Örneğin diyordu ki:

"*Gazetelerde son zamanlarda ortada fazla dilenci dolaştığını okudum, ama dilenciler ancak iki kilometrede bir görünüyorlar, üstelik hep aynı adamlar. Dilencilerin sayısına bakarsan hiç yoksulluk yok sanırsın. Hep kendime soruyordum, yoksullar nerede? Cevap şu: Her yerde. Kendi yığınlarının altında saklanıyorlar. Yalnız onların yaşadıkları dev kentler var, ama oralarda da saklanıyorlar. Güzel yerlerde görünmüyorlar. İyi sokaklardan kaçıyorlar. Çoğunlukla çalışıyorlar. En iyi de bu gizliyor onları. Açlıklarını giderecek bir şey alamamaları göze çarpmıyor, çünkü dükkânlara girmiyorlar. Bazen tüm bir ulus arka sokaklarda acı çekiyor. Yok olmaları farkedilmiyor bile (isimsiz olmaları gerçeği de başka). Yok ediliyorlar, ama bu yıllarca sürüyor. Hileli gıdalar, pis evler, tüm yaşam fonksiyonlarının azalması, bunların yoksulları yok etmesi uzun zaman alıyor. insan inanılmayacak derecede dayanıklıdır. Çok yavaş ölür, parça parça. Uzun süre hâlâ bir insanmış gibi görünür. En sonunda yenilir ve teslim olur. Bu garip yok olma şekli yaygın etkilerini anlamayı güçleştiriyor. Sık sık gerçek sefalet için ne yapılabilir diye düşündüm. İnanılmaz bir iş olurdu bu! Ama olanaksız. İnsan nasıl kucağında hasta çocuğunu tutup duvardan evine suların dolmasını seyreden annenin bakışından yararlanabilir? Yüzbinlerce böyle anne var, ama onlarla ne yapılabilir ki? Yoksul, bölgelere turlar, geziler düzenleyemezsin ki savaş alanlarına yapılanlar gibi. Aynı şekilde aldatıldığı için yaşam savaşından çekilmesi gerektiğini anlamış 40 yaşlarında bir adamın görüntüsü -ki gücünü kendi değil, çevresi harcamıştır- insanın kalbini parçalar, ama adam bunu topluma göstermez. Ticari yönden yararsızdır. İşte binlerce ör-*

nekten yalnız iki tane."

Bay Peachum'un konuşma hevesi birdenbire kayboldu. Bir hareketle Fewkoombey'i işine gönderdi, sonra da üzüntülü, huzursuz bir suratla çekti, gitti.

Ya da diyebilirdi ki:

"Dilencilik işi çok ilginç. Başta bu işe inanmak bana zor geldi. Ama sonra anladım ki insanlar para almak zorunda kalacakları korkusundan para veriyorlar. Yeterince merhamet var, ama ne merhametle, ne de merhametsiz sıcak bir yemek kazanılmaz. İnsanların dilencilerin sakatlıklarını para vermeden önce niye dikkatle incelemediklerini de biliyorum. Vurdukları yerde yara olduğunu biliyorlar. Ailelerinin geçimini sağladılarsa eğer, köprü altında başka aileler olması gerekmiyor mu? Hepsi kendi yaşam biçimleri yüzünden her yerde ölümcül yaralılar ve sakatlar olduğunu biliyorlar. Niye onları inceleyip yorulsunlar ki? Vermeye hazır oldukları birkaç kuruş için mi?"

Başka bir gün de dedi ki:

"Körlerin köpeklerine kötülüğümden az yemek verdiğimi sanmayın. Şişman olurlarsa bu işimizi engeller."

Ve bir gün Fewkoombey'nin sakin yüzünü şu sözlerle karıştırdı:

"Fazla mutlu görünüyorsunuz. Hepinize söylüyorum, aşağılanmış gibi görünmelisiniz, bu nefret dolu görüntüden kurtulmak için para verir insanlar".

Eğer adamlarının önünde böyle konuşmasının ağır bir ruh hastalığının işareti olduğunu farketseydi çok ürkerdi mutlaka; çünkü hasta insanların merhamet bekleyemeyeceklerini biliyordu.

Coax'un Southampton gemilerinin satın alınması için para bulması çok zor oldu.

Kredi Bankası'ndan Miller 50.000 pound kredi isteğini ellerini havalara kaldırarak reddetti. Müşterisini gücendirmek istemediği için, bankanın 7 yaşındaki sahibine olan sorumluluklarını öne sürdü. Boğazına kadar büyük bir işe dalmıştı, Chreston işine. Peachum'un nakit para darlığı içinde olmasına pek şaşırdı, aslında göründüğünden daha şaşkındı.

Peachum'un Ulusal Kredi'de 10.000 pound kadar yedek parası vardı. Ama buna hiç dokunmak istemiyordu. Zaten yetmezdi. Finney ameliyatın acil olduğunu söyleyip duruyordu, ve hepsini ertesi gün hastaneye yatmakla tehdit ediyordu. Yalnız Eastman hâlâ uğraşıyordu, ama pek de başarılı olduğu söylenemezdi.

Tam bu sırada Denizcilik Bakanlığı'ndaki Hale'in bir skandalla

karşı karşıya olduğu haberi geldi.

Coax, Peachum'un bürosuna gelerek Eastman gelene kadar demir kapının arkasında bekledi.

Şunları haber verdi:

Hale, birkaç gündür şantaj mektupları alıyordu. Karısı iki yıl önce bir polis baskınından arkadaşlarından biriyle ucuz bir otelde yakalanmıştı.

Şantajcı, bu arkadaşın günlüğünün kendisinde olduğunu, bundan da Hale'in bu işten haberi olup hiçbir şey yapmadığını öğrendiğini iddia ediyordu. Hatta Hale şimdi bu adamla iş ilişkileri içindeydi.

Komisyoncu, Eastman'ın gözlerine uzun uzun bakarak konuşuyordu. Coax'a dönüp güçlükle: "Kaça bu günlük?" diye sordu.

"1000 pound", dedi öbürü umursamazlıkla.

"Var ya parası, şirket ona 9000 pound verdi".

Coax sabırla açıkladı: "Hiçbir şeyi yok. Karısına giysiler gerekli, yoksa arkadaş falan bulamaz, ucuz otellerde bile. Paranın gerisini de gemileri araştıranları susturmak için kullandı. Çok zor durumda".

"Parayı vermezse ne olur?" diye sordu Peachum.

"O zaman ayrılmak zorunda kalır. İş yaptığımız insanların özel yaşamlarında sorunları olması çok kötü bir şey. Hemen bana geldi, en yakın dostu ben olduğum için tabii. Yardım istemedi. Memurluk gururunu bırak, dedim, senin derdin benim derdim. Beyler, çözüm bulmalıyız. Hale gibi bir adam böyle bir mesele yüzünden mahvolmamalı. İnsanlık şerefimiz bu sorumluluğu taşımamıza engeldir. Ama tabii kendi nedenlerimiz dolayısıyla da Hale'ye yardım etmeliyiz".

Coax dükkândan çıkarken bir an durakladı. "Herhalde Bayan Polly Chamonix'de henüz dönmedi?" diye sordu, bıyıklarını küstahça düzelterek.

"Hayır", dedi Peachum.

Polly'nin eğitimini tamamlamak için İsviçre'ye gittiğini söylemişlerdi Coax'a. Peachum daha da inandırıcı olsun diye Chamonix'den manzara kartları getirtecekti ama sonra nasıl olsa tüm öyküyü bir gün anlatmak zorunda kalacaklarını düşünerek vazgeçti. Onun için yalanların pek büyük olmaması gerekiyordu.

Coax, Polly'i sormayı hiç unutmuyordu.

Peachum ertesi pazartesi Wannen banyolarında Coax ve Hale ile buluşacaktı. Coax artık şirketle olan tüm işlerini pazartesileri banyolarda hallediyordu, ne kadar vakit kaybolduğu ise hiç umu-

runda değildi.

Peachum gelmeden yarım saat önce Coax ve Hale buluştular. Kızlar gelmeden yavaş yavaş soyundular. Şişko, kırk yaşlarında bir adam olan Hale: "Senin Evelyn'le olan ilişkine her zaman karşı çıktım, William, biliyorsun. Rauch'la arasında sorun çıktı bu yüzden. Senin yüzünden epey kavga ettiler. Psikolojik rahatsızlıklar onu çok etkiliyor. O rahatsız olunca da ben üzülüyorum. Ondan hoşlanıyorum. Sonra da: ucuz oteller! Çıldırmış olmalısın! İyi ki allerji olmadı! Öyle bir otelde çarşaflar iki saate bir değiştirilir, onun için hep nemlidir. Üstelik öyle bir otel! Evelyn çok duyguludur. O çarşafların sapıkça bir çekiciliği olmalı. Yoksa öyle doğaldır ki o, zaten en güzel tarafı da budur. Seni asla affetmeyeceğim, ve Allah biliyor ki, sonuçlarına üzülmüyorum. Ama şimdi kendimi küçültüp bu heriflerden 1000 pound dilenmem gerekiyor! Hiç hoşuma gitmiyor bu iş. Benim özel sorunlarımdan onlara ne? Çok haklı olarak diyebilirler ki: Beyefendi, biz sizinle iş yapıyoruz, kirli çamaşırlarınızı yıkamak zorunda değiliz. En iyisi şimdi gideyim ben. Eninde sonunda bir memurum".

Coax şöyle bir baktı ve : "Evet, memursun", dedi.

"Bu Gawn denilen adamın senin günlüğünü nereden eline geçirdiğini çok merak ediyorum", diye söylendi Hale çoraplarını bir tabureye koyarken.

Tahta küvetlere girdiler. Hale çamur banyosu yaparken, Coax küvetine canlandırıcı bazı otlar koydu.

"Düşün", diye devam etti Hale dertli dertli, *"büroda dürüstlük yönünden ne kadar zorluk çekiyoruz. Daha küçük işler çevirebiliriz. Denizcilik Bakanlığı'ndaki işten söz etmiyorum, tüm İngiltere'yi bu işten çıkarmak istiyorum. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum ve bir İngiliz olarak bilmek de istemiyorum. Ama von Bismarck'ın orada ne işler becerdiğini bir düşün! Çok büyük bir adam o! Güzel bir servet edindi ve ülkesine de yarar sağladı. Biz devlet adamlarına haksızlık ediyorlar. Yalnız şu veya bu işimizi görüp eleştiriyorlar. Ne biliyorlar ki? Şu ya da bu diplomatik sorun yanlış halledildi diyorlar ama işlerin yalnız dış yüzünü görüyorlar. Çok aptalca bir bakış açısı bu. Asıl nedenleri biliyorlar mı? Kayzer, Başkan Krüger'e telgraf çektiğinde hangi hisse senetlerinin indiğini, hangilerinin çıktığını biliyor musun? Tabii bunları yalnız komünistler soruyor. Ama yalnız onlar değil, diplomatlar da soruyor. Çok kaba bir örnek bu, ama bu düşüncenin gerçekleşmesi yakındır. Önemli olan kabaca, bayağıca düşünmeyi öğrenmek. Bayağılık büyüklerin işi. Politika işlerin başka araçlarla halledilmesi demek. Onun için şe-*

refimize hiç gölge düşmemeli. Bu otel olayı ortaya çıkarsa rezalet olur, ben de bakanlıktan kovulurum. Böyle bir kuşkuya sadık hizmetler falan hiç fayda etmez. Ama benim şerefim var, onun için bu adamlarla ilişki kurmak zorundayım".

Bu sırada Peachum'un geldiğini duydular. Üçü birlikte ter banyosuna girdiler.

Nemden ıslanmış havlular başlarının altında, serinlemek için divanlara yatmışlardı ki, Peachum söze başladı. Hasta bir adam gibi, yavaş yavaş konuşuyordu, aslında hastaydı zaten.

"Bay Hale, çalışmalarımız pek başarılı olmadı. Bizim beklentilerimizin tersine gemilerimizi hükümete satacak durumda olmadığınızı öğrendik, bu da bizim için büyük bir zarar demektir".

Hale bir şeyler mırıldandı. Uyanmıştı ve küçük, tombul elleriyle kabarık göğsüne vurup duruyordu.

Peachum güçlükle devam etti.

"Biz küçük işadamları değiliz. Paramız kolay kazanılmadı. Her şeyi denediğinizi umarım?"

Başını çevirip müsteşara baktı. Adam susuyordu. Pek heybetli değildi şimdi. Elbisesiz tanışmaları Coax'un hatası olmuştu.

Yüksek bir memur gibi değil, orta yaşlı, akılsız bir adam gibi görünüyordu. Ve Dilenciler Kralı'nın gözüne bir şey çarptı. Konuşmasında çok hafif bir değişiklik oldu.

"Bay Coax'dan işinize engel olabilecek bazı özel sorunlarınız olduğunu öğrendik ve üzüldük. Acaba bu sorunlarınıza yardrımcı olsak işleriniz düzelir miydi?"

Hale gene bir şeyler homurdandı. Coax'a bakmak istiyordu. Görüşme hiç de istedikleri şekilde gelişmiyordu.

"Biliyoruz ki", diye devam etti Peachum, "nakliye gemilerini bulmakta bazı şanssızlıklarımız oldu. Bize söylendikleri nitelikte çıkmadılar. Sizin bu yüzden de huzursuz olduğunuzu öğrendik. Özel sorunlarınız olmasının bu duruma egilmenizde güçlük çıkaracağını düşündük. Şimdi size özel bir durumu açıklayabilirim: Bay Coax benim müstakbel damadımdır!"

Coax tembel tembel döndü ve şaşkınlıkla Peachum'a baktı. Birden Peachum'un dükkânında onun kendisine bu gemi işinden kurtulmak için kaç para vermesi gerektiğini sorduğunu hatırladı. O zaman Peachum hakkında sonradan unuttuğu bir şeyler anlamıştı.

Peachum devam etti:

"İlk gemileri kullanmayı denemek gerekiyor".

Diğer ikisi susuyorlardı. Peachum şimdi anlamıştı. Bunlar o gemileri zaten kullanacaklardı.

Coax öfkeyle güldü. "Yaaa", dedi, "demek bir kaç bin pound için o eski hurdaları hükümete kazıklayacaksınız?"

Şimdi de Peachum susuyordu.

"Bu, Gemileri Kurtarma Şirketi'nin kararı mı?" diye sordu. Coax birden kabaca.

"Hayır", dedi Peachum, "benim kararım".

Birkaç dakika sonra Hale Londra'nın sisinden şikâyete başladı, Peachum da ona katıldı. Kabinlere girdiler. Sonra da çıkıp vedalaştılar Coax bir tek kelime bile etmedi.

Aylarca körlemesine yürüdükten ve büyük korkular geçirdikten sonra Jonathan Jeremiah Peachum, şimdi her şeyi açık açık görüyordu. Müsteşarla konuşmaya başladığında bir saniye bile haksız istekleri karşılık beklemeden kabul etmeyi düşünmemişti. İşadamı olarak beyni her zaman karşılık almadan hiçbir şey vermemeyi öngörürdü, burada da alabileceği bir şey aramıştı. Hiçbir şey almadan durup dururken para vermek dayanılmaz geliyordu ona. Onun için becerikli tüccar, mahvolmasını önlemek zorunda olduğu kardeşinden en azından hayat sigortasını üzerine geçirmesini, ya da bayat ekmek artıklarını verdiği dilenciden bahçesindeki bir deliği onarmasını ister. Hale'in susması Peachum'u çok rahatsız etmişti. Ve birdenbire anladı.

Ama acı çekiyordu anladığı için.

Yalnız mahvolmasına sebep olan yeni Southampton gemileri değil, eski, dayanıksız gemiler de hükümete satılacaktı. Coax ve bu sefil Hale zayıf, hasta ve iyi niyetli Onarım Şirketi'nden ellerinde kalan her kuruşu sızdıracaklardı; yeni gemileri alacak, ya da almayacaklardı, bunun hükümetteki işle hiçbir ilgisi yoktu; şirket bunu ne olursa olsun ödemek zorundaydı. Ve bunların hepsi ta en başından planlanmıştı!

Coax'un onu da plana katmayışı ürküttü Peachum'u. Çünkü Coax ona hep kayınpederi gibi davranıyordu.

Peachum artık Coax'un Polly için sabırsızlanmasına da aldırmıyordu. Ama Coax pek de sabırsız değildi zaten.

Komisyoncuya Hale için anlaştıkları parayı verince, sözü korka korka kızına çevirdi. Coax önce sustu, sonra da Polly'i zorlama durumunda olmadığını söyledi. Aralarında sevgi olmalıydı. Peachum'un da üzülmesi gereksizdi. Bayan Polly ona ne gibi duygular beslerse beslesin, Peachum onun için hep bir baba olacaktı. Oldukça kötü yanları olan yaşamında derin ve saf bir olay için bir defalık bir özveride bulunabilirdi.

Bay Coax'da insanları büyüleme özelliği vardı.

Peachum ifadesizce dinledi onu ve belki bininci kez bu evliliğin olması gerektiğine karar verdi, Coax'un konuşmaları fazla etkileyici ve duyguları sürekli olmayacak kadar güzeldi. Ve Coax Nakliye Gemileri Şirketi'nden Bay Peachum'un parasını almakta tereddüt etmeyeceğini belirtmişti. Old Oakstr'de uzun bir tartışmadan sonra bir deneme daha yapılmasına kara verildi. Belki Bay Macheath ticari güçlük içine sokulabilirdi.

Bir gün büyük satış kampanyasının ortasında Macheath'e dükkânların içinde ve önünde çok sayıda dilenci bulunduğu haberi verildi. Malları elleyip eleştiriyorlar, küfrederek her şeyi birbirine karıştırıyorlardı. İkişerli üçerli gruplar halinde dükkânın kapısında duruyorlar ve burada satılan çöplerden bahsediyorlardı. Dükkâna girmek için aralarından geçmek gerekiyordu, ve o kadar pislerdi ki, birçok müşteri geri dönüyordu. Macheath kayınpederinin elçilerini tanımıştı. Önce polisi aramayı düşündü. Ama sonra aklına daha güzel bir şey geldi ve trafiğin en yoğun olduğu bir cuma günü vitrinlere şöyle ilanlar astırdı:

BURADA DİLENCİLER BİLE ALIŞVERİŞ YAPABİLİRLER!

Durum gazetelerde yansıdı ve B.dükkânları daha da popüler oldu.

Bay Peachum gene kısa çöpü çekmişti.

Damadı önünde çok güçlük olduğunu görüyordu ama birini göremiyordu. Bay Peachum'un Denizcilik Bakanlığı'ndan yüksek bir memurla Wannen banyolarındaki buluşmayı Bay Macheath'in planlarını çok etkileyecekti. O günden itibaren bir resim Bay Macheath'un gözlerinin önünden gitmiyordu.

Açık denizde giden içi asker dolu üç hurda, döküntü gemi! Korkunç bir iş!

Ucuzluk

Macheath'in günleri O'Hara ile Fanny Crysler arasında geçiyordu. Birinciyle genellikle berber salonlarında buluşuyordu. Yanlarında Blacksmith'den iki kişi daha oluyordu, iki eski haydut olan Father ve Grooch. Meyhanelerden birinde önemli soygunları planlıyorlardı.

Macheath'in hâlâ çok iyi düşünceleri vardı ve örgütleme konusunda mükemmeldi; ama Fanny'nin MAM bürosunda yaptığı

toplantılar pek sevindirmiyordu onu. İflas etmiş dükkânlardan mal alımı bir hayli beceriklilik gerektiriyordu ve bu zamanda çok kârlı bir işti.

Aaron'la yaptığı anlaşma başının üzerinde Demokles'in kılıcı gibi sallanıyor olmasaydı kendini bu işte suda balık gibi rahat hissedecekti.

MAM'ın odalarında Macheath, Fanny Crysler ve O'Hara arasında yapılan bazı gizli toplantılar suskunlukla bitiyordu.

Aaron dükkânlarına mal gönderme işine büyük bir dikkatle başlamışlardı. Maaşlılar O'Hara tarafından hummalı bir çalışmaya sevkedilmişlerdi. Ama daha şimdiden MAM'ın B.dükkânları için fevkalade bir kaynak olmasına karşın ucuzluk haftasıyla gelen talep artışını ve de Aaron dükkânlarının mal isteğini karşılamaya yeterli olmadığı ortaya çıkmıştı.

Kısa sürede hemen yerine konması gereken stoklar eridi.

Macheath birkaç gün şaşkın şaşkın ortada dolaştı.

Aaron ve Opper'e, Chreston'a karşı o hep sözünü ettikleri savaşa giremeyeceklerı haberini vermek zorunda kalmaktan ödü kopuyordu. Sonra kafasında yavaş yavaş son derece tehlikeli bir plan oluştu.

Polly'nin yanında yattığı geceler boyu durumunu düşünüyordu. Onun sakin, güvenli nefesini duyduğu zaman daha keskin görebiliyor, daha iyi düşünebiliyordu. En cesur kararlarını da böyle verdi.

Bir sabah Fanny ve O'Hara'ya haber vermeden Aaron'a gitti ve şöyle dedi:

"Her şeyi ucuzluk haftasına bağlayamayız. Chreston kendi ucuzluk kampanyasına başlamadan önce işini bitirmeliyiz. En iyisi şimdiden fiyatları düşürmeye başlayalım. MAM şimdi de, sonra da gerekli teslimatı yapabilir. Ama Chreston'un ucuzluk malları henüz hazır değil".

Aaron rüyada gibi baktı ona. Macheath'da hoşuna gitmeyen bir şeyler vardı. Bir soyguncu için fazla saygın, ama saygın bir kişi olabilmek için de fazla kabaydı. O turp gibi kafasında da azıcık saç vardı. Aaron böyle şeylere çok önem verirdi.

Ama gene de razı oldu. Karısı son günlerde alışverişe Bayan Macheath ile gidiyordu ve bu çift hakkında anlattıkları hep iyi şeylerdi. Para biriktirdiklerini de böyle öğrendi Aaron. Macheath akşamları ev bütçesi defterini kontrol ediyordu. Kuruşlar bile önemliydi onun için.

Ayrıca Opper kardeşlerin büyüğü de onu destekliyordu. Bu

adam Aaron'un dükkânlarının yeniden düzenlenmesindeki personel politikası ile pek ilgileniyordu. Kafasına eski Yunan yarışlarını takmıştı ve bu düşüncenin mucidi olarak da Macheath'i görüyordu. Tezgâhtarlar kârdan pay alıyorlardı ve şimdi işe dükkân sahipleri kadar ilgi gösteriyorlardı. Yarış büyümüştü.

Reklamlar durmadan çoğalıyordu. Dükkânlara bol mal geliyor, çeşit arttırılıyordu. B.dükkânlarının bodrumları bile tıklım tıklım dolmuştu. İnsanlar bir şeyi alırken başka bir şey görüyorlardı. Ucuz fiyatlara kapılan herkes alabildiği, taşıyabildiği kadarını alıyordu. Ambalaj kâğıtlarına renkli kalemlerle bunun tek ve bir daha bulunmayacak bir fırsat olduğu yazılmıştı. Alıcılar dükkânlardan korka korka hırsızlar gibi çıkıyorlardı, belki dükkân sahibi çok ucuza sattığını farkeder diye; şilin yerine pence (*) istenmiş gibi geliyordu hepsine.

Macheath çok çalışıyordu. Bir dükkândan öbürüne gidiyor, satıcılara tavsiyelerde bulunuyor, etiketlere yardım ediyordu. Her şeyden önce de Danimarka'dan, Hollanda'dan, Fransa'dan, her yerden mal temin ediyordu. O'Hara'nın idaresindeki MAM gece gündüz çalışıyordu.

Bazı malların soygunlarla sağlandığı ortaya çıktı. Bunlar Mulberry sokağında, sahibi Mary Swayer olan dükkânda bulunmuştu. Dilenciler ihbar etmişlerdi burasını.

Macheath malları geri çekti, başka dükkânlardakileri de polise teslim etti, hatta birkaç soyguncuyu bile ele verdi.

Gene de bir süre huzursuz oldu. Kayınpederinin son sözünü henüz söylemediği anlaşılıyordu. Henüz fırsat bulamamıştı.

"Babanın kini hiç de normal değil", dedi Polly'e, "Coax'la ilişkileri gene ilerlemiş olmalı. Benimle uğraşmayı bırakmıyor. Onu düşününce garip bir duyguya kapılıyorum. Bir gün gerçeği anlayacağını umuyorum. Nihayet ikimizin geleceği için çalışıyorum".

İşlerin fırtına gibi gelişmesine gazetelere verdikleri ilanlarda savaşa katılanlara indirim yapacaklarını, ayrıca savaş dullarını da yeni B.dükkânlarında göz önünde bulunduracaklarını bildirdiler. Bu adım çok yararlı oldu.

Her malın fiyatı olabildiğince indiriliyordu.

Chreston dükkânları bu çılgınca yarışı anlamakta gecikmediler ve kendi fiyatlarını da indirmeye zorladılar. Ulusal Kredi Bankası epey güç durumdaydı. Chreston'la birlikte geceler boyu hesaplarla

---

(*) Şilin yerine pence: lira yerine kuruş gibi. (Ç.N.)

uğraşıyorlardı. Kampanya çok pahalıya maloluyordu. Öbür Yüzyıldan Kalma'lar birbirlerinin yüzüne bakamıyorlardı. Sorumlulukları çok büyüktü.

Onları daha da çok iğnelemek için Macheath aracılar koyarak yeniden ilişki kurdu. Bu davranıştan çıkacak sonuç Commercial Bank, Aaron ve B.dükkânlarının yavaş yavaş çökmekte oldukları ve Opper kardeşlerin Chreston'la farkettirmeden gene iş yapmak istemeleriydi.

Zaten onlar da bu karara vardılar ve küçük malların fiyatlarını yeniden düşürdüler.

Aaron ve Macheath de fiyatları indirmek zorunda kaldılar. Ve şimdi büyük ucuzluk haftaları artık kaçınılmayacak kadar yakındaydı!

Halk çoktan Aaron'la Chreston'un bir ölüm kalım savaşına girdiğini anlamıştı. Şimdi çok ucuza alışveriş yapabileceklerini de öğrenmişlerdi. Cesurca alışveriş yapıyorlardı ama ev kadınları fiyatların daha da ucuzlamasını bekliyorlardı. Hırsla dükkânları dolaşıyor ve fiyatları karşılaştırıyorlardı.

Aaron fiyatların yeni düzeniyle ilgili hazırlıklarla uğraşıyordu. Böylece ortağının değerini de daha iyi anladı. Onun turp kafasını her görüşünde bu adamın doğru dürüst bir mektpu bile yazamayacağını ama kafadan hesap yapmada üstüne kimsenin olmadığını düşünüyordu. İlerde daha çok şey yapabileceği ortaya çıkacaktı.

MAM şimdiye kadar yapılanları gölgede bırakacak büyük ucuzluk haftasına hazırlanıyordu. Aaron'un dükkân dizileri gelen malları yutuyorlardı sanki ve teşekkür bile etmiyorlardı. Gene de, fiyatlar çok düşük olduğu için kâr pek iyi değildi, ama asıl amaç rekabeti yoketmekti zaten. Aaron, harika MAM'ına güveniyordu. Sanki sınırsız bir mal kapasitesi vardı bu merkezin.

Ama bu yalnız görünüşte böyleydi.

Depolardaki mallar azaldıkça Macheath, Fanny'nin dükkânında sinir krizleri geçiriyordu. Avaz avaz bağırıyor, "mahvoluyorum, soyguncuların eline düştüm" diye haykırıyordu. Elinden geleni yaptığını, ama derisini yüzeceklerini söylüyordu. Bir volkanın tepesindeki bu aşama dayanamayacaktı. Artık elinden daha fazla bir şey gelmezdi.

Bu sahnelerin sonucu, Jacqes Opper'le bir görüşme yapıldı ve bu ucuzluk haftasının *Olimpiyatların* bir benzeri olduğu, Bay Opper'in de inanılmaz oranlarda bir reklam kampanyasını onaylaması oldu.

Fanny, Mac'e kompresler yapıp vücudunu otlarla ovaladı. Mac

gene yarılarına kadar ağlayıp Fanny'i suçladı, onun kendisini sağlığı pazara çıkana kadar dövüşecek bir boksör gibi gördüğüne dair bir şeyler sızlandı.

Bir çok büyük adam gibi kararları yürürlüğe konacağı zaman korkuya kapılıyordu. Napoleon bile uzun süredir planladığı hükümet darbesi olacağı anda düşüp bayılmıştı.

Bu ruh durumu zaman zaman değişiyor, bazen keyfi yerine geliyor ve Fanny'i Soho'daki güzel lokantalara götürüyordu. Buralarda Aaron ve Opper'in büyük planı duydukları zaman yüzlerinin alacağı şekli düşünüp kahkahalar atıyordu.

Fanny de onunla birlikte gülüyordu ama büyük planın ne olduğunu bilmiyordu. Mac niyetini ona bile açmamıştı.

Ama genellikle kötümserdi. O'Hara'nın adamları durumdan yararlanıp bir takım isteklerde bulunmaya başlamışlardı.

Eylül ayında bir gün O'Hara'nın bir habercisi Macheath'i Aşağı Blacksmith'e çağırdı.

Bu hiç alışılmamış bir şeydi. Macheath oralardaki depolara hiç gitmezdi. O'Hara'nın tüm çetesinden bir tek O'Hara'yı, Father'ı ve daha önce Bay Beckett diye bilinen Grooch'u tanıyordu.

Gene de çağrıya uydu. Beklenmedik bir şey olmalıydı. O'Hara'yla berber salonunda buluştular.

Konuşmadan yakınlarda bir meyhaneye gittiler.

O'Hara onu böyle çağırdığı için özür diledi ve kendisiyle Bayan Crysler duymadan konuşmak istediğini belirtti. Çetede garip şeyler oluyordu ve Fanny'nin de bunlarda oldukça karanlık bir rolü vardı.

Çete yeni düzenlemeden hoşnut değildi. Belirlenen maaşlar düşük geliyordu. Kendisi hemen işe el koymuştu ama Fanny ona şiddetle karşı çıkmıştı. Büyük bir olasılıkla çeteyi isyana kışkırtmakta Grooch'la işbirliği yapıyordu. Zaten gene onun yanına, Lambeth'e taşınmıştı.

Macheath çok bozuldu. Fanny'nin kendisine çok sadık olduğunu sanıyordu.

Şimdi O'Hara'nın dediğine göre Chreston'a açılan savaş başladığından beri çetenin ücretlerindeki düşmeyi MAM karşılıyordu. Ama çete bununla da yetinmemişti. Bir haftadan beri iyi çalışmıyorlardı. Sabotajlar oluyor ve bazı bölümlerdekiler işe bile gelmiyorlardı. O'Hara B.dükkânlarının malların azalmasından şikâyetçi olup olmadıklarını sordu.

Macheath şikâyet duymamıştı. Tam aksine, B.dükkânlarındakilerinin keyifleri yerindeydi.

"O zaman malları başka yerden alıyorlar", dedi O'Hara heyecanla, "ve size hiçbir şey söylemedi mi Fanny burada olanlar hakkında?"

Macheath parmağıyla masanın üzerindeki bir bira damlasını sildi ve sulu gözleriyle O'Hara'ya yan yan baktı. Sonra birkaç kuvvetli puro ısmarladı ve genç adamı çetenin o anda toplantı yaptığı Ride sokağına gönderdi.

O'Hara MAM'ın malları almasıyla ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Macheath bu konunun onu hiç ilgilendirmediğini düşünüyordu. Adam geri gelince yapacak bir şey olmadığını bildirdi. Çete, Crysler'in isteklerini bildiğini söylemişti.

Belki yüzüncü kez adamları polise vermekten vazgeçtiğinden beri elindeki tüm gücün alındığından şikâyet etti.

Birlikte Waterloo köprüsüne gittiler ama Fanny'nin dükkânı kapalıydı. Onu, Lambeth'de Grooch'la birlikte buldular.

Macheath'in hiç söze karışmadığı heyecanlı bir tartışma oldu. Soğuk soğuk selamladığı Grooch'a sert bir bakış fırlatarak yan odaya gitti, eski bir masanın çekmecelerini araştırıp bir puro buldu. Eve ne kadar alışkın olduğunu gösteren bu davranışı Fanny'i oldukça utandırdı.

Sonuçta Fanny çetenin isteklerini haklı bulduğunu açıkladı. Bir kez daha her şeyi değiştirmek, gene kendi başlarına çalışarak malların parasını almak istiyorlardı.

"Maaşlar çok düşük", dedi Fanny.

"Ama bu kısa bir süre için böyle", diye yanıtladı Macheath, "mallar ucuz olmalı şimdi. Chreston'u altedince hem fiyatları, hem de maaşları yükselteceğiz".

O'Hara yumruğunu masaya indirdi. "Siz yalnızca durumdan yararlanıyorsunuz. Başka anlamı yok bunun!"

"Chreston'a karşı olan hareketi açıklamak güç", diye ısrar etti Fanny, "ayrıca hiç de ilgilendirmiyor onları. Hangi amaca hizmet ettiklerini falan bilmiyorlar. Yalnız paralarını istiyorlar".

"Hiç de hoş değil", dedi Macheath dalgın dalgın, "önce memurlar gibi maaş istediler, şimdi gene tek başlarına çalışmak istiyorlar. Bir önder ve onun arkasından gelenler arasındaki kader bağı böyle olmamalı. Bir taraftan öbür tarafa dönüyorlar. Bir şuradan çıkmak istiyorlar, bir buradan. Dün sabit maaş, bugün kârdan hisse. İyi ve kötü günde beraber olmak böyle olmaz."

Fanny kızdı. "Durmadan bağlılıktan, iyi ve kötü günlerden söz edip durma", dedi, "senin iyi günün onların kötü günü oluyor".

"Ama kötü zamanlar da gelebilir", dedi Macheath, "o zaman

sorumluluğu kim taşıyacak".

"Kendileri taşırlar. Bu kadar ince düşünceli olma".

"İyi", dedi Macheath birden. "İstediklerini alacaklar. Sana teşekkür etmeleri gerektiğini söyle, Fanny!"

Ayağa kalktı.

"Yani kendi paylarına çalışabilirler mi tekrar?"

"Evet. Ama siparişleri ben vereceğim".

Kapının yanındaki askılıktan O'Hara ile Grooch'un şapkalarını alıp ellerine verdi. Grooch şaşırmıştı.

"Seninle konşumam gereken bir şey daha var", dedi Fanny'e. İki adam da suratlarını asıp çıktılar. Fanny onları geçirip yukarı geldiğinde perdeyi çekmiş, sokağa bakıyordu.

"Grooch tekrar gelip ışık olup olmadığına bakabilir. Onun için yatak odasına gidelim".

Yatak odası oturma odasının yanındaydı ve sokağa bakıyordu. Macheath, Fanny girene kadar bekleyip oturma odasının ışığını söndürdü.

"Bu ışık yeter", dedi, "tasarruf yapman gerekli. Adamlara giden yüzdeler senin maaşından kesilecek".

Yatağa oturdu. Ona da karşısındaki çiçekli koltuğu gösterdi. Fanny huzursuzdu. Macheath aslında haklarını zorla alan bir adam değildi çünkü.

"Kıskanıyor musun?" diye sordu Mac birden.

Anlamadan baktı Fanny. Sonra güldü.

"Asıl ben sana soracaktım, Mac. Komik bu".

"O zaman plan hakkında tüm bildiklerini anlat", diye gürledi Macheath, "hepsini".

Fanny şaşırmıştı, çünkü plandan falan haberi yoktu. Yalnızca adamlara doğru dürüst davranılmasını istiyordu. Dert çıkarmak istemiyordu. Prensibi yaşamak ve yaşatmaktı. Belkide Grooch da çeteden olduğu için bu kanıdaydı gerçi ama iyi niyetliydi.

Mac planını açıkladığında oldukça şaşırdı. Aslında adam onun hiç bir şeyden haberi olmadığını anlamıştı ama gene de anlattı. İyi bir dinleyiciydi Fanny.

Chreston'un ve Ulusal Kredi Bankası'nın zayıf noktalarını keşfetmişti. Öbür Yüzyıl'ın baş müşterilerinden biri hâlâ Bay Peachum' du ve Bay Peachum da hâlâ onun kayınpederiydi. Ama önce kendisinin Aaron ve Commercial Bank'la olan işlerini temizlemek istiyordu.

"Beni aldattığını hissettiğim sürece onunla aynı safta dövüşemem. Bu ikimizin arasında. Dersini verir vermez çok daha iyi anla-

şacağımızdan eminim".

Hem Aaron'a, hem de kendi dükkânlarına mal teslimi işini durduracaktı. Böylece Aaron'u, hem de Commercial Bank'ı köşeye sıkıştıracak ve tam onlar Chreston'u dize getirdiklerini sandıkları anda savaşı devam ettirecek malları olmayacaktı; o zaman kendisine ne kadar muhtaç olduklarını anlayacaklardı. Tabii sonra MAM anlaşmaları yeni fiyatlar üzerinden yapacaktı. Tam büyük ucuzluk haftasından önce Aaron boş dükkânlarla kalmak istemezdi. Ama yeni fiyatları ödemeyi kabul ederse iş değişirdi tabii. İşte bunun için O'Hara'nın adamlarıyla ilgili olan bu akşamki tartışma hiç umulmadık bir şans getirmişti.

"Artık bir aile kurmamın zamanı geldi", dedi, "bankada hesap açmam gereken bir yaşa geliyorum".

Konuşurken neşesi yerine gelmişti ve elindeki sigarayla dolaşıp duruyordu odanın içinde. Grooch'a olan öfkesini bile unutmuştu. Fanny adamların özgürlüğüyle bu kadar ilgilendiğine göre bir şeyler tahmin etmiştir diye düşünmüştü.

Eve giderken Grooch'un tekrar Fanny'le oturduğunu hatırladı ve kadına biraz soğuk davranmaya karar verdi. Zaten fazla başına buyruk olmaya başlamıştı.

Tarihi Bir Toplantı

Birkaç gün sonra MAM Macheath'in başkanlığında bir toplantı yaptı.

Macheath toplantıyı herkese puro ikram ederek açtı. Ayrıca viski ve soda da hazırdı, çünkü dediğine göre toplantı epey zorlu olacaktı.

Sonra ağzında purosunu büyük bir zevkle yuvarlayarak yeşil örtülü masanın üzerine büyük Aaron'la kendisinin ucuzluk haftası için hazırladıkları taslakları yaydı. Her ayrıntı düşünülmüştü.

"Dört gün bunların üzerinde çalıştık. Geçen pazar hepsini Warborn Şatosu'na götürdüm. Jacques bunların Londra iş çevresinde yıllarca akıldan çıkmayacak bir olimpiyat olduğunu söyledi".

Macheath yavaş ve açık konuşuyordu. Başkanlık koltuğuna yaslanarak Fanny'e MAM'ın gerekli malları vaktinde teslim edip edemeyeceğini sordu. Ortaya koyduğu sayılar çok büyüktü.

Fanny güldü ve hiçbir şey anlamadan iki avukata bakınıp duran Bloomsbury'e dönerek: "Olanaksız", dedi "gücümüz tükendi. Ancak üçte birini karşılayabiliriz. Kampanya çok erken başlatıldı".

"Bu kötü", dedi Macheath tavana bakarak.

"Üçte birini hemen verebiliriz", diye cesurca bir teklifte bulundu Fanny.

"Bu, Jacques Opper'in ancak eski Yunanlıların yarışlarında görülebilecek denli diye adlandırdığı, bu kadar büyük, dev gibi bir projeye verilecek öneri değil", diye yanıtladı Macheath. "Üçte bir! İnsan sorumluluklarını yerine ya getirir, ya da getirmez; yasal sorumluluklardan söz ediyorum tabii, dostlar arasında olan ahlaki sorumluluklardan değil".

"Elimizden geleni yaptık", dedi Fanny kısaca.

Avukatlardan biri, Rigger, oynanan bu oyundan pek zevk almamıştı ki: "Yeter" dedi, "Aaron'u ortada mı bırakmak istiyorsunuz?"

"Ne demek 'istiyorum'? Zorunluyum! Benim B.dükkânlarımı da etkiliyor bu" dedi Macheath, "ama onları ayrı tutamam. Chreston kendi ucuzluk kampanyasını başlatacak, biz başlatmayacağız, zaten yeteri kadar başımız dertte. Ama hicbir şey gelmez elimizden. Size viskiyi boşu boşuna ikram etmedim, sonumuz geldi ve eğer MAM bu krizi atlatırsa şanslı saymalıyız kendimizi. İşe başlayalım. Aaron'a her şeyi açıkça anlatamam. Mal akışı yavaş yavaş azalmalı. Bu, ayarlanabilir. Bunu yapamazsan en azından depolama işini çözümleyelim. Şimdi, bir şey daha var, beyler. Asla unutmayın, hasta adam ölür sağlam adam döğüşür! Yaşam işte budur!"

"Gerekli olanı yapalım", diye kesti Rigger. Hiç hoşlanmıyordu bu işten.

"Bu, bizim B.dükkanlarındaki dostlarımız için güç bir sınav olacak" diye sağ elinde kalem, sol elinde purosu devam etti, "ne yazık ki bu durumu kolaylaştırmak bizim elimizde değil. Çoğu faizler dolayısıyla borçlu ve biz de şimdi kendi borcumuz olan parayı ödeyebilmek için katı olmalıyız. Ödemeleri düşünmeleri gerekiyor. Kredi açarken biz onlara yardım ettik, şimdi de borçlarını ödeyerek onlar bize yardım etmeliler. Bu durumu atlatmak için stok yapmalıyız. Biz düşersek hepsinin birden yuvarlanacığını göz önünde tutmak gerekiyor".

Fanny bile ürkmüştü. Bunların gerekli olabileceği hiç aklına gelmemişti doğrusu. Neden Mac o paraları istiyordu ki? Kendi dükkânları çökerse ne yapacaktı? Aaron sallanır, ama gene düzelirdi, Chreston bayılacaktı bu işe, ama küçük dükkânlar sinekler gibi birbiri ardınca düşeceklerdi.

Macheath işe koyulmuştu bile. Elinin altındaki tüm kâğıtları dolduruyordu.

Beşi de dükkânlara gelen mal akımını nasıl durdurabileceklerini düşünürlerken Macheath B.dükkânlarının Aaron'ünkilerle aynı tutulmasında ısrar etti. Commercial Bank'ın şikâyetine hedef olmayı istemiyordu.

Karar hemen uygulamaya konuldu. Satış kampanyasının orta yerinde mal gelişi durdu.

MAM'a sonsuz güveni olan Aaron, onlarla yeni sözleşmeler yaparak mal gelişinin aksaması halinde alınacak ceza diye bir madde koymamıştı.

Hem kendisi, hem de banka şaşkına döndüler ve hemen B.-dükkânlarının da aynı durumda olup olmadığını soruşturdular. Tabii onların da mal sıkıntısı içinde oldukları ortaya çıktı.

B.dükkânları sahipleri MAM bürosuna hücum ettiklerinde karşılarında onları gayet kibarca ertesi güne atlatan Fanny Crysler'i buldular.

Evlerine döndüklerinde ise borçlarını ödemelerini rica eden Macheath'in mektupları karşılıyordu kendilerini.

Commercial Bank tarafından çağrılan Macheath çaresizlik ve şaşkınlık içinde gibiydi.

Tabakasındaki bir sigara alıyor, sonra kafasını sallayarak sanki bugünlerde sigara içmesi doğru değilmiş gibi yerine koyuyor ve diyordu ki: "Ben de düş kırıklığına uğradım. Kendi dükkânlarım da korkunç bir durumda. Zavallılar reklam için büyük masraf yaptılar. Panolarını kendileri boyadılar, şimdi dükkânları fare delikleri gibi bomboş. Ne gelen giden var, ne de mal. Tam da kira zamanı. Ayrıca ucuzluk için yeni adamlar tuttular. Ama bunlardan söz etmek istemiyorum. Bloomsbury benim yakın bir dostumdu. Asla yapmamalıydı bunu bana. Bu yalnız ticari değil, aynı zamanda insanlık dışı bir şey".

Macheath bu tutumunu gayet kararlı bir şekilde sürdürüyordu. B.dükkânlarındaki tanıdıklarından kaçmıyor, tersine eskisi gibi yanlarına gidiyor ve parasını niçin almak zorunda olduğunu açıklıyordu. Küçük arka odalarda oturup çocukları dizinde hoplatıyor ve dükkân sahiplerini iyi niyetine inandırmak ve güvenlerine kazanmak için elinden geleni yapıyordu.

Kadınlarla problemleri hakkında konuşuyor ve bilmedikleri tasarruf yöntemleri öğretiyordu onlara. Erkeklerle ise ayrıca görüşüyordu.

"Bu iş benim için de çok kötü oldu ama hiç belli etmiyorum", diyordu, "karılarınıza destek olmalısınız".

Böylece doğuştan lider olduğunu ve insanın eğer sarsılmaz

bir iradesi varsa her şeyi söyleyebileceğini kanıtlıyordu.

İyi tanıyordu bu küçük insanları. Karanlık bakışları ürkütmüyordu onu. Dayanmaları, güçlü olmaları gerekiyordu.

"Yalnız güçlüler yaşamaya devam eder", diyordu gözlerine dimdik bakarak. Zavallılar bu bakışı uzun süre unutamıyorlardı.

Tarihin de gösterdiği gibi sadece bu insanların sınıfı, güçlülerin zayıfları yenmelerine hakları olduğuna inanır.

Macheath bugünlerde Polly ile de aynı tonda konuşuyordu. Elinden geldiğince tutumlu olmasını istiyordu ondan. Adamlarıyla birlikte aç kalabileceğini söylüyordu ciddi ciddi. Düşük kalitede purolar alıyor, daha az içiyordu; hatta bir gazetesinden bile vazgeçmişti.

"Onlardan çok şey istiyorum", diyordu. "Ispartalı annenin savaşa giden oğluna söylediği gibi, ya dükkânlarının levhalarını korurlar, ya da bırakırlar işlerini. Ama ben de onlara bu güç zamanlarında destek olmalıyım, sadık kalmalıyım. Şimdi niçin harçlığını kıstığımı anlıyor musun?"

Durumu Jacques Opper'e açıklamaya çalıştı ama Opper değişmişti. Kuru bir ifadeyle, şanssız olanların aptal olduklarını düşündüğünü söyledi. Düşenlere acımak sadece zayıflık belirtisiydi.

Macheath'e göre Yunan felsefesi biraz insanlık dışı kalmıştı.

Askerlere Sevgi Dolu Armağanlar

Macheath'in elinde büyük miktarda keten ve yünlü kumaş vardı. Bunları wales'de iflas eden bir fabrikadan MAM'ın dükkânlara mal akışını durdurma kararından hemen önce eline geçirmişti. Şimdi de bu kadar kumaşı ne yapacağını bilmiyordu.

Gazetelerde hâlâ Güney Afrika'da savaş hakkında bir sürü yazı çıkıyordu.

Yalnız Londra'da değil, Güney Afrika'da da umutsuz savaşlar oluyordu ve yoksul sınıflar yalnız Londra'daki çıkar çatışmasından değil, Afrika'dakilerden dolayı da acınacak durumdaydılar.

Yardım gerekiyordu.

Yardım komiteleri kuruldu. Üst sınıf kadınları ortaya atıldılar. Gençler ve yaşlılar yarışmaya başladılar. Kibar evlerde ve okullarda bakımlı eller, yaralılar için ketenden sargı bezi yapmaya başladılar. Yiğit savaşçılar için gömlekler dikildi, çoraplar örüldü. "Özveri" sözcüğü yeni bir anlam kazandı.

Macheath, Polly'i bir iki komiteye göndererek hem keteni, hem

yünü için iyi bir pazar görmüştü.

Polly, öğleden sonralarını hanımların çay içerek gömlek diktikleri atelyeye dönüşmüş odalarda geçiriyordu. Yüzleri son derece ciddiydi hanımların ve konuşmalar hep "özveri" üstüneydi.

"Ne kadar sevinecekler kimbilir böyle bembeyaz, güzel gömlekleri alınca", dedi biri. Tırnaklarıyla kumaş kenarlarını düzelterek İngiltere'nin büyüklüğünden söz ettiler. Yaşları ilerledikçe kana susamışlıkları artıyordu.

"Bizim cesur askerciklerimizi öldüren bu haydutlara fazla merhametli davranılıyor", dedi Polly'nin yanında oturan yaşlı, kibar bir hanımefendi, "hepsini yakalayıp vurmalı ki, İngiltere'yle uğraşmanın ne demek olduğunu anlasınlar! İnsan değil bunlar! Vahşi birer hayvan hepsi! Kuyuları zehirlediklerini duydunuz mu? Bizimkiler dürüstçe savaşıyorlar ama iş buraya varınca onlar da değişmeli. Siz de öyle düşünmüyor musunuz şekerim?"

"Bizimkiler", diye içini çekti kocaman gözlüklü, daha yaşlıca bir hanım, "bizimkiler yalnızca ateşe atlıyorlar. Kurşun yağmuru altında sokakta yürür gibi gidiyorlar. Düşüp düşmeyecekleri umurlarında değil. Hepsi aynı şeyi söylüyor: "İngiltere bizi gururla andıkça ölüm bize vız gelir".

"Görevlerini yapıyorlar", dedi öbürü gayet ciddi, "biz de kendi görevimizi".

Ve daha hızlı dikmeye koyuldular.

İki genç kız kıkırdamaya başladı birden. Yüzleri kıpkırmızı olmuş, birbirlerine bakmamaya çalışıyorlardı, yoksa patlayıvereceklerdi. Anneleri kızgınlıkla söylendi.

Yirmi yaşlarında olan biri: "İnsan gazetede neler olduğunu okuyup da o yakışıklı genç adamları üniformalarıyla görünce kahrıluyor", dedi. İki kız dayanamayıp kahkahayı koyverdiler. Ama gene de tüm güçleriyle ellerinden geleni yapıp yüzlerini ciddi bir ifadeye bürüdüler ve vücutları gülmekten sarsılırken öyle kalmaya çabaladılar ama boşuna.

Genç bir hanım yardıma geldi.

"Biliyor musunuz", diye başladı söze, "askerlerimizi o ter içinde parça parça üniformalarıyla görüp, geçirdikleri savaşları düşününce gidip hepsini öpmek istiyorum, ister ter içinde olsunlar, ister kan".

Polly şöyle bir baktı ona. Baban ne kadar da haklı, diye düşündü. "Zaferden sonra zavallı, yaralı, sefil askerleri dilenmeye göndereceksin, ama yenilgiden sonra temiz, güzel olanları. Tüm sanat bu işte".

Söz armağan paketlerine geldi. Hanımlar içlerine sigara, tü-

tün, çikolata ve mektup koydukları paketleri pembe kurdelelerle bağlayıp savaş alanına gönderiyorlardı.

"Millerstreet'de Aaron'un dükkânında bir şiline bir sürü tütün satılıyor", dedi kızlardan biri. "Pek iyi cins değil ama onlar da zaten iyisini değil, çok olanını istiyorlar, herkes söylüyor bunu".

Askerler kızların elden ele dolaştırdıkları mektuplarla teşekkür ediyorlardı. Bir sürü şirin yanlış vardı ama pek değer veriliyordu hepsine.

"Keşke mektupları da gömlekler ve çoraplarla gönderebilseydik", dedi Aaron'dan tütün alan kız, "çok daha iyi olurdu".

Gözlüklü yaşlı kadın birden Polly'e dönerek öfkeden titreyen sesiyle "Bu tertemiz ingiliz keteninin belki de genç bir askerimizin kanıyla kirleneceğini düşündükçe o katili kendi ellerimle öldürmek geliyor içimden", dedi.

Polly dehşetle iğne tutan kupkuru eli havada titreyen ve ağzı kan içecekmiş gibi açılmış olan kadına baktı. Midesi bulandı ve dışarı attı kendini.

Hanımlar ahlayıp vahlayarak ilgilendiler Polly'nin durumuyla.

"Bebek bekliyor", diye fısıldadı biri öbürüne.

Polly yüzü bembeyaz geri gelip dikiş diken kan emicilerin yanına oturduğunda, inek gibi kocaman gözleri olan bir kadın: "İnşallah oğlan olur", dedi, "İngiltere'nin erkeklere ihtiyacı var".

Sonra konuşma başka bir yöne döküldü.

Çiçekli ipek bir elbise giymiş bir amiral karısı: "Aşağı sınıfların tutumu inanılmaz" dedi, "sargı bezi yapılan bir komitede daha çalışıyorum. Gelip görmelisiniz. Fevkalade insanlar var. Geçen perşembe günü basit bir kadıncağız geldi. Bakar bakmaz doğru dürüst yiyecek bulamadığı anlaşılıyordu. Ve inanmıyacaksınız, bize tertemiz, yamalı bir gömlek getirdi. "Kocamın iki gömleği daha var" dedi, ve orada yaralananların durumlarının çok kötü olduğunu duydum". Bunu kocama anlatınca: "İşte, dedi tam İngiliz bir anne! Kraliçe bile onu örnek alabilir".

Gururla etrafına bakındı.

"Herkes yerine ve varlığına göre davranır", dedi Polly'nin yanındaki yaşlı kadın.

Polly kocasına kibar evlerden bir sürü davet aldığını haber verdi. Mac elindeki stoklardan kurtulduğuna çok memnundu ve karısına tüm gücüyle İngiliz askerlerine yardım için çalışmasını söyledi.

Macheath, Aaron ve Opper'i her gördüğünde eski arkadaşı Bloomsbury'nin sadakatsizliğinden yakınıyordu, ama gene de MAM'a olan bağlantısını vurgulaması gerektiğini hissediyordu. Commercial Bank'ın kuşkularının üstesinden gelmek pek de kolay değildi. Ani mal durdurma manevrası ile tamamen MAM'ın eline düşmüştü ve bu ellerin Macheath'inkilerle aynı olduğu kesinlikle anlaşılmamalıydı.

Böylece ikinci bir toplantı istedi Mac. Bu da gizli olacaktı. Tutanaklarda adı Bay X olarak geçiyordu. Bay Macheath'e dikkatle yazılmış, tamamen yasal bir mektup gönderilerek gayet nazikçe MAM'ın kendisine bildirdiği fiyatların sadece reklam fiyatları olduğu belirtildi. MAM'ın stok durumu şu anda biraz karışıktı ama en kısa zamanda gene büyük miktarda sipariş alabilecekti. Tabii yeni fiyatlarla.

Tam her şey bittiği ve saat dokuza doğru geldiğinde Bloomsbury herkesi şaşırtan bir soru sordu: Acaba bu durum B.dükkânlarının sahiplerine zarar vermeyecek miydi?

Bloomsbury'nin karşı çıkacağını kimse düşünmemişti.

Sakin bir akşamdı. Ağır masanın çevresinde keyifle oturup açık pencerelerden yeşeren kestane ağaçlarını seyrediyorlardı.

Macheath purosunu bırakıp arkadaşına küçük bir konuşma yaptı. Tabii B.dükkânlarının sahipleri kısa bir süre sıkıntı çekeceklerdi, ama iş yaşamı hatta insanlığın başarısı zaman zaman özveride bulunmayı gerektiriyordu. Hasta olan ölür, güçlü olan sağ kalırdı. Hep böyle olmuştu ve bundan sonra da böyle olacaktı. Dükkân sahiplerinin ne olduğu asıl şimdi ortaya çıkacaktı. Fanny Crysler'e kimin yıkıldığı, kimin dayandığına dikkat etmesi emrini verdi. O'Hara da bu hayati sorunla karşı karşıyaydı.

Kendisi tüm sorumluluğu üzerine alıyordu. Fanny Crysler'in sokağa attığı her dükkân sahibini kendisi de atacaktı. Mac'e inanmayan onunla çalışamaz!

Ama Fanny, Mac'e bakmadan ayağa kalktı ve kupkuru bir sesle B.dükkânlarının sahiplerinin sefaletinden söz etti. Soğukkanlılıkla işlenen bir cinayetten farksızdı onlara yapılanlar. Çoğu bir ay bile dayanamayacaktı. Hem kendine, hem de diğerlerine B.dükkânları yerle bir olduğu takdirde şirketin bu yükü omuzlarında taşıyıp taşıyamayacağını sordu. Ve sözünü şöyle bitirdi:

"Hemen şimdi, burada, onlara yardıma karar vermezse kor-

kunç bir felâketi önleyemeyiz".

Macheath incinmiş bir havada önce dükkânların değil, sahiplerinin batacağını, yani arada büyük bir fark olduğunu, ikinci olarak da şirketin dul ve yetimlere kol kanat gerecek durumda olmadığını söyledi. Ayrıca kendisi şu görüşteydi: düşen düşsün, düşene bir de tekme atılır.

Böylece toplantı bitti. Cumartesi akşamıydı. Macheath 20 Eylül diye yazdı.

O'Hara ayrılırken her zamanki gibi Mac'in pozlarına, hele son konuşmasına fena halde sinirlenmişti. Neden o salak Bloomsbury yüzünden böyle konuşmak gerekiyordu ki; kendisi bile inanmazken söylediklerine?

Ama Mac kendisini izleyen iki çift göz varsa maskesini asla düşürmezdi. İmalı sözlerden nefret ederdi ve en kuşku götüren konuşmaları bile kesin bir işadamı tonuyla hallederdi. Onun için O' Hara sürekli utanırdı kendisinden.

Ama gene de her şeyi konuşulduğu gibi ayarlandı ve mal alan adamlarına kendi hesaplarına bir iki hafta daha tatil yapmalarını erkekçe söyledi. Artık hiç mal gelmiyordu ve Mac'in hiç konuşmadan Commercial Bank'ın yetkililerine gösterdiği MAM'dan gelen mektubun etkisi büyük oldu.

B.dükkânlarının küçük sahipleri bir iki hafta içinde umutsuzluğa ve şaşkınlığa düştüler. Her yere borçları vardı, ev sahiplerine, işleriyle ilgili kişilere, hiçbiri de doğru dürüst işe başlamamıştı. Şimdi büyük dükkân zinciri sahipleri tarfından aldatıldıklarına inanıyorlardı. Korkunç bir düş kırıklığı içindeydiler.

Ve o günden itibaren Bay Peachum'un işçileri yollarda dilenen B.dükkânı sahiplerine veya akrabalarına rastlamaya başladılar.

Evlerinden Bay Macheath'in komisyoncuları tarafından çıkarıldıklarından bağımsızlıkları artmış, başlarının üstünde bir damları bile olmadığından ve bağımsızlık inanılmaz bir orana ulaşmıştı. Kendi beceriksizleri yüzünden sıskaları çıkmıştı.

Peachum'un henüz onlara ihtiyacı yoktu; onurlarını tam olarak kaybetmeleri en az iki ay kadar sürerdi.

Aaron ve Opper'lerin önünde bir bilmece vardı. Önce Bloomsbury'e çok kızdılar, ama ucuzluk haftasından önce yumuşadılar. Aaron'un dükkânları MAM'ın ucuz mallarına uyuşturucu alışkanlığı gibi saplanmış kalmıştı. İlle de onlardan istiyorlardı.

Bloomsbury bankaya uğradığında Macheath orada yoktu. Aaron'a Bloomsbury'le tüm ilişkilerinin bittiği ve MAM'ın bürosuna haftalardır uğramadığını anlatıyordu.

Aaron ve Opper'ler artık pek iyi ahbap değillerdi. Küçük ağzında şişman bir puroyla oturup Jenny'i düşünen ve aralarındaki "farkları" halledecek her şeyi yapacağına söz veren Bloomsbury'e çok önem veriyorlardı. *Büyük Ucuzluk Haftası*'nı ertelememeye karar verdiler. Bloomsbury MAM'ın kısa zamanda yeniden mal dağıtımına başlayacağını belirtti. Hararetle el sıkışıp ayrıldılar. İki taraf da birbirlerine yaklaştıklarını hissediyorlardı. Fiyatların daha yüksek olacağı da konuşulmuştu.

Hatta Jacques Opper Macheath'i hafta sonu için Warborn Şatosu'na çağırdı.

Bu kez Macheath, Polly'i de götürdü. Fanny, Polly'nin tuvaletlerini "ılımlı düzeyde" tutabilmek için tüm ikna gücünü kullanmak zorunda kaldı. Macheath karısını bir imparatoriçe gibi göstermek istiyordu, ki bu da Bloomsbury'nin birkaç hafta önce Jenny'i götürmek istemesinden daha kötüydü. Bayan Opper Polly'i oldukça dostça karşıladı.

Polly ne az, ne de çok konuştu. Yalnız Opper'lerin yemek yerlerken çıkardıkları gürültüden şaşkına döndü.

Bankanın genel müdürü Jacques Opper'le ise bu yaştaki tüm baylarla eriştiği olağanüstü başarıya ulaşabildi Mac'in sevgili karısı.

Jacques Opper'le Macheath parkta dolaşırlarken banker aralarından taze otlar fışkırmış yaşlı meşe ağaçlarını göstererek:

"Bakın, sevgili Macheath", dedi, "hepsi tek tek duruyorlar. Şanslılar, değil mi? Biliyor musunuz, ben şanslı insanlardan yanayım. Bu ağaçlar da şanslı. Kimse bahçıvanların onları böyle dikkatli dikmelerine karşı bir şey yapamadıklarını söyleyemez. Harikulade görünüyorlar".

Macheath, yaşlı adamın yanında sessizce yürüyordu ve şanslı olmaya karar vermişti.

Ne yazık ki, bu güzel sahne yarıda kesildi: Macheath, başmüfettiş Brown'dan arkadaşının tutuklanmasının daha fazla ertelenemeyeceği haberini aldı. Nedenine gelince yanıt şöyleydi: B.dükkânı sahibi Mary Swayer'ı öldürmüştü.

10

Beyler, bugün beni bulaşık yıkarken görüyorsunuz
Ve de yataklarınızı yaparken.
Birkaç kuruş veriyorsunuz ve teşekkür ediyorum ben de
Üstümdeki süprüntüleri ve bu pis oteli görüyorsunuz
Ama kiminle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz.
Ama bir akşam limanda bir gürültü kopacak
Ve herkes bu da nedir diye soracak.
Ve beni bardaklarımın yanında sırıtırken görecekler
Ve bu sırıtan da kim diye soracaklar.

Ve o sekiz yelkenli
Elli toplu gemi
Limanda duracak.

Git de bulaşıklarını yıka kızım, diyecekler!
Ve birkaç kuruş verecekler
Kuruşları alacağım
Yatakları da yapacağım:
Ama o gece kimse uyumayacak
Ve benim kim olduğumu hâlâ bilmeyecekler
Ama bir akşam bir kavga kopacak limanda
Ve herkes bu kavga da nedir diye soracak
Ve beni pencerenin arkasında görecekler
Ve bu gülen de kim diye soracaklar.

Ve o sekiz yelkenli
Elli toplu gemi
Kenti topa tutacak.

Beyler, herhalde o zaman artık gülmeyeceksiniz
Çünkü duvarlar yıkılacak
Ve kent yerle bir olacak
Yalnız pis bir otel kalacak ayakta
Ve soracaklar: Kim oturuyor acaba burada?
Ve sabaha karşı beni çıkarken görüp
Diyecekler ki: bu mu oturuyormuş burada?

Ve o sekiz yelkenli
Elli toplu gemi
Bayrak çekecek direğine.

Ve öğlene doğru yüzlercesi karaya çıkacak
Ve gölgelerde bir av başlayacak
Ve her eve girip yakaladıklarını alacaklar
Ve hepsini zincirlere bağlayıp bana getirecekler.
Ve o öğlen vakti liman sessiz olacak
Kimin ölmesi gerektiğini sorduklarında.
Sonra benim yanıtımı duyacaklar: Herkes.
Ve kafalar düşerken diyeceğim ki: Haydi!

Ve o sekiz yelkenli
Elli toplu gemi
Benimle gözden kaybolacak.

(Bir Hizmetçinin Rüyası)

Gene Yirmi Eylül

Mary Swayer'ın trikotaj dükkânı, Mulberrystr'de Waterloo köprüsünün yakınındaydı. Fewkoombey oraya geldiğinde Mary'i bir çok B.dükkânı sahibi gibi iki çocuğuyla dükkânın arkasındaki küçük bir delikte buldu. Dükkân diğerlerinden biraz daha büyüktü ve bir perdeyle ortadan ikiye ayrılmıştı. Tezgâh sokağa doğru konmuştu, arkasında, iki pek gelişmemiş kız gaz lambası ışığında dikiş dikiyorlardı. Oturma odasına ışık, avluya bakan küçücük bir pencereden geliyor ama dikiş odasına erişemiyordu.

Mary pek iyi değildi. Mafeking'deki kocası hiçbir şey göndermiyordu. Önceden de bir kez evlendiği ve Mary'nin yüzünden boşandığı için parası ikiye bölünüyordu.

Dükkânın epey borcu vardı. Mac'in çekleri yetmemişti. Zaten kendisi de biraz pasaklıydı ve işten de pek anlamıyordu. Dikişçi kızlara hemen hemen hiçbir şey ödemiyordu, zaten onlar da pek işe yaramıyorlardı. Mary çok yufka yürekli olduğu için kızar gün boyu kemirdikleri yağlı ekmeklerini çıkardıkları zaman onlara hep yiyecek başka şeyler veriyordu. Herkese kendini beğendirmek ve takdir edilmek isterdi. Borç bile veriyordu.

Vitrine:

BU DÜKKAN BİR ASKER KARISINA AİTTİR yazan bir kâğıt yapıştırılmıştı. Müşterilere de durmadan kocasını anlatır veya *The Times* gazetesinden kestiği Mafeking'e ait stratejik resimleri gösterirdi. Oldukça güzel görünüyordu tezgâhın arkasında ve şanssızlığı sattığı malların müşterilerinin kadın olmasıydı. Ama bunun tersi olsaydı bile gene de müşterilerin paketlerine bir yerine iki külot koyması affedilecek şey değildi. Böyle dalgınlıklar, ya da umursamazlıklar müşterinin güvenini sarsardı.

Fewkoombey birkaç kez iş saatinden sonra dükkâna gelip çocuklar yattıktan sonra Mary'le oturmuştu.

Vitrindeki levhanın epey can sıkıcı olduğunu anlatmıştı kadın. Çevredeki dükkânlar haksız rekabeten şikâyetçiydiler. Kocasının asker olmasının zaten çok ucuza sattığı çamaşırlarla hiçbir ilgili olmadığını söylüyorlardı. Ayrıca yurtsever nedenlerden dolayı da uygunsuzdu bu levha. İngiliz askerlerinin karılarının toplumun merhametine sığınmaları hiç de hoş değlidi. Fewkoombey de bu görüşteydi.

Mac hakkında pek konuşmuyordu Mary. Hele Polly'i hiç sormuyordu. Yıllardır da görmemişti zaten.

Yanındaki kızlar geldiğinden beri işler biraz daha canlanmıştı. Ama sonra mal akışının durduğu günler geldi. Macheath'in B.dükkânlarının Aaron'un dükkân zinciriyle birleştiği haberi duyulduğu gün eve çok üzgün döndü Mary. Bu, fiyatların daha da düşmesi ve malların geliş fiyatının Aaron dükkânlarınınkinden daha ucuz olamayacağı demekti. Acı içindeki Londra halkı pek ilgilendirmiyordu onu. Mac'in konuşmadaki yeteneği onun için gökteki bulutların yağmur yağdırmasıyla aynı şeydi, ama aslında bu yetenek onu bir fırtınanın denizdeki bir gemiyi tehdit etmesi kadar ilgilendiriyordu.

Tüm dükkânlar fiyatlarını indirdiler. Chreston bile daha ucuza satıyordu şimdi. Ve tam insanların yün ve iplik aldıkları şu sonbahar mevsiminde ne yün geliyordu, ne de iplik.

Eve resmi bir kâğıt geldi, mallarını dikkatli satması gerekiyordu, yenileri gelmeyecekti. Kafası hiç yerinde değildi artık.

Direnecek gücü kalmamıştı. Dertleri ve sürdürdüğü sağlıksız yaşam onu yenmişlerdi. Uzman olmayan ellere yaptırdığı bir sürü kürtajdan da büyük zarar görmüştü. Doğal olarak insanlar otuz yaşlarının başlangıcında en güzel dönemlerini yaşarlar, ama Soho da bir B.dükkânları olursa iş değişir. Londra'da bu durumda olan birçok erkek ve kadın vardı.

Önce Mac'e ulaşmayı denedi. Tabii beceremedi. Ara sıra Fanny Crysler tarafından avutuldu. En sonunda kendisini dinle-

mezlerse "*Ayna*" dergisine gitmekle tehdit etti onları. Ama Mac gene de ilgilenmeyince bir akşam Fewkoombey ile birlikte "*Ayna*" dergisinin idare merkezine gittiler.

İyi davrandı oradakiler. B.dükkânları Napoleon'u hakkında kanıt getirirse para da vereceklerdi. Malların nereden geldiğini öğrenmek istiyorlardı. Ama Mary bu konuda hiçbir şey bilmiyordu. MAM' dan geliyordu hepsi. Ama Macheath'in "*Ustura*" olduğunu anlattı onlara Adamlar önce ağızları açık dinlediler, sonra da kahkahalarla gülüp sırtını sıvazladılar ve Mac'in Eddy Black'i öldürdüğünü söylemesi üzerine de dalga geçip onu akşam yemeğine davet ettiler.

Umutsuzluk içinde eve döndü. Fewkoombey de her şeyi Peachum'a anlattı. Ona aktarabildiği ilk bilgiydi bu.

Peachum kafasında eğri şapkasıyla küçük, karanlık bürosunda düşünceli düşünceli askere bakıyordu. Şişko Zerberus'u dışarı göndermişti. Macheath hâlâ damadıydı çünkü.

Hiçbir şeye yaramıyordu bu anlatılanlar. Macheath'in "*Ustura*" olduğunu daha önce dilencileri de söylemişlerdi. Tabii bunu polise bildirecek kadar aptal değildi. Gülerlerdi adama. Bu adamın çok aşağılardan geldiği kesindi. Ama "*Ustura*" olduğu biraz fazlaydı, Peachum'a göre bile. Doğru olsaydı da ilginç değildi. Diğerleri olasılıklarla vakit geçirebilirlerdi. Gerçek, hiçbir şey değildi zaten, kesinlik ise her şeydi.

"*Herkes bilir*", diyordu Peachum, "*zengin sınıfların suçlarını belirsizlik kadar hiçbir şey koruyamaz. Politikacılar para alabilirler, çünkü insanlar onların çok yüksek ve kibar olduklarına inanırlar. Birisi ne olduklarını ortaya çıkarsa, yani ne kadar namussuz ve düzenbaz olduklarını, o zaman tüm dünya "namussuz herif" diye bu işi meydana çıkarana yüklenir. Çünkü suç kesin değildir. Bay Gladstone büyük bir rahatlıkla Westminster kilisesini ateşe verip bunu muhafazakârların yaptığını iddia edebilir. Tabii kimse ikisinin de bunu yaptığına inanmaz; çünkü dünyanın görüşüne göre muhafazakârlar istediklerini almak için daha başka yollar seçerler, ama kimse de suçu Bay Gladstone'a atmaz. Bir bakan herhalde elinde gaz bidonuyla dolaşmaz! Tabii, der küçük insanlar, zengin sınıf cebimizden parayı göz göre göre çekip almaz! Rotschild'in bir bankayı ele geçirişi ile bir banka soygunu arasında çok fark vardır. Bunu herkes bilir. Ama ben de biliyorum ki: Ancak büyük suçları işleyenler yakalanmazlar. Ve böylece küçük suçları da işleyebilirler. Bundan da bir güzel yararlanırlar*".

Ama Fewkoombey'e de Swayer'la ilişkisini kesmemesini ve daha çok şey öğrenmesini söyledi.

Böylece asker epeyce birlikte oldu Mary'le. Birçok akşam oturup konuştular. Kadın bazı şeylerin kontrolünden çıktığı ve sonunda kendisini mahvedeceğine inanıyordu.

Macheath, olanca parasını bu dükkâna yatırması için onu kandırmış, şimdi de yardım etmiyordu. Oysa her şey onun yardımına göre ayarlanmıştı. Mal alamamasını o kadar önemsemiyordu. Zaten hiçbir şey yoktu ortada. Ama bari kirayı ödeyemediği zaman yardım etseydi.

"Ben bu adamın vicdanında bir yüküm, Fewkoombey", diyordu, "ama insan kaderine karşı gelemez. Benim kaderimin adı Macheath ve Nunhead'de oturuyor. Bazen onu yumruklamam, suratını dağıtmam gerektiğini düşünüyorum. Öyle iyi gelirdi ki bana. En azından onun bu adiliğini nasıl cezalandıracağımı düşünmek istiyorum. Hep bunun rüyasını görmek istiyorum ama göremiyorum. Öyle yorgun oluyorum ki akşamları".

Başka bir kez de şikâyet ediyordu. "Her kuruşumu hesaplıyorum. Fazla borç verdiğimi söylüyor herkes. Çok iyi niyetliymişim. Bu, son derece yanlış bir suçlama. Veresiye satmazsam müşterim kalmaz. Çok küçük insanlar geliyor bana. Öbürleri daha çok çeşit olan büyük dükkânlara gidiyorlar. En kötüsü de, Mac, Clithestr'de bir B.dükkânı daha açmış. Belimi asıl bu büktü. Çok oldu artık".

Durmadan bu yeni dükkândan söz ediyor, gece gündüz Mac'i düşünüyor ve sık sık kendini suya atmaktan söz ediyordu.

Kutuları raflara yerleştirirken Fewkoombey yanında oluyordu hep. Boyu yetmediğinden biraz uzanmak zorundaydı. Fewkoombey delikli hasır bir iskemlenin ucunda oturuyordu ve arkasında karton kutular vardı. Bacağını bıraktığı yerden getirdiği piposunu içiyor ve anlamlı konuşmalar yapıyordu.

"*Yeteneğin yok senin*", diyordu, "*satacak hiçbir şeyin yok. Olan birazcık memenle güzel, taze cildin hemen bitti. Çok ucuza verdin onları, ama belki de ancak o kadar ederlerdi. Üstün yetenekli bir sürü insan var, her şeylerini satabilirler, hem o kadar çoğuna sahipler ki taşıyamıyorlar artık. Dört duvar koy çevrelerine, işte sana bir dükkân. Ne sen, ne de ben onlardan değiliz. Senin ve benim gibiler deniz kenarında tuzlu su satmaya çalışırız. Yeteneklerimizin sayısı da bir horozun ağzındaki dişler kadar ancak. Hadi ben kalacak yer buldum, ama orada da sürekli kalamam. Geçici bir yer orası. Niye beni besledikIerini hâlâ bilmiyorum. Kendime vazgeçilmez yapacak bir şeyler arıyorum hep. Köpeklerle ilgili olabilir diye düşünüyorum. Ama bunu herkes yapabilir. Öyle bir şey olmalı ki: Fewkoombey nerede? desinler. Hemen bulmalıyız onu,*

onsuz olmuyor bu iş. Hah, işte geliyor, çok şükür. Çok düşündüm ama bulamadım. İnsanın yeteneği yoksa kendini iki ya da üç kez daha yararlı hale getirmeli".

Sözün burasına gelince huzursuzlanır ve Macheath'i soruşturmaya başlardı. Kovulmak istemiyorsa onun hakkında kesin bir şeyler öğrenmeliydi.

Ama ancak Mary'nin kendisinden kuşkulanmasına neden oluyor ve hiçbir şey öğrenemiyordu.

Hep genel konuşuyordu Mary. Bir keresinde bir B.dükkânı sahibi olan yaşlı bir kadınla falcıya gitti. Kadını Macheath'in Aaron dükkânlarıyla birleşme kararını açıkladığı toplantıda tanımıştı. Fewkoombey'e birkaç kez anlattı bunu. Pahalı bir falcı değildi bu.

"Belki de pahalı olanlar kadar iyi de değildi", dedi.

Bir apartmanın beşinci katında oturuyor ve kartlarına mutfakta bakıyordu bu falcı kadın. Oturmadı bile onları görünce. "Kartlar iyi düşmüyor bugün", diye söylendi çarçabuk, sanki ezberlemiş gibi, sonra da eline bakarsa daha iyi sonuç alacağını söyledi.

Dükkân hakkında dertleri olan yaşlı kadına: "Yaşamın fırtınalarının dokunamadığı sağlam bir karakteriniz var", dedi, "çevrenizi isteğinize göre düzenlemeye alışmışsınız. Bir Oğlaksınız. Yaşamınızı elinize alırsanız ve sonunda galip gelirsiniz. Sizi engelleyen iki zayıf noktanız var ve adı B. ile başlayan bir kadından sakının. Multuluğunuza engel olabilir. Gelecek yıl haziran ayında dikkatli olun, yıldızınız teraziye geliyor, bu sizin için iyi değil. Ama görebildiğim tek tehlike bu. Borcunuz bir şilin, bayan".

Mary ezberlemişti hepsini, hatta biraz güldü bile. Yaşlı kadın açlıktan fena olmasaydı o da fal baktıracaktı.

"İnsan bilmek ister tabii", diyordu, "ama nereden öğrenebilir ki?"

"*Ayna*"ya yaptığı başarısız ziyaretten sonra bir sabah Mary, Fanny Crysler'ın antikacı dükkânına gitti. Görünüşü Fanny'i dehşete düşürdü ve belki Mac gelir diye öğlene kadar orada tuttu onu. Ama gelmeyince ne kadar kızacağını bile bile Nunhead'deki evine götürdü Mary'i.

Polly oldukça iyi karşıladı onları. Salona aldı, kendisi de mutfağa çay yapmaya koştu. Önce bir önlük bağladı beline. Her şeyi genç ev hanımlarının tencerelerde bile buldukları hafif bir cinsellikle yapıyordu.

Fanny, Mary'e işten bahsetmemesini tembih etmişti. Mac'i beklemeliydiler. Ama Şeftali çayı getirdiğinde Mary gözyaşlarına

boğuldu. Daha fazla dayanamamıştı.

Anlatılabilecek herşeyi anlattı, tabii "*Ayna*"dakilerin güldüklerini değil, ama Mac'in sorumluluklarını özellikle vurguladı.

Polly merakla seyrediyordu onu. Oturmamıştı bile, çay tepsisi elindeydi. Her şey açıktı; Macheath bu kadına bir B.dükkânı açtırmıştı, şimdi de sonunun gelmesini seyrediyordu. Canını sıktığını öğrendiğinde kafasına bir satır indirseydi daha iyi ederdi.

Elinde tepsiyle titreyen Polly şöyle cevap verdi Mary'e:

İş durumuna karışamazdı. Kocasının (kocam!) Mary'e bir B.-dükkânı açtırmış olması pek inanılacak gibi değildi. Herhalde hediye etmişti dükkânı. Onun sonunu seyrediyor olması ise Mac'in karısı olarak karşı çıkacağı komik bir suçlama idi. Yalnız onun mu dükkânı vardı? Herhalde Mac tüm diğerlerinin de sonunun gelmesini seyrediyor değildi. Pek inanılır gibi bir şey değildi bu. Ama diğer iş konusunda kadın kadına konuşması gerekiyorsa eğer, Mac'in evlenmeden önce yaptıkları onu hiç ilgilendirmezdi. Ayrıca eklemesi gerekirdi, bir kadın bir erkekle genellikle belli bir nedenden ötürü ilişkiye girerdi. Adamın onu tüm yaşam boyunca desteklemesini bekleyemezdi. Öyle olunca otuz yaşına gelmeden her erkeğin en aşağı yarım düzine ailesi olması gerekirdi. Ezilenlerin suçu her zaman başkalarının değildi.

Bunları söyledikten sonra çay tepsisini hızla masaya koydu ve ortalığı bir sessizlik kapladı. Mary ağlamayı kesmiş, karşısındaki kadını boş bir ifadeyle izliyordu. Fanny de şaşırmıştı. Birden ayağa kalktı.

Mary de daha yavaşça kalktı, üstünü başını düzeltti. Masanın üzerindeki çantasını titreyen ellerle aldı.

Bu arada Polly çayları doldurmaya başlamıştı. İki kadın çıktıklarında çaydanlık hâlâ elindeydi.

Fanny, Mary'nin kendisiyle kalmasını istedi. Ama o başını sallayarak geçen bir tramvaya bindi. Dalgın bir hali vardı ve Fanny hemen tramvayın dükkânın olduğu Mulberrystr yönüne gitmediğini farketti. Mary'nin kafası artık pek iyi çalışmıyordu. Yaşayacak sadece 27 saati kalmıştı.

Fanny günün geri kalan bölümünü Macheath'i arayarak geçirdi. Ve onu ertesi sabah kendi dükkânında buldu. Karısının anlattıklarına çok sinirlenmişti. Fanny'e bağırdı ve neler olduğunu öğrenmek istedi. Fanny donuk bir yüzle anlattı. Polly'e olanlar söyleyebileceğinden çok daha fazla etkilemiş, iğrendirmişti onu. Birdenbire kendisinin de sadece Mac için çalışan biri olduğunu hatırlamıştı. Mac'in tutumundan da iğreniyordu artık.

Clithestr'deki yeni dükkândan söz etti ve Mary'nin gücünün sonuna geldiğini söyledi. Durmadan nehire atlamaktan söz ediyordu.

Macheath, Mary'nin kendisini Mulberrystr'de beklediğini duyunca kızgınlıkla süzdü onu. Sonra da yola çıktı. Halledecek önemli işleri vardı. MAM'ın ikinci toplantısı yapılacaktı.

Birkaç saat sonra bir adamını bir notla Mary'e gönderdi, ve kendisini saat yediye doğru doklardaki bir meyhanede beklemesini bildirdi.

Fanny saat beşte Mulberrystr'ye geldiğinde, sevinerek dükkânın hâlâ açık olduğunu gördü. Mary tezgâhın arkasında oturuyordu ve notun iletilmesi üzerine başını salladı. Bir de tahta bacaklı adam vardı dükkânda.

Tam saat altıda dükkânı kapadı, kızları evlerine gönderdi ve çocukları yatırdı. Sonra Fewkoombey ile birlikte doklara gitti. Böylece son saatlerinde yanında hâlâ birisi ile beraberdi.

Asker yolda onu konuşturmaya çalıştı. Ama Mary susuyordu. Meyhaneye geldiklerinde Fewkoomber'i gönderdi. Boşu boşuna gelmişti asker oralara. Aslında o kadar kolay yardım edebilirdi ki ona, üstelik Bay Peachum'un yanındaki yeri de sağlamlaşırdı.

Swayer iki saat kadar bekledi, bu, daha sonra meyhanecinin ifadesinde de belirtildi ve sonra doklara doğru yürüdü. Meyhaneciye de buluşacağı adamla yolda karşılaşabileceğini söyledi. Ama kimseyi, hiçbir şeyi karşılayamadı.

Bir iki saat sonra bir polis tarafından iki liman işçisinin yardımıyla sudan çıkarıldı.

Bay Peachum Bir Çözüm Buluyor

Swayer, Fewkoombey'den dönüşte çocuklara bakmasını istediği ve anahtarı da verdiği için adam gece orada kaldı. Yoksa Mary eve giremezdi.

Sabahleyin getirdiler kadını. Dükkânda hemen bir sürü insan toplandı, böylece asker göze çarpmadan uzaklaşabildi. Yatağın üzerinde kutular durduğu için cesedi dükkândaki tezgâhın üzerine yatırmışlardı.

Peachum, Fewkoombey sayesinde Mary Swayer'ın ölümünü tam vaktinde öğrendi ve önlemlerini aldı. İlki gerçekleri onaylatmak oldu.

Otuz kadar dilencisini araştırma yapmak üzere doklara, Mu-

lerrystr'e Fanny Crysler'in antikacı dükkânına ve Nunhead'e gönderdi.

Polisin Mulberrystr'deki ilk soruşturmasında Peachum ve adamları da vardı.

Saat dokuza doğru görgü tanıklarının doklarda suya doğru hızla ilerleyen bir kadın gördüklerini öğrendi. Çoçukları Fanny'e götürmek için Mulberrystr'e giden Fewkoombey, öğleden sonra Mac'in Mary'e yazdığı notu getirdi, ama çocuklardan biri biraz kemirmişti kâğıdı. Peachum da işin bir intihar olduğuna karar verdi.

Emin olabilmek için iki gün daha Mac'in işleriyle ilgilendi. Söz konusu saatte nerede olduğu henüz belli olmamıştı ama o akşam Mary Swayer'la buluşmadığı kesindi. Bu, gerektiğinde bir suçlama yapmak için yeterliydi.

Macheath'in Mary Swayer'in ölümüyle hiçbir ilişkisi olmadığını ortaya çıkarmak şarttı, yoksa adam mükemmel bir savunma yapabilirdi. Gene de gerekli kanıtı mutlaka vardı. Ve gerçek bir kanıt her zaman daha çok kuşku uyandırırdı.

Böylece Peachum yetim kalan çocuklar için bir avukat tuttu. Yoksulların sorumlusu olduğu için bunu yapmaya hakkı vardı.

Avukat Walley, Peachum'un Macheath hakkındaki görüşüne katılıyordu: Ben de tüm bildiklerimizi göz önünde tutarak damadınızın Mary Swayer'ın ölümüyle hiçbir ilgisi olmadığı kanısındayım. Böylece orada olmadığını belirten kesin bir kanıt olamaz. Ya bir lokantada veya tiyatroda olduğunu, ya da adını veremeyeceği bir hanımla birlikte olduğunu söyleyecektir. Sanırım en sonuncusu sizin hoşunuza gider. Gerçek bir sahte kanıt ancak bir suç varsa yaratılır. Bu, suç işleme sanatının en önemli bölümüdür. Politikayı bir düşünün hele! Savaş kararı alındığında hep suçlar icat edilir. Hükümet darbelerinden söz etmeye bile değmez. Kurbanlar hep sorumludur. Saldıranın her zaman haklı bir bahanesi vardır!"

Macheath'in el yazısıyla yazılmış not, eski asker Fewkoombey'nin ve iki dilencinin anlattıkları -ikisi de Macheath'i cumartesi akşamı saat dokuz sularında yanında Mary Swayer'la doklarda gördüklerinde yemin etmeye hazırdılar- Macheath hakkında yeterli kanıttı.

Bay Macheath Londra'yı Terketmek İstemiyor

Macheath ertesi perşembe tutuklandı. Brown'un haberini aldığında karısını şehrin doğusunda bir otele gönderdi. Sonra O'Hara

ile üçü akşam yemeği yediler. O'Hara işin peşinden gitmiş, ama geç kalmıştı. Fanny Crysler da susuyordu. Swayer'ın ölümünü duymuş olmalıydı.

O'Hara, Brown'a da gitmişti. Brown, durumun Mac'i ilgilendirdiğini çok geç anlamıştı. İlk soruşturmayı Scotland Yard'dan Beacher yapmıştı. Bu adam çılgın bir av köpeği gibiydi, bir kez iz buldu mu artık kendini tutamazdı. Beacher da önce intihardan kuşkulanmıştı. Diğer B.dükkânlarındaki soruşturmalar ve "*Ayna*"da Macheath hakkında çıkan, B.dükkânlarının umutsuz durumunu ortaya koyan yazılar bir intihar için gerekli nedenlerdi. Ama Peachum'un avukat Walley aracılığıyla yaptığı suçlamadan sonra Beachur cesedin yanında yarım kalmış bir mektup buldu. Mary, bu mektupta "*Ustura*"ya ait gazetelerden kesilmiş yazıları isim vermeden kendisinin gönderdiğini itiraf ediyor ve adı geçen kişinin kendisine daha iyi davranıp davranmayacağını soruyordu. Mektup, "*Sevgili Mac*" diye başlıyordu.

O'Hara, Mary'nin ölmüş olması gereken tam saati de biliyordu: akşam saat dokuza doğru. Bunu söylediğinde Mac hızlı bir bakış fırlattı ona. Dokuz, çok biçimsiz bir saatti. Tam dokuzda kendisi MAM'ın toplantısındaydı. Bu toplantının içeriği, ve de Macheath'in o binada bulunması kesinlikle açıklanamazdı, yoksa son günlerdeki tüm planları suya düşerdi. Bloomsbury iyi niyetli, genç bir köpekti, ama mahkemede kesinlikle beylerin briç oynadığı gibi yalanlar söylemezdi.

Macheath ortadan kaybolmak ve Brown araştırmayı hasıraltı edene, ya da Commercial Bank'la olan mesele kapanana kadar yurt dışında saklanmak zorundaydı. O'Hara, Macheath'in Fanny ve Grooch'la birlikte İsviçre'ye gitmesini ve aynı zamanda oradaki mal alım işini halletmesini istiyordu.

O'Hara bir de işin tüm kontrolünün kendisinde kalmasından yanaydı ama Macheath bunu Polly'e vermek istiyordu. Bir süre kavga ettiler, sonra O'Hara ayrıldı.

Polly hiçbir şey sormadan yalnızca dinlemişti. Her şeyin babasının başının altından çıktığının ayrımındaydı. Swayer'ın sırf intikam almak için suya atladığından emindi. Ama Mac'in Fanny'le birlikte İsviçre'ye gitmesini de hiçbir şekilde istemiyordu.

Yemekten sonra hiç konuşmadan eve gittiler. Soyunurken kızgın kızgın Fanny ile yapılacak yolculuktan söz edince Mac güldü ve Crysler'i Londra'da bırakacağını söyledi. Grooch'la Fanny'nin arasında bir şeyler olduğunu da ekledi. Polly pek inanmamıştı. Mac'e ancak kadınları ilgilendiren konular dışında güvenirdi.

Mac gece yarısı Polly'nin hıçkırıklarıyla uyandı. Biraz mırın kırın ettikten sonra Mac'e kızmayacağına söz verdiren Polly gördüğü aptalca bir rüyayı anlattı. Bir hafta önceydi bu. Rüyasında O'Hara' yla yatmıştı. Mac yanında donmuş gibi yatarken hıçkıra hıçkıra bunun çok mu kötü olduğunu sordu.

"İşte, görüyor musun", dedi, "kızdın. Keşke hiç bir şey söylemeseydim sana. Rüyalarıma söz geçiremem ki. Zaten hem çok kısaydı, hem de O'Hara olup olmadığından emin değilim. Belki de değildi. Uyanırken öyle gibi geldi, sonra da korktum. Senden başkasıyla yatmak istemiyorum. Ama rüya görüyorsam ne yapayım? En iyisi Mac'e söyleyeyim diye düşündüm. Sonra da anlamazsın, O'Hara'yla aramda bir şey var sanarsın diye düşündüm. Doğru değil tabii, hoşlanmıyorum bile adamdan. Bir şey söyle, Mac! Öyle mutsuzum ki! Gidecek olmasan anlatmazdım zaten. Hem o zamandan beri de böyle aptalca bir rüya görmedim. Ya da yalnız seni gördüm".

Mac bir süre hiç cevap vermeden yattı. Sonra Polly'nin sokulmalarına, sırnaşmalarına hiç aldırmadan öyle buz gibi yatarak sorguya çekti kadını. Nasıl olmuştu, tam nasıl? Yatakta mı olmuştu? Sevişmek için mi yatağa girmişlerdi? Yalnız sarılmış mıydı, yoksa başka şeyler de olmuş muydu? O da katılmış mıydı bu işe? O'Hara olduğunu hemen anlamış mıydı? Anlayınca niye durmamıştı? Zevk almış mıydı? Zevk almadıysa O'Hara olduğunu anlayınca niye durmamıştı? "Özel bir zevk almadım" da ne demekti? Ve Polly ağlamaktan yorgun düşüp uykuya dalana kadar böyle devam etti.

Tabii sonunda barıştılar ve Macheath karısı kendisinden tekrar Fanny Crysler'la yolculuğa çıkmayacağına dair söz isteyince pek sevindi. Onun da anne-babasının evine gitmesini önerdi. Kendisine en iyi oradan yardım edebilirdi, babasının planlarını bildirebilirdi. Barıştılar ve uyudular.

Ertesi sabah vedalaştıklarında Macheath gene o dana derisinden eldivenlerini giymiş, kalın bastonunu almıştı. Treni akşam kalkıyordu ama bir sürü iş vardı yapılacak. O'Hara'nın adamlarının keyifleri pek yerinde değildi ve Aaron ya da Opper'lerden birini araması gerekiyordu.

Önce Peachum'un arkadaşı Coax'un aleyhindeki belgeleri verdiği Gawn'a gitti. Bu belgeler hâlâ hiçbir yerde yayımlanmamıştı. Gawn evde yoktu. Gazetesi "Correspondent"da olduğunu söylediler. Oraya gittiğinde birkaç gazeteci at yarışları için tiyo istiyorlardı Gawn'dan. Macheath girdiğinde alışılmamış bir sessizlik oldu.

"Oooo", dedi gençlerden biri, "Macheath... Herhalde bizden

tutuklanmanızı protesto etmemizi isteyeceksiniz. Çok güzel bir davranış doğrusu".

Ağzında koca bir sakızı çiğneyen Gawn, Macheath'in bir şey bilmediğini anladı ve göğüs cebinden bir gazete çıkardı.

Macheath aranıyordu. Resmi ve adı sabah baskısında çıkmıştı. Beeche bir basın toplantısı yapmış ve öldürülen kadının yanındaki yarım bir mektuptan söz etmişti.

Gawn, Macheath'in koluna girip dışarı çıkardı.

Açık bir meyhane buldular.

Coax'a ait belgeler aslında Denizcilik Bakanlığı'ndaki Hale'e karşıydı, çünkü sorun onun karısı hakkındaydı. Yayın bir kaç gün içinde başlayacaktı.

Bu belgeleri oldukça kârlı bir şantaj için kullandığını sakladı tabii. Bay Peachum epey para ödemişti onlara. Polly'nin çeyizi pek zenginleşmemişti.

Macheath çok büyük bir skandal istemediğini, sadece Coax ve çevresindekilerin ürkütülmesini söyledi. Gawn elinden geleni yapacağını söyledi ve röportaj istedi.

Röportaj akşam baskısında çıktı. Büyük tüccar Macheath polisin suçlamalarına çok şaşırmıştı.

"Ben tüccarım", diyordu, "cani değil. Bazı düşmanlarım var. B.dükkânlarımın başarısı onları bu planı hazırlamaya itti. Ama ben elimde bıçak onları kovalamam. Müşterilerime verdiğim sınırsız hizmetle yenerim hepsini. Bana karşı olan tüm kuşkular birkaç gün içinde tersine dönecektir. Umarım ki gönlümün birlikte olduğu iş çevremdeki arkadaşlarım hakkımda herhangi bir kuşkuya katılmazlar. Bu Swayer denen kadını pek az tanıyorum. Bildiğim kadarıyla Mulberrystr civarında bir B.dükkânı varmış. Diğer dükkân sahipleriyle olduğundan daha fazla ilişkim olmadı kendisiyle. İntihar etmiş sanıyorum. Bunu da her işadamı gibi son derece üzücü buluyorum. Sinir bozukluğu için şu anda yeterince neden var, bunu işadamlarından daha iyi kimse bilemez. Bayan Swayer çok zor durumda kalmış."

Bu röportajdan sonra Macheath, Commercial Bank'a gitti. Henry Opper'i gördü.

Sabah gazeteleri adından epey söz etmişlerdi, ve Opper çok rahatsız olmuştu bundan. Macheath'i sözünü kesmeden dinledi ve sonra şöyle konuştu:

"Kesinlikle hapse girmemelisiniz! Suçlusunuz veya suçlu değilsiniz, hapis olamaz. Dışarı gidin! İşlerinizi oradan idare edebilirsiniz. MAM'da arkadaşlarınız var, isterseniz biz de yardımcı oluruz.

Ama hemen gidiniz. Aaron da buradaydı. Kendinde değil sanki".

Macheath çok düşünceliydi ayrılırken. Opper'in onu dışarı göndermekteki ısrarı hoşuna gitmemişti. Aşağı Blacksmith alanında pis bir berber salonuna girdi. Duman içindeki pis kokulu salon kalabalıktı. Londra'nın yeraltı dünyasının yarısı buradaydı. En iyi haberler buradan alınırdı.

İskemleler doluydu. Macheath bekleyenlerin arasında bir sıraya oturdu. Önünde içi izmarit dolu ve sakız atılan büyük bir pirinç çanak vardı.

Tanıdık kimseyi göremedi.

Ufak tefek bir adam, bir Danimarka limanındaki gümrük kaçakçılığını anlatıyordu.

"Bu ülkede ucuz bir şey istemiyorlar", diye söyleniyordu. "Yoksullar pırlanta alamazmış. Adilik bu! Kömür ya da patates almak zorunda, ama iş elmasa gelince almayayım teyzeciğim diyor!"

Macheath adamı pek beğenmişti.

Berber şekilsiz vücutlu, ufak kafasındaki saçları son derece sanatkârca taranmış bir adamdı. Macheath'i kısa, keskin bir bakışla izlemişti otururken. Her geldiğinde sözü Mac'e getirmesi için aralarında bir anlaşma yapmışlardı. Ve dükkândakiler Swayer cinayetinden konuşmaya başladılar.

Genel kanı büyük işadamının bu cinayetle ilgisi olmayacağı idi.

"Böyle bir adam bunu yapamaz", dedi kaçakçı. "Başka işleri vardır. Onun gibi bir adamın bütün gün nelerle uğraşmak zorunda kaldığını bir düşünün! Tehdit etmiştir kadın. Neyle korkutabilir ki? Ne söylerse söylesin, majestelerine hakaret ve polisi aptalca şeylerle meşgul etmekten içeri atmalıydılar onu!"

"Ve orada olmadığını kanıtlayacak kanıtı da yokmuş. Belki de kendisini cinayet saatinde görmediğini söyleyecek herkese 10 pound verecek sanıyorsunuzdur! Hiç de öyle yapmaz. Tutuklandığında en çok kim gülüyorsa onu mimler!"

Başka bir şey konuşulmadı.

Macheath sıra kendisine gelene kadar beklemedi. Bastonunu koluna takıp gitti. Bir iki dar sokaktan geçerek tek katlı, sahibi kömür tüccarı olan bir evin önünde durdu. Adam kömür fiyatlarını tebeşirle yazmıştı bir tahtaya. Macheath antrasit kömürünün yanındaki 23 rakamını okudu ve yoluna devam etti. Bastonuyla 23 no'lu evin kapısına vurdu ve içeri girdi. Antrasit bazen 23, bazen 27 veya 29 olurdu, çetenin toplandığı yere göre. Asıl kömür fiyatları kömürle hiç ilgisi olmayan başka koşullara bağlıydı. Zaten adam antrasit

kömürü falan da satmıyordu. Macheath ayak sesleri yankılanarak kulübelerle dolu iki büyük bahçeden geçti. Üçüncü bir bahçeye girdi ve zemin kattaki aydınlık bir ofise daldı.

Grooch ve Father bira şişelerini almışlar, abanoz bir masada oturuyorlardı. Grooch şık giyimli, genç bir kadına mektup yazdırıyordu. Yan odalarda kutulara eşyalar dolduruluyordu. Şef içeri girince Grooch ayağa kalktı. "Arada buraya uğramanız iyi oluyor, Şef", dedi Father alayla. "Burada hiçbir iş yok. Dertten başka".

Macheath konuşmadan duvardaki raftan kalın bir dosya aldı ve antika bir koltuğun kenarına oturdu. Zavallı koltuk çok daha iyi günler ve kibar insanlar görmüştü. MAM'ın resmi bürosu kentteydi. Burası depolarıydı. Çok önemli bir şey olmadıkça bu iki yer birbirleriyle hiç ilişki kurmazlardı.

Father masada oturduğu sürece Macheath konuşmak istemiyordu. Grooch söze başladı.

Son olayların etkisi çok kötü olmuştu. Barakalar mal doluydu O'Hara adamlarına şirketin yeniden mala ihtiyacı olana kadar kendi başlarının çaresine bakmalarını duyurmuştu. Ama aletler şirketindi, onları geri vermemişti. Eski, ilkel aletlerle de adamlar bir şey yapamıyorlar, yapmak da istemiyorlardı. Dükkân soygunları için araba gerekliydi. En önemlisi, işbirliği için plan yapılmalıydı. Yani adamlar boş oturuyorlar, birbirleriyle uğraşıyorlardı.

Macheath güldü.

"Güvenlikli bir memuriyet için fazla iyilerdi zaten", dedi, "demek tekrar özgür olmak, denize açılmak istediler. Durmadan değişiklik istiyorlar ve istediklerini elde edince de şaşırıp kalıyorlar. Ama ben hep en kötüsünü kabul etmek zorunda kalıyorum".

"Aletleri olsa bir şeyler yapabilirler", dedi Father kabaca.

"Evet, olsa" dedi Macheath sıkıntıyla.

Father bir kez daha denedi.

Quite yeni matkabı satın almak istiyor. Parası olduğunu ve kendisinden başka kimsenin de onu kullanamayacağını söylüyor.

"Ben hiçbir şey satmıyorum", dedi Macheath öfkeyle. Ayrıca masalarımın da üstüne oturulmaz.

Oldukça düzenli bir biçimde kartona çizilmiş olan depo listesini eline aldı ve kızı başının bir hareketiyle dışarı gönderdi.

Barakalar niye hâlâ dolu? 23 dışında hepsi boşaltılacaktı".

Grooch homurdanarak ayağa kalkan Father'a baktı.

"O'Hara bize hiçbir şey söylemedi", dedi. Gözünü Father'dan ayırmıyordu.

Macheath şaşkınlığını gizlemeyi başardı. Zaman kazanmak

için elindeki kataloğun sayfalarını çeviriyordu. Devam etti.

"29'un barakaları temizlenmeli. Önümüzdeki günlerde O'Hara depoların boş olduğunu göstermek zorunda kalabilir".

"Nereye götürebiliriz ki? Hepsi tütün ve traş malzemesi. Hâlâ saklamak zorundayız, çünkü çok yeniler. Birmingham malları da orada. Gazeteler hâlâ sayfa sayfa yazıyorlar. Deri ve yün de var. B.dükkânları onları kullanabilir".

"Her şey temizlenmeli. Hiçbiri satılmayacak. İsterseniz yakın. Barakalar sigortalı."

Grooch adamakıllı ürkmüştü. "Peki, çocuklar kullanamaz mı? Yakmak zorunda kalırlarsa çok kızarlar. Nihayet onlar getirdi hepsini".

Macheath bu tartışmadan sıkılmıştı.

"Ve paraları ödendi. Ortadan kaldırılması için de saat başına ücret vereceğim. Malların ortada dolaşmasını istemiyorum. İsterlerse tütünlerini B.dükkânlarından alsınlar. Ha, bir şey daha var. Tüm kâğıtları karım imzalayacak, O'Hara değil. Tamam mı?"

Eldivenlerini giymeye başladı. Grooch durdurdu gene.

"Honneymaker buraya gelip duruyor. Her işi yaparmış. Kilit işi kötü gitmiş".

"Güvenli mi değilmiş, yoksa fazla mı güvenliymiş?"

"Orası tamam da fabrika patent konusunda kazık atmış".

Macheath güldü gene. Honneymaker bir zamanlar birinci sınıf bir soyguncu ve çetenin önde gelen adamlarındandı. Vücudu hamlaşınca -o zamanlar spor yapılmazdı- bir kilit icat etmişti. Tüm deneyimini katmıştı bu buluşa. Şimdi de bunu götürdüğü ünlü kilit fabrikasında ustasını bulmuştu.

"Bir B.dükkânı açabilir", dedi ve sırıtarak çıktı.

Aslında hiç de keyfi yoktu. Emirleri yerine getirilmiyordu. Aaron her gün depoları görmek isteyebilirdi. Anlaştıkları gibi depoların boş olduğunu sanan Fanny hiç bir sakınca görmeyerek gösterebilirdi bunları, oysa ki hepsi tıklım tıklım doluydu.

Bir iki dakika Fanny Crysler'e mi, yoksa Tunnbridge'e Bayan Lexer'e mi gitsin diye düşündü. Perşembeydi günlerden.

Fanny'i istasyonda da görebileceğini düşündü ve Tunnbridge'e giderse Brown'u bulacağını hesapladı. Brown her perşembe gidiyordu oraya.

Macheath'e göre kendisinin Lexer'in evine gitmesi bağışlanabilir bazı nedenlere dayanıyordu. En önemlisi de burada çetenin her türlü özel işiyle ilgili haberler alabiliyordu. Asıl önemli olan neden ise burada pek keyiflenmesi idi. Bekâr olduğu zamanlarda bu-

na hakkı vardı zaten. Ziyaretlerini düzenli bir biçimde, her perşembe günü yapıyordu, çünkü bunlar burjuva yaşamının gerektirdiği önemli alışkanlıklardı.

Macheath cinsel gereksinmelerini ya lüks, ya da iş yaşamıyla birleştiriyordu, yani ya varlıklı, ya da Fanny gibi iş ilişkileri olan kadınları seçiyordu.

Evliliğinin iş yaşamına zarar getirdiğini biliyordu. Mary Swayer'ın ölümü Londra'daki bazı çevrelerin hiç hoşuna gitmemişti. Şimdi mutlaka şöyle konuşuyorlardı: Mac artık zengin oluyor. Zirvede sanıyor kendini.

Adının Macheath olduğuna kimse yemin edemezdi ama hiç kimse de okulda adının şu, ya da bu olduğunu, orada bir tezgâhtar, burada bir serseri olduğunu, ya da şurada bir yerde oturduğunu kanıtlayamazdı. Ama gün geçtikçe saygıdeğer bir vatandaş olduğuna dair söylentiler yayılıyordu.

Bu inancı, varlıklı ve şişman bir adam olarak yıkmamalıydı. Ama gerçekten de şişmanlamıştı ve artık kafa işlerine daha yatkındı.

Bir şeyler öğrenmek ve Brown'u görebilmek için Tunnbridge'e gitti. Birkaç kız kahve içiyorlardı. Şişman bir kadın da ayağında uzun donuyla ütü yapıyordu. Pencerede bir oyun oynuyorlardı. Sıska, düz burunlu bir kız da, bir yığın çorabı onarıyordu. Hepsi çok hafif giyinmişlerdi, yalnız bir tanesinin üstünde çiçekli bir sabahlık vardı.

Macheath girince dönüp onu selâmladılar. Gazeteyi okumuşlardı. Gawn'un röportajı da ütü tahtasının üstündeydi. Mac'in her perşembe olduğu gibi gelmesinden pek hoşlanmışlardı. Brown henüz ortada yoktu.

Macheath kahvesini aldı ve eldivenli eliyle gazeteye uzandı.

"Bu gece gidiyorum", dedi, "ama bir de düşündümki, hay Allah, bugün perşembe. İnsanın alışkanlıklarına bu kadar bağlı olması ne kötü. Ama bu heriflerin beni en eski huylarımdan vazgeçirmelerine göz yumamam. Yoksa öğleyin gidecektim. Brown nerede kaldı".

Odada bir zil çınladı. Şişko kadın ütüyü demir altlığa koydu, üzerine bir şey geçirerek bir müşteriyi memnun etmeye gitti. Beş dakika sonra geldi, parmağını tükrükleyip ütüyü kontrol etti ve işine koyuldu yeniden.

"Swayer işini *sen* halletmedin, değil mi, Mac?" dedi dikkatle.

"Eee?" dedi Mac.

"Senin böyle işler için fazla kibarlaştığını düşündük".

"Kim söyledi bunu?" dedi Mac ilgiyle.

Şişman kadın sakinleştirdi onu.

"Yavaş ol, Mac. Herkes hakkında dedikodu yapılır".

Mac çevresindeki kokuları çabuk alırdı. Hava iyi değildi. Birden huzursuzlandı.

O pis mutfakta oturup ütü yapan kadını seyrederken uzun zamandan beri yapmadığını yaptı, durumunu gözden geçirdi.

Her zaman üzerinde durduğu, savaştığı yer, ayaklarının altında çatırdamaya başlamıştı. Mallarını getiren salaklar, akıllı bir lidere uzun süre bağlı kalamazlardı. Geçen haftalarda dikkat etmediği bir çok küçük ayrıntıyı anımsadı birden. Orada burada emirleri yerine getirilmiyor, bunu da grup başkanları kendisinden saklıyorlardı. Hele mal alımının durdurulmasından beri Grooch sürekli bir hoşnutsuzluktan söz edip duruyordu. Bunlar büyük işleri beceremezlerdi. Şimdi de O'Hara'nın en önemli emirlerini dinlemediğini öğrenmişti.

Zaten O'Hara'nın davranışı uzun süredir eskisi gibi değildi. İdareyi eline geçirmek istiyordu. Bu hak Polly'e verildiğinde ise tartışmamıştı bile. Neden?

Aniden Macheath'i kızgın bir güvensizlik dalgası sardı.

Polly, diye düşündü. Polly'le O'Hara'nın arasında ne vardı? Şimdi idare Polly'deydi. Ne yapacaktı? Ve şimdi Thames kıyısındaki piknikten beri kendisini neyin rahatsız ettiğini bulmuştu.

"*Bu kadar az zaman tanıdığı bir erkeğin bunu yapmasına izin veren bir kadın asla iyi bir eş olamaz. Sekse fazla düşkün. Bu da yalnız cinsel bir eksiklik değil, iş için de tehlikeli. Ona verdiğim idare hakkıyla ne yapacak ki, daha kendi ayakları üzerinde duramıyor. Kadının sadakati asıl burada anlam kazanıyor!*"

İkisi de gidişine ne kadar çabuk razı olmuşlardı! Hiç de "seni özleyeceğim" falan dememişti. Fazla mantıklıydı. Ne mantık ya!

Macheath acı içinde kalktı ve büro bölümüne gitti. Burası küçük masalar, koltuklar ve dosyalar olan geniş bir odaydı. Koltuk olmayan odalar da vardı, o zaman üstü yeşil kurutma kâğıdı kaplı masalar kullanılırdı. Evin en büyük özelliklerinden biri buydu. Her türlü yazışma yapılabilirdi. Kızların hepsi steno biliyorlardı.

Daha çok işadamları gelirlerdi buraya.

Macheath bir iki mektup yazdırmak istiyordu. Yalnız Jenny'e güvenirdi. Kız, sırası geldiğinde bir iki not alarak mektup yazabilirdi.

Ve Jenny yoktu. Bloomsbury'le denize gitmişti. Yükselmesi kimseyi ilgilendirmiyordu galiba.

Macheath duvardaki birkapağı kaldırdı ve yan odadan gelen sesi dinledi: "... ve sizin görüşünüzü anlayamıyoruz. Ya Santos'u 85 1/2'dan teslim edersiniz, *ya da* aşırı yüksek olan fiyatınızı indirirsiniz. Yükseğin altı çizilecek, biz de gümrük işini kendimiz hallederiz".

Macheath canı sıkkın, gene mutfağa gidip oturdu.

Hâlâ Brown'u bekliyordu. Onunla konuştuktan sonra Londra' yı terkedip terketmemeye karar verecekti. Kaçışı için her şey hazırdı. Grooch istasyonda bekleyecekti (inşallah Fanny de gelir). Ama yarım saat geçti, hava karardı, gaz lambalan yakıldı, iş yavaş yavaş canlanmaya başladı. Brown gözükmedi. Macheath'le kimse ilgilenmiyordu. O da mutfakta uyukluyordu zaten.

Bu koşullar altında gidemezdi. MAM'ı tamamen eline geçirip sonra dağıtmak zorundaydı. Ne biçim işti bu, insan peşinde polis varken bile kaçamıyordu.

Ve çevresinde bu kadar aptal varken Commercial Bank'la olan işlerini hapishaneden dahi iyi idare edebilirdi, yurt dışından değil.

Büyük bir saygınlık isteğine kapıldı. Büyük işler söz konusu olunca belirli bir miktarda dürüstlük ve anlaşmalara bağlılık kaçınılmazdı. Eğer dürüstlük olmadan da bu işler yürüse, insanlar niye dürüstlüğe o kadar önem versinler, diye sordu kendi kendine. Tüm sosyal düzen onun üstüne kurulmuştu. İşçilerden kazanabildiğini kazanıp sonra da o parayla doğru dürüst iş yapılırdı. Kendi ortağına bile güvenmezken işlerini nasıl düzenleyebilirdi?

Brown nihayet saat yediye doğru geldi. Burası buluşabildikleri en uygun yerdi. Brown'u burada izlemiyorlardı. Scotland Yard'ın bir memurunun arkasından genelevlere gitmek hiç de hoş değildi. Özel yaşamı oyunun dışında kalmalıydı.

Brown, hemen Mac'i azarlamaya başladı.

"Nasıl burada olursun?" diye bağırdı odayı arşınlarken, "işin iyi olmadığına dair haber gönderdim sana. Soruşturmayı Beacher yürütüyor, en güvenmediğim adamım. Bir iz bulursa tutamam, ne disiplin tanır, ne bir şey. Kendi kardeşini bile tutuklar. Öğleden sonra morgtaydık. Beacher konuştuktan sonra cinayet olduğuna karar verildi. İlk kuşkulu de sensin. En kötüsü de Swayer'in mektubu. Seni "*Ustura*" hakkında açıklama yapmakla tehdit ediyor. Ne biliyordu ki?"

"Hiçbir şey", dedi Macheath, "kuşkuları vardı".

"Ya bu Fewkoombey?"

"Kayınpederimin uşağı, eski bir asker. Son zamanlarda Swayer'ın peşindeydi".

"O'Hara o saatte başka yerde olduğunu, ama kanıtlayamayacağını söylüyor".

"Evet. Olmaması gereken bir toplantıdaydım".

"Tek iyi şey, Swayer'a rastlamış bir iki kişi, yanında kimsenin olmadığını söylüyorlar. Ama senin onu çağıran mektubun korkunç. O da dosyada".

Brown gene bağırmaya başladı. Hemen çekip gitmeliydi ona göre.

Macheath öfkeyle baktı.

Ve: "Senden, başka türlü bir şey beklerdim" dedi duygulu bir sesle. "Böyle bir durumda, elim kolum bağlanmışken başka türlü davranmanı dilerim, Freddy. İlişkilerimizin temeline dayanarak isterdim ki: İşte, Mac, buraya kaçabilirsin, diyesin. En azından herhalde kendi servetini kurtarmak istersin".

"Bu da ne demek oluyor?" diye söylendi Brown.

"İşlerimi yurt dışından yürütemem. Nasıl düşünebilirsin bunu? Opper hapse girersem adımın lekeleneceğini söylüyor ama dışarı gidersem işim elden gidecek. İşiminbaşında kalmalıyım. Hapise girmeliyim, senin yanına ve işlerimi yürütmeliyim. Dizginleriyle ölen bir at gibiyim, Freddy!"

"Olamaz", dedi Brown, ama biraz daha zayıf çıktı sesi.

"Bir düşün" dedi Macheath kısık bir sesle, "bir sürü küçük insanın yazgısı bana bağlı. Sen de öylesin. Londra'yı terkedersem senin de paran gider. Belki sen buna dayanabilirsin ama öbürleri mahvolur".

Brown gene homurdandı.

"Kayınpederim" dedi Macheath, "bana dayanamıyor. Düşmanlığını pek umursamamıştım. Sızlayan bir diş gibiydi. Aldırmazsın. Geçer dersin. Ama bir sabah yanağın davul gibi şişmiş uyanırsın".

Bir saate yakın oturup konuştular. Brown tüm dertlerin yaratıcısı Bay Peachum hakkında bildiklerini anlattı.

Polisin yabancısı değildi Bay Jonathan Jeremiah Peachum. Müzik aletleri dükkânı genel merkezde birkaç kez ciddi tartışmalara konu olmuştu. İlk kez on iki yıl önce başlamıştı sorunlar. İşini kapatmak istemişler ama başaramışlardı.

"Dükkân hakkında her şeyi biliyorduk, o da harekete geçeceğimizi biliyordu. Merkeze geldi. Yoksulların hakları üzerine gülünç ve utanmazca bir konuşma yaptı. Tabii hemen dışarı attık ve harekete başladık. Ama bir şeyler tasarladığını da anladık. O zaman Whitechapel'ın en kötü ve yoksul bölgesinde alkole karşı aptalca bir kampanya başlatmış birinin heykeli dikilecekti. Galiba nasıl kur-

tanıldığı meçhul kızların yardımıyla limonata dağıtmıştı bu herif. Heykelin açılışına -kocaman, beyaz bir şeydi bu- Kraliçe de gelecekti. Çevreyi biraz düzelttik. Orada oturanları alkole itmiş olan görünüş hiç de kraliçeye göre değildi. Kilolarca boyayla harikalar yarattık. Bu utanç verici yeri çiçekli bir sokak haline getirdik. Çöplükleri çocuk parkı yaptık, yarı yıkık evleri düzelttik, en kötü yerleri çiçek demetleriyle süsledik. On iki, ya da on beş kişinin oturduğu delikelerin önüne sekiz metrelik bayraklar astık, hâlâ hatırlıyorum, oralarda oturanlar bayrağın sopasının çok yer kapladığından şikâyet ediyorlardı oturdukları yerden utancaklarına! Bir genelevi boşaltıp kapısına: "*Düşkün Kızlar Yurdu*" yazdık, doğrusu da buydu zaten. Kısacası iyi bir görünüş için elimizden geleni yaptık. Ama dertler Başbakanın denetleme gezisiyle başladı. Çiçek demetlerinin ve yeni boyanmış evlerin arasından Bay Peachum'un ünlü dilencileri ortaya çıktılar. Yüzlercesi birden. Ve Başbakan arabasıyla giderken ulusal marşımızı söylediler! Çevredeki çocukları düzeltmeyi hiç denememiştik bile -kemik bozukluğu olan sıska vücutları hiçbir giysi gizleyemez. Polislerin çocuklarını kullanmak da yarar vermez, ya gerçek bir çocuk ortaya çıkar da tombul, pembe yanaklı Başbakanımız adını sorduğunda, gövdesinin gösterdiği gibi 5 değil de 16 yaşında olduğunu söylerse ne olacak? Heykelin dibinde gözlerinden namussuzluk okunan yarı gelişmiş bir sürü çocuk vardı. Ellerinde balonlar ve horoz şekerleriyle geliyorlardı. Denetleme kargaşayla sona erdi, biz de Bay Peachum'a bir şey yapamadık. Ve bu adam senin kayınpederin! Bu şaka değil, Mac!"

Brown gerçekten düşünceliydi. Zorlu bir savaşa hazırlanmıştı. Kötü yönleri olabilirdi ama iyi bir dosttu. Mac'le Hindistan'da birlikte savaşmışlardı. Mac *onun* sadakatine güvenebilirdi.

"*Sadakat*", derdi eski bir asker olan polis müdürü sık sık, "*yalnız askerlerde olur. Nereden geliyor bu? Yanıt basit: asker sadakat için eğitilmiştir. Sadık olan biri ile at hırsızlığı yapılabilir. Asker, dostu ile at hırsızlığı yapabilmelidir. At çalınamazsa, sadakat yok demektir. Anlaşıldı mı? İnsan çoğu kez geçerli bir neden olmadan silâhıyla saldırmak zorundadır -dövüşmek, saldırmak, vurmak zorunda olan birinin de iyi dostları olmalıdır. Ancak böyle durumlarda bu yüce duygu gelişir. Askerin sadakati mesleğile başabaş gider. Belirli bir arkadaşı için değildir bu, böyle ilerleyemez mesleğinde. Birliğini seçemez. Onun için sürekli sadık olmalıdır. Siviller bunu anlamaz. Bir generalin bir diktatöre, sonra da Cumhuriyete nasıl sadık olabildiğini anlayamazlar, örneğin Mareşal Mac Mahon gibi. Mac Mahon her zaman sadıktır. Cumhuriyet yıkılırsa krala sadık*

olacaktır. Ve sonsuza kadar böyle gider. Gerçek sadakat budur işte!"

Macheath gittiğinde Brown arkadaşının hapse gitme kararına katılıyordu. Ferahlayarak hapishane müdürüne bir mektup yazdırmaya başladı.

Macheath'in merkeze gelmesini kararlaştırmışlardı. Ama otobüsten inerken kafasını saatlerdir Polly'le ilgili düşüncelerin doldurduğunu farketti. Düşüncesini değiştirerek Nunhead'e gitti.

Sekize doğru eve geldiğinde Polly'nin odasında ışık görünce şaşırdı. Çoktan babasının evine gitmiş olmalıydı.

Bahçenin önünde iki polis memuru açık açık onu bekliyorlardı.

Mutfak penceresinin ışığı yandı. Demek Polly geceyi burada geçirecekti.

Macheath kararını vererek kapıya doğru yürüdü. Ama omuzuna dokunan bir el durdurdu onu. Polisler karısıyla konuşmasını kabul ettiler.

Polly ocağın başındaydı. Mac'in yanındaki adamların kim olduğunu hemen anladı. Mac'in Londra'da kalışına şaşırmıştı.

"Daha gitmedin mi?" diye sordu Mac mutfak kapısında kızgın kızgın.

"Hayır" dedi Polly, "Fanny Crysler'e gittim".

"Ve?" diye sordu adam.

"İsviçre'ye gidiyormuş".

"Ben gitmiyorum. Biraz çamaşır falan hazırla bana".

Huzursuz huzursuz hapse gitti.

Ertesi sabah Bay Peachum'un avukatı Waley ziyarete geldi. Boşanma'dan söz ederek onun için birtakım avantajları olabileceğine değindi.

"Neden bu davayla uğraşıyorsunuz?" diye sordu avukat. "Boşanın, duruşma bile olmaz. İşleriniz çok iyi. Her şey bizim elimizde. Bay Peachum kızını geri istiyor, sorun bu".

Macheath kabaca reddetti adamı. Bir aşk evliliği yapmış olduğunu belirtti.

11

En iyi insanlar onlardır
Eğer dokunmazsanız onlara
Kendilerine ait olmayan avlarını
İstedikleri gibi yakalamakta.

(Polis Müdürünün Şarkısı)

Yapraklar Sararıyor

Polly, yani Bayan Macheath, bir sabah erkenden yeniden eve geldi. Saatin erken olmasına karşın bir araba bulabilmişti. Kent parkından geçerken meşe ağaçlarının yapraklarının sarardığını görmüştü.

Dükkânda bir karışıklık vardı. Annesi dikişçi kızların ortasında duruyor ve Beery'le kavga ediyordu. Şeftali'yi görmedi bile. Birisi bavullarını yukarı götürdü ve bir kahve tutuşturdu eline.

Bir polis araması bekleniyordu ve yedi saattir her şeyi temizliyorlardı. Tek bacaklıların kullanamayacağı koltuk değnekleri, bacak gizleme yeri olan arabalar, her şeyden önce asker üniformaları, her şey taşınıyordu. Dosyalar gözden uzak bir yere götürülmüştü.

Gece yarısından beri haberciler, dilencilere, ertesi gün merkeze gelmemelerini duyuruyorlardı.

Polis öğleye doğru geldiğinde berber salonu bile yandaki eve taşınmıştı.

Aslında kararlaştırıldığı gibi polise gitmeyen asker Fewkoombey'i arıyorlardı. Ama bulamadılar. Bir önceki gece kötü davranışından dolayı kovulmuştu, öyle diyordu Bay Peachum.

Ev, ya da daha doğrusu üç ev de tilki ini gibi, diye yazdı Beacher raporuna, bir marangoz atelyesi ve bir terzihane var, hepsi dilenciler için ve ölçüler şaşılacak kadar büyük tutulmuş.

Fewkoombey birkaç günlüğüne bir liman oteline gitmişti. Odasından çıkamıyordu, ama *Encyclopedia Britannica*'sı yanındaydı.

Köpekleri Şeftali devraldı. Yapacak bir iş bulduğu için sevinmişti. Babasını ancak ertesi gün öğleyin görebildi. Hiç ayrılmamış gibiydi evden.

Yemekten sonra Coax, Bay Peachum'la görüşmeye gelip de

Polly'i koridorda şapkasını giyerken görünce yerlere kadar eğilerek selâmladı kızı.

"Gerçekten", dedi, "Şeftali çiçek açmış. Güney, insanı böyle yapıyor demek!"

İki elini de yakaladı ve piyanoda bir şeyler çalmasını istedi. Arkasında Bay Peachum duruyordu ve Polly 'e öyle bir baktı ki, kız hiçbir şey söylemeden yukarı çıkıp "*Manastır Çanları*"nı çaldı.

Komisyoncu gittiğinde Polly babasını birinci katın oturma odasında buldu. Hiç konuşmadan öylece oturmuş, pencereye bakıyordu.

Coax gemi meselesinin iki hafta içinde halledilmesi gerektiğini söylemişti. Ve ilk kez işlerin nasıl olacağını anlatmıştı. Peachum tüm parayı hazırlayacaktı, sonra aralarında yapacakları evlilik anlaşması, ikisinin anlaşmasının temeli olacaktı. Böylece Peachum kaybını geri alacak, Coax da Polly'nin çeyiziyle yetinecekti.

Önce tüm parayı hazırlamak! Korkunçtu bu!

Bayan Peachum eve döndüğünde kocasını yatağa götürmek zorunda kaldı. Adam ne konuşabiliyor, ne de merdivenleri çıkabiliyordu. Gece olunca öleceğini düşündü. Karısı göğsünü yarım şişe alkolle ovdu. Doktor çağırmayı bile düşündü.

Ertesi sabah avluları dolaştı, her bir taşını kendisi ödemişti ve şimdi doklarda boyanıp duran o çürük tahta yığınlarına feda etmek zorundaydı bunları.

Harika bir işti bu -tezgâhlayanlar için tabii-.

Elleri cebinde, şapkası geriye itilmiş dolaşırken beş adımlık uzaklıkta olan kızını izledi. Polly yaprakları sararmış ağaçların arasında köpeklere yemek veriyordu.

Acaba onu kullanarak bütün bu felaketten kurtulabilecek miydi? Ah, bir boşanabilse! Bu sefil, ahlaksız komisyoncu ancak o zaman işe sokardı onu. Yalnız aşağılık şehveti bunu sağlayabilirdi. Yalnız o!

Ve bu Macheath de, avını serbest bırakacağına, tehlikeli bir suçlamayı göze alarak hapse giriyordu.

Onu boşanmaya nasıl razı edeceğine kafa patlatıyordu.

Örneğin gidip şöyle diyebilirdi:

"Yoksul biradamı soyduğunuzu biliyor musunuz? Belki de 'daha iyi' diye düşünüyorsunuz! Ne istersem yapabilirim! Ama yanılıyorsunuz bayım! *Yoksulların gücünü küçümsemeyin!* Belki, devletimizde onların da zenginlerle aynı haklara sahip olduklarını bilmiyorsunuzdur. Yoksulların korunması gerektiğini, yoksa çarkın dişileri arasında ezileceğini biliyor musunuz? Bir düşünün: bu hakların-

dan başka hiçbir şeyleri yok!"

Saatlerce böyle konuşmalar düşündü, ama doğru dürüst bir şey bulamadı. Sonunda bir adamın elindekini vermesini sağlayacak bir silah olmadığın anladı - zorbalık dışında.

Bütün sabah kendisiyle savaştı durdu. Sonra aklına en son düşünülecek bir şey geldi: damadına para önermek.

Doğudan gelmiş, ufacık, yapış yapış bir avukat Macheath'e gidip Bay Peachum adına konuştu.

Daha ikinci cümlesinde Macheath boşanmayı kabul ederse para vereceklerini söyledi.

"Ne kadar para?" diye sordu Macheath gülerek.

Avukat birkaç yüz pound geveledi ağzında.

"Kayınpederime söyleyin", dedi Macheath karşısında bir kertenkele varmış gibi adamı süzerek, "karımın babası, benim böyle bir öneride bulunduğuna inanamayacağım kadar değerli benim gözümde. Kayınpederimin kızının kalbini, onu 500 pounda satacak bir adama verdiğine inanmasını kabul edemem."

Avukat şaşkınlıkla eğildi ve gitti. Birkaç gün sonra Macheath, eğer gelen öneri iki katına çıkarsa inceleyebileceğini düşünecek duruma geldi.

Ama küçük, yapışkan adam bir daha gelmedi. Böyle öneriler yaşamda çok ender olarak yinelenir.

Düşünceler Özgürdür

Macheath'in hücresi aslında boş bir koridordaydı. Revir olarak kullanılmıştı, yüksek ve genişti. İki düzgün penceresi olduğundan yeterince de aydınlıktı.

Brown içeri kalın, kırmızı bir halı koydurmuştu. Duvarda Kraliçe Victoria'nın bir resmi bile vardı. Gazete de geliyordu ama Macheath pek hoşlanmıyordu onları okumaktan. Hâlâ okuyucuya çok güzel olarak tanıtılan Swayer hakkında açıklı öykülerle doluydular. Dükkân ve son altı ay oturduğu ev hakkında yazılanlar ise daha da kötüydü.

Kendisi hakkında ise yalnızca ciddi olmayan gazetelerde yazılar çıkıyordu. Açıkça bir suçlama yoktu.

İstediği kadar kitap getirtebilirdi, açık saçık olanlar dışında. Çünkü hapishane rahibi arasıra uğrardı. İncil'e ise izin vardı.

Ziyaretçisi pek yoktu ama bu hapishane idaresi yüzünden değildi. O'Hara buraya gelmekten hiç hoşlanmazdı. Tanıdıklarına

rastlamaktan nefret ederdi. Daha sonra buna benzer bir yerde birkaç yıl geçirecekti zaten. Fanny Crysler de pek sık gelmiyordu.

Çetenin işleri ve B.dükkânlarının durumu hakkında Macheath, Polly'nin haberlerine dayanıyordu. O'Hara'yla çalışıyordu Polly, genellikle öğleden sonraları Mac'in çalışma odasında. Tutuklanma epey sorun çıkarmıştı.

Macheath en çok Aaron'dan hiç haber çıkmamasına sinirleniyordu. Ortaktılar eninde sonunda. Büyük Aaron'un niye kendisine karşı olduğunu düşünüyordu hep. Tutuklandığı için olamazdı. İş yaşamında daha kötü şeyler de olabilirdi.

Yavaş yavaş Aaron ve Opper'le olan ilişkilerinde büyük güçlükler çıkacağını anladı. Kayınpederinin başına doladığı dava, bir anlamda onlarla olan ilişkilerinin sonu demekti. Nerede olduğunu söylerse ortaklarının önünde maskesi düşecek ve MAM'ın başında olduğu ortaya çıkacaktı.

Hücresinde geçirdiği sessiz gecelerde yeni çareler düşündü. Düşünceleri hep Chreston'da toplanıyordu. Acaba onu eline geçiremez miydi?

"Ortağım Aaron", diye düşündü, "beni ziyaret etmeyi uygun bulmuyor. Dostum diye düşünmüştüm onu - aramızdaki küçük anlaşmazlıklar zamanla çözülürdü - ve Chreston düşmanımdı. Şimdi eskilerin dediğine göre, eğer bir arkadaşlık zayıflamaya başlarsa *zamanında* kesip atmak gerekir. Savaşta asla kimin ne tarafta olduğuna ilişkin kesin bir kural yoktur. Belki de, asıl Chreston benim tarafımda da, Aaron düşmanım!.. Bu, işin akışında hemen belli olur. İnsanın durmadan böyle önemli kararlar almak zorunda olması korkunç!"

Acı acı Polly'nin çeyizinden yoksun kalışının başına bu dertleri sardığını düşündü.

Hücresinin bir köşesinde otururken kafasında hep Polly vardı. Acaba hâlâ onu kullanarak bütün *bu* işi büyük bir başarıyla kapatamaz mıydı?

Yeni bir plan şekillenmeye başlamıştı kafasında.

Soruşturma yargıcına giderken yanında hep Polly vardı.

"En kötüsü", dedi bir kezinde Mac, iki polisin arasında arabayla kentin sisli sokaklarından geçerken, "en kötüsü O'Hara artık beni dinlemiyor. Kesin emirlerime karşın depoları boşaltmadı. Nedenini biliyor musun?"

"Hayır". dedi Polly korkuyla.

"Öğrenemedim mi?" diye sordu Mac arabaya düşen ışıklarda karısının yüzünü inceleyerek. Onunla yaptığı başka bir araba gezisi

aklına gelmişti. Pek hoş değildi bu anı, tam da O'Hara'yı düşünürken. Karısının yanıt vermemesi de kuşkuya düşürmüştü onu. Sadakatinden kuşku duyuyordu. Durmadan kendi kendine:

"Şu anda hamile olduğu için kesinlikle sadıktır. Böyle bir şey yapmaz. Çok çirkin ve aptalca olurdu bu. Mutlaka anlardım, sonra ne yapardı? Akıllı olduğu için yapmaz bunu. En küçük bir şeyde onu ezeceğimi, evet, ezeceğimi bilir. Orospu bile derim ona. Ne, derim, beni burada otururken üç hafta bile bekleyemedin mi? Orospusun sen, o kadar. Ağlamaya başlar. Böyle söyleme, diye zırlar, doğru değil bu. Orospunun birisin, derim, karnında bir çocuk, orospuluk yapıyorsun! Bir liman orospusu bile yapmaz bunu. Seni düşündüğümde iğreniyorum. Bu sözlere dayanması gerekirdi. Hiçbir kadın bu riske girmez. Aslında doğru, başka bir adamla birlikte olmasına katlanamam. Kadın erkeğin elindeki hamur gibi olmalı. Böyle bir şey ruhunda derin bir iz bırakır. Elimi bile sürmezdim ona sonra da. Herhangi bir adam onu çağırabilir. Hiç duraksamaz o da. Ve tam şimdi ona güenmeliyim. İyi ki gebe bıraktım. Fiziksel olarak bana gereksinmesi var. Bu durumda bir kadın biyolojik nedenlerden dolayı başka bir adamı yanına yaklaştırmaz. Biyolojik nedenler hep en iyileridir!"

Polly bugünlerde çok yumuşak davranıyor ve ne Fanny'den ne de onun İsviçre yolculuğundan söz ediyordu. Karısını sürekli Father'a izletiyor ve onun da O'Hara'yla birlik olduğu düşüncelerini güçlükle kafasından atıyordu. Polly ve O'Hara ona gerekliydiler. Asıl savaş şimdi başlıyordu. Ve en keskin vuruşlarını buradan, hapishaneden yapacaktı.

Kötü bir durumda olduğu açıktı. İşlerini düzeltene kadar özel sorunlarını bir kenara bırakması gerekiyordu.

Ulusal Kredi Bankası'nı Cherston'dan ayırmak için Polly'i kullanacaktı. Tam hapishanenin önüne geldiklerinde neler yapması gerektiğini anlattı çabucak.

Bankada Miller'a gidip babasından selam getirdiğini söyleyecek, sonra da konuşmak istemiyormuş gibi yapacak, ama gözyaşlarına boğularak kocasının kendi çeyiz parasını bankadan çekerek B.dükkânları işine yatırmak istediğini anlatacaktı. Babası nasıl olsa bankaya gelecekti. O zaman Miller ona babasını parayı vermemesi için kandırmasını söyleyecekti. Bunun üzerine Polly, babasının kocasına deli gibi düşkün olduğunu söyleyip ağlayarak çıkacaktı.

Polly bunu hemen kabul edince biraz etkilenen Macheath bu işin nedenini açıkladı.

Bankanın bu durumda kendisiyle ilişki kuracağını hesaplamış-

tı. O zaman da Chreston'dan ayrılmalarını isteyecekti. Bu durumda, tam büyük ucuzluk haftasından önce Chreston kendisine gelip yalvaracaktı.

Mac'in kendi işlerinden konuşurkenki davranışı Polly'de derin bir etki bıraktı. Her ikisi için de çok önemli ve büyük bir başarı peşinde olduğu belliydi.

"Ben iyi bir eş değilim", diye düşündü. *"Benim için savaşıyor ben de hiçbir şey yapamıyorum. Çok içten gelerek olmasa da, elimi öptüklerinde kendimi tutamayıp arasıra başka adamlarla yatıyorum, beni çekici buldukları için hoşlanıyorum bazılarından, hele O' Hara ile. Kimseyi ilgilendirmez ama gene de doğru değil! Zamanla insanlar bunu yüzümdeki derin çizgilerden anlayacaklar."*

Üzülerek ayrıldı ve kendi kendine yalnızca cinsel arzularla bağlı olduğu O'Hara'dan ayrılmaya karar verdi, zaten son zamanlarda Mac hakkında çok kötü konuşuyor ve kendi başına çalışmak için planlar yapıyordu.

Genellikle buluştukları bir lokantada bu kararını O'Hara'ya bildirdi. Adam güldü ve konusunu kendi evinde halletmeyi önerdi, imzalaması gereken birkaç evrak vardı.

"İyi", dedi, "ayrılalım. Kararlarında tamamen özgürsün. Kimse seni istemediğin bir şeye zorlayamaz. Bir kadını sevişmeye zorlayacak en son kişi benim. İlişkiyi bozacak en küçük bir şeyde bile hemen ayrılmalı. Ama gene de benimle gelip gerekli işleri yapmalısın. Bunun bizim ilişkimizle ne ilgisi var? İki yetişkin insan gibi bir odada oturup konuşamaz mıyız birbirimizin üstüne atlamadan? Psikolojik ve ahlaki değerler cinsel ilişkide bulunmamıza karşı. İyi, o zaman biz de cinsel ilişki kurmayacağız. Gayet basit. Neden öbür aptalların sersemce kuşkuları ve kirli düşünceleri bizi ilgilendirsin? Biz iki özgür insanız".

Liseyi bitirmişti ve çok iyi konuşurdu.

Polly onunla gitti ve işleri bitirdiler. Sonra yattılar, psikolojik ve ahlaki değerler buna karşıydı ama cinsel nedenler yeterliydi. Gene de uzunca bir süre için son ilişkileri oldu.

Ertesi sabah Şeftali, Ulusal Kredi Bankası'nda Miller'a gitti.

Miller onu özel bürosunda karşıladı. Babasının selamını söyledi, konuşamıyormuş gibi biraz kıvrandı, sonra da gözyaşları içinde Mac'in öğrettiklerini anlattı.

"Mac", diye hıçkırıyordu, "o kadar hırslı ki. Hep birinci olmak istiyor. Tabii durmadan para gerekli. Bir sürü insanı destekliyor. Bayan Swayer'ı da kolluyordu. Kadının onu böyle suçlaması adilik. Benim çeyiz paramı istiyorsa onu durduramam, öylesine cömert ki!"

Miller, Polly'nin beklediğinden daha çok şaşırmıştı. Peachum'un hesabından para çekileceğini duyunca yaşlı adamın yüzü gri bir renk aldı. Hawtorne diye bir şeyler kekeledi ve yan odaya gitti. Geri gelmeyince, on beş dakika kadar bekleyen Polly de gitti.

Aynı öğleden sonra Öbür Yüzyıllar Mac'in hücresine geldiler. Mac gündelik giysisiyle idi, iskemle getirtti ve sigara ikram etti.

Hücre kötü bir toplantı yeri değildi. Kırmızı halı gitmişti. Bir gazetede hapishanelerdeki büyük tüccarlara sağlanan konfor hakkında bir yazı çıkmıştı. Bunun üzerine iki polis halıyı toparlayıp götürmüşlerdi. Ama kraliçenin resmi hâlâ duvardaydı.

Brown elinden geleni yapıyordu. Mac komisyonunu gayet düzenli verdiği için minnet doluydu. Politikacı değildi, sözünü tutardı hep.

"*İnsan hapishane duvarları arasında da özgür olabilir*", dedi Macheath hoşnutlukla çevresine bakınarak. "*Özgürlük ruhtadır. Kim ona sahip olursa asla geri alınamaz. Şair ne demiş? Zincirlerle özgür! Hapishane dışında bile özgür olamayan insanlar var. İnsanın vücudu zincirlenebilir, ama ruhu, hayır! Düşünceler özgürdür!*"

Ve: "Beyler" diye başladı konuşmasına hücresinde aşağı yukarı yürüyerek. "Ziyaretiniz beni şaşırttı. Yaşamın gündelik rastlantıları bizi kısa bir süre önce ayırmıştı. Dostça ayrıldık ve şunu dedik ayrılırken: 'buraya kadar birlikte geldik - ama burada yollarımız ayrılıyor. Üzülecek bir şey yok. Rahatça elveda diyelim. Herbirimiz kendi yoluna gitti. Siz, duyduğuma göre Chreston'a, ben de Aaron'a. Böylece hepimiz halka hizmete döndük. Haklı mıyım?"

Miller boğazını temizledi ve oldukça çökmüş görünen Hawthorne devam etti.

"Bay Macheath", dedi yavaşça, "olanları kavramanız sizi onurlandırır. Birçok kişi bizim Chreston'la anlaşmamızı yanlış değerlendirebilir. Ulusal Kredi Bankası bir çocuğa ait. Biz onun temsilcileriyiz ve diğer bağımsız kişiler gibi kendi isteğimize göre davranamıyoruz. Kayınpederinizin parasını çekmek istediğinizi duyduk, öyle mi?"

"Doğru" dedi Macheath "bu para dükkânlarımın içinde bulunduğu rekabet savaşı için gerekli".

Hawthorne'la Miller bakıştılar.

"Üzüldük buna" dedi Hawthorne. Miller da başını salladı.

"İnanırım" dedi Macheath.

Hawthorne geri çekildi.

"Tabii ki güçlünün zayıfı yutması normaldir, Bay Macheath. Doğada da böyledir bu. Size anlatmam gereksiz".

"Doğru" dedi Macheath.

"Bir süre önce bizimle yeniden ilişki kurmak istediğinizde size yardım edebileceğimiz anın geldiğine inanmıştık".

Macheath pek sevinmişti. "Biliyorum. Çabalarınızı iki katına çıkardınız. Olan - ve olmayan tüm paranızı Chreston'a yatırdınız".

Macheath kendini tuttu. Son cümlesini düşünmeden söylemişti. Bir karşı durma, protesto bekliyordu ve şaşkınlıkla bunun gelmediğini gördü.

Öbür Yüzyıla bir bakışta her şeyi anladı. Hesaplardaki paraları çekmişlerdi!

Neşeyle devam ederken sesinde hiçbir duraksama yoktu.

"Son gömleğinizi de sattınız ve başkalarının paralarını da kullandınız, değil mi?"

Hawthorne başını önüne eğmişti. Miller kör gibi yukardaki gözetleme deliğine bakıyordu.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu Hawthorne kısık bir sesle.

"Hepsini" dedi Macheath neşeyle. "Hemen hemen her şeyi. Neier yapılabileceğini görene kadar bekleyin!"

Kutudan tombul, büyük, ihraç malı bir puro çıkardı, ucunu ısırıp attı, üfledi, dudaklarının arasında yuvarladı ve yaktı. Yaşamının en mutlu anlarından biriydi. Ağzından mavi bir bulutu çıktı.

"Bekleyin", dedi, "kayınpederimin güvenini kötüye kullandınız. 150 yıllık geçmişinizle kasa soydunuz. Bu parayla da Chreston mallarını ucuza satabildi. Tabii Aaron'la benim dükkânlarımız bu arada batacaktı neredeyse. Demek hem soygunculuk, hem cinayet var. Biz iflas etseydik, yer yutardınız bizi! Vay! Bu fazla oluyor, Hawthorne!"

"Ne istiyorsunuz?" diye tekrarladı Hawthorne ve mavi, korkusuz gözlerle rakibine baktı.

Bunlar, diye düşündü Macheath, gördüğüm ilk dürüst insanlar. İlk ve tek.

"Bakın" dedi yavaşça, "çok şey isteyebilirdim, ama çok şey vermeye karar verdim. Onun için bankanıza girmeliyim, örneğin danışman, müdürü gibi filan; daha önce de şunu yapacağız, Chreston'dan desteğimizi çekeceğiz, çünkü o güçsüz şimdi. Malların bu çılgınca harcanması duracak. Paramızı da geri isteyeceğiz ki, güçsüz olduğunu tam olarak anlasın. O zaman kendisini yönetecek güçlü bir ele gereksinmesi olduğunu anlayacak. Tamam mı? İyi bir öneri bu".

Miller ayağa kalkmıştı. Hawthorne Mac'i aşağıdan yukarı süzdü. Miller da şöyle bir baktı ve gene oturdu. Çok şey değişmişti

onun için. Yaşlanmaya başlamıştı. Sırtı kamburlaştı, dişleri döküldü, saçları beyazlaştı, bilgeliği arttı.

"Ayrılmam firma için olacak", diye mırıldandı.

"Tabii", dedi Macheath.

Öbür Yüzyıllar üzgün ayrıldılar hapishaneden. Büyük işadamı Macheath'in Ulusal Kredi Bankası'na girmesi için gerekli evrakları hazırlayacaklarına söz vermişlerdi. Ayrıca Chreston'un kredisini geri çekeceklerdi.

Macheath artık her gün dizlerinin üstünde gelip kendisine yalvaracak olan Chreston'u bekliyordu. Çünkü adam, bankanın desteği olmadan ucuzluk haftasını sürdüremezdi. Son haftaların vahşi rekabetinden sonra depoları boş olmalıydı.

Ama Chreston gelmedi.

Onun yerine MAM'da karanlık şeyler oluyordu.

Aşağı Blacksmith alanından gelen haberler kesin değildi. O' Hara hâlâ görünmüyordu. Macheath'in emirlerine uyulmadığı açıktı.

Polly de doğru dürüst bir şey söyleyemiyordu. Depolara gidiyordu ama pek bir şey öğrenememişti. O'Hara depolardaki malların listesini çıkardığını söylüyordu ama hiç bitmiyordu bu iş.

Aklı başına gelen Polly bir kez daha gitti depolara, malların arabalarla taşındıklarını gördü, atlar neredeyse eziyordu ağır vücudunu. O'Hara yoktu, Grooch da çok utanmıştı. Kutuların nereden geldiğini bilmiyordu. Öfkeyle eve geldi Polly. Zaten O'Hara'yla kavga etmişti, çünkü kocasının zararına çalışmasını kabullenemiyordu. Ertesi gün Mac'e gitti ve O'Hara'nın malları gizlice satmak için çaldığını, aletlerin bulunduğu yerin anahtarını almak istediğini ve adamlarıyla kendi başına çalışacağını anlattı.

Macheath yatıştırdı karısını. Miller'a gitmesini rica etti. İşleriyle bu kadar ilgilendiği için gönlünü aldı ve gönderdi. Polly bankaya sanki bir gezinti dönüşü uğramış gibi yaptı. Elleri arkasında odanın içinde yürürken Miller son gelişmeleri anlatıyordu... Macheath'in iltifatlarıyla adamakıllı gevşemişti.

Chreston'un kredilerin duracağı haberiyle dehşete uğradığını haber aldı. Ama kredi olmadan da devam etmek umudundaydı. Büyük miktarda malı çok ucuza kapatmıştı söylendiğine göre ve ucuzluk haftasında büyük kâr yapmak amacındaydı.

Macheath bu haberden hiç hoşlanmadı.

Polly bankaya bir ziyaret daha yaptı ve Miller'dan bu ucuz! mallara bir kez göz atmasını istedi.

Miller bu denetime, Macheath'in tekrar kullanmaya karar ver-

diği Fanny Crysler'la birlikte gitti. Fanny bu inanılmaz derecede ucuz malların Aşağı Blacksmith'den geldiğini hemen farketti tabii.

Macheath'in hücresinde otururken bu keşfini söylemeye bir türlü cesaret edemiyordu Fanny. Azar işitene kadar oturup bambaşka şeylerden sözetti. İlk cümlesi bitmeden de Macheath olanları anlamıştı.

O'Hara depoları soymak için şeytani bir yol bulmuştu. Rakiplerini destekliyordu şimdi.

Korkunç öfkelendi Macheath.

"Bu, savaştan önceki gece yapılan bir hainlik!" diye bağırdı. "Üstelik de ben burada elim kolum bağlı otururken! Peki, niye buradayım? Niçin bu pis kuşkuya katlanıyorum? Bir tek sözcük söylersem çıkabilirim buradan. Niye söylemiyorum? Çünkü bu iş için bir sorumluluk duyuyorum ve bayrağı düşmana teslim etmek istemiyorum. Çünkü konuştuğum zaman mahvolacak insanları düşünüyorum. Çünkü sadakat! diyorum. Ve bununla karşılaşıyorum! Zavallı B.dükkânları sahiplerine ne diyeceğim ben şimdi? Zavallı orada öyle duruyor, dükkânı yarı boş, kirası ödenmemiş, vitrinde ucuzluk levhaları, arkasında aç bir aile ve elinde mal yok! Gene de dimdik duruyor, savaşa hazır, umut dolu, bana güveniyor, büyük ideale hazır! Ve bu adam bize ihanet ediyor! Parça parça ederim ben onu!"

Kilometrelerce yol yürüdü bu arada. Ama ertesi gün, pek de O'Hara'ya karşı değildi.

"Eski kararsızlığı", dedi Fanny. Grooch'la konuşuyorlardı. "Bu kadar duygusal olması çok kötü. Düş kırıklığına uğradığında haftalarca kendine gelemez. Her şeyini feda etmeye hazırlanır. Ancak ondan sonra toparlanır".

"Acaba gerçekten bir şeyler düşünüyor mu?" diye sordu Grooch kuşkuyla. "Yani belli bir planı var mı, öyle hava cıva değil. Bazen bir şey düşünmezse mahvolacağını sanıyorum".

"İnanmalısın ona" dedi Fanny.

Ama Ride sokağından mal yükleme işi hâlâ devam ediyordu. Durdurmak için hiçbir şey yapmıyordu Macheath.

Tam aksine MAM'ın iki avukatı ve Fanny ile bir toplantı yaparak 20 Eylül'de alınan kararların uygulamasının devam etmesini istedi. Yani B.dükkânlarının borçları hemen toplanacaktı. Yeni bir plan peşindeydi anlaşılan.

Bulabildiği kadar nakit para topladı. Fanny büroda yardım ediyordu ama toplumsal duygularından ötürü B.dükkânlarının mahvoluşunu seyretmek çok fazlaydı onun için. Ama durumun artık *OL-*

MAK YA DA OLMAMAK olduğunu kavramıştı. Küçük dükkân sahiplerinden alacaklarını toplamak için olanca baskısını kullandı. Nelere yol açtığını ise çok geç anladı.

Bir akşam Fanny MAM'daki bürodan yorgun argın antikacı dükkânına geldi. İş saati bitmiş olmasına karşın dükkân ışık içindeydi. Aralarında avukat Rigger'ın da bulunduğu birkaç adam çevrede dolaşıyor, tezgâhtar da kitapları gösteriyordu onlara.

Rigger kuru bir sesle Bay Macheath'in dükkânı satın almak istediğini bildirdi. Fanny'nin hiçbir şey bilmemesine şaşırmıştı. Fanny ise sinir krizleri geçirdi.

Macheath işlerinin arasında ona söylemeyi unutmuştu. Dükkâna bağlı olan paraya gereksinmesi olduğunu söylemekte asla duraksamazdı, o kadar güveniyordu Fanny'e.

Çok sarsılmış bir durumda eve gitti.

Tüm çağırmalarına ve haber göndermelerine karşın hapishaneye gitmeyince uzun bir mektup aldı Macheath'den. Neler olduğunu tahmin edebildiğini, fakat özür dilemediğini yazıyordu. Başka sorunları vardı. Hâlâ onun *yanında çalışan* biri olduğunu unutmasa iyi ederdi.

Özgürlüğünün daha da kısıtlanmış olmasına karşın Macheath büyük işler peşindeydi.

Birkaç gün boyunca kendisini görmek isteyen bir sürü kişi olmuştu. Ve bunlara izin verildiğinde bunu kullanmayıp bekleme odasına geri dönüyorlardı. "*Ayna*"da kaç kişinin bu izni aldığına dair sansasyonel bir yazı çıkınca, Brown ziyaretçileri kısıtlamak zorunda kaldı. Böylece Bay Peachum arada sırada gene de gücünü belli ediyordu.

Ama Macheath'in operasyonu hiç bir kısıtlama dinlemiyordu.

Dişi ağrıyınca Brown bir dişçiye gitmesine izin verdi. Muayenehanenin iki kapısı vardı. Polisler koridorda ve bekleme odasındalarken Macheath epey kişiyle görüşme olanağı buldu.

Polislerin içeri gelebileceğini düşünerek dişçi koltuğuna oturmuş, boynunda beyaz bir havlu, bir sürü genç kadınla bir şeyler konuştu.

Polly de oradaydı. Bu arada kahvaltısını yapan dişçinin yazı masasında oturuyordu. Küçük bir deftere gelenlerin adlarını ve Macheath'in onlara verdiği para miktarını yazıyordu. Para, yanında getirdiği küçük bir kesenin içindeydi. B.dükkânalarının parasıydı bu. Bir iki savcı, toplanmasına yardım etmişti.

Kadınlar ayrılmadan önce küçük bir makbuz imzalıyorlardı. Hepsinin yüzü gülüyordu, Polly dahil. Çok komik bir durumdu.

"*Ayna*"da bir manşet daha çıktı: "KENTTEKİ KÖPEK BALIKLARI DİŞLERİNİ YAPTIRIYORLAR!" Ama her şey olup bitmişti. Macheath çok sevinçliydi.

Grooch'u çağırarak bir poru ikram etti ve - dişçinin yanında oluyordu bu - MAM'dakilerden kaçının durumundan hoşnut olmadığını sordu. Bir şans vermek istiyordu onlara.

Daha şu kadar insan gerekiyordu ona, çoğunun kadın olması daha iyiydi; bunlar belirli bir gün, onun için alış veriş yapacaklardı İş daha sonra açıklanacaktı. Gönüllü olanlar çok iyi koşullarla bir B.dükkânına sahip olmayı garanti edeceklerdi. Kısa bir süre sonra MAM daha az sipariş alabilecekti, onun için kaynağı kuşkulu mallar geri çevrilecekti. Geleceği çok parlak olan dükkânlarla yeni bir yaşama başlayabilirlerdi, böyle becerikli insanlarla (diğerleri onu hiç ilgilendirmiyordu) toplumsal açıdan çok yararlı bir işe girmek de onu pek sevindiriyordu.

Sonra aptal aptal kendisini dinleyen Grooch'a bir söylev verdi:

"*Grooch*" dedi, "*siz eski bir soyguncusunuz. Mesleğiniz bu. Bu mesleğin modasının geçmiş olduğunu söylemek aklımın ucundan bile geçmez. Çok ileri gitmek olurdu bu. Yalnız mesleğinizin stili çok geride kaldı, eskidi. Siz küçük esnafsınız. Bu küçültücü bir durum, bunu tartışamazsınız. Bir banka soygunu banka kuruluşuna karşı nedir ki? Bir adamın öldürülmesi, sevgili Grooch, o adamı işe almanın karşısında nedir? Bakınız, daha bir iki yıl önce koca bir sokağı çaldık, parkeden yapılmıştı, söktük, yükledik ve götürdük. Yaptığımızı harika bir şey sanıyorduk. Aslında gereksiz bir iş yapmış ve kendimizi boşu boşuna tehlikeye atmıştık. Bir süre sonra anlaşmaları paylaştıranın belediye başkanı olduğunu duydum. O zaman böyle bir sokağı anlaşmayla alabilir ve hiç bir riske de girmezdim. Bir kezinde de bana ait olmayan bir evi satmıştım, boştu ev. Bir tabela astım: "Satılık!" Müracaat: XX. Bu, bendim. Çocukluk işte! Bu gerçekten ahlaksızlıktı, çünkü yasa dışı yollardan ve araçlardan gereksiz avantaj sağlıyordum. Aslında bu iş yıkılmak üzere bir sürü ev yapıp onları satarak, daha sonra da onları alanların parası bitene kadar bekleyerek çok daha kolayca halledilebilir. O zaman hem evleri gene alırsın, hem de aynı işi tekrar tekrar yapabilirsin. Üstelik polisi de hiç ilgilendirmez. Şimdi kendi işimizi ele alalım: Gece yarısı soygun yapıp dükkânlardan satacağımız malları çalıyoruz. Ne için? Dükkânlar kötü idare edildikleri için iflas ettiklerinde mallarını soygun yapmaktan çok daha ucuza alabiliriz. Ve bunu bir soygunla karşılaştırırsan aynı şeydir, çünkü iflas eden*

dükkânların mallarını onları yapanlar ve kendilerine: 'Ya iş, ya hayatınız' dediklerimiz satın alıyorlar. Yasalar çerçevesinde çalışılmalı, o da iyidir. Ben de bir iki Belçika'dan buraya döndüm ve orada duran şapkalı beylerin önünden yüzüm sarılı geçtim, ama bu MAM'ın oyununa karşı nedir ki? Çocuk oyuncağı! Bugün daha barışçı yöntemler kullanılıyor. Kaba güç devri bitti. Savcıları satın alabilecekken katil tutmak neden? Yükselmeliyiz, yükselirken de kâr yapmalıyız".

Gözlerini kısarak Grooch'u süzdü. Onu kendi tarafına çekip Fanny ile gene barışmak istiyordu.

"Tüm satın alma örgütünü siz de dahil, dağıtmayı düşünüyorum", diye devam etti. "Belki ikincisi bekleyebilir. Ama diğerlerine gelince, kaç tanesi boşalmış bir B.dükkânı için rekabete girebilir sanıyorsunuz? Bir liste yapın! Çocuklardan hâlâ bir şeyler elde edilebilir. Hemen sokağa atamayız hepsini. Fanny'e de hangisine güvenilebilir, onu sorun. Pek bağlıdır o çocuklara! Anlıyorsunuz, değil mi Grooch, yeni bir sayfa açıyorum. Sizi çağırdım, çünkü size güvenebilirim. Zamanın verdiği işaretleri anlayamayan ve ilerlemenin tekerlekleri altında ezilecek insanlar da var".

Grooch sabırla dinledi ve zamanın işaretlerinin ne olduğunu anlamak için epey çaba gösterdi. Sonra O'Hara hakkında bir şeyler mırıldandı.

"O'Hara?" didi Macheath sinirle. "Kafası kadınlarla dolu onun! Eminim ki malların faturaları hiç de olması gerektiği gibi değildir. Bir gün polis hesap sorabilir, ya sonra?"

Grooch'la anlaştı. Sonraki yıllarda Grooch Güney Londra'daki alım satım işini dikkatle ve dürüstçe yönetti.

Chreston'un Ucuzluk Haftası

Güzel bir sonbahar günü Chreston ucuzluk kampanyasını fiyatları ilan ederek başlattı.

Daha sabah yediye, açılıştan iki saat önce, dükkânların demir parmaklarının önünde bir sürü insan toplanmıştı. Bu kalabalıkta göze çarpan bir şey yoktu - yalnızca erkeklerin sayısı biraz fazlaydı.

Açılışta Ulusal Kredi Bankası'ndan Bay Miller ve Bay Hawthorne da bulunacaklardı. Zayıf, uzun boylu bir adam olan Chreston'la birlikte merkezdeki büroda bekliyorlardı. Yaşlı adamlar çok huzursuzdular. Chreston ise sakindi. Çok dikkatli hazırlanmıştı. İşçiler dört kategorideki fiyatları yerleştirmek için bir gece önce geç vakte

kadar çalışmışlardı. Saat dokuzu çalınca kapılar açıldı ve kalabalık içeri daldı.

Baştan itibaren Chreston'un tüm dükkânlarında garip olaylar oldu. Halk alışılmadık bir biçimde davranıyordu.

İçeri girer girmez deliler gibi alışveriş etmeye başladılar. Kimse seçmiyordu malları. Alışverişe önlerine gelen ilk tezgâhtan başlıyorlar ve ikincisinden devam ediyorlardı. Aynı cinsten bir sürü şey alıyor, hepsini ellerindeki çantaların, hatta torbaların içine tıkıyor, büyük paralarla ödeme yapıyor, ve birkaç dakika sonra elleri boş, yeniden gelmek üzere çıkıyorlardı.

Chreston ne olduğunu hemen anladı. Bunlar alışılagelmiş, güvensiz, saatlerce onu bunu elleyen, satın almadan önce saatlerce düşünen her zamanki müşterilerden değildi. Bunlar, normal müşterilerini acımasızca dirsekliyor ve neredeyse bir terör havası yaratıyorlardı.

Kârdan pay alacak olan tezgâhtarlar kan ter içinde istekleri karşılamaya çalışıyorlardı. Mallar ellerinden küfürlerle çekilip alınıyordu. Yalnız kasalarda düzgün davranıyorlardı bu insanlar. Faturalarını almadan gitmiyorlardı.

Chreston polis çağırdı. Geldiklerinde halkın garip davrandığını gördüler ve kalabalığın içinde birkaç tanıdık yüz gördüler ama karışamadılar. Nakit parayla mal almak isteyen halkın üzerine coplarla yürüyemezlerdi.

Diğer dükkânlarda da durumun aynı olduğunu gören Chreston kapıları birkaç saatliğine kapattı. Ama gazeteciler bunun nedenini sorunca gene açmak zorunda kaldı.

Sabah, öğleden sonra, ev gece geç vakit Polly ile Grooch bir kahvede oturup gelen faturaları topladılar. İnanılmayacak kadar çoktu bunlar.

Akşam Chreston gazetelerde ucuzluk haftasının müthiş bir başarı olduğunu halkın tüm stokları bir günde erittiğini okudu.

Dükkânlardan kasırga geçmiş gibiydi. Dev bir çekirge sürüsü her şeyi sömürmüş gitmişti. Rekabetin bu şeklini anlayamıyordu.

Akşama doğru satın alınan mallar el arabalarıyla Aşağı Blacksmith alanına giderken Macheath hücresinde O'Hara'yı kabul etti.

"Ben bağımsızlığımı seviyorum", dedi sakin sakin. "Chreston'a bu hiçbir zaman satılamayacak malları satmak harika bir düşünceydi. Başka türlü onlara fatura bulamazdık. Şimdi hepsinin faturası var. Malları geri aldım. Para nerede?"

O'Hara şaşırmıştı. İnkâr edemedi. Chreston'dan aldığı parayı

Mac'a verdi. Fatura falan istememişti zaten Chreston.

Macheath'in kısacık konuşması üzerine O'Hara hiçbir açıklamada bulunmadı. Mac'e bağlıydı, o da ona. Önce Mac söz etmişti olaydan, o söylemese O'Hara anlatacaktı. Kimse tersini kanıtlayamazdı. Başka bir şey beklemek çirkin olurdu. Evet, gerçekten çok çirkin olurdu.

O'Hara gittiğinde - biraz daha oturmuş, ama hiç konuşmamıştı - Macheath Brown'ı rica etti.

Konyak ve puro içtiler. Macheath divanda oturuyor ve ayakkabısının ucuyla Brown'ın geri getirdiği halının kenarıyla oynuyordu. Zor geliyordu söze başlamak. Sonunda cesaretini topladı:

"Liverpool aletleri hakkında konuşurken bu yaz bana ne dediğini hatırlıyor musun? Doğru yolu göstereceğini söylemişti. Ne demek istediğini şimdi anladım. Geçmişimin izlerini silmeliyim, gün geçtikçe daha iyi anlıyorum bunu. Geceleri uykusuz yattıkça senin sözlerini düşünüyorum ve içimdeki kötü BEN'le savaşıyorum".

Duygulu bir sessizlik oldu. Brown korkmuş görünüyordu.

"Sana bir miktar para da verdiğimi unutma. Hâlâ da sende" dedi huzursuzca.

"Şimdi" dedi acı dolu bir sesle Macheath, "işte şimdi, paradan söz etmeyelim isterdim, Brown. Paran, adım kadar emindir".

"Ben de bu şakaları bırakmanı isterdim, Mac", dedi Brown sinirlenerek.

Macheath aldırmadan devam etti:

"Daha dün gibi hatırlıyorum o sözlerini. Bu O'Hara'yı bırakmalısın demiştin. Başka bir çevreye girmelisin. Bana zaman da verecektin bunun için. İşte, şimdi tam zamanı".

Ciddi ciddi baktı Brown'a. "Satış örgütümde düzensizlikler var. Kuşkular da O'Hara'da toplanıyor".

"Aldattı mı seni?"

"Tam değil. Ama dükkânlarıma ve dolayısıyla Aaron'un dükkânlarına gelen malların kaynakları belirsiz ve karanlık. Faturaların çoğu yok. Bunu araştırmam gerek, yoksa Aaron yapar bu işi ve bana karşı kullanır, anlıyor musun?"

"Anlıyorum. Ama bu O'Hara pis bir müşteri. Senin peşini bırakmaz".

"Belki de", dedi Mac dalgın dalgın, "belki de beni oyun dışı bırakır. Bazılarının faturası var. Hepsinin yok. Ve faturalı olanar MAM' da. Fanny toparlıyor onları".

"Yaaa?" dedi Brown.

"Evet" dedi Macheath, yaşamından pek hoşnuttu.

"Benim ne yapmayı bekliyorsun?"

"Belki de onun hakkında başka bir şey bulursun. Öyle bir şey olmalı ki ona karşı kullanılabilsin, veya kullanılmasın, aklı başına gelirse yani".

"Olabilir" dedi Brown, "hainlerden ben de hoşlanmam".

"Alışkanlıkları da iğrenç" dedi Macheath, "hep kadın peşinde. Sırf çok yararlı olduğu için tutmuştum onu. Evine bile gitmedim. Ama şimdi sabrım taştı".

Bir süre daha oturdular. Sonra Brown gitti.

Macheath yavaş yavaş yatağına girdi. Hâlâ düşünceliydi.

12

Ateşsiz sigara içilmez.

(Atasözü)

Bay Macheath'in Vicdanı Mary Swayer'ın Ölümünden Rahatsız Mı?

Swayer olayı Macheath'in başını gittikçe daha çok ağrıtmaya başlamıştı.

Peachum'un avukatı Walley, tüm B.dükkânı sahiplerini bir toplantıya çağırmıştı. Dördüncü sınıf bir lokantanın arka salonunda bir araya gelmiş ve lanetler yağdırmışlardı.

Dava, B.dükkânlarının durumunu kamu oyuna iyice açıklamıştı. Şişko Walley zarar gören küçük esnafı birleştirecek bir örgüt kurmayı önermişti. Cinayet zanlısı büyük işadamının hapishanede İran halılarıyla kaplı bir salonda oturduğunu da belirtmişti.

Uzun boylu, hırslı bir ayakkabıcı, büyük işadamıyla maktul arasındaki ilginç dostluğa dikkat çekti ve işverenlerle kadın işçiler arasındaki ilişkilerin araştırılmasını istedi. "Burada" diye haykırdı, "otorite kötüye kullanılıyor!"

Daha aklı başında birkaç kişi sükûnet önerdiler.

Yaşlı bir kadın Macheath'le olan tüm anlaşmaların karar verilene kadar durdurulmasını ve Ekim kiralarının ona ödetilmesini istedi. Yalnız bir tek kişi destekledi onu, çünkü bu davranış "Bay Macheath'e güvenlerinin kalmadığını" gösterecekti.

Aklı başında olanlar kazançlı çıktılar. Ekonomik tartışmaların gündem dışı bırakılmasına karar verildi, çünkü oradakilerin psikolojik durumlarını kötü yönde etkilemekten başka işe yaramıyorlardı, ayrıca şu andaki konuyla da hiçbir ilgisi yoktu bu konunun. Oybirliğiyle alındı bu karar. Yaşlı kadın bile katıldı.

İş konuşulmayacaktı. Küçük insanlar felaketlerine değer verilmesinden pek hoşlanırlar.

Böylece savunmasız küçük esnafın durumunun protesto edilmesine ve hangi sınıftan olursa olsun katilin cezalandırılmasını istemeye karar verildi.

Gene de bu toplantının sonuçları Macheath'in aleyhindeydi. Karşı duygular artıyordu.

Gazetelerde, geride kalan çocukların resimleri yayınlandı. Fotoğraflardan birinde vitrindeki "BU DÜKKANIN SAHİBİ BİR ASKER KARISIDIR" tabelası görünüyordu.

En güzelini Peachum yaptı. Açlıktan sıskası çıkmış zavallı dilencileri B.dükkânlarının önüne gönderdi. Boyunlarında şöyle bir levha vardı hepsinin: *Buradan Alışveriş Eden Benden Alıyordur.* "Dükkân sahipleri hiçbir şey yapamadılar. Gazeteler de bir sürü resim çekti.

Ertesi gün büyük siyah manşetlerle şu soru sorulmuştu: "MACHEATH SWAYER'I ÖLDÜRDÜ MÜ?"

Bütün bunlardan başka Macheath duruşmalarda cinayet sırasında nerede olduğunu söyleyemiyordu.

Her şey Swayer'in intihar ettiğini kanıtlamaya dayanıyordu.

Öbür Yüzyıl'ı avucunun içine almıştı, Chreston'a karşı da yapacak şeyi vardı. Ama bankaya girmesi için gereken formaliteler zaman alıyordu ve Chreston'a karşı elindekileri de ancak bankanın idaresindeyken kullanabilirdi.

Ve ancak Mary Swayer'ın intiharı kanıtlanırsa ölüm anında nerede olduğunu saklayabilirdi. Yoksa böyle bir intihar B.dükkânlarını da karanlıkta bırakabilirdi.

Büyük jürinin araştırmasından önceki gece Brown geldi ve üzülerek Mary'i ölümünden önce *tek başına* gören adamların yok olduğunu haber verdi. Onları bulmak için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Birisi onları uzalaştırmış olmalıydı. Walley sırıtarak polis müdürüne o iki adamın önce polise yalan söylemiş, sonra da yemin etmekten korkarak kaçmış olabileceklerini söylemişti. Macheath tanıkları kimin uzaklaştırdığını çok iyi tahmin edebiliyordu. Herhalde ikisi de Fewkoombey'in kaldığı otelde kalıyorlardı.

Üzgün üzgün kendisini dinleyen Brown'a: "*Ne yararı var ki,*" dedi, "*hiçbir harekette bulunamayacaksan bana sadık olmanın ne yararı var? Bana yaşlı Skiller'ı anımsatıyorsun, hani tüm iyi niyetine karşın beceremediği için kimseyi öldüremeyen Skiller'ı. Önüne gelen düşmanının kemiklerini ezip muhallebi yapmaya hazırdı, ama iş işten geçmeden hiç bir düşmanını tanıyamazdı; dört gece bekçisinden bile korkmazdı ama aletlerini hep evde unuturdu! Sen de böylesin, birlikte askerlik yaptığımız günleri hiç unutmuyorsun, ama galiba bir iki sayfası aklından çıkıyor. Bu büyük bir zayıflık, Freddy! Siz memurlar devlete tabii ki bağlısınız, ama devlet hizmetine girenlerin diğer piyasada bir işe yaramayacak olanlar olması da çok yazık! Onun için, örneğin, çok iyi niyetli, fakat fazla zeki olmayan yargıçlar var. Yasaları işe yaramayanlara ve komünistlere karşı kullanmakta hiç duraksamazlar ama onların çenelerini kapatmakta, ya da bulup çıkarmada hiç de başarılı değiller. Bunun yanında şu ya da bu sanığın kendi sınıflarından olduğunu çok iyi an-*

larlar ve onu korurlar, ama sırf beceriksizliklerinden yasaları gerektiği gibi uygulayamazlar, ve hayal gücünden yoksun oldukları için adamı dışarı çıkartamazlar, ya da güçsüzlükleri yüzünden yasal sistemimizi olduğundan çok daha sefil ve korkunç gösterirler. Ama bu sistem fevkaladedir, amaca tamamen uygundur ve kimsenin kılına bile zarar gelmemesi için yalnızca uygun şekilde zekice uygulanması yeter. Bizim gibilerin başını dertten kurtarmak için yasaları ters çevirmek gerekmez, yalnızca doğru yararlanmasını bilmek gerekir. Ah, Freddy, sen bana göre fazla iyisin, biliyorum, ama çok akıllı değilsin!"

Gece geç vakte kadar oturdular ve eskiden yaptıkları güzel şeyleri anımsadılar. Brown gitmeden önce arkadaşının yanında çalışan Fanny Crysler'ın bile onun karşısındaki tanık iskemlesine oturacağını itiraf etti. Ön soruşturmada dükkânında Macheath ile Mary arasındaki konuşmayı duyduğunu söylemişti.

Büyük Jürinin toplantısı aydınlık, güzel bir salonda yapıldı. Yargıç ufak tefek, kocaman mavi gözlü bir adamdı. Güneşli odadaki temiz badanalı duvarlara ve beyaz perdelere pek yakışıyordu.

Adli doktorun ve polislerin ifadeleri pek zaman almadı. Duruşma hemen küçük dükkân sahibi Mary Swayer'ın ölümünden birinci derecede sorumlu olan Macheath'e geldi.

Peachum'un parasını ödediği Walley, Swayer'ın çocuklarını temsil ediyordu. Macheath'i ise Rigger ve White savunuyorlardı. Mesleğini büyük tüccar olarak belirtmişti.

Eski suçları sorulduğunda Macheath ufak bir hata yaptı. Daha önceden cezalandırıldığını hiç sanmadığı için sorulduğunda:

"Yok" dedi.

Walley hemen atıldı.

"Üç yıl önce yakalanıp bir pound ceza almamış mıydınız?"

Şaşıran Macheath: "Anımsamıyorum" dedi.

"Yaa, demek içki yasağı saatini geçirdiğinizi anımsamıyorsunuz. Yasaları çiğnediniz, ve unuttunuz bunu. O zaman size anımsatayım: Daha önce suç işlemiş ve cezalandırılmıştınız!"

Rigger alaylı alaylı güldü.

"İçki yasağı saatini geçirdiği için cezalandırıldı demek! Bu, alıp alacağınız tek ceza olacak, Macheath."

Walley gene kalktı:

"Önemli olan suçun ne olduğu değil, sanığın aldığı cezayı saklamaya çalışmasıdır. Bu, Macheath'in asıl kişiliğini açıklayacak şeyleri saklamayı alışkanlık haline getirdiğini gayet iyi anlatıyor. Duruşma süresince bunlar belli olacaktır".

Rigger onun mahkemeyi etkilediğini söyleyecekti ki, White kolundan geri çekti. Oldukça şişman bir adamdı ve savunma hakkında Rigger'la pek anlaşamıyorlardı. White, ölümün intihar olduğunu iddia etmek istiyordu, Rigger ise bir veya birkaç kişi tarafından işlenmiş bir cinayet olduğunu. Ölüm saatinde Mac'in nerede olduğu ise kesinlikle açıklanmayacaktı.

Ne yazık ki Wally davayı olabildiğince katı sürdürmek konusunda kesin emir almışa benziyordu.

Gece saat dokuzda bir kadını tek başına dokların orada gören iki tanık ortada yoktu, ama sanığı aynı yolda maktulle görmüş olan iki dilenci oradaydı. Bunlardan adı Stone olan yaşlı bir adam şunları anlattı:

"Kadının yanındaki adamı çok iyi anımsıyorum. İşte orada oturuyor. Biz insanlara çok dikkatli bakarız. Bu adam bir peni vermeden önce ceplerini üç kez dışarı çevirenlerdendi. Yanlarında bir kadın varken hep böyle yaparlar. O ufacık parayı bulmadan önce o kadar çok arandı ki ben de: En iyisi eve gidip orada da her yeri arayın bari, dedim, belki divanın arkasına sahte bir kuruş düşmüştür. Evet efendim, daha dün gibi anımsıyorum, herhalde cebinde yalnız kâğıt para vardı. Neyse, sonunda bir peni bulabildi".

Dinleyiciler güldüler. Rigger çantasından bir gazete çıkararak jüri üyelerine gösterdi. Bu gazetede savaşa katılmış olanlara B.-dükkânlarının ucuzluk yaptığını yazan tabelanın fotoğrafı vardı.

"Bu resim aleyhimizdekiler tarafından basılmıştır", dedi öfkeyle, "soruyorum size, böyle toplumsal duyguları olan bir adam nasıl o şekilde davranır?"

Walley, Bay Macheath'in toplumsal duygularını daha sonra aydınlatacaklarını söylemekle yetindi. Şimdi asıl önemli olan Bay Stone'un bu esprili öyküyle sanığı tanıdığını belirtmiş olmasıydı. Tabii, bir milyoner olarak Macheath isterse dilencilere para değil, pantalon düğmeleri de verebilirdi. - önemli olan bunları nereden bulduğuydu.

Bu, Macheath'in ticaret yollarına indirilen darbe oldu ve Mac'i çok rahatsız etti.

Kesin bir sesle düğmelerin fabrikalarda yapıldığını söyledi.

"Sorun" dedi Walley, "acaba üreticiler haklarını alıyorlar mı?"

O zaman Rigger ayağa fırladı ve mahkemenin komünist propagandası yapılmasına göz yumup yummayacağını sordu.

Yargıç iki tarafı da sakinleştirdi. Tanığın ifadesinin özeti sanığı cinayet akşamı Mary Swayer'ın yanındaki adam olarak teşhis etmiş olmasıydı.

Rigger tanığa geri döneceğini söyleyerek ifadesinin diğer iki tanıkla çeliştiğini ekledi. Orada olmayan tanıklarla görüşen polis komiserini çağırdı. Yalnız dolaşan bir kadından söz etmişlerdi.

"Hangi kadın?" diye sordu Walley. Komiser maktulün fotoğrafının tanıklara gösterilmemiş olduğunu belirtmek zorunda kaldı.

Zaferle fırladı Walley:

"Ne kadar iyi tanıklar" diye gakladı, "herhangi bir kadını doklarda dolaşırken görmüşler. Sanki orada başka kadın yokmuş gibi!"

Bir işareti üzerine tanık odasından hayli aşağı sınıflardan geldiği belli olan bir kadın çağırıldı. Doklarda iş gören bir orospu olduğunu söyledi. Aynı cumartesi kıyıda işe çıkmıştı, ama kimseyi bulamamıştı. İyi bir yer değildi. Orada çalışmasının nedeni ışığın iyi olmaması ve böylece yüzündeki lekenin görünmemesiydi.

Rigger o bölgenin ortalardaki kuşkulu kişilerden dolayı yalnız kadınlar için tehlikeli olup olmadığını sordu.

"Bizim için değil", dedi kadın.

"Oralardaki kadınlar yanlarında servet taşımazlar", diye açıklama yaptı Walley.

Zevk için adam öldürenler de olduğunda ısrar etti Rigger.

"Onlar her yerde var" yanıtını aldı. Sonra orospuların rekabeti hakkında bir şeyler sordu. Kadınların arasında erkekleri ele geçirmek için kıskançlık falan var mıydı? Oralardaki adamların kötü niyetleri de olsa nihayet bu tip kadınlar için yalnızca müşteriydiler.

"Bizim kendi bölgelerimiz var" dedi tanık.

"Koruyucularınız da var mı?"

"Benim yok".

"Neden yok?"

"Çok az kazanıyorum".

"Hadi canım, küçük baş hayvanlar da süt verir. Bizi kandırmaya çalışmayın. Koruyucular, dostlarınız yani, yalnız müşteriler için değil, yabancı bölgelerde çalışan öbür kadınlara karşı da sizi savunurlar, yoksa öyle değil mi?"

"Belki", dedi tanık.

"Mary Swayer'ın tanığın söz ettiği şekillerde öldürülmüş olduğunu sanıyoruz" dedi Rigger şişinerek jüriye.

White dosyalarının arkasından fısıldadı: "Swayer'ın nasıl öldürüldüğünü biliyoruz. Bırak şunu!"

Tanık gönderildi. Herkes onun tanıkların gördüğü "yalnız kadın" olabileceğini biliyordu artık. O zaman dilencilerin gördüğü gibi Macheath Mary Swayer'ın yanında olmuş olabilirdi.

Basından gelenlerin kendi aralarındaki heyecanlı konuşmaları sürerken ilk sorgudan beri saklı olan Fewkoombey çağrıldı Walley tarafından.

Rigger hemen nerelerde saklandığını sordu. Walley onun yerine yanıt verdi:

"Özel koruma altındaydı. Başına bir şey gelmesini istemedik. Mary Swayer'a olduğu gibi".

Fewkoombey, sakin bir sesle, ölen kadın hakkında bildiklerini anlattı. Macheath, Mary'i çağırmıştı, Fewkoombey giderken de onu bekliyordu. Belki para yardımı yapmasını istiyordu, hakkında bildiği bir şeyi açıklamakla tehdit edecekti.

Rigger ayağa kalktı: "Bayan Swayer sanıktan korkuyor muydu?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Başına bir şey geleceğinden korkuyor muydu, yani suya itileceğinden falan?"

"Sanmam, yoksa onunla buluşmazdı".

"Doğru, Fewkoombey, yoksa onunla buluşmazdı. Yani korkmuyordu?"

"Hayır".

Şişman White ayağa kalktı. İncecik sesiyle Bayan Swayer'ın Macheath'den hiç mi korkmadığını sordu. Örneğin Macheath kendisine karşı işiyle ilgili bazı şeyler yapabilirdi.

Eski asker bir an durakladı. Sonra: "İşinden dolayı kendisine bir şey yapamayacağını söylerdi" dedi, "korkmazdı".

"Doğru" dedi White ve yerine oturdu.

Walley sırıtarak dinlemişti bunları. Gene kalktı:

"Evet, üçüncü bir şey daha var. Para sıkıntısı korkusundan daha üstün olabilir ve birtakım risklere bu yüzden girmiş olabilir. Biraz önce bu sokak kadınlarının korkularına karşın nasıl işe çıktıklarını duydunuz. Ben burada iki yetimi temsil ediyorum, beyler. Bay Fewkoombey'nin, bu annenin korkmadığına dair ifadesi, yavrularına yiyecek almak için nelere katlandığını doğruluyor".

Sorulan bir soru üzerine Macheath buluşmak için Mary Swayer'a bir not gönderdiğini itiraf etmek zorunda kaldı. Mary Swayer'ın el yazısını tanımadığını, yoksa *"Ustura"*da bahseden ve o kadar süre üzerinde taşıdığı mektubun kimden geldiğini anlayacağını söyledi.

Duruşmaya öğle arası verildi. Polly, yanında iki avukatıyla bir odada oturan kocasının yanına gitti. Avukatlar bir köşede savunma yöntemleri hakkında tartışıyorlardı. Mac ve Polly birer sandviç yedi-

ler. Gelişmelerden hiç hoşnut değildi Mac. Walley'nin o aptalca "üreticiler hakettikleri ücreti alıyorlar mı?" sorusunun ne demek olduğunu bilmek istedi.

"Ayıp bu, ayıp" dedi, "bununla benim sattığım malların çalınmış olduğunu kastetti. Tamam, düğme satıyorum. Tamam, üstelik onları iflas etmiş olan küçük firmalardan alıyorum. Bu aynı şey değil tabii, tam fiyat ödenmiyor. Ama bu dükkânlara gerçek fiyatı ödesem bile, onlar üretici değiller ki! Üreticiler, yani düğmeleri yapanlardan düğmeler zaten çalınmış durumda, parasını ödesem bile. Tabii gerçek ücretlerini almıyorlar. Nereden gelecekti o kâr? Çalmakla satın almak arasında bence hiç fark yok. Walley de bunu benim aleyhime çevirip mahkemeyi etkilemeye çalışıyor".

Karısı hak verdi ona. Son günlerde daha da güzelleşmişti. Yaz boyunca yüzmüş, güneşte yanmıştı - tabii durumu dolayısıyla korunmuştu da. Kolları kahverengiydi ama dirseklerinin üstü beyaz kalmıştı ve bu da giysisinin kısa kollarından gözüküyordu. Ne kadar çekici olduğunun farkındaydı.

Duruşma Walley'nin isteği üzerine Fanny Crysler'ın tanık olarak çağırılmasıyla başladı.

"Gözlerinin altı morarmıştı; çok da sinirliydi. Dükkânını kaybetmek çok dokunmuştu ona.

Kurbanın Bay Macheath'den çok eski ilişkilerine dayanarak borç istediğini söyledi yalnızca.

"Sanığı hakkında bildiği bir şeyi söylemekle tehdit etti mi?"

Fanny çabucak: "Sanırım evliliğini kastediyordu" diye yanıtladı bunu.

"Macheath evlenmelerine önayak olmuştu ve bunun açıklanmasını istemiyordu".

"*Ustura* hakkında ne biliyorsunuz?" diye sordu Walley aniden. Fanny'nin rengi gözle görülebilecek kadar beyazlaştı.

"Hiçbir şey" dedi, "yalnızca gazetelerde yazılanları".

"Ama Swayer sanığı şantajla tehdit etmiş ve bu arada "*Ustura*"dan söz etmiş".

Fanny toparlanmıştı.

"Başka bir şey bilmiyorum. Çok heyecanlı olduğu ve haksızlığa uğradığını sandığı için olmadık bir sürü şey söyledi. Bay Macheath eski ilişkilerinden söz edildiği için rahatsız olmuştu.

White birdenbire maktulün iş durumunun ne olduğunu sordu.

"Pek iyi değildi, ama diğerleriyle karşılaştırılınca çok da kötü sayılmaz. Dükkânların hepsi bugünlerde kötü durumda".

"Siz sanığın yanında mı çalışıyorsunuz?" diye sordu Walley.

"Evet".

"Belki savunma avukatları Macheath'in işinde çalışmayan bazı tanıklar da getirebilir", dedi Walley alayla.

White kızdı.

"Meslekdaşım maddi çıkarı olmadan İngiltere'de kimsenin doğruyu söyleyebileceğine inanmıyor galiba. Son derece üzücü bu".

"Nedir üzücü olan?" dedi Walley sevincini gizlemeden. "Böyle insanların olmadığı mı, benim buna inanmam mı?"

Ama yargıç işaret etti. Şimdi de Walley "*Ayna*"nın yönetmenini çağırmıştı. O da kurbanın Macheath'i "*Ustura*" olmakla suçladığını söyleyince Rigger bu olanağı değerlendirdi.

"Bu da gazete okumayan herkese suçlamanın ne kadar zayıf temellere dayandığını açıkça gösterir" diye bağırdı. "Bay Macheath "*Ustura*"ymış! Demek büyük işadamlarımız ellerinde fenerlerle dolaşıp kasalar soyuyorlar! Beyler, kıskançlığın insanı nelere sürükleyebileceğini çok iyi biliriz. Ama her şeyin bir sınırı vardır. Tüm suçlama en tanınmış tüccarlarımızdan bay Macheath'in işadamı falan değil, bir soyguncu, bir katil olduğu iddiasına dayanıyor. Yoksa hiçbir anlamı olmazdı! Katil değil de, B.dükkânlarının tanınmış sahibi ise eğer, o zaman ahlakı hakkında ölmüş olduğu için bir şey söylemek istemediğimiz bir kadının tehditlerinden ve şantajından korkacak hiçbir şeyi yoktur! Gülünç ve saçma bir iddia!"

Gürültüyle yerine oturdu.

Walley sanığa döndü.

"Bay Macheath, siz maktulün tehditlerini nasıl açıklıyorsunuz?"

Macheath yavaş yavaş ayağa kalktı. Utanmış görünüyordu. Jüri üyelerine tek tek bakarak:

"Beyler", dedi, "bu konuda konuşmak beni utandırıyor. Bunu yalnızca *erkek erkeğe* konuşabilirim. Kendimi tamamen suçsuz hissetmediğimi de itiraf ediyorum. Siz kendiniz için diyebilirsiniz ki, biz kadınlarla olan ilişkilerimizde bu zamana kadar doğru davrandık, acı çektirmedik, acıya neden olmadık. Ben bunu söyleyemiyeceğim. Mary Swayer diye bilinen ve ya bir caninin eliyle öldürülen, ya da kendi eliyle canına kıyan o zavallı yaratıkla, kastedilen anlamda hiçbir ilişkim olmadı. Evet, patronuydum, birkaç kez de görmüş olabilirim, hatta belki içinde bazı umutlar da uyandırmışımdır. Beyler, biz erkeklerin hangisi bilmeden günah işlememiştir? Mutlaka siz de benim kadar iyi biliyorsunuzdur, bir şefin kadın görevlileriyle arasındaki mesafeyi ayarlaması çok zordur. Bu, yaşamlarını

kazanmak için çalışmak zorunda olan ve hemen hemen hiçbir eğlenceleri olmayan kızlar, eğer kendilerinden biraz daha kültürlü olan ve bir üst sınıftaki şeflerine ilgi duyuyorlarsa, onları kim suçlayabilir? Ve bu gizli umutların acı birer düş kırıklığına dönüşmesi çok kolaydır. İzninizle, bu kadar konuşacağım".

Akşam gazeteleri bu konuşmayı büyük manşetlerle bastılar. B.dükkânları sahibinin bu insancıl tutumu her yerde destek bulmuştu. Yalnız proleter bir gazete B.dükkânları Napolyon'una çamur atıyordu. Tabii ciddiye alınmamıştı, çünkü kurbanla hiç ilgilenmiyor ve tüm sayfalarını varolan toplumsal düzenin zorla değiştirilmesine ayırıyordu.

Duruşma Macheath'in konuşmasıyla bitmemişti.

Walley yargıca memnun memnun gülümseyerek: "Bayan Crysler'in ifadesine göre siz kendiniz de bu ilişkileri çok ciddiye almış olacaksınız ki Mary Swayer'a para vermişsiniz," dedi.

Macheath hemen yanıtladı: "Beyler, *öyle durumlar vardır ki,* insan tehdit edilmese bile para verir, ya da tehdit edilmesine karşın. Ben o zavallı kadının "*Ayna*" dergisine gitmesini önlemek istedim, ama olmadı. Bir işadamı olarak üzerime düşecek her gölgeden kaçınmam gerekir. Bu tehditlere ne kadar önem verdiğim onu izletmememden ve "Kızarmış Balık"da gidip onunla buluşmamdan anlaşılabilir".

"Ama Swayer'la orada randevunuz vardı?"

"Bu merhametimden doğmuştu. Aynı nedenden dolayı da giderdim ama iş sorunları çıktı. Daha ciddi bir durum olsaydı herhalde işimi bir kenara bırakırdım".

Walley canlandı.

"Nasıl bir iş sorunuydu bu? İş toplantısında idiyseniz demek ki cinayet saatinde nerede olduğunuzu kanıtlayabilirsiniz".

Macheath avukatlarına baktı. Sonra devam etti: "Eğer çok gerekli değilse, bu toplantıyı iş nedenlerinden ötürü açıklamak istemiyorum".

"Herhalde gerekli" dedi yargıç kuru bir sesle.

Ama Rigger ve White başlarını salladılar ve "Kızarmış Balık" lokantasının sahibi tanık olarak çağrıldı.

Maktulün lokantada yalnız olduğunu, uzun süre bekleyip huzursuzlandığını, giderken de şapkasını giymeyip eline aldığını anlattı adam. Kimse aramamıştı Mary'i.

Walley lokantanın yoldan görünüp görünmediğini sordu. Görünüyordu. Sonra dükkândan çıkan birinin doklara giden çıkıştan değil de, biriyle buluşacak başka bir yerden çıkıp çıkamayacağını

sordu. Yanıt bu kez "hayır" oldu.

Walley toparladı söylenenleri: Sanık kurbanını ya "Kızarmış Balık"ın önünde, ya da eve dönerken yakalamıştı.

Büyük, cam lambalar yakıldı, hava erken kararıyordu, sonbahar gelmişti artık. Walley bu iş bitene kadar bekledi, sonra devam etti:

"Bu küçük dükkân sahibi kadıncağızın büyük işadamı Macheath'i neyle tehdit edebileceği sorusu oldukça alaylı bir şekilde soruldu. Şimdi bu konuda bir tanık getirmek istiyorum".

Upuzun kollu, pazar elbiselerini giymiş bir adam girdi. Swayer'ın dükkânının karşısındaki ayakkabıcıydı. Mary ona bir gün dükkândaki malların nereden geldiğini çok iyi bildiğini söylemişti. Ve bunu öyle bir tonda söylemişti ki, malların kaynağının oldukça karanlık olduğu belli oluyordu.

Macheath ayağa kalktı. Hemen yanıt vermek istiyordu ama Rigger kolunu çekti ve bir şeyler fısıldadı. Macheath oturdu ve Rigger kısa bir ara istedi. Müvekkilini cinayet sırasında nerede olduğunu açıklaması için ikna etmek istiyordu.

Yargıç izin verdi.

Ama koridorda Macheath avukatlarına henüz bunu açıklayamayacağını kesinlikle belirtti.

İkisi de bu durumda, davranışının son derece kuşkulu sayılabileceğini, belki de cinayetle suçlanacağını söylediler. White hâlâ mahkemeyi Mary Swayer'ın intihar ettiğine inandırmak istiyordu. Rigger'ın artık ona karşı çıkacak cesareti kalmamıştı.

Çeyrek saat kadar sonra duruşma yeniden başladı.

Macheath'in avukatları müvekillerinin ise tamamen işiyle ilgili olduğunu bildirdiler. Yargıç bu özürü hiç de hoş karşılamamıştı. Sonra White Swayer'ın hiçbir şekilde cinayete kurban gitmediğinden, tersine kendi canına kıydığından emin olduğunu söyledi. Bunu kanıtlamaya çalışacaktı.

White tanıklarını çağırdı ve dinledi. Bunlar B.dükkânları sahipleriydiler. İşlerini anlatmalarını istedi onlardan.

Anlattılar. Hepsi sözleşmiş gibi durumlarının umutsuz olduğunu söyledi. İçlerinden birinin kendini asmış olmasına hiç şaşırmazlardı. Hele mal gelişi birden durduğundan beri ne yapacaklarını bilmiyorlardı. White hepsine teşekkür etti ve Swayer'ın Mulberrystr' deki komşularını çağırdı.

"Mary Swayer'ın işi hakkında bir şey biliyor musunuz?"

"Evet, insan komşuları hakkında ne bilebilirse".

"İş kadını olarak becerikli miydi?"

"Çalışkandı".
"Parasını dikkatli mi kullanırdı?"
"Pek değil. Parası olmayanlara da mal verirdi".
"Demek ki iş yaşamına pek uygun değildi?"
"Birisi yırtık çorabını gösterdiğinde bedava çorap bile verirdi. Yağmurlu bir havada gelmesi yeterdi".
"Demek tam bir işkadını değildi?"
Yargıç gülümsedi. Yaşlı bir kadın geldi tanık olarak.
"Lütfen bize maktulün dükkânını nasıl aldığını anlatın" dedi White.
Yaşlı kadın burnunu sildi. Belli ki kırmızı mendilini herkese göstermek istiyordu.
"Hediye olarak verilmişti" dedi.
"Ben para ödedi sanıyordum".
"Biraz. Zaten çok parası yoktu. Kocası askerdi".
"Ama biraz vardı herhalde. Ve onu mu verdi?"
"Öyle dedi".
"Ne kadar olduğunu söyledi mi?"
"On sekiz veya on dokuz pound galiba. Daha fazlası yoktu. Kesinlikle".
"Ama o kadar vardı. Ve onu dükkân için verdi, öyle mi?"
"Oturma odasını çocuklardan dolayı daha temiz tutmak istiyordu. Onun için harcadı parayı. Zaten tüm parasını gösterişe harcamak tam ona göreydi".
"Ve bu parayı ödenmemiş kirasından, ya da mallardan dolayı kaybedebilirdi".
"Tabii. Bunu siz de hesaplayabilirsiniz".
"O zaman ne yapardı?"
"Pek bir şey yapamazdı".
Yaşlı kadın her an aksırabilirmiş gibi mendilini elinde tutmuştu. Sonra da güzelce katladı.
Duruşma ilerliyordu. Çeşitli ayrıntılar ortaya çıkıyor, yeni bir şey olmuyordu. Dükkânlarının niçin bu duruma geldiği sorulduğunda hepsi gene sözleşmiş gibi aynı yanıtı verdiler: Fiyatlar düşmüştü. Chreston bile ucuza satış yapıyordu. Böyle bir şeyin nedeni olamazdı. Bir yılda ne kadar yağmur yağacağını hesaplamak gibi bir şeydi bu. Stokların bitmiş olması kötüydü, ama bu da herhalde artık ucuz mal bulunamamasındandı. Bay Macheath mal bulmaya çok uğraşmıştı, çünkü onları yeni işçiler almaya ve reklam yaptırmaya o cesaretlendirmişti, ama o bile bir şey bulamamıştı, satınalma örgütü yüzüstü bırakmıştı onu.

Sonunda White bir intiharı gösteren her şeyi bir araya topladı. Rigger nedense hiç konuşmuyordu.

Bayan Swayer'ın tüm parasını yatırdığı dükkân batmıştı. Bu bir intihar için yeterli bir nedendi.

"*Beyler*" diye haykırdı, "*bir cinayete gerek yoktu. Yaşadığı koşulları bilenler için Swayer'ın ölümü çözülmeyecek bir bilmece değildir. Bu en yoksul küçük esnafın yaşamını bilen herkes buna itilenlerin bir gün 'yeter artık' diyeceğini de bilir. Ve böyle bir yaşamı sona erdirmek için büyük bir kararlılık gerekmez. Borç içinde, durumun umutsuzluğuyla yüzyüze olmak onun için de, birçok diğeri için olduğu gibi yaşamaya devam etmenin anlamını yok eder. Bu kadının barındığı yeri bir görmelisiniz. (dikkatinizi çekerim, yaşadığı demekten kaçınıyorum. Siz de böyle bir yere ev diyemezdiniz.) Çocuklarına bakın! Hayır, bakmayın, bir tartın onları! Ve sanmayın ki böyle bir insan bir gün bile tatil yapabiliyordu! Üstelik bu delikte de izleniyordu. Bu kapıya bile alacaklılar geliyordu. Hayır, Mary Swayer'ın ölmek için Bay Macheath'e gereksinmesi yoktu - Mary Swayer kendi eliyle öldürdü kendini!*"

Eğer Mary Swayer'ın yaşamından hoşnut olduğuna karşı çıkılsaydı, iş sorunlarının ve hatta Macheath'den yardım gelmediği için uğradığı düş kırıklığının bu sevinci yıkacağı söylenebilirdi. Suçu ona yıkmaya şaşırılmazdı. Küçük esnaf ticaret ve sanayi yasalarını pek bilmez. Bunalım olunca da suçu hep büyük işadamlarına atarlar. Ama bilmezler ki, büyük tüccarlar da kesin kurallı bir ekonomi dünyasına bağlıdırlar. Bir bunalım vardı ve küçük, zayıf işletmeler batacaktı.

Tam, bundan sonra ne söyleyeceğini bilemez bir duruma gelmişti ki, Walley sözünü kesti.

Bir saat önce, Bay Macheath'in cinayet saatinde nerede olduğuna ilişkin sorduğu soruyu yinelemek zorundaydı. Kentte B.dükkânlarına gelen malların kaynağı hakkında dedikodular vardı. Bay Macheath bunların MAM (Mal Satınalım Merkezi) diye bir şirketten geldiğini söylüyordu, acaba bu şirket hakkında açıklama yapabilir miydi?

Rigger, Macheath'le yaptığı kısa bir konuşmadan sonra: "Hayır" dedi, "Bay Macheath bunu yapmak istemiyor".

Aslında MAM düzgün bir firmaydı. Üyeleri arasında soylu birisi ve iki avukat vardı. Son zamanlarda Bay Macheath'e olan sorumluluklarını yerine getirmedikleri doğruydu. Ama bu, ikisi arasında olan bir konuydu, mahkemeyi ilgilendirmezdi. Bu konuya sadece Bay Macheath'in Mary Swayer'ın acınacak durumu ile bir ilgisi

olmadığını açıklamak için değinmişlerdi. Meslekdaşı White, B.dükkânlarının durumlarının ne kadar sefil olduğunu ortaya koymuştu. Son günlerde durumları çok bozulmuştu, ama Bay Macheath'in değildi suç, aniden mal vermeyi kesen MAM'ındı.

Bu kritik dönemlerde Bay Macheath'in bile zaman zaman paltosunu çıkarıp dükkânlarda yardım ettiğini tanıklarla kanıtladı.

Macheath de söz aldı:

"Burada Bayan Swayer'ın yaşamının çok zor olduğu söylendi", dedi, "Onun için intihar mümkündür. Ben B.dükkânlarında her zaman gücümüzün sonuna kadar çalıştığımızı belirtmek istiyorum. Halka *sürekli hizmet* vermek için hiç durmuyoruz ve ancak en güçlüler dayanabilir. Çok ucuz satıyoruz. Kârımız çok az. Belki de küçük alıcılara, iyi malları ucuz fiyata satmakta ileri gidiyoruz. Son günlerde, hele her şey aleyhimdeyken kendi kendime buna dayanıp dayanamayacağımı sorduğumu itiraf etmeliyim. Belki fiyatları gene yükseltmeliyiz. Yanımdaki birisinin ölümünün beni çok etkilediğini söylemek zorundayım, lütfen bana inanın!"

Yargıç soğuk soğuk hızla yazan yazmanlara baktı. Macheath'e yine nerede olduğunu açıklayıp açıklamayacağını sordu, olumsuz yanıt aldı ve jüriye karar için çekilebileceklerini söyledi.

Tam on dakika sonra geri geldiler ve kararı bildirdiler:

Mary Swayer öldürülmüştü ve şüpheli kişi de tüccar Macheath idi!

Akşam gazeteleri "Macheath Davası" ile doluydu. Manşetler şöyleydi: MARY SWAYER'IN ÖLÜMÜNDEKİ ESRAR PERDESİ AYDINLANIYOR. BÜYÜK İŞADAMI ESKİ ARKADAŞI ÖLDÜĞÜ SAATTE HANGİ GİZLİ TOPLANTIDAYDI?

Bir sonraki hafta Macheath, Aaron'dan haber aldı. Tutuklandığından beri Fanny Crysler ilk kez hapishaneye gelerek Aaron ve Commercial Bank'ın son günlerde MAM ile çok ilgilendiklerini söyledi.

Aaron onlara gitmiş ve "cinayetle, malların gelişinin durması arasında bir ilişki" olduğunu söylemişti. Ride sokağında şüpheli insanlar dolaşıp MAM'ın depoları hakkında sorular soruyorlardı. Bir detektif bürosundan geliyor gibiydiler.

Bir gün önce Commercilal Bank'ın genel müdürü Jacques Opper, Fanny'i çağırmış ve Aaron'a giden son malların faturalarını istemişti.

Macheath çok bozuktu. Biraz düşündükten sonra yeni evraklar bulmasını ve önlem olarak da Belçika'dan alınacak mallarda dikkatli olmasını söyledi.

Giderken dedi ki: "Dava uzarsa mahvoluruz. Umarım bunun farkındasındır".

Kendi kişisel durumundan hiç söz etmedi.

Ekim'in son haftasıydı.

Bay Peachum ve Bay Macheath'in sorunları sonuca doğru gidiyordu.

Güzel Anna, Genç Denizci ve *İyimser* boyanmış, onarılmış, eski gövdelerini Okyanus'a tekrar bırakacakları günü bekliyorlardı. *İyimser* herhalde son haftalarını yaşayacaktı. Peachum kızını gelinlikle komisyoncunun yanında hayal ediyordu. Macheath ise Polly'i başka türlü görüyordu. B.dükkânlarından umut kesilmişti. Komisyoncu Coax artık günlük defterini garip şekillerle doldurmuyordu. Mary Swayer'ın katili aleyhindeki kanıtlar artık işe yaramazdı ve pek bir şey de eklenecek değildi.

Ve asker Fewkoombey'nin 65 günlük ömrü kalmıştı.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

ANCAK PARASI OLANLAR İYİ YAŞARLAR

Yalnız görevleri için yaşayanlar
Hep ulu amaçlara bağlananlar
-Yani şiirlerdeki tüm duygular-
İyi insanlar bunlarla yaşar.
Gururla kuru ekmeklerini yerler
Namusludurlar: Her yerlerinde ter!
Yedinci yasağa göre de hep unuturlar
Bunlarla yetinmek iyidir ama kime yarar?
Ancak parası olanlar iyi yaşarlar!

Hiç de kötü değildir gözlerini yere dikmek
Sonra da gücü yettiğini yere serivermek
Sıcak bir banyo ve güzel bir yatak!
Dolu bir masanın önüne bir güzel oturmak!
Niye beğenmediniz? Yaşam bu değil mi?
Sizce insan ancak yetindiği sürece insandır!
Kusura bakmayın ama bu biraz safçadır
Çok şükür ben de soylu kan taşımıyorum.
Benim için çok basit böyle sorunlar:
Ancak parası olanlar iyi yaşarlar;

(İyi Yaşamın Türküsü)

13

Ultima ratio regis
(Prusya toplarının üzerindeki yazı)

Zor Kararlar

Bay Peachum dört beş işadamıyla birlikte aynı odada oturduğu zaman kesinlikle göze çarpmazdı. Çevresindekilerle hep paradan konuştuğu için yüzü bir işadamı gibi sert ve kuşkuluydu. Ama başkalarına güvenmeyenler kendilerine de güvenmezler. Bay Peachum karakter sahibi birisi değildi. İnsanların değişmesine karşı duyduğu aşırı bir korku, yaşadığı kentteki acımasızlık ve şiddetin içine sinmiş ürküntüsü, onu çevresinin gerektirdiği her şeye göre kendini çabucak ayarlamaya itmişti. Arkadaşları onu yalnızca "Jonathan Jeremiah Peachum"un "Dilenci Giysileri" dükkânının sahibi olarak bilirlerdi, ama o her an daha kârlı, daha az tehlikeli, ya da daha güvenli bir işe girmeye hazırdı. Sefil görünüşlü, ufak tefek bir adamdı, ama hepsi bu değildi. Ufak tefek adamların kabul edilmediği bir iş durumu olsa Bay Peachum'u orta boylu, iyi beslenmiş ve iyimser görünüşlü bir adama nasıl dönüşeceği konusunda derin derin düşünürken bulabilirdiniz. Ufak tefekliği, sıskalığı ve sefil görünüşü her an değişebilirdi. Acınacak bir şeydi bu, ama başarısının da sırrıydı. Sefaletle iş yapıyordu, kendi sefaletiyle bile. Onun için şimdi karşı karşıya olduğu tehlikeler, onu kendisi olmaktan çıkarıyordu. Tüm varlığını kaybetme tehlikesiyle tehdit ediliyor, ama diğer yandan büyük kârlar umuyordu ve böylece birkaç hafta içinde hem iç, hem dış görünüşü bir kaplana dönmüştü. Coax'la gemiler konusunu sonuca bağlayacağı günlerde etli ve vahşi bir görünüm almıştı.

Kendisinden kumarda kaybettiği 100 pound için borç istemeye gelen Hale'i elleri pantalon ceplerinde, gömleğinin kolları sıvalı karşıladı. Bir kuruş bile vermedi.

Şirket acı içindeydi. Peachum, Hale'le konuştuktan sonra şirkettekileri bir kez daha toplantıya çağırdı. Hepsi geldiler. Her zaman suskun olan Moon, toplantının hamamda yapılmasına karşı çıktı. Erken gelmişti ve diğerlerini kapıda durduruyordu. Sokakta avaz avaz bu hamam işinden bıktığını anlatıyordu. Böylece şirketin

son toplantısı yakınlarda bir lokantada yapıldı.

Peachum onlara Hale'in şantajını anlattı, artık teslim olmak gerektiğini belirtti ve buna benzer başka durumlarla da karşılaşabileceklerini söyledi. Sabrı tükenmişti. Herkesin ne ödeyeceğini belirten bir genel hesap çıkarılmasını ve kendisine bu işin sona erdirilmesi için tam yetki verilmesini istedi. Kimse karışmazsa son derece başarılı bir sonuca varacağını garanti ediyordu.

Önerisi kabul edildi.

Hesapların toplanmasında Peachum son derece ısrarlıydı.

Baron'un elinden onu sürekli olarak, ya da en azından birkaç ay Amerikalı kadının yatağında yatmaya zorlayacak çeki zorla aldı. Eşçinsel olduğu iddiasını kabul etmedi. Eastman daha kolay ödedi, bir süre önce kuzeydeki evlerinin kirasını artırmıştı, çoğunlukla işçiler oturuyordu buralarda, taşınmaya güçleri yoktu. Ödeme yapması için Moon'a özel bir işlem gerekti. Matbaacıydı ve bir gün bir sürü dilenci ellerinde "Bahse giren kazanır, kazanan verir", "Ben de burada oynadım" yazan pankartlarla müşterek bahis bürosuna gelince 800 poundu nakit olarak verdi ve kalanını da ödeyeceğine söz verdi.

Crowl ise en sonunda su koyverdi.

Bir sabah Old Oakstr'e geldi ve Peachum'la görüşmek istedi. Durumu gözden geçirdiler. Crowl: "Beynime bir kurşun sıkarım, daha iyi" dedi. Peachum ona Coax'un bürosunun adresini verdi. Coax şantajlarının nereye vardığını görse iyi olurdu.

Lokantacı aynı akşam kentteki büroya giderek oradaki memurlara, Coax'la randevusu olduğunu ve bekleyeceğini söyledi. İki saat kadar bekledi ama Coax gelmedi, sonradan da randevudan haberi olmadığı ortaya çıktı. Kız büroyu kapatacakken Crowl bir şeyler mırıldanıp duvara döndü ve ağzına bur kurşun sıktı. Karısı evde masanın üstünde kapalı bir zarf buldu. Üstünde: "Karıma! Sekize kadar gelmezsem açılacak" yazıyordu. İçindeki mektupta ise yalnızca: "Sevgilim, vicdansız bir soyguncu çetesi beni mahvetti, özür dilerim, her şey en iyisi olsun diye yapmıştım. Albert Crowl." yazıyordu.

En büyük zorluğu Finney çıkardı.

Crowl'un intihar ettiğini duyunca gecikmeden ameliyat olmaya karar verdi. Neyse ki Peachum bunu zamanında öğrendi ve hemen Finney'nin evine gitti. Ama Finney çoktan kliniğe gitmişti. Peachum evdeki hizmetçiden kliniğin adresini almak için neredeyse zor kullanacaktı. Tam ameliyattan yarım saat önce yetişti.

Korkunç öfkelenmişti ama Finney de kızgınlıktan yemyeşildi ve

hizmetçiyi hemen kovmaya karar verdi. Peachum o kadar bağırıyordu ki, bütün hemşireler koşuştular. Başhemşireye şöyle haykırıyordu: "Bu adam tükürük hokkasının parasını bile ödemez. Ameliyat oluyor, çünkü bir sürü borcu var. Burada, cebimde lokantacı Crowl'un intiharını haber veren gazete var. O da tıpkı bu utanmaz herif gibi bir işin içinden sıyrılmak istiyordu. Gazeteler doktorlarımızın nelerle uğraştıklarına pek şaşıracaklar ama belki de zaten böyle işlerle uğraşıyorlardı".

Finney böyle adiliklere alışık değildi. Ameliyathaneye girmeden parayı verdi.

Bir hafta içinde Peachum Gemi Nakliye Şirketi'nden gelecek para hakkında kesin bir bilgi edinmişti.

Crowl olayı Macheath'e alarmı vermişti.

Fanny lokantacının komisyoncu Coax'un bürosunda intihar ettiği haberiyle dolu gazeteleri getirmişti.

Macheath, bir süredir Fanny'i Peachum'un peşine takmıştı. Kayınpederinin Coax'la birlikte girdiği nakliye gemileri işi onu son derce ilgilendiriyordu. Polly, babasının Coax'un yüzünden mahvolacağını anlatmıştı. Crowl'un intiharı bu işe biraz olsun, ışık tutmuştu.

Macheath, Polly'den Coax'un aynı akşam babasına geldiğini ve büroda yarım saat avaz avaz bağırdığını da öğrenmişti. Peachum'u kendisine karşı işler çevirmekle suçlamıştı. Peachum ve Coax'un bir ölüm kalım savaşına girdikleri besbelliydi, ama birbirlerine karşı mı, yoksa birlikte başkalarına karşı mı, orası belli değildi.

Fanny öğleye doğru tekrar geldi. İntiharın olduğu yere gitmişti. Ve her şeyi öğrenmişti. Crowl'un karısı gözyaşlarına boğulmuş, çirkin bir duldu. Kendini de kontrol edemiyordu. Beş dakika içinde Tanrı'yı ve tüm dünyayı kocasının ölümünden sorumlu tutuverdi.

Fanny öfkeyle kadının yaşlı babasının önünde: "Ne yapacağım ben bu enkazla şimdi? Yaşlılık sigortası bile yok, bir de üstelik altına işiyor," diye bağırdığını anlattı.

Macheath bu düşüncesiz davranış üzerine başını salladı. Çok huzursuzdu.

Görünüşe göre Peachum'un idaresindeki Nakliye Gemileri Şirketi çok zor bir durumdaydı. "Sen nasıl Hawthorne'u elinde tutuyorsan, Coax da Peachum'u öyle tutuyor" dedi Fanny.

Çok kısa bir zaman - bir iki hafta - içinde büyük miktarda paraya gereksinmeleri olacaktı. Ama Peachum bu sorunu çözecek bir şey bulmuş gibiydi. Ancak, onun Ulusal Kredi Bankası'ndaki parasına hâlâ dokunmamış olmasını açıklayabilirdi.

Macheath, Peachum'un kızını komisyoncuyla evlendirmek istediğini biliyordu. Bunu başaramadığına göre parayı ödemek zorundaydı. Onun için bankaya her an bir ziyaret yapması beklenebilirdi.

Ama Macheath de, hâlâ bankanın idare meclisinde çalışmaya başlamamıştı. Formaliteler neredeyse bitiyordu. Şimdi her şey zaman kazanmaya kalmıştı. Çeyiz parasını alıp karşılığında karısı vermeliydi. Hiç değilse bir süre. O zaman Polly'i de kaybetmezdi. Kendisinden hamile kalmıştı - bağlıydı kocasına.

İşi bitirmeliydi.

Aynı akşam, Peachum'un avukatı Walley'i çağırarak, boşanmak istediğini bildirdi.

Coax, Peachum'u hâlâ ziyaret ediyordu. Hatta kızkardeşini de getiriyordu. İki aile arasında çok samimi bir ilişki başlamıştı. Bayan Coax, Bayan Peachum ve kızına bayılmıştı. Hanımlar bezik oynarken Polly, Lord Nelson'u Trafalgar meydanında gösteren bir kanaviçe örneği işliyordu. Akşamları komisyoncu kardeşini almaya geldiğinde hanımlarla birkaç dakika oturuyor, her zamanki gibi Şeftali' den piyano çalmasını istiyordu. Şeftali, piyano çalarken, güzel sesiyle şarkı da söylüyordu, kolları da tuşlara basarken olduğu gibi görünüyordu elbisesinin altından.

Kızı piyano çalarken seyredince, bir zamanlar onunla niye evlenmek istediğini daha iyi anlıyordu Coax. Birçok özelliği vardı Polly'nin.

"*Bir kızın bir kere tadına bakmış olmak gerçekten bu kadar çok mu farkeder?* diye yazdı günlüğüne. "*O ilk sarılma, sevişme ne ifade eder ki? Bir erkeğin içindeki bir kadını alma, fethetme duygusunu düşünmeli asıl. Yoksa bir kere hevesini aldıktan sonra olan bu ilgisizlik niye? Bakire olmasa bile böyle duyumsuyor insan. Ya da bir erkeğin duygularında tamamen ekonomik konular mı rol oynuyor? Acaba ben Polly'nin babası bu kadar çok para kaybettikten sonra karım olamayacağını anladığım için mi etkilendim? Tabii, kaybettiklerinin sorumlusu benim... Gene de çok garip bir duygu bu.*"

Böyle duyguların Peachum'dan gizlenmesi gerekiyordu.

Gizledi. Eve gönderdiği karanfil demetleri gittikçe daha çok büyüyordu.

Eylül'ün sonunda, Bay Peachum'un kızının altı aydır Macheath diye birisiyle evli olduğunu öğrendi. Son derece şaşırdı, ama hiçbir şey söylemedi ve bu bilgiyi daha sonra kullanmak üzere sakladı.

Sonra, Crowl intihar edince, Coax resmen üzülebilmek için

geçerli bir neden buldu. Ama hâlâ Bayan Peachum ve Polly'i ziyaret ediyordu. Bu da Peachum'un gelecekteki niyetlerine yeterince inandırıyordu.

Aslında oldukça rahatsız olmuştu. İş ilişkilerinden dolayı saygın bir kulübe üyeydi ve bürosunda olanları okuyunca istifa etmek zorunda kalmıştı. Daha da kötüsü, gemilerle ilgili bir skandal çıkarsa, adı tüm olaya karışmış olacaktı.

Crowl'un ölümü, Peachum'a yaptığı ziyaretleri kesmesi için bir bahane oldu. Dok işçilerinin grevi başlayınca birbirlerine gene yaklaştılar.

Peachum işçilerin ücretlerini indirmek için her türlü hileye başvurmuştu. Güzel bir sabah iki yüz işçiden sadece beşi işe geldi. Diğerleri kapılarda başka işçilerin gelmesini önlemek için bekliyorlardı.

Bu hem rahatsız edici, hem de tehlikeliydi. Tabii, gemilerin teslimatı grevden dolayı ertelenebilirdi. Ama ortak sorunların doğurduğu bir güven ortamında, Coax hükümetin gemilere çok acil bir gereksinimi olmadığını anlattı. Yeterli sayıda gemisi vardı devletin. Hale daha yüksek mevkilerde oturanların, ilerdeki nakliye sorunlarını güvenceye almaya hiçbir itirazları olmayacağını keşfetmişti.

Kontrat imzalandığında Hale, birtakım soruları önlemek için savaş bürosundaki arkadaşlarının yardımıyla yeni alınan gemiler için bazı birlikler ayarlamıştı. Tabii bu birlikler başka amaçlarla da gönderilebilirdi. Ama Coax'un Southampton'da bulduğu gemilerin son satın alma tarihi geliyordu. Hale her an yeni bir şantajla ortaya çıkabilirdi.

Böylece Peachum gemilerde işin yeniden başlaması için elinden geleni yaptı. Halkın iyi tanıdığı kişilerin arkasına saklanarak: "Ulusun sıkıntı içinde olduğu şu zamanda yapılan bir proletarya şantajından" söz etmeye başladı. Sonra da askerlik düşüncesi aklına geldi.

Atelyelerinde son hızla üniforma diktirmeye başladı. Grevcilere karşı sakat askerlere yaptıracağı büyük bir gösteri düzenliyordu. Özellikle gazetelerde, savaşa yaralanmış askerlerin atacağı bu adımla büyük muazzam bir etki yaratmayı düşünüyordu.

Tam bunların üstüne Walley, Macheath'in boşanmak istediğini söylemeye geldi. Böylece Peachum'un Coax'un desteğini kazanma, dolayısıyla üç aydın başının dertte olduğu şu Allahın cezası işi mutlu sona erdirme umutları güçlendi.

Tam bu sırada kızı, babasının ağzından boşanma sözünü duyunca "hamileyim" demez mi?

Kendini kaybetti Peachum.

"Gene de ayrılacaksın" diye bağırdı, "boşanıp doktora gideceksin. Senin beni mahvetmene izin vermeyeceğim! Benim de duygularım var ve onlarla kimseyi oynatmam. Böyle davranmaya devam ederseniz gidip yatağıma yatar, duvara döner ve her şeyi olacağına bırakırım, o zaman hepiniz yoksullar evine gidersiniz!"

Ne sağına, ne soluna baktı bunu izleyen günlerde. Av köpeği gibi izlerin peşindeydi.

Çok az şey biliyordu.

Komisyoncunun şu talihsiz evlilikten haberi olduğunu bilseydi, bir de kızının Coax'un evine son gittiğinde neler olduğunu bilseydi başka türlü davranırdı.

Aynı akşam Polly hapishaneye kocasına gitti.

Macheath, hemen her şeyin *formalite* olduğunu söyledi. Boşanma şu şu şu kadar sürerdi. Geçersiz bir boşanma nedeni verildiğinden de, her şey son anda reddedilirdi. Ama bunu yapmak zorundaydı, babası çok baskı yapıyordu ve her şey de onun elindeydi.

"Beni astırabilir - ve yapar da. Tanıyorsun sen onu!"

Polly, o zaman hemen doktora gidip çocuğu aldırmak zorunda olduğunu söyledi. O heyecanla hamile olduğunu ağzından kaçırmıştı babasına.

Macheath korktu. Bunu hesaba katmamıştı. Kısık bir sesle, karısının yüzüne bakmadan tabii- bunun olamayacağını, en azından çok zor durumda kalmadıkça çocuğunu kurban edemeyeceğini söyledi.

Polly ağlayarak gittikten sonra, Macheath, hemen hemen tüm geceyi uyanık geçirdi. Aile kavramı önemliydi ona göre ve oğlu olacak diye de pek sevinmişti. Acı dolu düşünceleri o kadar ileri gitti ki, en sonunda tam uykuya dalarken, küçük oğlunun düşüncesinin iş konularını başlattığını hayal ediyordu.

"*Ah*" diye düşündü, "*eğer ölüp gideceksek ve yerimizi kimse almayacaksa, niye uğraşıp duruyoruz? Oğlum olmayacaksa eğer, niçin bu hücrede oturuyorum? Her şeyle başa çıkacak gücü nereden buluyorum? Küçücük elini tutup ileride onun olacak dükkânlara gidip diyecektim ki: Bak oğlum, bunların hepsi büyük emeğe mal oldu, sakın bunu unutma! Baban sana bunları bırakabilmek için kan gibi alın teri döktü. Yalnız kendi için çalışmadı, teşekkür de beklemiyor, ama sana bunları ikinizin nasıl bağlı olduğunuzu*

bilmen için anlatıyor. Vakti gelince baban ölecek, sen de onu düşünerek çalışmaya aynı yerden devam edeceksin - bunları söyleyeceğim ona, ve o da anlayacak. Dick olacak adı!"

Gerçekten etkilenmişti. Ta ertesi gün öğleyin Polly'ye doktora gitmesinin gerekli olduğu haberini gönderdi. En azından iki üç gün sonra gideceğini hesaplıyordu, bu arada da kürtajı önleyecek bir şey bulurdu. Babasında kesinlikle kuşku uyandırmamalıydı.

Hawthorne'le Miller'a bankanın idare meclisi işinde acele etmeleri için haber gönderdi.

Yarım saat bekleme odasında beklediler. Öyle ayarlamıştı Macheath. Böylece her cinsten insanın gelip gittiği salonda oturup, üstleri başları sefil, ya da tam tersi olan mahkûm ve sanık yakınlarını seyretmek zorunda kaldılar.

Macheath ikisini de azarladı. Bu iş artık çok uzamıştı. Ve zaten mahvolmuş bir işe girmek için, nasıl bu kadar beklenebileceğini aklı almıyordu.

Sonra Chreston konusunu konuştu. Chreston başka yerden para almadan işini yürütebilmişti. Hâlâ rakibinin tüm stoklarını satın almasına şaşıp şaşıp duruyordu. Ama fiyatlar normalin çok altındaydı tabii.

Aaron ve B.dükkânlarının büyük reklamlarla duyurdukları ucuzluk haftası da onu korkutuyordu, çünkü halk büyük heyecanla bu haftayı bekliyordu. Macheath'in bankaya girme girişiminden henüz haberi yoktu.

Şimdi de Macheath ucuzluk haftasında satılan malların bazılarının kuşkulu olduğunu haber vermek için bazı ayarlamalar yapmıştı. Manchester'daki çalınmış malların tanımı tam uyuyordu bunlara. Faturaları görmek istiyordu.

Bunun üzerine Chreston çıkageldi. Bir doksan boyunda, zayıf, etyemez bir adamdı. Pek korkmuştu.

"Bay Chreston", diye başladı Macheath, "güç bir durumda buraya geldiniz. Halka kaynağı kuşkulu mallar sattığınızı duyunca kulaklarıma inanamadım. Bunu söylemek zorundayım. Umarım faturalarınız vardır".

Bay Chreston'un faturaları yoktu. Malları almıştı, çünkü hepsi çok ucuzdu ve mala gereksinmesi vardı. Son derece suçlu görünüyordu. Sanki etyemez olmasına karşın bir bifteği mideye indirmiş gibiydi.

Macheath acımasızdı. Anlamsız bir ses tonuyla, rekabetten, doğruluktan ve hem çalanı, hem alanı cezalandıran yasaların varolduğundan söz etti. Kendisi, Macheath de, o malları ucuzluk hafta-

sında satacak olsa faturalı satacaktı, yani Chreston'un faturalarıyla. Sonra kısa ve sertçe Ulusal Kredi Bankası'nın idare meclisine gireceğini söyledi. Sonunda da kendi kontrolü altında ve MAM'ın desteğinde kurulacak bir dükkân halkasına Chreston'un dükkânlarının da girmesini kabul etti.

Rakibinin bağlı olduğu bankaya girdiğini duyan Chreston, kafasına balyoz yemiş gibi oldu. Durumunu anlamakta da pek gecikmedi.

Kâğıt kalem istediler. Kısa bir süre içinde kâğıtlara birtakım rakamlar yazıp birbirlerine rakamları sigara izmaritleriyle göstermeye başladılar. Macheath hücresinin duvarına Londra'nın mavi-yeşil bir planını asmıştı, kırmızı kalemle belirli semtleri işaretliyor, altını çiziyor ve tüm kentin oldukça karışık bir şemasını çıkarıyordu.

B.C *(Büyük Ucuzluk - Chreston)* dükkânlarının dağılım şemasıydı bu.

Chreston'un dükkânlarından bazıları onarılmak ya da satılmak zorundaydı. Macheath onları acımasızca kırmızı kalemiyle işaretledi. Bankasının "onların" parasına ihtiyacı vardı.

"Unutmayın" dedi Chreston'a, "banka bir çocuğa ait. Parası çok kötü kullanılmış. Başka insanların parası da öyle. Bu sona ermeli. Bu küçük banka sahibinin tüm sorumluluklarını ben devralmalıyım. Duygusal bir adam değilim, ama kimse bana çocukları soyduğumu söyleyemez. Çocuklar İngiltere'nin geleceğidir, bunu bir an bile aklımızdan çıkartmamalıyız!"

Fiyatlar yavaş yavaş yükselmeliydi. Reklamlarda "kalite" sözcüğü öne çıkmalıydı.

Macheath, Chreston'la yaptığı konuşmayı Fanny'e şöyle anlattı:

"Bir tür monologdu bu. Ona yaptıklarının sorumluluğunu taşıyıp taşıyamayacağını sordum. Hemen "hayır" dedi. O zaman ne fiyata olursa olsun bağımsız olmak istemiyorsunuz, dedim, yanıtı "bu daha ucuza gelir" oldu. Çok önemli biri değil bu adam, gayet anlayışlı. Bugünlerde kişilik sahibi olmaya çalışmanın pek anlamı yok".

Miller ve Hawthorne'a bir kez daha acılı anlar yaşattı. Miller'ın bir belge imzalaması gerekiyordu. Kendi bilgisi dahilinde, Hawthorne'un haberi olmadan Peachum'un anaparasını harcadığını imzalayacaktı. Banka bu işe karışmamalıydı.

Miller kıyameti kopardı. Başını iskemleye dayayıp hüngür hüngür ağladı. Sonra toparlandı ve tüm saygınlığıyla şöyle konuştu:

"Bunu yapamam, Bay Macheath. Bankaya yatırılmış paraları

spekülasyon yapmak için harcadığımı söyleyemem. "*Güven*" ne demek, siz biliyor musunuz? Diyelim ki güçlükle kazandığınız parayı benim elime verdiniz. Dediniz ki, tümünü *sizin ellerinize, bilginize ve deneyiminize* bırakıyorum. Size güveniyorum, siz şerefli bir insansınız. Ve ben diyeceğim ki: Paranız gitti! Ben buradayım, ama para gitti. Asla! Duydunuz mu Bay Macheath, bunu asla söylemem".

"Ama siz buradasınız, Bay Miller ve para gitti!"

"Doğru" dedi Bay Miller ve şaşkın bir çocuk gibi oturdu. Sonra da başını sallayıp kendi kendine bir şeyler mırıldanarak çıktı.

İki saat sonra da Hawthorne yazıyı getirdi. Altında Miller'ın imzası açık seçik görünüyordu, tıpkı bir okul çocuğu imzası gibi.

Hawthorne titreyen bir sesle, Macheath'den Miller'ı yerinde bırakmasını - tabii maaş almadan - istedi, çünkü yaşlı adam karısına ve komşularına ne diyeceğini bilemiyordu.

Macheath bu ricayı kabul etti.

Ve aynı gün Macheath, Ulusal Kredi Bankası'na adım attı.

Üstünden büyük bir yük kalkmıştı. Şimdi artık Aaron ve Opper, MAM'ın başkanının Macheath olduğunu öğrenebilirlerdi, çünkü Ulusal Kredi Bankası'nın genel müdürü Macheath'di. Ve Chreston'un ortağının adı da Macheath'di.

Polly öğle yemeğinden sonra Bayan Crowl'a gitmişti. Babası göndermişti oraya. Yoksulların bakıcısı olarak üstlendiği birtakım görevleri artık Polly devralıyordu.

Bayan Crowl, Polly'nin getirdiği bir sepet yiyecekle bir şişe elma şarabından çok duygulanmıştı. Hemen Gemi Nakliye Şirketi'nden şikâyete başladı. En gerekliler dışında tüm mobilyalarını almışlardı. Babasından da epey şikâyet etti.

"Ne yapacağımı bilemiyorum" diye yakındı, "çocuktan beter, onlar en azından evi kirletmezler. Kocamın tüm geliri battığı için, hiçbir şeyimiz yok".

"Birazcık paranız olsaydı" dedi Polly merhametle, "belki kocamı size bir B.dükkânı vermesi için razı edebilirim. O zaman kendi ayaklarınızın üstünde dururdunuz. Ama biraz sermaye gerekiyor".

Çok kibar davrandı Bayan Crowl'a. Boş sepet kucağında, gülümseyerek oturduğu sürece oda aydınlandı sanki.

Bayan Crowl tereddüt ediyordu. Soluk bakışları babasının üzerinde durmadan boş odada dolaştı. Sonra birdenbire: "Bir yol var" dedi, "bir kızkardeşi var kocamın, mutlaka az bir miktar parası vardır".

Babasına döndü. "Sen ne dersin?" Yaşlı adam hiçbir şey demedi. Anlamamıştı bile. Aklı pek başında değil gibiydi.

İki kadın bir süre daha durumu görüştüler. Polly kalkarken kocasından Bayan Crowl için bir dükkân istemeye söz vermişti. Daha merdivenlerde unuttu verdiği sözü. Herkes tarafından sevilmeyi istemek gibi bir kompleksi vardı.

Döndüğünde babası büroya çağırdı. Kuru bir sesle kocasının kürtaja razı olduğunu bildirdi. Grooch adında biri getirmişti mesajı. Odasında duruyordu.

Polly mesajı okudu ve çok bozuldu. Mac, oğluna bu kadar mı değer veriyordu? Onun için *kendi* oğlu demekti, Smiles'dan haberi yoktu ki! İğrençti bu! O kadar üzüldü ki, annesine gidip öğleden sonra doktora gitmek istediğini söyledi, bildiği bir doktor vardı, 15 pounda yapıyordu kürtajı.

Bayan Peachum önce kinin denemek istedi.

İlk gün üç tablet, ikinci gün dört, böylece yediye kadar çıkacaktı. Daha fazlası tehlikeli olurdu, ama ilacı tükürmek yoktu ve kulaklarda uğuldama, çarpıntı ya da mide bulantısı olursa bırakmak da yoktu.

Ama hamileliğinin birinci ayı olmadığını öğrenince doktora gitmekten başka çare olmadığını anladı.

Çaydan hemen sonra gittiler. Doktor, Şeftali'yi tanımamış gibiydi. Zaten bu kez anneyle ilgilenmek zorundaydı, parayı veren oydu. Silahlarının ortasında oturup güzel, yumuşak, biraz bakteri barındıran sakalını sıvazlayarak konuştu:

"Sayın bayan, isteğinizin yasalara aykırı olduğu konusunda sizi uyarmak zorundayım." Sesini öyle bir ayarlamıştı ki sanki müzik çalıyordu. Ama Bayan Peachum kuru bir sesle kesti bu müziği:

"Evet, biliyorum, 15 pound".

Kocasının yanında geçirdiği otuz yıl ve içtiği içkiler ona insanları tanımayı öğretmişti.

"Nasıl bu düşünceye kapıldığınızı anlıyamıyorum, ameliyat biraz daha fazlaya malolur" dedi doktor, "zaten bu bir vicdan sorunu".

"Ne kadar fazla?" diye sordu Bayan Peachum.

"25 pound diyelim, hanımefendi, ama önce gerçekten gelişmeye başlayan bir yaşamı yok etmek istediğinize karar vermiş olmanız gerekli. Gerçekten gerekli mi bu, örneğin benim bazı yoksul hastalarım buna karar verirler, çünkü bir boğazı daha besleyemeyeceklerdir, bu da insani bir davranış olur, değil mi?"

Bayan Peachum dikkatle baktı adama, sonra:

"Tam dediğiniz gibi bir durum *bu*, doktor bey", dedi.

"O zaman başka" dedi doktor, "lütfen yarın saat üçte burada olun. Ücreti hemen ödeyin ki evinize fatura gönderilmesin. İyi günler".

Hanımlar pasta yemeye gittiler, oradan da vakit erken olduğu için bir sinemaya girdiler.

Sinema sürekli film gösteren o küçük, eski yerlerden biriydi. Uzun bir havluya benziyordu. Resimlerde yağmur yağıyor gibiydi. İnsanlar da dans ediyorlardı sanki.

Filmin adı: "*Anneciğim!*"di.

Film, genç bir kadının bir gece toplantıya gitmek için süslenmesiyle başladı. Kadın hizmetçisinin yardımıyla giyindi, bir kaç kilogram elması kulaklarına ve boynuna asıp aynada hayran hayran kendini seyrettikten sonra, çocuğunun odasına gitti. Üç yaşlarında bir kızcağız yatakta hasta yatıyordu. Sakallı, ciddi yüzlü bir doktor yatağın yanında durmuş, kızın nabzını sayıyordu. Sonra anneye son derece ciddi bir şeyler söyledi. Ama genç kadın umursamazlıkla gülerek kızını öptü ve dışarı koştu.

Sinemanın orta yerinde bir adam duruyor ve açıklamalar yapıyordu.

"Kayıtsızlık ve zevkine düşkünlük" dedi kapkalın bir sesle, "bu anneyi kızını bırakıp eğlenceye koşmaya itiyor".

Şimdi perdede süslü bir salon vardı. Neşeyle dansediliyordu. Genç anne içeri girdi. Bir uşak geldiğini haber verir vermez, erkekler ayağa fırladılar. Şampanyalar ısmarlandı. Genç anne kadife bir kanepeye, iki kavalyesinin arasına oturmuştu. Arada dansa kalkıyor, hayranlarının kollarında uçuyordu.

"Saatler su gibi akıyordu" diye açıkladı anlatıcı.

Sonra gene evdeki çocuk odası ekrana geldi. Çocuk fenalaşmıştı. Yatakta oturmuş, kollarını orada olmayan annesine doğru uzatmıştı. Birdenbire yatağa düştü.

"Ah" dedi kalın sesli anlatıcı, "ölüyor işte. Her şey bitti!"

Tekrar balo salonu göründü. Genç anne başını arkaya atmış, şampanya içiyordu. Birdenbire salonun arka duvarı saydamlaştı, çocuğun odası göründü, gene saydam olmuş olan yatakta ölen küçük kız ayağa kalktı. İki kanat vardı şimdi omuzlarında, melek olmuştu. Balo salonunda, annesine doğru uçtu, yani salonun duvarından içeri girdi, genç, kayıtsız annesinin önüne geldi ve oradan yok oldu.

"Birden" dedi anlatıcı, "kadın çocuğunun öldüğünü görür. Melek olarak sonsuza kadar veda etmeye gelmiştir annesine".

Genç anne düşüp bayıldı. Bir iki saniye sonra vestiyerden telaşla paltosunu alırken göründü. "Geç değildir inşallah" diye fısıldadı ve evine koştu. Kızının odasına girdi, yatağın önünde diz çöktü ve ölü kızına sarıldı. Herkes acısını azaltmak için elinden geleni yapıyordu ama boşuna.

Kalın sesli anlatıcı boğulan bir sesle kararı bildirdi:

"Çok geç artık, çok geç. Bitti mutluluğu
Ne acı, ne de pişmanlık geri getirir onu!"

İki kadın da filmden çok duygulanmışlardı. Girerken çikolata almışlar, ama film başlar başlamaz hepsini mideye indirmişlerdi.

Küçük kız, annesinden uzakta tek başına ölünce Polly göğsünde şiddetli bir acı duydu. Karanlıkta annesinin elini aradı. Ölen küçük kız, açılmış kolları ve sarı bukleleriyle balo salonuna uçarken ikisi de gözyaşlarına boğulmuşlardı.

Bu sanat yapıtından çok etkilenmiş olarak sinemadan çıktılar.

"Yarın oraya götürmüyorum seni" dedi Bayan Peachum. Polly de çocuğunu nasıl feda etmeyi düşündüğünü anlayamıyordu.

Ancak geceleyin bu eşsiz sanat yapıtının etkisinden sıyrılabildiler. Bayan Peachum pamuklu çoraplarıyla kızının odasına geldi, yatağının kenarına oturdu ve:

"Yarın öğleyin bir şey yememelisin. Yoksa narkozdan sonra kusarsın" dedi.

Polly bütün gece doktorun silah koleksiyonuyla uğraştı.

Bay Peachum çok meşguldü. Aynı akşam avukat White ile Fanny Crysler'ı kabul etti. Damadının boşanma için göndereceği yeminli tanık konusunda ısrar ediyordu. Her adımının güvenli olması gerekliydi.

Macheath, Bayan Lexter'in Tunnbridge'deki genelevinden bir kızı önermişti, White'da onu Old Oakstr'e getirmişti. Kız, açık yüreklilikle konuşmuş ama Peachum bu tanığı reddetmişti. Kızını herkesin önünde bu kadar alçaltmıyacağını söylemişti, aslında bir orospunun tanıklığının mahkemede kabul edilmeyeceğinden korkuyordu.

Bu kez de Macheath fena halde sinirlendi. "Acaba kayınpederim kaç kadınla yatmış olmamı arzu ediyor?" diye bağırdı.

Gene de Fanny Crysler'in adını verdi tanık olarak.

Gerçi bankanın idaresi elindeydi ama Peachum'la bozuşmak istemiyordu. Müşteri gözüyle bakıyordu ona şimdi.

Polly'den gerçekten boşanmak düşüncesi kafasını kurcalıyor-

du bugünlerde.

Grooch'la her zamanki gibi saygısızca Fanny'nin tanıklığı hakkında konuşurken şöyle dedi:

"*Karımla beni birbirimizden ayıracak olaylar olabilir. O zaman benden gelecek bir boşanma istemi en akıllıcası olur. Ama Fanny'le ilişkimi itiraf etsem bile bu yeterli neden olamaz. Hâlâ benden gebe, onun için böyle küçük bir nedenden dolayı çekip gidemez. Bir kadın ancak çok önemli bir şey olursa bu durumda kocasını bırakır. Gebe olmasının iyi tarafı bu. doğa akıllıdır, Grooch. İstediğini alır. Neden? Kurnaz olduğu için!*"

Grooch oturduğu yerde sigara içiyor, bir yandan da başını sallıyordu.

"*Karım, yalnız bir şekilde benden bir şeyler alabilir*" diye devam etti Macheath, "*bu da ancak gerçekten çocuğunu aldırırsa olabilir. Ama bu iş öyle bir soğukkanlılıkla olur ki o zaman boşansa da, boşanmasa da farketmez. Ne öyle, ne de böyle bir şey demedim. Böylece her şeyi ona bıraktığımı belirtmek istedim. Güç bir sınavdı bu onun için. Açıkça söyleyeyim, bu sınavı nasıl vereceğini bilmiyorum. Şu anda her şeye karar verilmiş olabilir. Bu anda çocuğu karnında taşıyıp taşımadığını da bilmiyorum. Sormaya çekindim hep. Görünüşte pek aldırmıyor gibiyim. Ama zamanı geldiğinde "çocuk nerede?" diye soracağım. "Ne yaptın ona?" "Dünyadaki her şey uğruna bile ondan ayrılmadın mı, yoksa başka türlü mü oldu?" İşte o zaman her şey ortaya çıkacak*".

Grooch gene başını salladı. Macheath o anda söylediklerine gerçekten inanıyordu. Her zaman kesin emirler verir, sonra da onları yerine getirenleri olanlardan sorumlu tutardı: Şimdi de White, Fanny Crysler'ı Peachum'a götürüyordu.

Peachum onları bürosunda ayakta karşıladı.

Fanny doğal davranıyordu ve her zamanki gibi tam bir hanımefendiydi. Bay Macheath'in isteğini yerine getirmeye hazır olduğunu söyledi. Hiç kimseye bağlı değildi ve dedikodudan da korkmazdı.

"Durun", dedi Peachum kabaca, "yani buraya sadece Macheath'in isteğini yerine getirip yalancı tanıklık yapmaya mı geldiğinizi söylüyorsunuz? Bu bizim hiç işimize yaramaz".

Fanny şaşkınlıkla bir köşede utanç içinde oturan avukata baktı.

"Yani" dedi - bir tek o oturuyordu, bir de sigara yaktı "yani size gerçekten damadınızla yattığımı mı söylemeliyim?"

"Tamamen öyle" dedi Bay Peachum. Fanny güldü. Sonra

White'a döndü: "White, benim böyle bir şey hakkında konuşmam için Bay Macheath acaba ne günah işlemiş olmalı?"

Özellikle "bey" sözcüğünü bir kenara bırakmıştı, White'ın müşterilerinden olduğunu belirtmek için.

"Macheath'in günahı var mı, yok mu bilemem" dedi Peachum, "ama bilmeliyim. Ve eğer karşı değilseniz karım da bilmeli. Şaka değil bütün bunlar".

Madeni kapıyı açıp karısını çağırdı. Pek uzakta değildi kadın, hemen geldi. Ellerini göbeğine bağlayıp merakla gelenlere baktı. Bir hanımefendi değildi.

"Bu Bayan Crysler", diye tanıştırdı Peachum. Fanny sigarasını hemen söndürmüştü ama bacağını indirmemişti ve hafif gülümsüyordu. Devam etti Peachum, "kendisi yakın zamana kadar, nikâhtan sonra da olmak üzere, Macheath'le özel ilişkilerde bulunmuş. Öyle değil mi?"

"Doğru" dedi Bayan Crysler çok ciddi. Sonra öbür kadına karşı kibar olmak için devam etti: "Bay Macheath'le birlikte çalışıyorum".

Sonra kalktı, sigara paketini çantasına koydu ve çıktı. White gülümseyerek kapıyı açtı.

Peachum aylardır ilk kez rahat bir uyku uyudu.

Ertesi sabah Coax'la görüşmek istedi. Polly'nin yaptığı hatayı anlatıp, hemen arkasından Macheath'in boşanmaya razı olduğunu söyleyecekti. Southampton gemilerini almaya gerek kalmamıştı, para tamamdı.

Ama ertesi sabah Coax'a gitmek için traş olurken, Coax elinde bir mektupla geldi ve avaz avaz bağırmaya başladı:

"Buraya bakın! Benimle ne yaptığınızı sanıyorsunuz siz? Kızımla evlen diyorsunuz: Aylarca bizi bir araya getiriyorsunuz, aklınızca aramızdaki iş konusunda diğer dolandırıcılara davrandığım gibi size de davranmamam için özel bir yer tutacaksınız. Siz de onlardan birisiniz. Bu sabah, kızınızın çoktandır evli ve boşanmak üzere olduğunu, kocasının da hapiste yatan soyguncunun biri olduğunu öğrendim. Delisiniz siz herhalde!"

Peachum yüzü traş köpüğü içinde, elinde ustura, pencereye astığı aynanın önünde kalakalmıştı. Pantalon askıları yerlerde sürünüyordu. Aptal aptal inledi.

"Bu mu yanıtınız?" diye devam etti Coax. "Bana bunu mu söyleyeceksiniz? Çok cesursunuz bayım!"

Peachum usturayı indirdi. Sevimsiz bir suratı vardı ama şu anda duyduğu acı öylesine büyüktü ki göze hoş görünüyordu.

"Coax" dedi kısık bir sesle, "ama Coax. Nasıl böyle konuşursunuz?"

Ve acısı o kadar gerçekti ki, Coax bile ancak en gerekli şeyleri söyleyebildi.

"İki saat içinde, duyuyor musunuz, iki saat içinde parayı büroma getirip gözden kaybolacaksınız, yoksa sizi de hapishaneye, sevgili damadınızın yanına gönderirim".

Coax aşağı inerken, gürültüden oraya gelmiş olan Bayan Peachum'la Polly'e rastladı. Yanlarından geçerken kısaca: "İyi günler, Bayan Macheath" dedi ve çekti gitti.

Bayan Peachum hemen büroya girdi. Kocasını bir ceset kadar bembeyaz, öylecene pencerenin kenarında görünce durumu anladı.

"Doktora daha sonra gideceğiz" dedi kızına on beş dakika sonra.

Peachum kafasına balyozla vurulmuş gibiydi. Komisyoncunun şehvetine fazla güvenmişti. Kendisi tam bir tutucu olduğu için, Coax ona fazla kirli görünmüştü. Onun maddi çıkarlarını cinsel açlığına feda edeceğine o kadar inanmıştı ki. Fazla küçümsemişti adamı...

Bu *şah-mat* oyunundan sonra olaylar hızla gelişti.

Peachum bankaya gitti ve parasını çekmek istediğinde bir sürü engelle karşılaştı. Kuşkulandı ve Bay Miller'la görüşmek istedi. Bekletilmek istenince de zorla girdi yanına. Öbür kapıdan da Hawthorne telaşla daldı. Peachum Öbür Yüzyıl'a bir bakışla hemen hemen her şeyi anladı.

Kısa bir konuşma da durumu açıklığa kavuşturdu. Parasını almak istiyorsa, Macheath'le görüşmesi gerekiyordu. Dünden beri Macheath bankanın genel müdürü olmuştu ve hapisteydi.

Peachum yaşlı adamları öylece bırakarak Coax'un bürosuna koştu. Saat on birdi.

Coax bu haberi sessizce dinledi. Sonra kuru bir sesle: "Size yarın öğleye kadar vakit veriyorum", dedi, "ya parayı, ya da o değerde bir şeyi getirirsiniz. Dediğiniz gibi damadınız genel müdürdür. Şimdi bana hemen hükümetle yapılan anlaşmayı ve Crowl ve Baron'un imzalı itirafnamelerini getirin!"

Peachum koşup belgeleri getirdi. Transa girmiş gibiydi. Sonra gene eve gitti ve kendini büroya kilitledi. Hiçbir şey yemedi. Saat ikiye doğru Fewkoombey'i çağırttı otelden.

Eski asker epeyce beslenmişti, neredeyse şişmanlamıştı. Yal-

nız yüzünün rengi pek sağlıklı değildi. Peachum onunla konuşurken tek bacaklı asker hiç kıpırdamadan, kasketi kaba ellerinin arasında onu dinledi.

Peachum kısaca şunları söyledi:

Fabrikasına son zamanlarda bazı saldırılar oluyordu. Onun için işi küçültmesi ve epeyce insanı işten çıkarması gerekiyordu. Fewkoombey de bunlardan biriydi.

Bay Peachum bir süre işsizliğin korkunçluğundan söz etti.

"İnsanları böyle sokağa atmanın ne demek olduğunu çok iyi bilirim. En kötüsü de sonra ne olacağı. Tipik bir işsiz kısa zamanda tüm ahlaki değerlerini yitirir. Soğuk ve açlığa karşı nadiren dürüstlük ölçülerine bağlı kalabilir. Kendine saygısı yok olur. Topluma bir yük olduğunu farkeder. Bu durumda ancak kendisini düzene karşı harekete geçirmek isteyecek kışkırtıcıların kurbanı olabilir. Bunları biliyorum, ama ne yapabilirim?"

Fewkoombey de dahil, yanındakileri işten çıkarmayı önleyebilecek bir yol vardı. Londra'da cebinde taşımaya hiç hakkı olmadığı bir kâğıdı taşıyan bir Coax vardı. Bu Coax yarın sabaha kadar ortadan kaldırılmalıydı. Şu şu şu kadar işçinin işten çıkarılmasını önleyecek bu yoketme işini yapacak kişinin, o saatte başka yerde olduğu da kesinlikle kanıtlanacaktı. Bu kişi, olaydan sonra belirli bir yere gidip geceyi orada geçirecekti.

"*Bu bir iş*", dedi Bay Peachum bilgince. "*Bir işin başka türlü yürütülmesi yalnızca! Savaşı düşünün, siz askersiniz, işadamları akıllarının sonuna geldiklerinde askerler işe karışır. Doğru, iş yaşamında bizim daha başka, barışçı yöntemlerimiz vardır. Ama bu yalnızca bıçak yerine başka bir şey kullanmak anlamına gelir. Tabii, kural dışı olanlar da var, ne yazık ki*".

Asker komisyoncu Coax'u tanıyordu. Bir zamanlar bir mektup götürmüştü ona.

Sonra Bayan Peachum Fewkoombey'i avluda gördü. Bu onu son görüşü oldu, daha sonra askerin çok garip göründüğünü anlattı. Uzun bir süre kurumakta olan çamaşırların arasında durup köpeklere baktı. Ama henüz yemek yememiş olmalarına karşın, yanlarına gitmedi. Bayan Peachum içini çekerek: "Kimbilir orada öyle durup dururken aklından hangi kanlı düşünceler geçiyordu" dedi.

Aslında soğuktan değil ama yağmurdan korunduğu barınağının değerinin ne olduğu hakkındakiler sayılmazsa, aklından bir şey geçtiği yoktu. Burada oldukça az bir süre geçirebilmişti. Ansiklopedisinin yarım cildi bile bitmemişti daha.

Old Oakstr'deki dükkândan çıkarken arka cebinde bir bıçak

vardı; kesin bir karar vermemişti henüz.

Hemen hemen aynı anda Bayan Polly Macheath'le O'Hara arasında (O'Hara'nın evinde) bir konuşma geçiyordu.

Bayan Macheath heyecanla kocasından gelen ve artık huzursuzlanmasına gerek olmadığını söyleyen bir mektubu odasında bulduğunu anlatıyordu. Asla boşanmayacaklardı (asla'nın altı çizilmişti), Coax'a karşı onu mahvedecek kozlar vardı elinde. Coax'u zinayla suçlayacaktı. Suçsuz bile olsa gene de yaşamı sönecekti.

Mektubu gösterdi; kâğıt alelacele, kurşun kalemle yazılmıştı.

O'Hara pek etkilenmemişti.

"Coax tanık olarak çağırılacak", dedi Polly kendinden geçerek.

"Eeee?" dedi O'Hara, oturduğu yerden bile kalkmamıştı. Yemekten sonraydı ve *The Times*'ın spor sayfasını okuyordu.

"İstemiyorum!"

"Onunla zina yaptın mı?"

"Tabii ki hayır!"

"O zaman niye istemiyorsun onun tanıklığını?"

"Çünkü istemiyorum. Yetmez mi? İstemediğime göre duruşmadan önce gitmeli".

"Eğer yanlış anlamıyorsam adamın bu yaşamdan çekip gitmesini istiyorsun".

"Hayır, öyle değil tabii".

Bir sessizlik oldu. O'Hara gazetesini gene aldı.

"Eeee?" diye sordu Polly. "Gazeteyi bırak! Nasıl davranıyorsun bana? Sana bir şey sordum!"

"N'olmuş?" dedi O'Hara. "Doğru. Defolup gitmeli. Gitmezse ne olur?"

"O zaman ben kendim zina yaptığım birisini mahkemeye çıkartırım".

"Ah? Sen mi göstereceksin onu tanık olarak?"

"Sırıtmana gerek yok. Anlamıyorsun. Coax gibi komik biriyle asla mahkemeye çıkmam. Zina yaptımsa hiç olmazsa doğru dürüst biriyle olsun. Sen Coax'u hiç gördün mü? Yaşlı keçinin biri, ama zina yapılacak adam değil! Sende de pek bir şey yok ama hiç olmazsa dış görünüşün fena değil. En azından mahkeme için geçerlisin".

O'Hara biraz rahatsız olmuştu. Kadınlarla pek de az olmayan deneyimleri, ona, Polly'nin acil bir durum karşısında (yani O'Hara'nın sahneye çıkması halinde), O'Hara'yı harcayabileceğini söylü-

yordu. Ama bu, O'Hara'nın şefiyle zamansız bir anlaşmazlığa düşmesi, planlarının mahvolması, hatta daha da kötüsü demekti. Macheath'i Beckett olduğu zamanlardan tanırdı. Mac o zaman bu kadar şişman ve barışsever değildi.

Dikkatle gazeteyi katlayarak kalktı.

"Çeneni kapat" dedi kabaca, "fazla konuştun. Şimdi de git artık".

Ödeme zamanının geldiğini anlamıştı. Polly onu kızdırmamak için giti. Modaya uygun bir şapka giymişti, araba tekerleği büyüklüğünde renkli tüylerle süslü, önünde de bir peçesi vardı. Elinde bir şemsiye, ve arkasını bastıran bir korsajı da vardı. Gayet dikkatli makyaj yapmıştı, her vitrinde kendisine bakıyordu. Böylece hapisteki kocasına giderken, hangi erkeklerin kendisine baktığını da görebiliyordu.

Mac'in gözüne çok cazip göründü. Cilveli cilveli oturuyordu divanda, ayak ayak üstüne atmış, şemsiyesiyle havaya delikler deliyor ve Mac'i Coax'u mahkemeye çıkaracağı ve davayı düşüreceği için övüyordu. Orada şemsiyesiyle Coax'u gösterecek ve şöyle diyecekti: Bu adamla mı yatmışım? Ve kahkahalarla gülecekti. Daha şimdiden gülüyordu.

Mac hüzünlüydü. Ulusal Kredi Bankası'ndan Miller gelmiş ve Peachum'un bankayı ziyaretinden söz etmişti. Bu Coax da Peachum ve serveti için önemli bir tehlikeydi. Peachum, Coax'u halledemezse başkanı olmak için o kadar uğraştığı banka batardı. Acıyla, kaderinin kayınpederine ne kadar bağlı olduğunu anladı ve onunla, diğer damatlar kayınpederleriyle, aile kötü bir duruma düştüğü zaman nasıl konuşurlarsa öyle konuşmayı özledi bir an.

Polly'le oturamayacak kadar sinirliydi, onun için gönderdi kızı. O gülmeden gitmedi Şeftali.

Hemen bundan sonra Ready adlı adamı ile Coax hakkında bir konuşma yaptı. Ready en iyi katiliydi Mac'in.

Yaşlı Adam Ölüyor

Bu arada Coax West India doklarına gidiyordu. Peachum adamlarının grevcilere karşı gösteri yapacaklarını söylemişti. Asker üniformaları giydirmişti hepsine. Eski askerler, dok işçilerinin hırsları yüzünden İngiliz askerlerinin savaşa gidememelerine karşı olduklarını söyleyeceklerdi. Old Oakstr'da üzerinde. "Arkadaşlarımızı Savaşa Gitmekten Alıkoyuyorsunuz" ve "Bakın, *Biz* Neleri Feda Ettik!"

yazılı pankartlar hazırlanıyordu.

Komisyoncu eğlenceyi görmek istedi. Peachum pek büyük bir şey olmayacağını, ama önemli olanın gazetelerin bir şeyler yazmaları olduğunu söylemişti.

Limehouse'da Beery'le karşılaştı. Adam ter içindeydi ve Peachum'un gösteriyi ertelediğini, sonra da ertelemeyi ertelediğini, ama tüm göstericilere erişemediğini, böylece küçük, komik bir gösteri olacağını haber verdi. Sonra da hâlâ kurtarılabilecek bir şey varsa onu kurtarmaya gitti.

Coax bir ıslık çaldı. Demek Peachum da greve gitmişti, şimdi gene çalışıyordu.

Doklara yaklaştıkça daha çok insan görüyordu. Çoğu köşelerde duruyorlar, ama bir bölümü de doklara doğru yürüyordu. Bir şeyler bekliyor gibiydiler. Sorunca sakat askerlerin gösteri yapacaklarını öğrendi.

Baskı çoğalıyordu.

Vardiya saatiydi. Hâlâ çalışan işçiler dokları terkedeceklerdi. Şu ana kadar şiddet gösterisi olmadığından grev kırıcıların gelişini durdurma kararı alınmıştı.

İskelelerden büyük bir gürültü geliyordu.

Bir iki köşe sonra Coax, Beery'e tekrar rastladı. İskelelere akan insanların arasından zorla geçti.

İkisi de birkaç dakika sıkışıp kaldılar.

"*Çok iyi bir gösteri oldu*" diye anlatmaya başladı Beery, "*adamlarımızın üçte biri burada, ama ister inanın, ister inanmayın, gerçek sakatlar geldi. Sokaklar gerçekten savaşta yaralanmış askerlerle doluydu. Biz bunu hesaba katmamıştık. Biz adamlarımıza para veriyoruz, tabii onlar da gösteri yapıyorlar. Ayrıca biz hiç savaş görmedik. Ama bize katılanlar gerçek askerler. Onlar, dok işçilerini, ülkelerine yeterli özveride bulunmadıkları için gerçekten suçluyorlardı. Bir dinleyin, bakın, nasıl da homurdanıyorlar! Önce gerçek sakatları tutmak istedik. Bay Peachum onların çok az para aldıklarını ve birkaç kuruş için savaştan yana gösteri yapacaklarını söyledi. Ama sonra vazgeçtik, kendi adamlarımız daha güvenilir geldi. Şimdi de askerlere para vermenin ne kadar yanlış olacağını görüyoruz. Bedava yapıyorlar, baksanıza! İnsan hiçbir zaman bunların aptallığını yeterince hesaba katamıyor! Bu kolsuz, bacaksız, gözsüz insanlar hâlâ savaştan yana! Hâlâ ülkemiz diye düşünebiliyorlar! İnanılmaz bir şey! İnanın bana, bunlarla çok şey yapılabilir. Bizim de böyle bir adamımız var, tek bacaklı, adı Fewkoombey. Ama onun böyle bir şey yapabileceğine asla inanmazdık. Tabii o*

şimdi barışın ne olduğunu öğrendi, ama bunlar hâlâ bilmiyorlar. Çok şaşırtıcı bir şey bu! Ben hep derim zaten, bir savaş çıkar, ondan sonra para kazanma şansın inanılmaz olur, asla beklemediğin durumlar aydınlığa çıkar ve milyoner olmak için yalnızca onları doğru kullanman yeter, sermayen falan olmadan istediğin işi yapabilirsin. Harika bir şey bu!"

Ayrıldılar birbirlerinden.

Göstericiler, sokakları dolduran sekizli ve onlu sıralar halinde, kahramanlık marşları söyleyerek ilerliyorlardı. Hepsi az ya da çok yaralanmıştı. Kimi koltuk değneğiyle yürüyordu, çünkü pantalonunun bir bacağı boştu. Kimi ceketini omuzuna atmış, kolu askıda gidiyordu. Hafif karanlıkta, kirli beyaz sargılar bayrak gibi görünüyordu. Savaşta kör olmuşlar bile vardı, gözleri görenler onları yönetiyordu. Diğer kurbanlar küçük arabalarda gidiyorlardı, iki bacaklarını da yitirmişlerdi vatanları uğruna. Kaldırımlardaki insanlar el sallıyorlar ve şakalar yapıyorlardı. Yoksullukları ne kadar büyükse halkın yurtseverliği o kadar artıyordu. Kendi aralarında tek kollu birisinin mi, yoksa bacaksız olanın mı daha şanslı olduğunu bile tartışıyorlardı.

Bunların tümü bağrışarak, şarkılar söyleyerek kalan son güçleriyle Limehouse'a eriştiler.

Üniformalı göstericilerin arasında geride bırakılmayı reddeden genç siviller de yürüyordu.

Tümünün amacı aynıydı; gemileri en kısa zamanda taze etle, sağlam, iki bacaklı, iki kollu, gören gözlü, yaralanmamış insanlarla yüklemek. Bu yaralı, kullanılmayacak halde olanlar çoğalmak istiyorlardı. Yoksulluk korkunç bir üreme arzusundadır.

Coax geri döndü. Hava kararmıştı artık. Sonbahar kendini belli ediyordu. İnsanlar her yerde olanları konuşuyorlardı. Bu bölgede oturanlar, tabii işçilerden yanaydılar. Komisyoncu hızlandı. Gördüğü, ya da duyduğu olağanüstülüklerden hep huzursuzlanırdı. Küçük, pis bir bara girerek bir viski ısmarladı. Tadı felaketti, ne berbat zevkleri var bu insanların diye düşündü.

Tekrar sokağa çıktığında bir adama çarptı, adam bir şeyler mırıldanarak uzaklaştı. Garip bir ses çıkartıyordu giderken, tahta bir bacağı vardı.

Coax korkmuştu. Şık giysilerinden ötürü soyulabileceğini düşündü.

"Aslında gördükleri yerde bizi yere yıkmamaları inanılacak gibi değil" diye düşündü, "sayımız çok değil. Peachum'un beni koruduğunu bilsem bile korkardım. Bu bölgedeki en kötü şey insan yaşa-

mına hiç saygıları olmaması. Sanıyorlar ki herkesin yaşamı kendilerinlnkinin değerinde. Bir de üstelik kendilerinden daha iyi durumda olanlardan da nefret ediyorlar, çünkü onların akılları da daha üstün".

Öbür köşede ayak sesleri duydu, döner dönmez kafasına ağır bir darbe yedi ve kaldırıma düştü. Duvara doğru emeklemek istedi ama ikinci bir darbe daha yedi ve devriye gezen polis gelene kadar orada kaldı. Polisler onu kaldırıp karakola, oradan da morga götürdüler. Üç gün sonra kardeşi gelip teşhis etti ve Battersea mezarlığına gömüldü. Mezartaşı kırık bir sütun biçimindeydi. Üzerinde "William Coax, 1850-1902" yazıyordu.

Fewkoombey bütün öğleden sonra komsiyoncunun peşinden gitmişti. Bay Peachum'un dediği gibi adam öğle uykusundan sonra evinden çıkmıştı. Kısa bir süre sonra da başka birtakım adamların da Coax'un peşinde olduklarını sezmişti.

Belirli bir niyeti yoktu. Pek ilgilendirmiyordu bu iş onu. Ama bir kez başlamıştı ve sonuna dek gidecekti.

Old Oakstr'da geçirdiği huzurlu birkaç ay onu bozmuştu, üstüne üstlük bir de otelde kapanıp kalmıştı. Soğuk sokaklara, hiçliğe geri dönmek istemiyordu, hele şimdi tam da kış gelirken.

Birkaç kez komisyoncuya çok yaklaştı ama canı hiçbir şey yapmak istemiyordu. Adam barda otururken de bıçağını kaybetti. Dışarda çarpıştıklarında ise, sanki Coax ona bir şey yapacakmış gibi korktu.

İzlemeye devam etti. Şimdi artık en az iki kişinin daha peşinde olduğunu biliyordu. Sokaklar boşken ortaya çıkıyorlardı.

Bıçağını da kaybettiği için artık vazgeçmişti bu işten. Kendi kendine konuşmaya başladı:

"*Fewkoombey, sizi işten çıkarmalıyım*" dedi kendi kendine, "*artık bana gerekli değilsiniz. Tabii şimdi soracaksınız, ne yapayım diye. Yetenekleriniz çok kısıtlı. Önce dilenciliği denediniz. Bacağınız yok. Bacaksız da geçinecek hiçbir işi yapamazsınız. Ama sürücüler, hamallar, işçiler, hatta yayalar sizin artık tuğla taşıyamıyacağınıza, ata binemeyeceğinize üzülüyorlar mı, ya da ekmeklerini sizinle paylaşacaklar? Asla! Ne diyecekler, biliyor musunuz? Biri ölür, bini kalır! Bu bize yetmez. Binlercesi ölseydi o zaman iş değişirdi. İnsanları işten çıkarmak için neler yapılıyor, biliyor musunuz Fewkoombey? O kadar çok şey oluyor ki! Bir çok insanın asıl işi bu! İnsanlar eşya taşıyarak değil, taşımak istemeyerek para kazanıyorlar. Bunun için ona yalvarılır, hatta para verilir. Ama tabii*

sayıca çok az olmamız gerekir. Çok olursa dertler başlar: Şimdi sen oyunun dışındasın, dostum. Onun için biraz sevimli olmakla işe başlasan iyi edersin. Ama fazla da değil, belirli bir yere kadar sevimli ol ki, sokaklarda durduğun zaman kovalamasınlar. Ama size acınmasını mı istiyorsunuz? İnsanlar ne kadar da basit! Battersea köprüsünden geçen insanlar mı size acıyacaklar? Battersea'nin bu katı, her türlü yoksulluk içindeki insanlar! Katılaşmanın nelere mal olduğunu biliyor musunuz? Doğal olarak olmaz bu iş, ezme, öğütme aletlerine bakın! Çeneler! İsterseniz aynada kendinizinkine bakın! Dörtte biri yemekleri öğütmeye yeter. Ama öğütmeden önce ısırmak gerekir, ve bu çenelerin kaç tanesi o öldürücü ısırışı yapabilir? Çok azı! sizin bacağınız yok. Açsınız. Hepsi bu mu? Utanmazca bir şey bu. Bu tıpkı birisinin sokakta tek ayak üstünde durup dikkat çekmeyi beklemesi gibi. Binlerce kişi yapabilir bunu. Şanssızsınız. Çok kişiden daha şanssızsınız, evet. Bu, seni rekabete katılamaz hale getiriyor. Uygarlığımızın tüm sistemi rekabete dayanıyor. İyileri seçmek! Kalanları atmak! Atılacak kimse olmazsa kimi atacağız? Allahtan sizler varsınız. Bu gezegendeki tüm yaşamın gelişmesi rekabete dayanıyor. Yoksa niye gelişme olsun? Soryenlerle (*) rekabet etmeseydi maymun nereden çıkacaktı? Gördünüz mü? Sizin bacağınız yok. İyi. Gerektiğinde kanıtlayabilirsiniz (ama başka biri de size tanıklık etmeli). Öbür bacağınız var ama! Kollarınız! Kafanız! Hayır, sevgili dostum, bu kadar kolay değil. Bu sizi seçmeye yetmez. Aslında siz zarar veriyorsunuz çevrenize. Sadece varlığınızla daha yoksul olan diğerlerine zarar veriyorsunuz. Ne? Dünyada ne kadar da çok mutsuz insan mı var? Ne yapalım? Nereden başlayalım? Çok açık, ne kadar çok mutsuzluk varsa o kadar az şey yapılır. Mutsuzluk evrenseldir, doğaldır. Ağaç ne kadar yeşilse donya da o kadar mutsuzdur! Defolun!"

Hava daha da karardı.

Kendi kendine konuşurken birden öfkelenmişti asker. Bir köşeye geldiğinde komisyoncuyu nasıl haklayacağını düşünmüştü bile. Aynı anda, bulunduğu köşeden ufak tefek bir adamın, bir iki

(*) Soryenler: Maymunlardan önce varolduğu söylenen bir cins hayvan (Ç.N.)

adımda Coax'a yetiştiğini ve kafasına kum torbası ya da ona benzeyen bir şeyle vurduğunu gördü. Fewkoombey korkmuştu ama yere düşen adamın kalktığını gördü. Dört ayak üstünde dayanmak için duvara kadar gitti adam.

Asker çevresine bakındı, sonra emekleyen adamın yanına gitti. Ceplerini arandı ama bıçağını bulamadı. Şaşkın şaşkın boş eline baktı. Sonra soğuk bir bakışla yerdeki zavallıya bakarak deri bir bantla bağlı olan tahta bacağını çözmeye başladı. En sonunda çıkardığı bacakla, sağlam tek ayağının üstünde zıplayarak, Coax'un kafasına ve sırtına vurmaya başladı, bir yandan da "Allahın cezası bacak", diye söyleniyordu.

14

Güçlü Olan Kazanır

Beery babasının onu çağırdığını haber vermeye geldiğinde, Polly, pembe boyalı odasında annesiyle birlikte bebek çamaşırları dikiyordu.

Elinde iğne iplikle hemen aşağı koştu. Bay Peachum sokak giysilerini giymişti. Onunla birlikte B.dükkânlarına gideceğini söyledi kısaca.

Old Oakstr'ı geçerek merkeze geldiler. Güneşli bir sonbahar günüydü. Peachum kızıyla konuşmak istemediği için, hiçbir şey söylemiyordu. Ama Polly bu gezintiyi iyi bir işaret olarak saydığı için pek sevinçliydi.

O'Hara hakkında hiçbir şey duymamıştı. Bay Coax da artık görünmüyordu. Babası sakindi. Durumda hafif bir gevşeme var gibiydi.

Back sokağında ilk dükkâna girdiler. Şişman bir kadın mutfak aletleri satıyordu. Polly'den pek hoşlanmasa da Peachum'un sorularına cevap verdi. Hâlâ çok az mal geldiğini söyledi. Kocası tamircilik yapmasa aç kalacaklardı. Ama artık düzenli mal geleceğine söz vermişlerdi.

Kirayı biraz gecikmeli de olsa ödüyorlardı. Dükkânın ilk sahipleri değildiler, onlardan önce başkalan vardı.

Polly babasına: "Hepsi henüz başlangıç", dedi, "dükkânlar ancak bir yıllık, Mac'in içeri girmesi de büyük şanssızlık oldu onlar için. Ama düzelecek, ayakta kalanlar başarılı olur".

Peachum yanıt vermedi.

Konuşmadan birkaç sokak yürüdüler. Gittikleri öbür dükkânda bir ayakkabıcı ile yarım düzine çocuğu vardı, çocukların büyükçe olanları işe yardım ediyorlardı.

Yeterli deri geliyordu. En kötü zamanlarda bile gelmişti. Ama metrekare hesabı geldiği için fazlalıklara da para vermeleri gerekiyordu.

Adam hastaydı. Çalıştıkları delikte yanan lamba da çok pahalıydı onlar için.

"Gene de" diyordu kadın, "fabrikadan daha iyi. Orada kazancını arttıramıyorsun".

Peachum başını sallayarak ayakkabı fiyatlarının deri gönderen firma tarafından mı saptandığını sordu. Öyleydi, ve fiyatlar da çok düşüktü.

Yeniden sokağa çıktıklarında Peachum kızına: "Hiç hesap kapatmazlar mı?" diye sordu. Polly hesap kapanmadan yeni mal alamadıklarını söyledi. Babası hiçbir şey söylemediği için dükkânlardan hoşlanmadığını sanmıştı.

Üçüncü dükkânda, daha onlar sormadan dükkân sahibi doklardaki huzursuzluğu anlatmaya başladı.

"Bu komünistlerin" dedi, *"hepsini asmalı. Camları kırıyorlar, sanki bedavaymış gibi. Bizden nefret ediyorlar, çünkü hiçbir şeyleri yok, bizimse var. Kendileri yukarı çıkamadıkları için, kimsenin de çıkmasını istemiyorlar. İyi olanlar da kötüler gibi olmalı. Bunlar Hıristiyanlığa karşı! Burada da birkaç tane var. İçmiyorlar ama daha kötüsünü yapıyorlar. Ellerinden gelse kıçımızdan donumuzu da alırlar. Sanki uğraşacak başka şey yokmuş gibi! Bay Macheath bir şeyi yapmayacaktı: O Yahudi Aaron'la anlaşmayacaktı. O herif onun canına okur!"*

Adam çene çalarken Peachum çevresine bakındı. Ucuz saatler vardı camlı kutularda. Daha çok çalar saatler satılıyordu. Trikolar, hatta tütün bile vardı. Kapının üstünde "Karma Mallar" yazısı görünüyordu.

Dükkân sahibi olan çiftin sağlıksız bir görünüşü vardı. Adam dükkânın üçüncü sahibiydi. Kendi ayakları üstüne durmayı deneyen üçüncü kişi. Karısının ve kendisinin görünüşüne bakılırsa deneme epey zorlu geçiyordu.

Çıktıklarında Polly: "Hepsi aynı" dedi, "başka görmek istiyor musun?"

Atlı bir arabaya bindiler ve birkaç dükkâna daha gittiler. Peachum birisinin önünde durarak kaldırıma baktı. Dükkâncı tebeşirle şık giyinmiş bir adam resmi çizmiş ve fiyat listesini yazmıştı. Peachum bu tekniği tanıyordu.

Elbiselerle dolu bir tezgâhın arkasındaki genç, sarışın adam:

"Burada hizmet verilir" dedi, "para kazanılır. İş hiç de yavaş değildir. Ucuz mal alıp fiyatlarımızı yükseltir yükseltmez gene kazanacağız. Sabah beşte kalkıp gece on ya da onbirde yatıyoruz. Bu da farklı yapmalı bizi, değil mi?"

Girdikleri başka bir dükkândakiler ise taşınıyorlardı.

Gidenler her işi en son dakikaya bırakmışlardı. Çocukları ve mobilyalarıyla odanın ortasında duruyorlar, yeni kiracılar ise eşyalarını indiriyorlardı. Çocuklar ağladıkça tokat yiyorlardı anne ve

babalarından.

Yeni kiracılar geldi, bunlar sağlıklı yapılı insanlardı, terbiyeli bir çocukları vardı. Kadın gazın fiyatını ve odaların gerçekten kuru olup olmadığını soruşturdu.

Çıkanlar küfretmeye başladılar. Diğerleri utanmıştı. Soru sormakla hata etmişlerdi ve yanıt almak istemiyorlardı. Ama iş işten geçmişti.

Adam kıpkırmızı bir yüzle Polly'e ve babasına dönerek: "Söylediklerini ciddiye almamak gerek" dedi, "canları fena yanmış. Başlarına gelenler için kendileri dışında herkesi suçlarlar".

Kadın devam etti: "İşçi bunlar. Lancashire'a, değirmenlere gidiyorlar. Böyle insanlar bu işe girmemeliler aslında. Fabrika onlar için daha uygun".

Ama öbür kadının zaferle gösterdiği büyük, ıslak lekeye üzüntüyle baktı. Evi tuttuklarında lekenin önünde bir dolap vardı.

Polly ve babası işler daha da karışmadan çıkıp eve gittiler.

Polly hiçbir işe yaramayacağını sandığı için ağzını bile açmadı önce. Ama sonra insanların hiç olmazsa bağımsız olduğunu söyledi. Kimsenin üstlerinde olmasını istemiyorlardı. Gece yarılarına kadar çalışmaya razıydılar.

Babasının dinleyip dinlemediğini bilmiyordu.

Aslında çok dikkatle dinliyordu babası.

Peachum ertesi gün Ulusal Kredi Bankası'na giderek Miller'la birkaç saat geçirdi. Miller, Macheath'in Aaron'la olan bağlantısı hakkında pek bir şey bilmiyordu. Ama Peachum, epeydir, bankayı ancak damadının kurtarabileceğini anlamıştı.

Genelde B.dükkânları Peachum üzerinde iyi bir etki bırakmıştı. Örgütlenme hiç de fena değildi. Bu yoldan insanların elindeki her şey alınabilirdi.

Polly gereksiz yere korkmuştu dükkânların yoksulluğunun babasını kızdıracağından. Ama Peachum, zenginliğin diğer yanının yoksulluk olduğunu biliyordu. Birinin zenginliği başka birinin yoksulluğu demekti.

"Toplumsal reformcuları anlatmayın bana" derdi, "anımsıyorum bir gün gazeteler kıyameti kopardılar, neymiş, gecekondular insanlara göre değilmiş, sağlık koşullarına aykırıymış. Bir bölümü yıkıp orada oturanları güzel, sağlıklı evlere yerleştirdiler. İstatistik tuttular, beş yıl sonra gördüler ki, gecekondu bölgesinde ölüm oranı yüzde iki, öbürlerinde yüzde iki onda altı. Çok şaşırdılar. Tabii, yeni evlerde yaşamak için haftada 4-8 şilin fazladan harcamak gerekiyordu, bunu da boğazlarından kesiyorlardı. Toplumsal re-

formcularımız ve insancıl, hümanist dostlarımız bunu hiç hesaba katmamışlardı!"

Damadının yeteneği epey etkilemişti Peachum'u. Kendi kendine, aralarındaki anlaşmazlığın acaba yalnızca kuşak farkından mı ileri geldiğini sordu. Küçümsemiş, adi bir soyguncu gözüyle bakmıştı ona. Aslında çok çalışkan ve ileri görüşlü bir işadamıydı.

Aynı akşam Peachum avukat Walley'nin evine gitti.

Görüşme lüks bir odada geçti. Walley: "Boşanma meselesi için mi geldiniz?" diye soğukça. "Açık söyleyeyim, bu işin gidişinden hiç hoşnut değilim Bay Peachum. Bay Macheath'in zina yaptığı kesin. Ama eğer bana doğru bilgi verildiyse, sizin ortağınız Bay Coax, buna, karşı tanık olarak çıkacakmış. Bu, tabii, ancak bir blöf olabilir, ama epey kirli çamaşır da ortaya dökülecek o zaman".

Peachum şaşkınlıkla: "Kim Coax'u tanık olarak istedi?" diye sordu.

"Bay Macheath. Birkaç gün önce".

"Yaaa" dedi Peachum. "Bay Coax iki gündür ortada yok. Evvelki gün evine gitmemiş. Kızkardeşi oldukça huzursuz. Ne yazık ki insanlığın en alt tabakasındakilerle ilişkisi olduğu için ortadan kaybolunca insana çok kötü şeyler düşündürüyor. Yani artık Bay Coax için üzülmemize gerek yok".

"Ah" dedi Walley sadece. Karşısındakine dikkatle baktı.

"Bay Coax'la her türlü iş ilişkimi kestim", diye devam etti Peachum. "Gözümü açan onunla Southampton'da geçirdiğim bir iki gün oldu. Tanık olduğum iğrenç sahnelerin yinelenmesini asla istemem. O günden sonra onu sildim".

Sonra Coax konusunu kapattı ve ifadesiz bir yüzle kızının kocasından bir çocuğunun olacağını söyledi. Tabii bu, her şeyi değiştiriyordu. Boşanma artık söz konusu değildi.

Avukat ferahlamış görünüyordu. Peachum devam etti. Damadının davası hakkında sorular sordu. Olumlu sonuç beklediğini de belli etti.

Avukat keskin bir kitap açacağıyla oynuyordu.

"Bay Peachum" dedi, "damadınız serbest kalacak. Üzerinde en ufak bir kuşku gölgesi bile kalmayacak, bana güvenin. Nerede olduğunu kanıtlayabilir".

"İyi" dedi Peachum ve ayağa kalktı.

"Hiç de iyi değil" dedi Walley öfkeyle. "Katil bulunmadan bırakılması zaman alır. Kanıt önce araştırılacak. Hayır, sevgili Peachum, ona yardım etmeliyiz".

Arkasına yaslandı ve ellerini göbeğine bağladı. "Sevgili Peac-

hum" dedi, "Bayan Swayer'ın ölümüne neden olan koşulların sorumluluğu size ait. Sanıyorum White da büyük jüri karşısında Mary Swayer'ın ölmek için katile hiç de gerek duymadığını, koşulların yeterince kötü olduğunu belirtmişti".

Gittikçe daha yavaş konuşuyordu, sanki söylemek istediği şeye bir çözüm arıyor gibiydi. Kemikli elleri dizlerinin arasında oturan Peachum'a bakmaktan da kaçınıyordu. Açıkça görülen bir çabayla devam etti.

"Ne yazık ki" dedi, "aydınlanması gereken bazı gerçekler var".

Ayağa kalktı. Uzun adımlarla kalın halının üzerinde yürümeye başladı.

"Bay Peachum" dedi sonunda, "Mary Swayer ölümünden önce kendisinden daha kötü koşullarda olan bir adamla birlikteydi, eski asker Fewkoombey. Tanık sandalyesindeydi bu adam. Öldüğü gece Mary Swayer'la birlikte olduğunu ve hatta onu doklara kadar götürdüğünü itiraf etti".

Durdu. Aniden Peachum'un önüne geldi ve kesin bir şekilde devam etti:

"Mary Swayer'ı son canlı gören O'ydu ve kimse bu gerçeğin neler ifade ettiğini anlamadı. Çoğu aşağı sınıflardan gelen tanıkların gözleri kendilerinden üstün olan sanığa duydukları nefretle öylesine kör olmuştu ki, son derece açık olan gerçeği kaçırdılar. "*Ayna*"daki yazılar bile askerin zavallı Mary Swayer'la son yolculuğunda, yani kadıncağız onun etkisi altındayken birlikte olduğunu yazıyorlardı. Kanıt var, olmalı - bu askerin zavallı kadını nasıl etkisi altına aldığı açık. Asker olan kocası cephedeyken o sinsice evine girdi. Arkadaşının karısıyla yatmaktan ve bunu o küçük odada, çocukların gözlerinin önünde yapmaktan sapıkça bir zevk alıyordu. Bay Macheath'in en küçük işçisine bile nasıl ilgiyle davrandığını görünce, kadını gece gündüz bundan yararlanması için zorlamış olmalı. Bu saygıdeğer ve onurlu kadın Macheath'e şantaj yapmayı reddetmiş olmalı, ve kim bilir? İskelede bir tartışma olmuş olabilir - tabii o akşam saat dokuzu çeyrek geçe oralarda gezinirken Fewkoombey'i gören bir liman işçisinin tanıklığını da göz önüne alacağız. Bay Peachum (avukat sesini yükseltti), nasıl bu düşünceler bizim varlıklı banker Macheath'in Mary Swayer'ı öldürdüğüne inanmamıza izin vermiyorsa onu öldürenin parasız ve vahşi eski bir asker olan Fewkoombey olduğuna o kadar itiyor. Bu, aslında bir eğitim sorunu. Okumuş ve zeki bir adamı bir kahraman yapan savaş, aşağı düzeydeki başka bir adamı vahşi duygulara itebilir. Kazanç duygusudur bu. Öldürme şehveti onları öldürmeye yöneltir. Gör-

dükleri o azıcık eğitim, onları hiç etkilemez, okula onları oradaki sıcaklık çeker - tabii eğer evden dışarı tekmelerle atılmıyorsa. Asla para kazanamaz, zekâsı yeterli değildir. Kazandığını hemen harcar. Devletten aldığı işsizlik avansı parmaklarının arasından su gibi akar gider. Hiçbir şeyi kalmaz. Sizin de bildiğiniz gibi, Bay Peachum, Londra bu gibilerin barınacağı bir yuva değildir. Dilenmeye çalışır, beceremez. Böylece para kazanmak için her şeyi yapabilecek duruma gelir. Eğer birkaç şilin kazanacaksa birisini öldürmelidir. Yadsıyamadığımız bir şey var tabii, ödüllerini eşitsiz dağıtan doğa, eğitimi, çevresi, her şey, her şey, onun bu durumundan sorumludur".

Avukat bir an tepedeki avizelere baktı.

"Karşı çıktığınızı görüyorum" diye devam etti, "Mary Swayer'ın yoksul bir kadın olduğunu, cebinde ancak birkaç kuruş olduğunu söylüyorsunuz. Size daha önce bu zavallı kadının nasıl bir zorlayıcı sahneyle karşılaşmış olabileceğini anlattım. Bunun nedeni pekâlâ bir kaçkuruş da olabilir. Evet, bu bile olabilir, bu bile! Birkaç kuruşa bir insanın yaşamı! Olabilir mi bu? Beyler! (Adam artık evde olduğunu falan unutmuştu), Şu kentte bir bakış bize inanılmayacak şeyleri açıklamaya yeter! Olabilir! Beyler, birkaç kuruş sizin için nedir ki? Ne kadar para gerekir acaba sizin... ama bunu söylemek istemiyorum. Köprü altından bir gece geçirmek ne demek, biliyor musunuz? Bakın, size anlatayım!"

Kollarını açıp Peachum'dan bir iki adım uzağa giden avukat, şöyle bir baktı karşısındaki adama. Sonra dalgın dalgın devam etti savunmasına:

"Özetleyeyim", dedi, "Mary Swayer'ı intihara iten neden, yani yoksulluğu, eski asker George Fewkoombey'i de onu öldürmeye itti. Hep kendime soruyorum, sayın jüri üyeleri, kimin için gerekliydi bu cinayet?"

Ülkede bu konudaki tek otorite, tamamen aynı düşüncede olarak dinliyordu Walley'i.

Doklardaki kıyım

Fırtınalı bir gecede, yükselen denizde
Cesurca savaşıyordu gemi.
Dur! Niçin çaldı bu çanlar gemide?
Ah! Kayalık var görünürde!
Denizle tüm savaşanlar
Yurtları için çırpınırlar

Ölüme doğru, ölüme doğru
Hiçbiri bilmez nedir acaba korku.
Şimdi çanlar daha da hızlandı
Savaşmanın yararı yok, gemi su aldı
Hazırlanın! Hazırlanın!
Sonsuz yolculuğadır bu akın!
Tanrı bizi korusun!
Denizlerin dibinde son uykumuza gidiyoruz.
Tanrı bizi korusun!

(Denizcinin Türküsü)

Coax, öldürüldükten üç gün sonra, kızkardeşi tarafından Poplar'daki morgda bulundu. Basın, onun ölümünü greve bağladı.

"*Hiç kuşku yok*" diye yazdı gazeteler, "*William Coax yurdu için ölmüştür. Tüm polis araştırmalarından çıkan sonuç, grevcilerin cinayet bile işlemekte duraksamayacaklarını göstermiştir. Artık Coax'un hükümetle birlikte, birliklerin nakliyesini sağlamaya çalıştığı biliniyor. Hükümet, ülkeleri için çalışan yurttaşlarımızı korumazsa yakında kendilerini destekleyecek hiçbir işadamı bulamayacaktır. Coax'un gazilerin gösterisinde yaşamını yitirmiş olması son derece trajik bir rastlantıdır. Çünkü geçen salı savaşta yaralanmış yüzlerce asker, dok işçilerinin grevine karşı bir gösteri yapıyorlardı. Bu grevden dolayı da Mafeking'de kalan askerlerimiz dört gözle bir türlü gelemeyen kurtarıcı güçleri bekliyorlar. Hepinizin bildiği gibi bu adamlar birkaç kuruş fazla para almak için grev yapıyorlar. Kendilerine bir çift ayakkabı bile almaya yetmeyecek birkaç kuruş için! Ülkemizin şu anda içinde bulunduğu durum böyle şantajcılara izin vermez. Ülkedeki en iyi beyinler, gece gündüz gerekli harcamaları en alt düzeyde tutabilmek için çalışmaktadır. Daha bugün gelen bir habere göre, büyük sanayi kesiminden Aaron ve Chreston'un dükkânları birleşerek ünlü B.dükkânları sistemine katılmışlar ve fiyatlarını indirmişlerdir. Fakat böyle bir yurtseverlik örneği, toplumun diğer bölümü bencilce kendi isteklerinde ısrar ederse, ne kadar başarılı olabilir ki? Hiç kimse işçilerin toplumdaki diğer sınıflarla aynı haklara sahip olduğuna karşı değil. Ama bugünkü durumda imparatorluk kendi varlığını ayakta tutma savaşı veriyor ve herkes özveride bulunmak zorunda. Artık hükümetin zorlayıcı önlemler almasını bekliyoruz. William Coax'un öldürülmesi İngiltere'nin nerelere geldiği konusunda kesin bir işarettir!*"

Yönetim görevini anımsayana kadar önemli birkaç şey daha oldu.

Nakliye Gemileri Şirketi başkanı Peachum, bir dizi röportaj verdi. Şirketin önemli bir danışmanını kaybetmekten duyduğu üzüntüyü bildirdi ve ölen saygıdeğer kişinin yurtseverliğini ve dürüstlüğünü belirtti.

Coax'un bulunması ve cenazenin kaldırılmasına kadar geçen zamanda Peachum, kendini şirketin işlerine verdi.

Bayan Coax'a yardım etmek için komisyoncunun kâğıtlarını elden geçirdi ve kardeşinin payına düşen 12.250 poundu alacağını bildirdi. Şirketin işleriyle ilgili ve iki ortak tarafından imzalanmış bir belgeyi de alıkoydu. Eski gemilerin alım satımı ile ilgili kâğıtları da buldu.

Sonra çok ilginç bir şeyi eline geçirdi. Bu, hükümetle yapılmış *ikinci* bir anlaşmaydı. Southampton gemileri ile ilgiliydi. Bu üç iyi gemiyi ucuza kapatan komisyoncu, onları hükümete önermekte hiç duraksamamıştı.

Bu işin kârı aşağı yukarı 120.000 pound kadar olacaktı. Peachum fenalaştı. Bir an kriz geçireceğini sandı.

Kapısı açık olan öbür odada Polly ve Bayan Coax oturuyorlar ve yas elbisesi dikiyorlardı. Peachum birkaç dakika durakladı su istemeden önce. Bu, belki de yaşamının en önemli anıydı. Bayan Coax'un bir şey farketmesi korkunç olurdu. Derin bir nefes aldı, bir elini kalbine bastırdı ve su içmeden idare etmeye karar verdi.

Normale döndüğünde, Bayan Coax'dan izin isteyerek Denizcilik Bakanlığı'na gitti. Orada Hale'i her iki anlaşmayı da vermesi için zorladı. Coax'un çektiği 1000 poundluk bir senedi hükümete göstermekle tehdit etmesi yeterli oldu. Hale, en eski arkadaşının ölümünden çok sarsılmıştı ve söylediğine göre bu şoku asla atlatamayacaktı.

Peachum'un ilk anlaşmaya göre alacağı kâr 29.000 pound kadardı.

Şirketle ilgili tahmini *şöyleydi:*

Yedi ortak, üç eski gemi, onarım işleri, rüşvetler, Coax'un yüzdesi ve üç yeni gemi (38.500 pound) için toplam 77.450 pound harcamışlardı. Bunun 49.000'ini hükümet ödemişti. Brookley and Brookley adına sattığı eski gemiler 2100 pounda sayıyordu. Crowl da sonsuz av alanına geçmeden önce payının dörtte üçünü ödemişti. Zaten Southampton'daki gemiler yalnızca 30.000 pounda mal olacaktı.

Cenazeden dönerken kendi kendine şöyle düşündü:

"En karışık işlerin bile en eski yöntemlerle çözülmesi çok ilginç. Bu büyük uygarlığımız Neanderthal insanının(*) düşmanını bir sopayla yendiği günlerden pek uzakta değil. Her şey, anlaşmalar ve hükümet damgalarıyla başladı ve cinayetle sona erdi. Nasıl da nefret ediyorum şu cinayetten! Ne kadar vahşi bir şey! Ama gerekli! Onsuz yapamıyoruz. Bir katil cezalandırılıyor - ama katil olmayan da cezalandırılıyor - çok daha kötü şekilde hem de. Örneğin Crowl bu işteki rolünden dolayı öldürüldü. Durmadan daha iyi eğitim ve insanların vicdanlarından söz ediliyor - elbette Coax'un hayali her zaman hem benim, hem de Fewkoombey'nin gözleri önünde olacak - ama dürüstlük, iyilik, insanlık - bunlar tek başına cinayetlerden kurtulmaya yetmezler. Olacaklar ve cezalar çok ağır. Aslında bu Coax son derece doğal bir ölümle öldü. Yaşasaydı her şey bozulacaktı, şimdi her şey iyi gidiyor. Cinayet en son başvurulacak çare - ama gerekli. Üstelik birlikte iş de yapıyorduk!"

Ertesi sabah gene doklara gitti. Durum kötüydü. Çalışan bir düzine adam bile yoktu. Kimsenin işe girmemesi için kapılarda bekleyen işçilerin görüntüsünden dehşete düştü.

Çevresindeki birkaç işçisine dönerek: "Her yerde kaba güç!" dedi acı acı. "Bu insanların, onlara ödediğim paraya çalışmak istemediklerini biliyorum. ama niçin çalışmak isteyenleri bırakmıyorlar; paraya gereksinmesi olanları, aileleri aç olduğu için çalışmak isteyenleri? Niçin bu zavallı yaratıkları durduruyorlar? Herkes istediğini yapmakta özgür olmalı".

Umutsuz bir durumdaydı.

Bu arada kızıyla damadı hakkında bir sürprizle karşılaştı.

Coax'un ölümü, Peachum ailesinde olağanüstü bir durum yaratmıştı.

Polly, Bayan Coax'la konuşup onu sakinleştiriyordu.

Gazetelerdeki dok grevine ait haberler gözünü açmıştı kızın. Annesiyle babasına, grev kırıcıları destekleyecek kimse isteyip istemediğini sordurdu. Kocası böyle kişileri rahatlıkla bulabilirdi.

"Biliyor musun" dedi Bayan Peachum kocasına, "geçirdiği şeyler onun başkalarının sorunlarını anlamasına yardım etti. Sana yardım edip edemeyeceğini soruyor".

Peachum homurdandı: "Bu herif gelmiş geçmiş en büyük do-

(*) İlk insanlardan bir kabile. (Ç.N.)

landırıcı". Ama sonra Bayan Peachum'a Polly'nin Beery'le konuşmasını söyledi.

Polly sorduğunda Macheath: "Para söz konusu olunca kimse nefretin sesini dinlememelidir" dedi, "aslında baban ve ben birbirimize karşıyız, ama durum, koşullar birlikte çalışmamızı gerektiriyor".

O'Hara, birkaç düzine adamını doklara gönderdi. Bunlar hemen grev kırıcılığa başladılar. Grevcilere davranışları polisi bile ürküttü. Yakalayabildikleri *her kemiği* kırıyor, aç görünen *her suratı* yumrukluyorlardı. Peachum'la konuşan inşaat mühendisi, bu adamlarda bile bir nebze iyilik bulunduğunu, ancak *ne için* kullanıldığına bağlı olduğunu belirtti.

Grev kırıcıları yeniden cesaretlendiler.

Sonra, O'Hara'nın adamları, oralardaki gıda maddeleri satan dükkânlara saldırmaya başladılar. Bu saldırı kayıtlara "West India Dokları Savaşı" diye geçen çarpışmalara yol açtı ve aynı zamanda grevcilerin de kaderini belirledi.

Hiç konuşmayan bir grup işçiyle birlikte Bully, tüm dükkânların vitrinlerini kırdılar. İçeri girdiklerinde grevciler onları durdurmaya kalkışmadı bile, çünkü yağmacılığa karışmak istemiyorlardı. O zaman diğerleri salam ve et parçalarını alarak grevcilere saldırmaya başladılar. Yarı aç bir grevciyi bir dana buduyla yere indirdiler. Suratları kıymayla sıvanmıştı ve önlerini göremedikleri için polisin eline düştüler. Sandviçler bile havada dolaşıyordu. Birkaç raşitik çocuk yaralandı. Ekmek somunları korkunç bir silah haline gelmişti. Yaşlı bir kadının boş pazar torbasını taşıyan kolu beş kiloluk bir ekmekle kırıldı. Mahkemede, kırılan kol, kendisi aleyhine kanıt olarak kullanıldı.

Gazeteler çılgınlar gibi bu yağmadan söz ediyorlar, özellikle insanların yiyeceklere nasıl davrandıklarını vurguluyorlardı.

"Bu anarşinin en dehşet verici yanı" diyorlardı, "gemi azıya alan bir vahşet olması. Sosyalist dostlarımız toplum düzenine olan iki yüzlü saldırılarına yandaş arıyorlarsa, önce bu çeşit saldırıları önlemeleri gerekir".

Ve o andan itibaren hükümet grevcilere ve isteklerine karşı sert önlemler almaya başladı.

İki gün sonra askerler çağrıldı. Güney Afrika'ya gidecek olan genç gruplar, dokların çevresini çevirerek grev kırıcıları korudular. Bundan sonraki bir iki gün yalnızca birkaç el ateş edildi ve gemilerin tamamlanması güvenceye alındı.

Savaş kısa ve acı olmuştu.

Adamların hepsi gönüllü askerdi, ilk kez savaşa katılıyorlardı. İşçilerden daha iyi beslenmişlerdi, ama işçi elbisesi giymiş olsalardı diğerlerinden ayırdedilemezlerdi, çünkü tümü aynı sınıftandı. Zaten eğer genç askerlerin tüfekleri ve üniformaları olmasaydı kendi aralarında savaşıyor olacaklardı.

Yalnız, hepsinin aynı dili, aynı aşağı sınıf şivesiyle konuştuklarını unutmamak gerekir. Birbirlerine ettikleri küfürler aynıydı. Gerçi bu şekilde savaşmaya alışkın değillerdi ama daha analarının memesini emerlerken kendilerini korumazlarsa patates alamayacaklarını öğrenmişlerdi. Böylece iş kavgaya dökülünce birbirleriyle yoksulluğa, hastalığa, kentin onlara verdiği her şeye karşı savaştıkları gibi savaştılar.

Gazeteler ayrıntılı bilgi veriyordu. Tümünün manşeti az çok aynıydı: MAFEKİNG'DEKİ ARKADAŞLARININ YARDIMINA KOŞMAK İSTEYEN GENÇ ASKERLER, GEMİLERİNİ SAVAŞARAK ELE GEÇİRİYORLAR!

Gemilerin tamamlanması fazla uzun sürmedi. Bir Cuma günü hükümet tarafından teslim alındı ve bir hafta sonra da denize açıldılar.

Sisli bir gündü. Sadece küçük bir grubun gitmesine karşın, doklar askerler, gidenlerin akrabaları, hükümet üyeleri ve gazetecilerle doluydu.

"Dostlarım" dedi müsteşar konuşmasında, "İngiltere'nin geleceği gençliğin cesaretine ve özverisine bağlı. İki bin genç adam, ülkemizin çiçekleri, Majestelerinin gemisine bir kahramanlık örneği olarak binerlerken, tüm İngiltere sevinç içinde. Tanrı'ya emanet ediyoruz onları".

Ulusal marşların yankıları ve annelerle eşlerin hıçkırıkları arasında üç gemi, sisteki üç canavar gibi denize açıldı.

On bir saat sonra, daha Manş boğazından çıkmadan "*İyimser*", siste, tüm içindekilerle birlikte battı.

Ulusal Felaket

O fırtınalı geceden sonra
Gemi ta derinlerde yatıyor.
Köpek balıkları ve yunuslarla
Issız kayalıklarda uyuyor.
O yaşam dolu insanlardan hiçbiri

Kurtaramadı ölümden kendini.
Orada, denizin ta dibinde
Süzülüyor hepsi sessizce.
Deniz hâlâ o eski türküsünü söylüyor
Ve beynimize sanki çivilerle çakıyor:
Dikkatli ol, denizci; dikkatli ol, denizci!
Dinle denizin ve rüzgârın söylediğini.
Rahat uyu. Rahat uyu.
Orada, mercanların altında
Gelecek beklediğin koruyucu.

(Denizcinin Türküsü)

Oxford sokağından aşağı doğru inen Peachum, gazeteci çocukların çığlıklarını duydu. İkinci baskıyı aldı ve "*İyimser*"in battığını, kentte nakliyeyle ilgili dedikoduların dolaştığını okudu. Gemilerin denize dayanıklı olmadıkları yazılmıştı. Polisin, bu trajediden ve *halkın güvenliğinden sorumlu olanları* yakalayacağı umuluyordu.

Dosdoğru eve gitti. Beery de bir gazete almıştı. Titriyordu, yüzü bembeyazdı. Ona dehşet verici bir şekilde bakan Peachum önünden geçerken adamcağız, hortlak görmüşe döndü.

Bayan Peachum kocasını, kilere her indiğinde olduğu gibi sevgiyle karşıladı. Hiçbir şey duymamıştı henüz.

Peachum odasına giderek kapıyı kilitledi. Karısı yemeğe çağırmak için kapıyı vurduğunda yanıt alamadı, oraya koyduğu yemeğe de dokunulmamıştı. Tutuklanmayı bekliyordu Peachum.

Akşam on bire doğru, ikinci baskıdan on dört saat kadar sonra bürosuna indi, Beery'i çağırdı ve gazete almaya gönderdi.

Gazetelerdeki manşetler şöyleydi: "ULUSAL YAS", "SİS 'İYİMSER'İ BATIRDI " Nedenler hakkında fazla bir şey yoktu. Yalnızca Denizcilik Bakanlığı'nın olayı araştıracağı belirtilmişti.

Peachum her satırı okudu. Sonra harekete geçti.

Beery'le birlikte atelyelerin tamamıyla yeniden düzenlenmesi planını gözden geçirdi. Çalışanların yarısına üniforma giydirilecek ve çeşitli yaralar yapılacaktı üzerlerine. Dilencilik işi yönünden ülkedeki her felaket zaferlerle aynı değerdeydi. Henüz olanları anımsarken tüm Londra bir şeyler verirdi. Önlerindeki birkaç gün içinde küçücük yaralı her üniformalı ulusal bir kahraman olabilirdi.

Peachum saatlerce çalıştı, sonra kısa bir süre uyudu. Tüm atelyeler ertesi sabah altıda çalışmaya başladılar.

Saat onda Peachum bakanlığa giderek Hale ile görüştü. Sonra da polis merkezine gitti.

Hale onu olumlu etkilemişti. Askeri eğitiminden dolayı kaderin darbelerini soğukkanlılıkla karşılayabiliyordu. Büro tam hızla çalışıyordu. Resmi tören ertesi gün yapılacaktı. Hiçbir tehlike görmüyordu Hale, tabii eğer bir skandal olmazsa.

Baş komiser Peachum'u pek de iyi karşılamadı, ama Peachum kendini Deniz Nakliye Şirketi'nin başkanı olarak tanıtınca durum değişti. Komiser, onun o günlerde mahkemeye çıkacak Macheath için geldiğini sanmıştı.

Peachum, basına ne söylemesi gerektiğini sordu. Brown sevinerek anlattı ne söyleyeceğini. Kaza'nın nedenleri henüz bilinmiyordu ama "*Genç Denizci*" de zarar görmüştü. Belki iki gemi siste çarpışmışlardı.

Peachum sonra Eastman'a gitti. Hem onunla, hem de Moon'la görüştü. İki adam da ayrıntıları konuşmak istemiyorlardı. Southampton gemilerini asla görmemişlerdi ve soruşturmaya çağrılacaklar diye dehşet içindeydiler.

Peachum acele etmedi eve dönerken. Biraz sokaklarda dolaştı. Herkes felaketi konuşuyordu. Bir B.dükkânı sahibi şöyle diyordu:

"İnsan sise karşı çaresizdir. Bunlar doğal nedenler. Boğazın ortasında böyle batmak gerçek bir felaket. Gelecek Cuma St. Paul' de bir tören varmış. Eminim komünistlerin parmağı vardır bu işte!"

Peachum akşama doğru Brown'dan bir çağrı aldı. Brown, onu, yüzünde kaçamak bir ifadeyle bekliyordu. Odada iki yüksek rütbeli polis daha vardı.

"Bay Peachum" diye söze girdi bay komiser, "aldığımız raporlara göre "*İyimser*" önemli bir arızadan dolayı batmış. Dümen kolu kırıkmış. Bakanlık müsteşarı Bay Hale'in ikinci bir emre kadar evini terketmemesinin emredildiğini ve bu emrin gizli olduğunu da size söylemeliyim. Şimdi, sanırım bu konuda söyleyecekleriniz vardır?"

Bay Peachum duvara bakıyordu boş gözlerle. "Evet" dedi, "bir suç işlendi".

Kısa bir süre sustu, sonra devam etti:

"*Beyler, dümen kırılmış olmalı, fırtınadan değil, dümencinin suçu da değil, sis olmasına karşın başka türlü olamazdı. Araştırma gerekmiyor, biraz düşünce gerekli. Hükümetimizin ve diğer uygar ülkelerin hükümetlerinin biraz bilgisi olmalı. Devleti koruyan görevlilerimizi nasıl seçtiğimiz, nasıl eğittiğimiz ve nasıl ve niçin onları göreve gönderdiğimiz göz önüne alınmalı. Sonra da böyle gemi-*

lerin batmaları gerektiği sonucuna varabilmek için, niçin yapıldıklarını düşünmeli, niçin satıldıklarını ve getirdikleri kârları. Ancak bunları düşündükten sonra -istesekde, istemesekde- daha önce söylediğim sonuca geleceğiz - ortada bir suç var".

Herkes birbirine baktı. Peachum oturuyordu, öbürleri ayağa kalkmışlardı. Devam etti:

"Başka sonuçlara da vardım. Hükümetimizin ve işadamlarımızın dürüstlüğü, savaşımızın haklılığı, iyi yaşayan, iyi giyinen yurttaşlarımızın bencil olmayan yaşamlarına karşı bir gemimiz sakin bir denizde battı. Araştırmaya falan gerek olmadan belirtiyorum ki, suç falan yok ve bir kaza söz konusu. Ve diyorum ki - suç olduğuna inanmıyorum, bu bir kazadır!"

Hepsini teker teker süzdü.

"İzin verirseniz şimdi hangi sonucu beğendiğimi söyleyeyim, ikinciyi. Çok daha uygun. Duydum ki, iki gün sonra bu felakette boğulan Majestelerinin askerleri için bir tören yapılacakmış. Kısa bir süre önce bu gemilerin denize açılmaları için gösteri yapan askerlerin, şimdi bu gemilerin satın alınmasına karşı çıkmalarını düşünmek ister misiniz? Gazetelerde dokların yakınında öyle bir gösteri planlandığını okudum".

Bay Peachum polis merkezinden elini kolunu sallayarak çıktı. Her yerde bayraklar yarıya inmişti. Dünyanın en büyük kenti, çocuklarına yas tutuyordu.

Temizlik

Father, Macheath'in henüz Beckett'ken tanıdığı üç kişiden biriydi. İri yarı bir adamdı. O'Hara ile Ride sokağında çalışıyordu ve ikisi iyi arkadaştılar.

Macheath'den karısını ve O'Hara'yı gözetlemesi emrini almıştı.

Depolardaki tüm malları yok etmeleri söylenmişti, ama onlar hepsini kendi kârlarına satmışlardı. Bu arada Father, Grooch'u bu işten uzak tutmuştu (Grooch üçüncü kişiydi).

Ayrıca O'Hara ile Bayan Macheath arasındaki tüm ilişkiyi biliyordu.

Coax'a saldıran da oydu. Ama O'Hara bu konuda bir şey bilmiyordu.

Bir sabah Ride sokağında antrasitin fiyatı 28 pense'e çıktı ve polisler 28 no'lu depoya girerek Father'ı yatağından çıkardılar. Ki-

barca malların nereye depo edildiğini sordular.

Fazla bir şey kalmamıştı zaten, bulduklarını da toparlayıp götürdüler. Father yavaş yavaş giyindi. Sonra da O'Hara saat on birden önce gelmeyeceği için Macheath'i ziyarete gitti.

Macheath kahvaltı ediyordu. Father'ın açıklamalarını kısa kesti. "28'de hiçbir şey yok" dedi, "istedikleri kadar arayabilirler".

"Nereden biliyorsunuz?" diye sordu Father. Masanın üzerine oturmaya çalışıyordu.

"Çünkü boşaltılmasını emrettim" dedi büyük işadamı ve bir tost aldı. "Ve boşaltıldı. Beş hafta kadar önce".

"Ama boş değillerdi. Yarın bitirecektik işi ama bugün bazı şeyler vardı içeride".

Macheath kahvaltısına devam etti. Sonra: "Öyle mi?" dedi, "o zaman depolarımda ne halt karıştırdığınızı bilmek isterim. Umarım her malın faturası vardır".

Father önce bir şey söylemedi. Sonra mırıldandı: "Doğru 28'e geldiler!"

"Bu kötü", dedi Macheath ve sulu gözleriyle Father'ı süzdü.

Öbürü en sonunda ani bir kararla Macheath'in dikkatle yaydığı takvimi kocaman eliyle iterek masanın kenarına oturdu ve yüksek sesle konuştu: "Hapishaneye sizin hatırınız için gideceğimizi düşünüyorsanız çok yanılıyorsunuz, Beckett. Düşünmeyiz bile bunu! O'Hara benim dostumdur ve başkaları eski arkadaşlarına pis oyunlar oynasalar bile, biz birbirimize bağlı kalırız. Anlıyor musunuz?"

Büyük işadamı keyfini hiç bozmadan yemeğine devam etti.

"İstediğinizi söyleyin, Father, ama masamdan aşağı inin, yoksa eski bir dostum olmanıza karşın sizi dışarı attırmak zorunda kalacağım".

Father öfkeden titreyerek ayağa kalktı:

"Ya, demek öyle. Bizi temizlemek istiyorsunuz. Ta baştan beri aldattınız zaten hepimizi, önce belirli bir maaşa bağladınız, çünkü depolarınızı doldurmak istiyordunuz, sonra mala gereksinmeniz kalmayınca parça başı para verdiniz. İşinize ne gelirse! Şimdi de polise veriyorsunuz. Ama siz bir bankersiniz, değil mi? Ve neler olduğunu da bilmiyorsunuz!"

Macheath dikkatle süzdü adamını. "Alıngan değilim" dedi, "istediğinizi söyleyebilirsiniz. Ama emirlerimi yerine getirmediğinizi de unutmayın. O'Hara'nın dostusunuz, ben bunu bilemezdim. Öyle adi bir köpektir ki o, onun için hapse girecek dostları olduğunu sanmıyorum".

"Ah siz" diye öfkeyle kekeledi Father, "karınızı gözetleyecek başka birini bulun! Size olanları anlatır! O'Hara için herkes sizin gibi düşünmüyor!"

Kızgınlıktan deliye dönmüştü ama karşısıdakini de gözden kaçırmıyordu.

Hiçbir şeye yaramadı, Macheath hiçbir ipucu vermiyordu. Yalnızca şöyle dedi: "Göründüğünüz kadar kötü değilsiniz, Father, demek ki gözlerinizi açık tutabildiniz".

"Evet Beckett, öyle" dedi Father, "Coax'a yaptığınızı da biliyorum. O kum torbası gökten düşmedi herhalde".

Macheath birdenbire kaşığını bıraktı. Pek ilgilenmişti.

"Father" dedi değişik bir sesle, "bana bunu açıklamak zorundasınız. Gerçekten bu konuda bir şey bilmiyorum. Coax'un aniden öldüğünü sanıyordum".

Father kendi kendisiyle savaşıyordu. Macheath'i tanıyordu, şu andaki sesi gerçekti. Ama eğer gerçekten Coax'un öldürülmesi hakkında bir şey bilmiyorsa bu durum arkadaşı O'Hara'nın özel bir sorunuydu. O durumda da zaten fazla konuşmuştu.

Macheath heyecanla izliyordu onu. "Father" dedi dostça, "artık bir şey elde edemezsiniz. Yalnızca Giles kum torbasıyla çalışır. Ben pek tanımam onu. O'Hara'nın arkadaşıdır, değil mi? Şimdi, Father, vicdanınızı rahatlatmanız gerekiyor. Size biraz öğüt vereyim. Ride sokağından kurtulun, kendinize bir pasaport ve yolculuk için biraz para bulun. Ben gaddar biri değilim. Bana Beckett diyorsunuz, benim adım Macheath. Masama oturmanızı da bağışlayabilirim. Karım hakkında söyledikleriniz de öfkeyle söylenmişti. Saat on bire kadar vaktiniz var toplanmak için, sonra berber salonuna gidin, oradan gerekli şeyleri alacaksınız. Ama eğer O'Hara'ya bir tek şey söylerseniz, 'Hoşça kal', ya da 'Hava ne güzel, değil mi,' bile deseniz, kendinizi saat on bir otuzda hapiste bulursunuz. İyice anlayın bunu".

Father hiçbir şey söyleyemedi. Macheath de bir şey duymak istemiyordu. Her şeyden önce Polly ve O'Hara hakkında ne kimseyle konuşmak, ne de düşünmek istiyordu.

Father bunu bilemezdi, ama onu kurtaran da bu oldu.

Huzursuz bir şekilde Ride sokağına gitti. El çantasını hazırladı, ve en iyi elbisesini giydi. İlk kapıdan çıktığında saat on otuzdu. O'Hara da ağzında sigarasıyla öbür kapıdan giriyordu. Father durakladı bir şey söylemeden önce. Çok eski dosttular ikisi. O'Hara'nın annesini iyi tanırdı.

Kararsızca kalakaldı kapının arkasında. O'Hara onu henüz

görmemişti. Sonra kararını verdi.

Saklandığı yerden çıkarak O'Hara'nın önünden geçti, dudakları bir bıçak sırtı gibi kilitlenmişti.

O'Hara şaşkınlıkla bakakaldı. Father ise, ancak köşeyi dönüp uzaklaşırken rahat bir nefes alabildi.

Ama saat onbir otuzda O'Hara evinde tutuklandı. Polis merkezine, kendine oldukça güvenerek geldi. Soygunculuk ve çalınmış mal satmakla suçlandığında ise sadece güldü. MAM'a giden malları satın aldığını iddia etti. Dediğine göre faturalar MAM'ın kentteki bürosundaydı. O zaman kendisine, aleyhindeki suçlamaların zaten oradan kaynaklandığı söylendi. Derhal bankasıyla görüşmek istedi.

Toplantı öğleden sonra yapıldı. Macheath'in hücresinde lord Bloomsbury ve polis merkezinden Bay Brown da vardı.

O'Hara, bir tek sözcük bile söyleyemeden Macheath ona doğru yürüdü.

"Son altı ayda dükkânlarıma gelen malları nereden buldunuz acaba?"

Hücresinde oturana kadar kendine gelemedi O'Hara. Tam o sırada da kapısı açıldı ve Kum Torbası Giles kendisine arkadaşlık etmek üzere içeri itildi.

Father'ın açık denizde uzaklara giderken söylediği bir cümle Macheath'in kafasında yankılanıp duruyordu: "Siz karınıza dikkat edin!" gibi bir şeydi bu...

Yağmur yağıyordu. Macheath elleri cebinde, hücresinde volta atarken yağmuru dinliyordu. Ara sıra yerdeki kalın halıya bir tekme atıp şöyle dünüşünüyordu:

"*İyi, hapise girdi! Hiç olmazsa nerede olduğunu biliyorum. Adamlarımın kararsızlığımdan şikâyet ettiklerini duydum. Ama her gerektiğinde önemli kararları aldım. Katı olmak gerektiğini herkesten daha iyi bilirim. İnsan, işinde olan her şeyi bilmelidir. Bir gün şimşek gibi harekete geçmesi gerekebilir. Her şeye acımasızca el koyması gerekir. Herkes korkudan donakalmıştır. Şef beklemiş, beklemiş, en sonunda işe koyulmuştur. Bozukluk varsa eğer, en eski dostlarını bile feda edebilir. İşte, kimse onu aldatamaz*".

Bir iki adım gitti, sonra durdu, gene düşüncelere daldı.

"*Bir kadına sahip olmak çok zor bir şey. Eskiden, bir erkek avdan iki saat erken gelir ve karısının yanındaki et yığınını yakalayabilirdi. Yatak bile değil, karısını başka bir adamla aynı odada bulması yeterliydi. Şimdi ise, kadının herkese göz süzmesini gerektiriyor. Bazı ofislerde el yıkar gibi aşk yapıyorlar, zina da artık el*

yıkamak gibi olağan oldu".

Şaşkınlıkla başını salladı, dışarıdaki sonbahar yağmurunu dinledi ve devam etti voltasına. Bir süre sonra da masasına oturup kendi dava dosyalarını incelemeye başladı.

Duruşma bir iki güne kadar yapılacaktı.

Huzursuz Günler

Duraksamadan çalışınız.

(Carlyle)

Old Oakstr'deki küçük fabrika hem fazla mesai, hem de gece vardiyasıyla çalışıyordu.

Terzilerin çalıştığı atelyede, duvara temizlikçi Mary Anne Walkley'nin kahramanca ölümünü anlatan bir gazete kesiği yapıştırılmıştı.

"Yirmi yaşındaki Mary Anne Walkley, kraliyet terzihanesinde çalışıyor ve soylu hanımlara tuvaletler dikiyordu. Sezonun en hızlı zamanıydı. Hiç ara vermeden altmış kızla birlikte yirmi altı buçuk saat çalıştı; bir odada otuz kişilerdi. Geceleri havasız bir delikteki yataklarında, ikişer ikişer yatıyorlardı. Biraz likör ve şarap, tükenmek üzere olan güçlerini tazeliyordu. Anne tüm gücünü fedakârca en az ücret karşılığında Kraliçe'nin hizmetine adamıştı. Cuma günü hastalandı, dikişe devam etti ve pazar günü Mafeking'de ölen kahramanlarımızın eriştiği şerefe o da ulaştı".

Fakat Beery'nin kendi yöntemleri daha etkiliydi. Sadece iyi çalışmayanları sokağa atmakla tehdit ediyordu.

Harika bir şey keşfetmişti. İşçiler ara sıra tuvalette sigara içiyorlardı. İşten ayrılmaları uzayınca küçük pencereden çıkan dumanı görüyordu. Böylece yamuk bir duvar yaptırdı, öyle ki tuvalette ancak iki büklüm oturabileceklerdi. Polly eve dönüp de, anne babasını ve bu küçük tuvaleti görünce çok duygulanmıştı. Onun evi burasıydı.

İş hızla devam ediyordu. Ama bir gün gazetelerde, aynı güne gelen iki duruşmadan söz edildi. Macheath'inki ve *İyimser*'in batmasıyla ilgili olan duruşma.

Polis müdürü susuyordu. Peachum polisin doklarda araştırma yaptığını ve bazılarını tutukladığını öğrenmişti. Ama gazetelerde hiçbir açıklama yoktu. Fena halde dertteydi başı.

"*En kötüsü olacak*" dedi kendi kendine bir gün bir odadan öbürüne dolaşırken. "*İnsan bunu beklemeli - en kötüsünü. Ama gene de polisin bu kez işe karışmaması beklenebilirdi. İyimser battı, tamam. Ben de mi öleyim yani? Tabii ki yazık geride kalanlara. Ama bana bir şey olursa onların işine yarayacak mı?*

Bir yandan da bu felâket hiç de fena gelmemişti doğrusu.

"*Böyle felâketlerden kaçılmaz. Savaşlar, fırtınalar, depremler, iflaslar, kıtlık, hepsi öyledir. İnsan doğasını tanıyan birisi, insanların yarattıklarının batacağını bilir. İncil böyle söylüyor bunu, hep akılda tutmalı. On kişiden dokuzu gelecekten korkar. Bunu paraya çevirmek gerekir. Korktukları şeyleri bir düşünelim: hastalık, yoksulluk, ölüm. Korkanlara diyelim ki: biz sizi öyle bir geleceğe karşı sigorta edeceğiz. Haliniz vaktiniz yerindeyken bize gelirinizin belirli, küçük bir kısmını düzenli olarak ödeyeceksiniz, bir felaket olursa size (ya da ölürseniz mirasçılarınıza) para vereceğiz. İyi değil mi? Bunu herkesin beğeneceğinden eminim. İnsan insana yardım etmeli. Ve yardım için de para gereklidir. Bu işten kurtulursam - polis bir şey bulamazsa - bunu yapacağım. İyimser'le batan askerleri birdüşün hele! Çoğu gençti, ama aralarında aile reisleride vardı. Eğer deniz felaketine karşı sigortalı olsalardı şimdi akrabaları ne durumda olacaklardı? Emir almış olsalardı, sigorta olmaktan başka seçenekleri olmazdı. Daha sonra gazeteleri okuyanlar da bu çeşit tehlikelere karşı sigorta olurlardı. Ve o kadar çok tehlike var ki! Örneğin yaşlılık! Büyük kentlerde yaşlılık! Dünyaya artık yararı olmayan bir insanın son yılları. O korkunç yılları! İşsizlik de büyük bir felaket. Örneğin benim işçilerim. Ben onların sokağa düştüklerinde nereye gideceklerini bilmemelerinden kâr ediyorum. Olabildiğince çok çalıştırıyorum onları ve kârımı alıyorum. Yardım istiyorlar. O zaman belki de onlara yardım ederek daha çok kâr edebilirim. Her ne olursa olsun, insan bu insanlarla işverenleri arasına girer de birkaç kuruş kazanırsa her zaman onlara yardım ettiğini söyleyerek ödemeleri reddedebilir. Nefis bir şey olur bu. Ama belki de işçiler zaten böyle bir yardımı yeğlerler. Eh, her zaman bir iki tanesini işe alabiliriz. Ya da devleti de işe sokabiliriz. İşçilerin aidatlarını ödemelerini sağlayacak yasalar çıkartılabilir. Kâr edilemeyeceği zaman adamlar işten çıkartılıp sokağa atılabilmeli, evler kiraların izin verdiğinden daha sağlam yapılmamalı vs., vs... böylece alınacak işçiler için anlaşmalar yapılmalı. Bu cahil ve düşüncesiz insanların inanılmaz savurganlığının bazı önemlerle önü alınmalı. Sigorta olmaları için zorlanmalılar. Daha fazlasını yapamazlar, ama bunu yapmalılar. Bu bir kamu sorunu - ve iyi bir iş. Ama başlangıç için*

sermaye gerekli. Bu gemi işi olursa sermaye de gelir. Zaten Southampton gemileri denize dayanıklı! Yalnız polis işe karışmamalı!"

İyimser'in battığının dokuzuncu günü, resmi törenden önceki çarşamba akşamı, Peachum bu gerilimi taşıyamıyacak duruma geldi. Paniğe kapılarak, polise baskı yapmaya kalkıştı. Beery ve iki adamını ellerinde pankartlarla polis merkezine gönderdi: "İYİMSER'E NE OLDU?", "DENİZCİLİK BAKANLIĞI NE KADAR RÜŞVET ALDI?", "GAZİLERE SORUN", "İYİMSER NİÇİN BATTI?" Hatta birinde şöyle yazıyordu: "BAY PEACHUM KİMDİR?"

Bir saat sonra da Peachum'un kendisi geldi.

Brown hemen gönderdi onu. Gösterilerden dolayı mahvolacağı ve yüksek rütbeli kişilerin de işe karıştığını söylemesine bile kimse aldırmadı.

Bunun üzerine doğru "*Ayna*"ya gitti. Yazı işleri müdürüyle uzun uzun konuştu ve ertesi gün iki sütun üzerinden *İyimser'in neden battığını açıklayan bir yazı yayınlamaları için söz aldı.* Ama saat sekize kadar bekleyeceklerdi.

Sonra eve gitti, ertesi günkü gösteriyi planladı ve bütün gece bürosuna kapanıp birşeyler yazdı.

Brown'un da içi rahat değildi. aynı akşam doklara bir baskın daha yaptı, ilk tutuklanan yirmi işçiyle görüştükten sonra Macheath'ı ziyarete gitti.

Macheath yalnızdı, kitap okuyordu. Daha Brown derdini dökmeye başlamadan Mac başladı:

"O'Hara'ya ne oldu? Hiç hoşlanmıyorum bu durumdan. Kabul etmedi mi daha?"

"Hayır" dedi Brown. Bıkkındı artık. "Çenesini tutmazsa cinayetle suçlanacağını söyledin mi?" dedi Mac.

"Evet, söyledim. Seni dertten kurtaracağına asılmayı yeğlediğini söyledi. Sanıyorum çok kesin bu konuda".

Macheath aşağı yukarı yürümeye başladı. Ertesi gün duruşma vardı. MAM'ın satın alma komitesinde olduğunu itiraf ederse bir de soygunculuk işine karıştığını söyleyemezdi.

Sonunda oturdu ama hâlâ huzursuzdu: "Aklı var herkesin", dedi, purolarına uzandı sonra da. "Kör gibi gideceğine mantığını kullanmalı. Ben buna inanırım. inanamıyacak duruma gelirsem de asılırım. Yaşadığımız şu kentler, şu tüm uygarlık, insanın aklının gücünü kanıtlıyor. Bu adam da intikam isteğini yenecek ve dört yıl hapis cezasını - ya da üç diyelim - eskilerden bazılarını unutabiliriz - ipe çekilmeye yeğleyecektir".

Brown, O'Hara'ya ertesi gün saat ikiye kadar süre tanıdığını söyledi.

"Evet, en geç ikide itirafnameyi almalıyım", dedi Macheath. "Mahkemeden sonra Ulusal Kredi Bankası'nda Chreston'la toplantım var. Aaron'la Opper'ler de gelebilirler. Onlara toptan satın alma işini yapan adamımın suçlu olduğunu kanıtlayan bir belge sunmalıyım".

En sonunda Brown, kendi dertlerini anlatmaya başlayabildi. "*İyimser*" meselesi kötüye gidiyordu. Hem onun, hem de diğer iki geminin hükümete satıldıklarında çok kötü durumda olduklarına kuşku yoktu. Üstelik satışı yapan firmanın da başına bir "*kaza*" gelmişti. Doklarda öldürülen komisyoncu Coax'un bu firmayla çok yakın bir ilişkisi vardı. Ölümündeki esrar da henüz çözülmemişti. Polis grevden dolayı atılmış ve aptal aptal konuşan birkaç işçiyi yakalamıştı ama aleyhlerinde hiçbir şey bulamamıştı. *İyimser*'in batması tehdit edici sonuçlara gidecek gibiydi. Brown, Bay Peachum'un gösteriler hakkındaki uyarılarını pek ciddiye almıyordu. Törende yeterli polis olacaktı. Daha kötü olan başka şeyler vardı.

Sesini alçalttı. Denizcilik Bakanlığı'ndaki bir anlaşmazlıktan dolayı *İyimser*'le çarpışan gemilerin denize açılması için emir falan verilmemişti. Bakanlığın kendisi de pek emin değildi bu konuda. Onun için Brown ne yapacağını bilmiyordu. Acaba gösterilere hiç izin vermese miydi? Nihayet polis düzeni sağlamakla yükümlüydü.

Tek sorun Peachum da değildi, kolayca halledebilirdi onu. Ama komünistler de anma törenine karşı gösteriler hazırlıyorlardı. Ve bunlar durdurulamazdı.

Kocaman bir puro yakmış olan Macheath: "Peachum olmadan kanıtları olmaz", dedi.

"Hayır", dedi Brown biraz sakinleşerek. "O saçma sapan kuşkularıyla yalnızca kendilerini gülünç duruma sokuyorlar, o kadar".

"Bakanlıklardaki bozuklukları bağıracaklar, hatta belki de Müsteşarın birkaç bini cebe indirdiğini söyleyeceklerdir. Komik!"

"*Biliyor musun*" dedi Brown bir puro alarak, "*bu gevezeler beni kızdırıyor. Yasaları yeterince sert uygulamadığımız için durmadan bize saldırıyorlar. Sanki yasalar onlar için yapılmış. Her şeyin doğru ve yasal olması gibi gülünç bir saplantıları var. Eğer katlandığı tüm yorgunlukları karşılamak için Hale'e bir yüzde verilmesine ilişkin bir yasa olsaydı cebine birkaç bin indirdiği konusunda onu suçlayamazlardı. Aldatılmış oldukları duygusuna da kapılmayacaklardı. Gülünç bu! Politikada ve ticarette her şey tertemiz değildir, düzenli vergilerini ödeyenlere bunlar biraz anlaşılmaz gelir. Ve*

bunlar büyük kârlar demektir. Birkaç bin değil. Ama o zaman bizim "özgürlükçü kahramanlarımız" ortaya çıkar, belediyenin rüşvetçiliği, polisin tarafgirliği, ya da ne bileyim, asla kanıtlayamayacakları ve zaten de doğru olmayan bir sürü şey hakkında gürültü koparırlar. Tüm bu çamur atma ve beyazı siyah gösterme olayı inanılmaz boyutlarda!"

"Şimdi birisi söylediklerini yazsaydı o da çamur atma derdi bunlara" dedi Macheath düşünceli düşünceli.

"İnanılmaz", dedi Brown sırıtarak, "inanılmaz".

Bir süre politika hakkında konuştular.

"*Benim düşüncelerime göre parti yok*" diye şikâyet etti Macheath, "*Parlamentonun yalnızca gevezelik ürettiğini söyleyecek değilim, haksızlık olur bu. Yalnız konuşulmuyor orada, iş de yapılıyor. Ama asıl sorun parlamentonun yeterli olup olmadığı. Benim, yani ciddi çalışan bir işadamının düşüncesine göre devletin başında olanlar, olması gereken kişiler değil. Hepsi şu ya da bu partiden, partiler de bencil ve tek taraflı. Bize partilerüstü insanlar gerekli, yani işadamları. Biz malımızı zengin yoksul herkese satarız. Kişinin görünüşüne bakmadan, ona bir ton patates satar, elektrik tesisatını yapar, evini boyarız. Devlet yönetimi ahlaki bir iştir. İşverenin de, işçinin de, kısacası zenginlerin de, yoksulların da iyi olmaları gerekir. Artık böyle bir devlet yönetimi gerekiyor. Ben de onun destekleyicisi olurum*".

Brown içini çekti.

"Ne yazık ki böyle bir parti yok. Benim ne yapmam gerekiyor şimdi?"

"Grevde onarım sırasında neler olduğunu araştırmadın mı?"

"Tabii araştırdım. Bütün gün. Ama hiçbir şey yoktu".

"Nasıl olur? Başarısız bir grev yapan tüm o gemi işçilerinin bu konuda bir şeyler yapmaya hakları vardı. Bir insanın o koşullar altında nasıl çalışabildiğini anlayamadım. İnsanlığın altında yaratıklar olmalı bunlar".

"Ama iyi çalışıyorlar. Onarıma başladıklarında gemileri harap etmeyi düşünmüyorlar. Biliyorsun, bu bir tür düşünce yetersizliği. Asla böyle bir şey yapmazlar".

"Ama grevden hemen sonra, *benim* adamlarım oradaydı, Peachum'unkiler de".

"Yani sen şimdi..."

"Tabii. Onlar becerirdi. Buley'i göndereceğim oraya".

"Yapabilir misin?" dedi Brown.

"Kesinlikle" diye yanıtladı Macheath. "Senin için yaparım bu-

nu. Ve bir şey daha var: seni etkilemek istemem ama Peachum hâlâ benim kayınpederim. Karımın çeyiz parası da Ulusal Kredi Bankası'nda. Ben de oranın müdürüyüm. Bu fiyat düşürmeleri sırasında bankanın hesaplarının fena halde karıştığını gördüm. Peachum'un parası da gitmiş - tabii aile ilişkileri dolayısıyla benim param sayılır. Bir sürü küçük hesap sahibi var, şimdi de *İyimser* felâketinden sonra paralarının gittiğini öğrenirlerse yurtseverlik duyguları zedelenebilir. Kayınpederimle aramda duygusal bağlar yok ama onu oyundan çıkarırsak çok daha iyi olur, inan bana".

Brown yarı razı olmuş bir halde gitti ve tutuklanmış birkaç işçiyi daha dinledi.

Ama gece hiç iyi uyuyamadı. Sabaha karşı da bir rüya gördü. Thames nehri üzerindeydi. Birdenbire bir ses duyarak arabadan indi ve korkuluktan aşağıya baktı ama hiçbir şey göremedi. Bunun üzerine kenardan bakmayı denedi, şimdi aşağı tarafı da görebiliyordu. Köprüde bayraklar asılmıştı, hem siyah, hem de ulusal renklerde. Aşağıdaki küçük bir toprak parçasında insana benzer bir şeyler kımıldıyordu. Nereden geldikleri belli değildi, daha aşağılardan gelmiş gibiydiler, ama şimdi de çoğalıp yukarı çıkmaya başlamışlar, yeni boyanmış korkulukları geçip köprünün üzerine, bayrakların altına dağılmışlardı. Durmadan çoğalıyorlardı, bitmeyen bir akıntı gibi, hiç durmayacak gibi. Tabii polis de vardı, köprüye barikat kuracaklardı; askerler de oradaydı, ateş açmak için; atlı polis de gelmişti - ama bu yoksul sel birleşiyordu, tüm yolu kapatmışlardı, önlerine gelen her şeyi silip süpürüyorlardı. Polis karşı çıktı, coplar işlemeye başladı, ama hiçbir işe yaramadı, maddeden değildiler çünkü, polisi yarıp geçtiler kente doğru, tankların, tel örgülerin arasından ilerlediler, polisin bağrışmalarına, makinelilerin gürültüsüne karşı sessizce susarak, pis bir nehir gibi evlerin içine aktılar. Yoksulluk birlikleri sessiz yürüyüşleriyle, saydam ve maddesiz olarak duvarlardan geçtiler, barlara, lokantalara, sanat galerilerine, parlamentoya, mahkemelere aktılar.

Brown gecenin geri kalanını bu rüyayla geçirdi, sabah erkenden de fırlayıp büroya gitti. Sol gazetelerin rüyasını görmekten nefret ediyordu. Ama savaşta yaralanmış birkaç yüz askerin gelmesiyle törenin pek de parlak olmayacağı aklına gelmişti.

Temizlikçi kadını gönderdi, yeşil lambasını düzeltti ve kendi eliyle basın için bir haber yazmaya başladı.

Bay Peachum da o sırada yazı masasında oturuyordu. Önünde mürekkep hokkası, elinde kalem, şapkası geriye itilmiş bir du-

rumda bütün gece orada oturmuş, arada da o küçücük, fazla ısıtılmış büroyu arşınlayıp durmuştu.

Komisyoncu Coax'la Denizcilik Bakanlığı'ndaki yüksek bir memurun yaptıklarını açıklayan bir makale yazıyordu.

Nakliye Şirketi'nin yöntemleri açıklanırsa Peachum'un ceza alması kaçınılmaz olurdu, ama Bakanlıkda olanların açıklanması bu cezayı en aza indirebilirdi. Tabii o zaman asıl iş suya düşerdi.

Peachum ara sıra gidip atelyedeki işe bir göz atmıştı. Bir sürü pankart hazırlanıyordu. "NAKLİYEDEN KAR EDİLSİN DİYE Mİ GÜNEY AFRİKA'YA GÖNDERİLİYORUZ?", ya da "BİZİ CEHENNEME GÖNDERİYORSUNUZ, BARİ ORAYA SAĞ SALİM VARMAMIZI SAĞLAYIN", "İYİMSER'LE BATANLAR KAZAYA UĞRAMADI - ÖLDÜRÜLDÜ". Sabah saat beşte, gece gaz lambası altında çalışanlara bir pankart daha götürmüştü: "İŞADAMLARININ HIRSI FIRTINA VE SİSTEN DAHA TEHLİKELİ".

Şimdi de saat sekizde "itirafları" Beery'nin masasının üzerinde duruyordu, adamları ellerinde pankartlarla kentin değişik yerlerine dağılmışlardı.

Bir saat sonra bir gazete *İyimser*'e sabotaj yapan komünistlerin tutuklandığını okudu.

Hemen Beery'i ve diğerlerini, gösterileri durdurmaları için koşturdu. Sonra da oturup bir fincan çay içti.

Demek polis merkezindekilerin akılları başlarına gelmişti sonunda! Gemiyi denize çıkamaz hale getirenlerin, sosyalist eğilimli işçiler olması gazetelerdeki kahramanlık dalgasına, Bakanlıktaki çürümüşlüğün açıklanmasından daha çok yakışacaktı.

Bayan Peachum, daha ortalık karanlıkken Polly'nin odasına girdi, yatağın kenarına oturdu ve kızına babasıyla damadını barıştırmakta başarılı olduğunu haber verdi. Sonra da bunu nasıl becerdiğini gayet dokunaklı sözlerle anlattı:

"Birbirlerini seven bu iki genci ayırma! dedim, 'Tanrı'nın birleştirdiğini kimse ayıramaz! Bir düşün, biz de bir zamanlar gençtik, tabii bazı sınırlar arasında kalmıştık. Kızının aşkından hastalanmasının sorumluluğunu alabilir misin, ya gelişmekte olan bir yaşamı sona erdirmeyi? Birbirlerinin olmaktan başka bir şey istemiyorlar. Kötü günler geçirdiler, ama sevgileri galip geldi. Coax'u damat olarak istediğini biliyorum. Evet, yakışıklı ve çok uygundu. İşteki becerisine de çok değer veriyordu. Ama öldü, geri getiremezsin onu. Macheath'in nesi var? Herkes onun da çok becerikli olduğunu ve epey para kazandığını söylüyor. Tembelliğe yer yok onun işinde. Polly'i mutlu edecektir. Ben konuştum onunla, çok iyi

bir koca olacak. Böyle insalardan çok da iyi baba olur. Sen hep çocuğunun iyiliğini düşündün. Yoksa ne diye o kadar çalışasın? Macheath doklardaki işine yardım etmek için adamlarını önerdiği zaman aile bağlarına ne kadar değer verdiğini göstermişti. Aile tüm ahlaki yaşamın temelidir, herkes söyler sana bunu. Ve ailenin temeli de sevgidir. Aileler olmasaydı herkes birbirini yerdi ve insanlar birbirine doğru dürüst davranmazdı. Ayrıca da kimse istediği gibi davranıp istediğini olamaz, zaten dinimizce de aile bu konunun dışındadır. Bir kadın ait olduğu ilk erkeği asla unutmaz. İlk bakışta aşktı bu, kabul, ama ne yapalım. Bunu yap, Peachum! Hiç unutmazlar seni! Bizim Polly'miz annesinin ve babasının izni olmadan mutlu olamaz!"

Bayan Peachum kendi anlattıklarından çok duygulanarak mahkemeye gitmeye karar verdi.

"Hiç dert etme mahkemeyi", diye seslendi kızına kapıdan, "baban halletti o işi".

Aynı anda Peachum da kahvaltıdan kalkmış, pencereye gidiyordu.

Hâlâ karanlıktı, sokakta da kalın, beyaz bir sis vardı. Beery, birden ellerinde o korkunç pankartları taşıyan göstericilere asla vaktinde yetişemeyecekmiş duygusuna kapıldı.

15

Ve böylece mutlu son geldi,
Her şey yerli yerine yerleşti,
Gerekli para bulununca
Her şey sona erer mutlulukla.

Biri öbürünü uyardı
Yalnız bulanık suda avlansın diye.
Ama sonunda bir de baktı
Uzanıyorlardı aynı ekmeğe.

Çünkü, kimileri karanlıktadır,
Kimileri de aydınlıkta
Karanlıktakiler hep saklanır
Öbürleri çıkar açığa.

(Üç Kuruş Filmi)

Kanıt

Sekize doğru Polly annesiyle hapishaneye gitti. Londra'nın caddelerini yoğun bir sis kaplamıştı. Hücreye girdiklerinde Macheath henüz kahvaltı etmemişti, ama yanında bir sürü işadamı vardı. Chreston, Miller, Grooch, hepsi. Ellerinde purolarla Commercial Bank'a karşı savaş planlarının son ayrıntılarını konuşuyorlardı.

Duruşmanın çabuk bitmesi gerekiyordu, çünkü saat ikide Ulusal Kredi Bankası'nda toplantı vardı. Hawthorne, Bay I.Aaron ve Bay Jacques Opper'i de çağıran bir mektup yazmıştı. Mektupta, Bay Macheath'in Ulusal Kredi Bankası yönetim kuruluna katıldığı yazıyordu. Kendisi son günlerde ticareti mahveden fiyat düşürme salgınıyla ilgili bazı önerilerde bulunmak istiyordu.

Macheath, yargıca Bay X diye adının geçtiği MAM'ın cumartesi akşamı toplantısı tutanaklarını vermişti. Bloomsbury de Bay X'in Macheath olduğunu söylemişti.

Böylece Macheath, saat ikide Ulusal Kredi'de olmayı, bir de MAM'ın başkanı olduğunun rakiplerinin kulağına o kadar erken gitmeyeceğini umuyordu.

Hanımların gelmesiyle toplantı sona erdi.

Polly, Coax'un cenazesinde giydiği sade, siyah elbisesini giymişti. Annesi de yas giysileri içindeydi. Duruşmadan sonra gemi kazasının kurbanları için yapılacak yas törenine gideceklerdi.

Macheath kayınvalidesinin gelmesine çok şaşırmıştı. Diğerlerine de tanıştırdı onları ve hepsi birden Londra'nın sisi hakkında konuşmaya başladılar.

Bu arada Macheath karısını bir köşeye çekti. Polly hemen babasının tutumundaki değişikliği bildirdi. Macheath başını salladı. Hâlâ Polly'nin Coax'un ölümünde oynadığı rolü anlamamıştı. Ready'den Coax'u halledenin Giles olduğunu öğrenmişti. Peki, yalnız O'Hara'nın gönderebileceği Giles'la Coax'un ne ilişkisi olabilirdi? Acaba Polly, Coax'un boşanma davasında tanık olmasına mı karşıydı? Eğer öyleyse O'Hara üzerindeki etkisi neydi?

Aslında Macheath, Polly'nin sorunlarını pek karıştırmak niyetinde değildi. Kürtajı da sormadı. Polly açtı konuyu.

Pembe yüzünde mutlu bir ifadeyle gördükleri bir filmin kendisini ve annesini nasıl etkilediğini anlattı. Böylece *başlamakta olan bir yaşama karşı* günah işlemekten kurtulmuştu. Ekrandaki o güzel çocuk yapmıştı bunu.

"Kesinlikle doktora gidemezdim" dedi, "bir suçlu gibi hissederdim kendimi. Anlamalısın, Mac, yapamazdım".

Her şeyi anlatmayışına üzülüyordu Polly, Gerçeği söylemeyi isterdi ama yapamadı. Örneğin O'Hara'yla olanları. Bir öğrense acaba neler olurdu? Onu aldattığını sanırdı. "Kendisi için çenemi tuttuğuma asla inanmazdı. Gerçekten, eğer her şeyi itiraf etsem hakkımda çok kötü şeyler düşünür. Güvenemeyeceği bir karısı olduğu düşüncesine kapılır. Aslında kendisi gerçeği söyleyemeyeceğim kadar güvenilmez. Bir de üstelik kadınlar hakkında önyargılı".

Macheath, ilk fırsatta filmi göreceğine söz verdikten sonra kahvaltısına başladı. Arada da gelecekte dükkânlarını nasıl çalıştıracağını anlatıyordu. Bir yandan da yumurtasını yiyordu. Bir sürü akıllıca şey söylüyordu ama Polly dikkatini onun yumurta yemesine vermişti. Öğrenecek çok şeyi vardı ve daha sonra iş kadını olarak öğrendiklerinin çoğunu - epey şey öğrenmişti - o anda öğrendi. Kocasının yumurtayı yemesini izlerken. Küçük işlerden, kentteki dükkânlardan söz ediyordu ve yumurta hep o tombul ellerindeydi. Ne kadar da zarif tutuyordu! Az pişmişti, dört buçuk dakika. Daha az pişseydi sulu olurdu, daha çok pişse sert. Küçük dükkânlarda da beklemek gerekirdi, ama kritik anı kaçırınca da her şey biterdi. Pişirme işlemi de çok önemliydi. Aynı zamanda da bir hareketti.

Akıllı bir ahçı bu dört buçuk dakikada başka bir şey yapabilirdi. Macheath yumurta hakkında hiçbir şey söylemedi, sadece yedi. Kaşığını kabuğa vurup başını kesmesi sonra yumurtanın akına gelmesi, hepsi son derece uyumluydu. Sonra kaşığı dolduran ilk deneysel ve güçlü vuruş geliyordu, şimdi artık yumurtanın tüm içi göz önündeydi. Daldırdıktan sonra kaşıkta sarısının kalmamasına çok dikkat etmeliydi. Kaşığı çabucak bir döndürüyor ve bu arada bir miktar tuz dikkatle içine serpiliyordu. Böylece çok daha lezzetli oluyordu yumurta. Sarısıyla birlikte bir miktar da beyaz kaşığın cesurca süpürmesiyle kabuktan sıyrılıp geliyordu. Sol el yardım ediyordu ve yumurtayı kaşığa doğru çeviriyordu. Böyle yöntemler kesinlikle başarıya ulaşır, geride hiçbir şey kalmaz. Yumurta kaldırılınca yavaşça düzletilir ve içine bir göz atılır. Sonra tepesi kalır geride. Başlangıçta dikkatle tabağa yumurtanın yanına konmuştur, şimdi birdenbire boşaltılıp kaşığı dolduruverir.

Polly büyülenmiş gibi bakıyordu; böyle bir manzara her yerde görülemezdi. Baştan beri Macheath'in yüzü yitmiş, sanki başı derde girmişti. Sanki tüm yiyeceği bu yumurtaydı, sanki bu yumurta tüm gücünü verecekti ona. Sürekli olarak yumurtaya, sonra kendi vücuduna, sonra gene yumurtaya bakıyordu. Sonra tümü bittiğinde uzun uzun bir daha baktı. Yakınmıyordu, içini bile çekmedi, ama her şey bitmişti ve yalnızca gereken etkiyi yapıp yapmayacağını düşünmek kalmıştı... ve iki saniye sonra kabuğu dikkatsizce tabağa atıverdi (halbuki kaşığı dikkatle yerine koymuştu). Sonra da ilgisizce arkasını döndü masaya.

Çok sakindi. Bundan sonrası artık formaliteydi. O'Hara için bile üzülmesine gerek yoktu. Adamın cinayetle suçlanmak yerine soygunculukla suçlanmayı kabul edeceğine güveniyordu.

Rigger geldi. Mahkemeye gitme zamanı gelmişti.

Macheath hazırlandı. Chreston ve Miller gittiler. Öğleden sonra için son hazırlıkları yapacaklardı bankada.

Macheath vaktinde gelmeye söz verdi.

Yolda Rigger bu davaya bakacak olan yargıç Laughers hakkında bilgi verdi. Büyük jürideki on bir ay içki içip bir ay İskoçya'daki tatilinde balık tutarken ayık kalan yargıç Broothley gibi değildi. Broothley bu tatilde ağzına bir damla içki koymaz, balıkların kolay yakalanmadığını, bir iki şey bildiklerini ve adalete inanmadıklarını söylerdi.

Laughers'ın içmeye gereksinmesi yoktu. Fevkalade bir yargıçtı ve düşüncelerini yoğunlaştırmakta son derece ustaydı. Ne derlerse desinler asla sinirlenmezdi. Duruşmalara tam anlamıyla hazır

gelirdi. Davanın adli yönünü bilir ve hiç şaşırmazdı.

"Yargıç için" derdi, "durum sanık için olduğundan çok daha farklıdır. Sanık orada durur, çene çalar, suçsuz olduğunu iddia eder, ve tutuklanmamış olsaydı neler yapacağını, ya da ailesini düşünür. Ya da keşke teyzeme giderken bir tanık olsaydım der. Ama yargıç yalnızca durumu yargılar, yalnız dava vardır kafasında, *onun için* her zaman daha avantajlıdır".

Mahkeme tıklım tıklım doluydu. Gazetelerde yazılanlar etki etmişti.

Rigger arka sıralarda ama görünebilir gibi oturan büyük Aaron'u farketti. Köşede oturuyor, silindir şapkasını yanına koymuş, sinirli sinirli monoklunu temizliyordu. Yanında yazmanı Bay Power vardı.

Salonun büyük bir bölümünü B.dükkânları sahipleri kaplamıştı. Cinayetle suçlandığı için Macheath hakkında hiç de iyi şeyler düşünmüyorlardı. Aralarında oturan Grooch'un kulağına hep şu sözler geliyordu:

"*Gayet sade yaşadığını, çok az sigara içtiğini, hiç içki içmediğini duydum. Birisi de etyemez olduğunu söyledi. Tamamen idealleri için yaşarmış. Çevresindeki kişiler etkiliyormuş, kendisi aslında bir şey bilmezmiş. Ama şimdi olanları duydukça her şeye başka gözle bakıyorum*".

İyi insanlar çok heyecanlıydılar. Mahkemenin kanıtları reddettiğini duymuşlardı. Ve bu iyi insanlar birbirlerine gösterip durdukları Walley'e büyük umutlar bağlamışlardı.

Macheath siyah giysileriyle geldi. Yas törenine gidecek olan birkaç kişi daha göze çarpıyordu. Giydikleri siyah giysiler, buraya, şöyle bir uğradıkları izlenimini yaratıyordu.

Kibar takımı, yarışlar ya da iş dünyasındaki yenilikler hakkında konuşuyor veya birbirlerine şakalar yapıyorlardı.

Duruşma geç başladı. Yargıç Laughers'ın yapacak başka şeyleri vardı. Bu arada savunma avukatlarından biri sanığa birtakım kâğıtlar verdi. Sanık hemen bunları incelemeye başladı. Oradakiler bunların davayla ilgili olduğunu sandılar ama kâğıtlar aslında Miller'ın gönderdiği bankadaki toplantıyla ilgili dosyalardı.

Tüm gözler Rigger ve White'a bir evrak çantası veren Walley'i izledi. White bunun içindeki evrakları ilgiyle inceledi. Sonra ikisi birden Macheath'e giderek kâğıtları gösterdiler. Ama Macheath ilgilenmedi bile, önündekilere gömülmüştü. Yarım yamalak dinledi onları, sonra da şaşkın şaşkın başını salladı.

En sonunda Laughers başında peruğu ve sırtında kırmızı cüb-

besiyle geldi. Herkes sustu ve yargıç oturumu açtı. Her şeyi bir formalite olarak gördüğü belliydi.

Walley hemen sanık Macheath'i tanık olarak çağırdı. O da soruları kısa kısa yanıtladı. Savunma ise hiç soru sormadı.

Asker Fewkoombey tanık olarak çağrıldığında orada olmadığı ortaya çıktı. Walley çok kızmıştı. Yalnız Fewkoombey ilgilendiriyordu onu, o da ortada yoktu.

Sonra White kalkarak uzun bir konuşma yaptı.

"Saygıdeğer beyler" diye başladı, "Bay Macheath'e karşı olan suçlama zavallı Mary Swayer'ın öldüğü zaman nerede olduğunu kanıtlamayı reddetmesine dayanıyor. Böyle bir kanıt olsa - ve Bay Macheath bugüne kadar bunu vermeyi reddetti - o zaman suçlama düşerdi. Ve Mary Swayer'ın ölümüyle ilgisi olmadığı ortaya çıkardı. Zaten suçlama inanılır gibi değildir. Büyük tüccar ve banker Macheath'in bir işçisinin ölümüyle ne ilgisi olabilir? Büyük jürinin önündeki konuşmalarda bazı tehditlerden söz edilmiştir. Mary Swayer bunları "*Ayna*" dergisine vermiştir. Ama yazı işleri yöneticileri ne yapmıştır? Gülmüşlerdir yalnızca. Ve Bay Macheath bu tehdit ve şantajları durdurmak için parmağını bile oynatmamıştır. Ama bunlarla sözü uzatmak istemiyorum. Bay Macheath'in cinayet akşamı olan yirmi eylülde nerede olduğunu açıklayan çok geçerli bir kanıtı vardır. Şimdi sizlere o akşam kendisinin başkanlık ettiği Mal Alım Merkezi'nin toplantı tutanaklarını sunuyorum".

White tutanakları yargıca uzattı. "Tanık olarak da bu tutanakları imzalayan beyleri çağırıyorum. Bay Macheath'in burada işle ilgili nedenlerden ötürü Bay X diye geçen kişi olduğunu onaylayacaklardır".

Yargıç, imzası olanları not alır ve de Bloomsbury Fanny Crysler, avukat Rigger ve avukat White tanık yerine gelirlerken, izleyiciler arasında bir kıpırdama oldu. İki adam ayağa kalkmış, çıkışa doğru gidiyorlardı.

"Gayet iyi biliyorum" dedi biri oldukça yüksek sesle, "bu toplantı traş bıçaklarının artık gelmeyeceğini bildiren mektubun yazıldığı toplantı ve Macheath başkanlık etmiş".

Herkes gibi Macheath de bu olayı farketmiş ve epey korkmuştu.

"Burada bir isim daha var", dedi yargıç, "O'Hara. Kendisi burada mı?"

Macheath kalktı ve çabucak konuştu:

"Bu adam benim başkanı olduğum Mal Alım Merkezi'ni dolandırdığı için tutuklanmıştır".

Tekrar yerine oturarak huzursuzca büyük Aaron'un çıktığı kapıya baktı.

Fanny Crysler, Bloomsbury ve avukatlar yemin ederek Bay X ile Bay Macheath'in aynı kişi olduğunu söylediler.

Sonra White tekrar kalktı. Elinde duruşmanın başında Walley'e verdiği evrak çantası vardı.

"Gerçek katili mahkemeye açıklamak benim müşterimin görevi değil", dedi, "ama vicdanında bir işçisinin öldürülmesinin açıklanması sorumluluğunu taşıdığı için, şimdi mahkemeye bu konudaki evrakları sunuyorum". Yargıcın masasına attı dosyayı ve heyecanla oturdu.

İzleyiciler gürültüyle kalktılar ve konuşmaya başladılar. Macheath saatine bakıp duruyordu. Çok sinirliydi.

Jüri beraatine karar vermek üzere çekilir çekilmez kalktı ve arkasında bir polisle basın bölümüne gitti. Polly'e bir şeyler fısıldayıp gazetecileri küçük, boş bir odaya götürdü.

Polis sanıklarla gazetecilerin konuşmasına alışkındı, onun için fazla ilgilenmedi. Hepsi içeri girince Macheath kapıyı üzerlerine kapadı ve aşağı indi.

Kimse dikkat etmiyordu ona. Şapkasını almadan, alnındaki terleri kurulayarak merdivenlerden indi.

Polly kapının önünde karşıladı kocasını. Önce polis merkezine, sonra Ulusal Kredi Bankası'na gidecekti.

Polly ile birlikte arabaya binerlerken Grooch geldi koşa koşa. Hemen polis merkezine doğru hareket ettiler, ama yavaş gitmek zorundaydılar.

Sis, çok yoğundu.

Aklın Zaferi

Peachum küçük bürosunda oturup, "*Ayna*"ya, *İyimser*'in batmasında ne gibi *yıkıcı faaliyetlerin* rol oynadığı hakkında bir yazı yazıyordu. Boşu boşuna tüm kentte aramıştı adamlarını.

Öğleye doğru iyice çileden çıktı ve doğru polis merkezine gitti. Polis müdürü tören için siyahlar giymişti. Bir sorgulamadan çağırdılar kendisini.

Peachum ona kontrol edemediği birkaç yüz savaş gazisi askerin ellerinde korkunç pankartlarla St. Paul kilisesine gittiklerini haber verdi. Eski deneyimlerine dayanarak yolda onlara büyük bir kalabalığın katılabileceğini de ekledi.

"Vurun onları!" diye bağırdı. "İşsiz güçsüz yoksullar takımıdır onlar! Size aralarındaki bölücülerin listesini de veririm. Ellerindeki pankartlarda *İyimser*'e ne olduğunu ve savaşın ne yararı olduğunu soruyorlar. Vurmalısınız hepsini, kimse sorularını yanıtlayamaz, *vurmalıyız!*"

Brown soğuk soğuk terliyordu. Tüm buluşma yerlerini not aldı ve gitti.

Peachum da büyük bir endişeyle Ulusal Kredi Bankası'na gitti.

Hemen arkasından Macheath, Brown'un bürosuna geldi. Bu kez polis müdürünü müfettişlerle yaptığı bir toplantıdan çağırdılar. Bu arada da banker, şapkası kelepçeli ellerinde bir köşede oturan O'Hara'yla görüştü. O'Hara'nın sorgulaması Peachum'un gelişiyle yarıda kalmıştı.

O'Hara sakin ve neşeliydi. Neşeyle konuştu: "Şimdi senin suçlarını açıklayacağım, Mac" dedi, "ve vicdanımı rahatlatacağım. Sen de çok rahat olacaksın!"

Mac kendisini tanıyan polisi gönderdi.

"Hiç akıllı değilsin, O'Hara. Seni darağacından kurtaracak bir iki dakikamız var ve sen aptal konuşuyorsun. Dostum Brown'dan Giles'ı serbest bırakmasını istedim ki, ona Coax'u öldürmesi için kimin para verdiğini söylemesin. Anladın mı?"

"Çok güzel. Ben de hapse girip gözden kaybolacağım!"

"Her türlü faturayı elimize geçirmeye çalışıyoruz. Sana karşı değilim, tam tersine. Ama birisinin de suçu üstlenmesi gerek. Bu, ben olamam, ben olmazsam her şey çöker. Ama ben de içeri girdim, hem de aynı nedenle".

"Altı yıl hapis mi yiyeyim? Sözü bile olmaz. Ben de eğleneceğim biraz. Hepinizin mahvolmasını görmek asılmaya değer".

"Senin sandığın gibi kimse mahvolmayacak! Sen bile benim aleyhimde bir şey kanıtlayamazsın. İtiraf etmezsen sadece işimiz kötü gider. Ayrıca altı yıl da değil. En fazla dört yıl. On on iki soygunu itiraf edeceksin, o kadar. Büro sana yardım etmek için çok çalıştı. Yalnız son aylarda yaptıklarını söyleyeceksin".

"Sen yokken, öyle mi?"

"Evet, ben içerdeyken. Ve yalnızca acıdığın için yaptın. Dükkânlar için üzülüyordun. Çok akıllı bir şekilde mal istiyorlardı. Yoksulluklarına daha fazla seyirci kalamazdın. Sen de bir zamanlar onlardan biriydin. Üstelik bazı durumlarda ölüm kalım sorunuydu. Ucuz mal bulmak da senin için onur sorunuydu. B.dükkânları Londra'daki en ucuz malı satarlar".

"Bütün bunları mı söyleyeceğim?"

"Sana hiç zararı dokunmaz bunların. Aklını başına topla ve her şeyi ticaret açısından görmeye çalış. Kararını şimdi vermelisin, gitmem gerek".

Brown içeri girdi.

Soruşturma başladı ve bir saatten fazla sürdü. O'Hara gene bağırmaya başladı. Macheath'in Londra'daki - hatta belki de dünyadaki - en iyi çeteyi berbat ettiğini söyledi. Dörde bölünmüştü çete. Ve o, O'Hara da maskesini düşürecekti onun.

Ama sonra düzeldi. Konuşma sakinleşti. O'Hara iki üç soygundan fazlasını kabul etmiyordu. Sonunda beşte anlaştılar. Macheath geri kalanlar için fatura bulmayı kabul etti.

El sıkıştılar.

"Sen ne dersen de, O'Hara, bu mantığın zaferidir", dedi Macheath, "başka türlü karar veremezdin. Ama ben çok üzgünüm. Sen bu gece benden daha rahat uyuyacaksın".

Macheath Brown'ın yanında bir süre daha kaldı. Ve ona küçük, mühürlü bir zarf verdi.

"Borçlarımı ödüyorum", dedi candan bir tavırla. "Ayrıca sevgili Freddy, bugün olanları kutlamak için de küçük bir hediyem var sana".

Brown zarfı açtı ve son derece duygulanarak arkadaşının boynuna sarıldı.

"Kabul ediyorum" dedi o dürüst bakışıyla bakarak, "ve dost olduğumuz için alıyorum bunu. Başka türlü olamaz, bunun farkındasındır herhalde, Mac".

Grooch ve Polly'le sokağa çıkan Macheath sisin daha da yoğunlaştığını gördü.

Sis

Ulusal Kredi Bankası'nın bekleme salonunda sekiz kişi vardı.

Bir köşedeki grupta Bay Peachum, Hawthorne, Miller ve Chreston ayakta duruyorlardı. Karşı köşede prensin alçıdan bir büstünün altında Commercial Bank'ın yöneticileri ile Aaron ve sekreteri vardı.

Gruplar birbirine bakmaktan kaçınıyor ve aralarında alçak sesle konuşuyorlardı.

Aaron, Opper'lere mahkemeyi anlatıyordu.

Hawthorne'un çağrısını aldıklarında Aaron, Macheath'in ol-

dukça açık oynadığı ikili oyuna çok şaşırmıştı. Ortağı Macheath'in aynı zamanda MAM'ın başkanı olduğunu açıkça kabul etmesi işadamı olarak onu çok sarsmıştı. Tüm kişisel duygularını susturmaya ve yeni durumu bir *oldubitti* gibi kabul etmeye karar vermişti. Ama Commercial Bank'taki beyler bu görüşü paylaşmıyor ve onun da tutumunu şaşkınlıkla karşılıyorlardı.

Gene de Aaron bugün Macheath'in onların yüzüne bakıp bakamayacağını çok merak ettiğini itiraf ediyordu.

Macheath ve Grooch girdiler. Eşikte durup eğildiler. Köşelerdeki beyler de aynı şekilde karşılık verdiler onlara.

Yüzünde adi bir ifade olan biri aralarından sıyrıldı ve yeni gelen iki adama doğru ilerledi:

"İzin verirseniz sorabilir miyim, hanginiz bay Macheath'siniz?"

Macheath yeniden eğildi.

Peachum karşısında tıknaz, yapılı, kırk yaşlarında turp kafalı adam gördü. Aynı anda ikisi de birbirlerine: "Sevindim. Nasılsınız?" dediler.

Sonra Peachum pencere kenarındaki grubuna döndü. Damadı ve Grooch kapıda kaldılar. Macheath, Aaron ve taş yüzlü Opper'le o anda konuşmayı hiç uygun bulmadı. Ve pek mutsuz görünen Grooch'un yanında kaldı. Odadaki tüm beyler gibi ikisi de siyahlar giymişlerdi ve arkalarındaki gaz lambalarının ışığında çok net görünüyorlardı.

"*Yalnız anlaşmaları düşünüyorlar*" diye düşündü Macheath tiksinerek.

"Beni, bir zamanların sokak soyguncusunu, bu iki yüzlülük hasta ediyor. Burada oturup yüzdelerini hesaplıyorum bir de. Niye dosdoğru bıçağımı çıkarıp istediklerimi vermezlerse saplayıvermiyorum acaba? Amma da iş ha - puro içip anlaşmalar imzalamak! Ben de kibarca sözlerle önerilerde bulunacağım. Niye söylemiyorum, ya paranı, ya canını diye? Neden tırnaklarının dibine çiviler saplayarak aynı sonuçları alabilecekken anlaşmalar yapıyoruz? Neden korkakça, yargıçların ve savcıların arkasına saklanıyoruz? Küçültüyor bunlar insanı! Tabii, bugün eski sokak yöntemleriyle hiçbir yere varılmaz. Bu yelkenli gemileri buharlı gemilere yeğ tutmak gibi olur. Ama eski günler iyiydi. Ah, eski büyük toprak sahipliği, ağalık günleri! Nasıl da geçiverdiler! Eskiden toprak ağası, kölesinin çenesine bir tane indirip mahzene atardı, şimdi aynı toprak ağası mahkemeye gidip elinde yasa kitabıyla duruşmayı yöneten kölesinin oğlu yargıca kölelerini özgür bıraktığını yazan kâğıdı imzalayıp vermek zorunda. Eskiden bir işveren işçileri ücretleri be-

ğenmedikleri, ya da kendi kârı yetmediği zaman tümden işten çıkarabilirdi. Bugün de çıkarabiliyor, tabii bugün de kâr ediyor, hatta belki daha çok kâr ediyor ama ne şartlar altında! önce müdürlerin pis ağızlarına purolar tıkıp kafalarına efendilerinin kâr etmesi için ne yapmaları gerektiğini sokması gerekiyor. Bu iğrenç bir durum! Bu koşullar altında ne kadar başarılı olursa olsun saygıdeğer bir adam kârından zevk alamaz. Kendine saygısından büyük özveride bulunması gerekiyor. Tabii bugün de yığınlar endüstriyel yaşam ve özveri için yetiştiriliyor ama nelere mal oluyorlar! Hükümet onlara kendilerini zaptedecek polisi seçmeleri için oy pusulası vermeye utanmıyor. Bu odada bile kendine saygının evrensel eksikliği hissediliyor. Bu adamların buraya gelmelerini ben istedim - ben, bir zamanların sokak soyguncusu, o günlerde kendime soyguncu bile diyemezdim. Onların şu andaki durumu kadar küçülebileceğimi rüyamda bile göremem!"

MAM'dan Bloomsbury'i bekliyorlardı şimdi de.

Macheath'den yarım saat sonra geldi ve el sıkıştı onunla.

"Beraat ettiniz" dedi candan bir tonla, "ama kaçtığınızdan dolayı küçük bir ceza aldınız".

Fanny Crysler de gelmişti onunla. Polly'le birlikte yönetim odasında bekliyorlardı. Macheath kayınpederinden dolayı onları toplantının yapıldığı salona almak istememişti.

Yuvarlak masanın çevresine oturdular. Masada bir sürahi su, altı bardak ve bir puro kutusu vardı. Hawthorne noter ve ev sahibi olarak toplantıyı açtı. Orada bulunanları selamladı ve hemen Macheath'e söz verdi:

"Hepinizin tanıdığı B.dükkânları kurucusu Bay Macheath'in mektubunu eğer doğru anladımsa, şimdi kendisi sizlere bazı önerilerde bulunacak".

Aaron etli elini kaldırdı:

"Önce çok acil ve eğer derhal açıklanmazsa Bay Macheath'in önerilerini yeterince takdir edemeyeceğimiz bir noktaya değinmek istiyorum. Mal Alım Merkezi'ndeki düzensizlikler hakkında söylentilerle ilgili bir açıklama bu".

Macheath ayağa kalktı:

"Bu durumdan tamamiyle haberdarım" dedi. "Söylentiler dükkânlarımı yöneten O'Hara adlı birinin tutuklanması yüzünden çıktı. Tutuklanmayı benim tanıklığım sağladı. Bazı malların nereden geldiği bilinmiyordu. Araştırmalarım soygunlardan kaynaklandıklarını gösterdi. Bu arada O'Hara her şeyi polise itiraf etti. Şimdi çalınmış mal satmaktan cezasını çekecek!"

Aaron pek şaşırmamıştı. Başını salladı. Sonra macheath önerilerine geçti ve olabildiğince az konuştu. Dükkân işi krize girmişti. Rekabetten dolayı fiyatları o kadar indirmişlerdi ki, kazanç olanaksız hale gelmişti. Birim fiyatlarının ilkesi müşteriye hizmet olmuştu. Ama bunu sağlayabilmek için dükkânlar sağlıklı olmalı ve stoklarını koruyabilmeliydiler. Bugüne kadarki kör rekabet sistemi, bankaları da büyük yük altına sokmuştu. Şunları öneriyordu: Aaron, Chreston ve B.dükkânlarını kapsayan bir ABC *sendikası* kurmayı, ki bu sendika halkın isteklerini inceleyecekti, bölgesel bir dükkân sistemi, belirli fiyatlar üzerinden çalışmayı ve böylece fiyatları düşük tutmayı.

Büyük Aaron utanarak Commercial Bank'ın yöneticilerine baktı ve şu andaki rekabet sisteminde yapılacak bir değişikliğe hazır olduğunu söyledi.

Bir sessizlik oldu, sonra Commercial Bank'ın yöneticisi boğazını temizledi:

"Bu konuda daha önce herhangi bir görüşme olup olmadığını sormak istiyorum" dedi, "bildiğim kadarıyla B.dükkânları sistemi bizim grubumuza aittir ve onun için Bay Macheath ortak çıkarlarımızı ilgilendiren konuları bizimle konuşmak zorundadır".

Macheath sözlerini büyük bir dikkatle seçerek konuştu:

"Bazı aile ilişkilerinden dolayı, - bu arada elinin bir hareketiyle Bay Peachum'u gösterdi ama onun kılı bile kıpırdamadı Chreston dükkân dizisi ile çalışan Ulusal Kredi Bankası'nın işleri ile ilgilenmek durumunda kalmıştı. "Böylece bu kuruluşun geleceği hakkındaki karar ailesine" aitti. Sonuç olarak da "resmi olmayan görüşmeler, kendisi ve Bay Chreston arasında" geçmişti.

"Ne oldu bu görüşmelerin sonucunda?" diye sordu Aaron bankerlerine bakmadan.

"Tamamen anlaştık" diye yanıtladı Chreston. Aaron güldü.

"Bu konuşmalarda" diye devam etti Commercial Bank'ın başkanı, "resmi olmayan bu görüşmelerde MAM'ın oynadığı role değinildi mi?"

Ve olan bitenden hiçbir şey anlamadan iskemlesinde kıpırdayıp duran Bloomsbury'e baktı.

Macheath son derece sakin karşılık verdi: "Bu soruyu bana sorun".

"Ben MAM'a soruyorum" dedi Jacques Opper.

"Yani bana" dedi Macheath, "artık MAM ile yakın ilişkilerim olduğunu gizleyemem".

"Aile ilişkisi mi?" diye sordu genç Opper soğuk bir alayla.

"Hayır, dost ilişkisi" dedi Macheath, "Bloomsbury ve ben çok iyi dostuz".

"Çok ilginç" dedi Henry Opper ve Aaron'a baktı.

Rahatsız edici bir sessizlik oldu. Hawthorne kendisine bir bardak su doldurdu ve oradakilerden konuşmalarındaki tonlara dikkat etmelerini rica etti.

"Eee, Macheath" dedi Aaron pek de düşmanca olmayan bir tonda, "anladığıma göre hem MAM'ın hem de Ulusal Kredi Bankası'nın yöneticisisin, öyle mi?"

Macheath başını salladı.

"Bu, durumu değiştirir" dedi Aaron Opper'e, "yanılmıyorsam yanılmama da hiçbir neden yok - o zaman Chreston yakında gene MAM'dan mal gelmesini bekleyebilir. Diyebilirim ki, ama kızgınlıkla söylemiyorum, aile ve dost ilişkileri karşı tarafta çok uyumlu bir ortam yaratmış. Şimdi şu sorun ortaya çıkıyor, Opper, gerçekten karşıda olmak gerekli mi? Yarın anlaşabiliriz, ama bugün de olabilir bu. Ve en iyi anlaşma zamanı da şimdi, beyler! Ne dünüşünüyorsunuz?"

Macheath söze karıştı: "Düşük fiyatla mal almazsa MAM çok güçlü bir örgüttür. Sistemimiz dışındaki dükkânların fiyat indirimleri dolayısıyla karşılaştıkları baskı çok etkili oldu. Bir dizi iflas oldu, insani yönden bu üzücü bir durum, ama ticaretin canlanmasını sağlayacak. İflas eden bu dükkanlardan çok ucuza mal alabileceğiz. Hasta adam ölür, sağlam adam savaşır, beyler!"

Aaron tırnaklarını inceliyordu. Kimse bir şey söylemeye cesaret edemeyince Macheath devam etti:

"Ucuzluk haftasını yapmayacağımızı ilan etmek pek hoş olmazdı, sevgili Aaron. Tüm Londra müşterisinin savaşımızı nasıl izlediğini bir düşünün! Ama burada toplanmış firmaların yapacağı bir çember, bir birleşme o haftadan vazgeçmekle aynı şey olur".

"Anlıyorum" dedi Aaron, anlaşmaya varamazsak siz kendi ucuzluk haftanızı yapacaksınız. Ama ben MAM'ın depolarının şu anda boş olduğunu sanıyordum".

"Öyleydi" dedi Macheath, "ama Chreston'dan bazı şeyler aldım - biraz pahalıydı tabii. MAM'daki mallardan daha pahalı ama piyasadan daha pahalı değil".

"Sizin tanımladığınız gibi bir çember kurarsak, siz MAM demek olduğunuza göre güçlü bir yer sahibi olacaksınız".

"Önemli bir sorumluluk diyelim" diye cevap verdi Macheath dostça.

"Eee, ne diyorsunuz?" dedi Aaron. Commercial Bank'ın yöneticilerine.

Henry Opper kardeşine baktı ve sert bir sesle: "Ne düşündüğümü söyleyeyim" dedi, "ben Macheath ile yapacak hiçbir işimiz olmadığını düşünüyorum ve şimdi de bu odayı bizimle terketmenizi rica ediyorum".

Aaron pek memnun olmamıştı. "Ama neden?" diye sordu oturarak, "ne dediğini bir dinleyin".

Henry Opper bir an soğuk bir ifadeyle baktı hepsine. Sonra da döndü, başını eğdi, bir tek sözcük söylemeden arkasında eski kafalı kardeşiyle çıktı gitti.

Aaron sert sert oradakilere baktı.

"Dostlarımın gerçekten de hiç espri anlayışı yok. Ben burada kaldım, çünkü esprileri anlarım ve bunu bilmek de iş arkadaşları için gereklidir. Şirketim batacaksa eğer, kalkıp gidemem".

Kimse söze başlamadığı için devam etti: "Önemli bir sorun var şimdi, Commercial Bank'ın desteği olmadan ayakta durabilir miyiz?"

Peachum ilk kez konuşmaya girdi:

"Sanıyorum damadım bu konuda size güvence verebilir. Temsil ettiğim Deniz Nakliye Şirketi gemilerinden birini kaybettiği o korkunç felakette neyse ki hiçbir maddi zarara uğramamıştı. Böylece yaşamların yitmesine bir de paranın yitmesi eklenmemiştir. Hatta, sizlere güvenerek söylüyorum, devletle başka anlaşmalar olanağı doğmuştur. Bu durumda ben - bazı planlarımı yürürlüğe koyana kadar, yani yalnızca *geçici olarak* - ABC Dükkânları Birliği gibi bir kuruluşu destekleyebilirim".

Aaron oturduğu yerden eğilerek selamladı onu. Sonra rüyada gibi Macheath'e baktı. Ve çok yumuşak bir sesle: "Galiba anlıyorum Macheath" dedi, "MAM'dan sağladığınız son derece ucuz mallarla beni ve Commercial Bank'ı Chreston'la umutsuz bir fiyat düşürme yarışı içine ittiniz ve de onu dize getirdiniz. Yenilip fiyatlarını bizimkiler kadar düşük tutabilmek için Ulusal Kredi Bankası'nın parasını harcadığından, banka krediyi kesti. Savaş en kızgın durumdayken de, hem kendi dükkânlarınıza, hem de bizimkilere gelen mal akışını durdurdunuz. Şimdi de nasıl Chreston'la Ulusal'ı ayırdınızsa benimle Commercial'ı ayırıyorsunuz. Fevkalade! Bunu bir şişe 48'le birlikte tekrar konuşmalıyız. Ama bu kadar iş yeter. Gördüğüm kadarıyla çoğumuz ölen kahramanlar için yapılacak yas törenine gideceğiz. O zaman hemen çıkalım. Ayrıntıları zaten bugün halledemeyiz".

Diğerleri de katıldılar bu öneriye. Macheath'in başkanlığında ABC Dükkânları Birliği konusu hallolmuştu.

Yönetim kurulu odasında bekleyen Fanny ve Polly eğlenceli bir konuşmaya dalmışlardı.

Fanny kahkahalarla Polly'e mahkemede olan komik şeyleri anlatıyordu. Beraat kararından sonra B.dükkânları sahiplerinden bazıları Macheath'i aramaya koyulmuşlardı. Mutlaka elini sıkmak istiyorlardı. Fanny de arkalarından gidip konuştuklarını dinlemişti. Hepsi de Walley'e küfrediyorlardı kendilerini aldattığı için. Macheath'in serbest bırakılmasını sağlayan ve çok sevindikleri kanıt, yani onun cinayet saatinde nerede olduğunu kanıtlayabilmesi, aslında kendi yıkımlarını hazırlamıştı. Çünkü o toplantı dükkânlara gelen malın durdurulmasına karar alınmıştı.

Polly çok güldü. Sonra da sonbahar modasını konuştular. Toplantı bittiğinde birbirlerini evlerine çağırıyorlardı. Polly biraz sinirliydi, babası Macheath'i ilk kez görüyordu bugün. Kocasıyla babasının yanyana çıktıklarını gördü. İkisi de derin düşüncelere dalmışlardı.

Dört tane atlı arabayla gittiler kiliseye. Polly kocasıyla yalnızdı bir arabada. Elele oturuyorlardı. Aşk en sonunda tüm engelleri yıkmıştı.

Toplantı sırasında sis daha da yoğunlaşmıştı. Arabalar emekliyordu sanki. Kavşaklarda hangi yola sapacaklarını birbirlerine soruyorlardı.

İkinci arabada Fanny, Peachum ve Bloomsbury vardı. Bloomsbury heyecanla arkadaşı Macheath'i anlatıyordu. "Son derece çalışkandır. Durmadan çalışır. Hiç kendini düşünmez. Hep işini ön planda tutar. Çok az dinlenir, öğleleri yalnız bir iki lokma yer. Dinlenebildiği tek yer hapishane oldu".

Sonra Fanny'le Bay Peachum dükkân kiralarını tartışmaya koyuldular. Fanny gülerek kendisinin hep gerçeği söylediğini onun da bildiğini belirtti.

Peachum zorla güldü. Yüzü solmuştu ve yaşıl görünüyordu. Korkuyordu. Sisin içinde belirsiz şekiller, ellerinde kendisinin hazırladığı korkunç sloganlı pankartları taşıyan gruplar görüyor gibiydi.

Arkasına yaslanarak "bu sis bir şans", diye düşündü, "her an açılabilir ama. O zaman ne olacak? Her zaman tehdit altında yaşıyorum. Ama bu kez biraz fazla oldu. İpe götürebilir beni. Polise güveniyorum ama onlar da becerebilecekler mi işlerini? Onlar da siste yürüyorlar. Buradakilerin hepsi fazla iyimser. Tepelerindeki kılıçtan haberleri yok, pankartları bilmiyorlar. Ah, ah!"

Grooch, Chreston ve Aaron'la aynı arabadaydı. Aaron'un yanında hâlâ sekreteri vardı. Artık Macheath hakkında güçlü bir izlenim edinmişti. Daha mahkemede Macheath'in MAM'ın arkasında olduğunu duyunca onu yönetici olarak tanımaya karar vermişti

Atlı arabaların sürücüleri doğru yolda olup olmadıklarından pek emin değildiler. Birçok kez durup yüksek sesle tartıştılar. Bir kez de geri döndüler.

Sonrada yoldan geçenleri durdurup sordular ama onlar da nerede olduklarını bilmiyorlardı. Bir ara bir polis memuru biraz açıklama yaptı ve bunun üzerine sanki anlamışlar gibi hepsi atların gidiş yönünü değiştirdiler.

Macheath birkaç kez bağırdı:

"St. Paul Kilisesi'ne!"

Daha sonra Aaron ve Grooch inip yolun bir kenarında açık bir alan gördüklerini söylediler.

Sürücüler bir toplantı yaptılar. Yol kenarında açıklık gördüklerini sandılar. Anlaşamadıkları için de yola devam ettiler. Hawthorne, Miller'a "Artık hiçbirimiz nerede olduğumuzu bilmiyoruz", dedi.

Yarım saat kadar gittikten sonra Macheath'in sabrı taştı ve Polly'e sertçe: "Öbür köşede inip ilk eve gireceğiz. Böyle devam edemeyiz" dedi.

Ve gerçekten de indi. Onunla birlikte hepsi indiler.

Geldikleri ilk ev oldukça büyük ve yüksek duvarlı bir yapıydı. Duvar oldukça uzundu. bir süre kapıyı bulamadılar. En sonunda bulduklarında *Old Bailey(*)* olduğunu anladılar. Epeyce güldükten sonra yine arabalara bindiler. Artık yolu tümüyle kaybetmişlerdi.

Şans eseri buldukları bir polis, St. Paul'e davetiyeleri olduğunu duyunca onları bir köşeye götürdü. Oradan dümdüz gidince yola çıktılar. Bir saat kadar geç kalmışlardı.

Kilisenin önünde dilenen sakat askerlerden başka pek kimse yoktu.

Peachum inanmaz gözlerle baktı. Düzinelerle adamı orada duruyordu, ıslak ve yoksul. Birini kenara çekip Beery'nin vaktinde yetişmediğini, ama gösterinin de yapılamadığını öğrendi. Sabah erkenden aralarında büyük bir anlaşmazlık çıkmıştı. Pankartları fırlatıp atmışlar, çok iyi iş yapabilecekleri böyle bir günde onları taşımayı protesto etmişlerdi.

(*) Old Bailey: Londra'nın ünlü büyük hapishanesi (Ç.N.)

"Biz kendi işimize bakalım" demişlerdi, "polisin dikkatini çekmememiz daha iyi. Halk bugün eski askerlere bir şeyler vermeye hazır, yeter ki onlar İngiltere'nin şerefi için savaşsınlar. Ve biz de hükümettekileri mi suçlayacağız? İş ne olacak? Yarın, yaralı askerleri gene polis toplayacak, ama bugün el üstünde tutuluyor hepsi. Her gün bir gemi batmıyor. Düzen bozukluklarına karşı gösteriyi başka zaman da yapabiliriz".

Ve böyle söylenerek dağıldılar. Ama sis işlerini güçleştiriyordu. Kurbanların akrabaları yerine hep hükümet temsilcilerine yanaşıyorlardı.

Peachum ferahlayarak kiliseye girdi. Yarısı boştu kilisenin. Yüksek sütunları siyah kumaşla sarmışlardı. Mihrabın önünde büyük çelenkler vardı.

Yas töreni henüz başlamamıştı. Askeri tören birliği bile gelmemişti. Askerler sisten yarı kör, Chelsea'de dolaşıp durmuşlar, sonunda Thames nehrine gelip dayanmışlardı. Düşüyorlardı nerdeyse.

Küfrederek geri döndüler. Boğulan arkadaşlarının şeref nöbetini suların içinde değil, halkın önünde tutmaları gerekiyordu.

Geldiklerinde ise rahipler bile daha ortada yoktu. Yollarını kaybetmiş ve mezbahaya düşmüşlerdi. Cebinde kahramanlar için yapacağı konuşmayı taşıyan piskopos, iyicene şaşırmış ve hayvanların kesime yollandıkları dar yollardan birine düşmüştü. Bekçiler tarafından bulunduğunda ise boş bir koyun ağılında oturuyordu.

Din adamları da geldikten sonra tören başladı.

Hükümet temsilcilerinin hepsi oradaydı. Macheath, Brown'ın sık sık dergilerde fotoğrafını gördüğü yüksek bir memurun yanında olduğunu farketti. Brown'un bu kadar erişilmez olmasına pek sevindi ve gururlandı onunla.

Brown'ın yanındaki adam Hale'di. Peachum hemen tanıdı onu. Brown'ın arabası siste Hale'inkine çarpmış ve birlikte gelmişlerdi.

Halkın oturacağı sıralar yarı doluydu. Kurbanların akrabalarınının geleceği pek umulmamıştı ama yakınları savaşta ölen yüzlerce kişi de vaktinde gelememişti. Her yerde dolaşıp evlere, dükkânlara törenin nerede yapılacağını soruyorlardı.

Gerekli duygulanmayı sağlayan bir giriş müziğinden sonra hâlâ ağılda başından geçenlerden ötürü titreyen piskopos vaazına başladı.

Önce İncil'den St. Luke'ün şu sözlerle başlayan öyküsünü okudu:

"Soylu bir adam bir krallık almak ve sonra da geri dönmek üzere uzak bir ülkeye gitti.

Uşaklarından her birine kendisi dönene kadar kullanmak üzere birer kuruş verdi. Döndüğünde adamlarından biri onkuruş kazanmıştı. Soylu adam ona on kentin yönetimini verdi. Öbürü beş kuruş kazanmıştı ve beş kentin yönetimini aldı. Ama üçüncü hiçbir şey kazanamamıştı. O zaman soylu adam onun elinden parasını alarak on kuruş kazanana verdi. Varlığı olana verilir, ama olmayandan elindekiler de alınır".

Öykü buydu ve piskoposun vaazı da buna dayanıyordu.

"Dostlarım" diye başladı, *"İyimser'in boğazda batması ülkemizde bir yurtseverlik fırtınası yarattı. Sanki herkesin gözü açıldı İngiltere'nin görevi hakkında - bu görevi tüm ulus unutmuştu, ta ki geçen perşembe kahvaltılarını ederken korkunç felaketi okuyana kadar.*

Gözleri açıldı derken ne demek istiyorum? Dostlarım, yaşamdaki her olayın bir önü, bir de arkası vardır. Görünen nedenler ve görünmeyenler vardır. Ve öndekileri görüp arkadakileri görmeyenler vardır. Ama asıl arkadakiler önemlidir, onları bilen yaşamı da bilir.

Ama, sevgili dostlarım, nedir bizi bu kadar üzen gizli nedenler?

Dimdik durana kadar yaslandı arkasına. Soğuk bir bakışla süzdü aşağıdakileri, hükümet temsilcilerini, başlarında Hale olan Denizcilik Bakanlığı'nın önde gelenlerini, işadamlarını ve savaştakilerin akrabalarını.

"Dostlarım" diye başladı yeniden, *"öykümüzdeki soylu, katı bir adamdır. Parasını faiziyle geri ister. Hiç şaka yapmaz bu konuda. Yalnızca kendi kuruşunu geri veren uşağını ise dişlerin gıcırdatıldığı ve ağlamaların duyulduğu karanlığa gönderir. Evet, dostlarım, Tanrı, öyküdeki adam Tanrı'dır çünkü, katıdır ve faizini ister. Ama dostlarım, adildir de. Birinden on, birinden beş alır, alabildiğini alır. Ama o tembel, hiçbir işe yaramayan uşağınkini geri çevirir. O, başaramamıştır. Ondan her şeyi geri alınmalıdır, başlangıçtaki sermayesi bile. Öykünün derin anlamı şu cümlededir: Herkesten varlığına göre.*

Burada şimdi kuruş kavramı üzerinde konuşmak istiyorum. İncil'de okuduğumuz öykünün iki tür yazılışı vardır. Birinde kuruştan söz edilir, diğerinde yetenekten. Yetenek de şu demektir: Beyin gücü. O da para ve rahatlık demektir.

Dostlarım, dünyada her yerde eşitsizlik vardır. Her insan aynı

kılıkta doğar. Hiçbir bebek o durumda diğerinden ayırdedilemez. Ama bir süre sonra farklar ortaya çıkar. Biri aşağıda kalır, öbürü gelişir. Daha akıllı, daha çalışkan, daha tutumlu ve yeteneklidir. Eşitsizlik kendini gösterir. Tanrı ne der buna?

O da mı insanları düzeylerine göre değerlendirir? Daha becerikli olanları daha çok mu sever? Hayır, dostlarım, Tanrı böyle yapmaz. Yeteneğe göre ödülünü verir, birine on kent, birine beş, ama hiçbir fark gözetmez. Onun gözünde kulları eşittir. Ve bu, sevgili dostlarım, Tanrı'nın adaletidir.

Dostlarım, bu kuruş öyküsü bizim İyimser'le batan askerlerimize nasıl bakmamız gerektiğini gösteriyor.

Ülkemizin çok yetenekli büyük adamları var. Devlet adamlarımız gece gündüz yönetim gemisinin kumanda köprüsündeler. Generallerimiz haritalarına eğilip planlar yapıyorlar. Biz, Tanrı'nın hizmetkârları da burada, kendimize düşeni yapıyor, kalpleri güçlendiriyoruz. Ve askerlerimiz gemilere biniyorlar. Ve eğer Tanrı istiyorsa o gemiyle batıyorlar. Biz kendi kuruşumuzun faizini veriyoruz, onlar kendilerininkini. Ama hepimiz ülkemizin varlığını yüceltmek için çalışıyoruz, ki o bizi çağırdığında ülkemizi gösterip diyelim ki, ey Tanrım, sen bize devlet adamları, generaller, tüccarlar, askerler verdin, işte biz de onlardan bunu elde ettik.

Ama iyiyi kötüyü olduğu gibi bırakırsak, dostlarım, o zaman İyimser'in batması gibi bir felaketteki asıl nedenleri görmeliyiz, nasıl ki bazıları yalnız bu dünyaya bağlı kalırlar, onlar gibi. O zaman gözümüzden perde düşer ve arkadakileri de görürüz. Ve onları görünce de askerlerimiz ve denizcilerimizin düşmanla yüzyüze gelmemiş olmasına karşın boşuna ölmemiş olduklarını anlarız. Geçilemeyen siste batan geminin adı boşu boşuna "İyimser" değildi. Onun iyimserliği, dostlarım, batışının nedeninin ülkede doğru anlaşılması umudundan geliyordu. Batması gereken bu gemiden bir şey kazandık, dostlarım, faizlerini ödedi sana, ey Tanrım!"

Törenden sonra Bay Peachum, Macheath çifti, Ulusal Kredi ve ABC Dükkânları Birliği'nden olanlar kendi sorunlarını görüşmek üzere yakınlardaki bir lokantaya girdiler. Polly ve Macheath tebrik yağmuruna tutuldu.

Önce Aaron konuştu:

"Saygıdeğer bayanlar ve baylar. İngiltere'nin küçük esnaf tarihinde bugün unutulmaz bir gün olarak anılacaktır. Bugün geçtiğimiz aylarda mesleğinin doruğunda diye nitelendirdiğimiz bir adam, büyük bir dükkân birliğinin başına geçmiştir. Yarından başlayarak da sonsuz yeteneklerini ve gücünü ortaklığımıza sunacak-

tır. Şaşıracaktır herkes bu güç birleşmesine. Artık güçlerimizi karşılıklı savaşlarda harcamak yerine, ortak bir savaş yürüteceğiz. Hepimiz piskoposun kuruş hakkındaki sözlerini dinledik. Başımızda Bay Macheath ile genişleyen örgütümüz kazanılabilecek her kuruşu alacaktır".

Bay Jonathan Jeremiah Peachum konuşmasında ilginç bir öneride bulundu:

"Bay Macheath ile kızımın evlenmesine her zaman olumlu yönden baktığımı söyleyemeyeceğim. Ancak damadımın yeteneklerini gördüğüm zaman, kızımın doğru bir seçim yapmış olduğunu anladım. Alt sınıflara hizmet vermenin onun prensibi olduğunu gördüm. Bu bende bir çağrışım uyandırdı. Alt sınıfları pek az düşünürüz, haksızlık bu. Bizden daha az eğitim görmüş olabilirler, daha kaba olabilir davranışları. Tüm insanların, üstte veya altta, eğer dünyanın ilkel durumlara düşmesini istemiyorlarsa uyum içinde yaşamaları gerektiğini anlamaları gerek, ama anlamasalar da onları öyle kabullenmek zorundayız. Hemen pratik bir öneride bulunmak istiyorum: Siz, beyler, ve sen, sevgili damadım, traş bıçakları, saatler, ne bileyim, birçok şey satıyorsunuz, ama insan yalnız bunlarla yaşayamaz. Evet, traş olmazsa ve saatin kaç olduğunu bilmezse olmaz. Ama daha da ilerlemelisiniz. Eğitim de satmalısınız, yani kitap satmalısınız, ucuz romanlar, yaşamı toz pembe gösteren, sokaktaki adama daha yüksek bir dünyayı öğreten üst sınıfın yaşayışını anlatan kitaplar. Bundan elde edilecek kazançtan söz etmiyorum - çok iyi olabilir tabii - ama insanlığa yapılacak bir hizmetten söz ediyorum. Sözün kısası, onlara heyecan verin!"

Bay Aaron, ABC Dükkân Birliği adına Bay Peachum'a teşekkür ettikten sonra, Hawthorne kalkarak geçen aylara ait eğlenceli bir olayı anlattı:

"Ulusal Kredi Bankası'ndaki yönetimimizle büyük dükkânlar arasındaki caniyane rekabete son vermesinin nedeninin kişisel bir deneyim olduğunu itiraf edeceğim. Bu deneyim, şimdi aramızda olan Bayan Macheath'in bankaya yaptığı bir ziyaretti. Hiç iş konuşmadı. Sadece özel sorunlarından söz etti. Ama biz o kadar duygulandık ki - yaşlı insanların da kalbi vardır - masum olduğu halde bir hücrede yatan kocasını ziyaret etmek zorunda kaldık. Ve onunla her şeyi görüştük. Ne kadar modası geçmiş olursa olsun vurgulamam gerekiyor, bu güç durumdan bizi kurtaran ticaret duygusu değildi - aşktı, sevgiydi!"

Polly kalktı. Her zamankinden daha çok olgun ve bir şeftaliye benziyordu. Şu küçük konuşmayı yaptı:

"Hanımların konuşma yapması pek alışılmış değildir, beyler bundan pek hoşlanmazlar, ama şimdi duygularımla hareket etmiş olmaktan ve kocama olan sevgimin asla sarsılmamasından ne kadar sevindiğimi söylemek istiyorum. Biz kadınlar yaratıcı erkekler kadar açık düşünemeyiz tabii, ama benim örneğimde gerçek sevginin başarısını görebilirsiniz. Ancak yeterince güçlü olmalı ve insanların söylediklerine aldırmamalı. Erkeklerimizin yaptıkları planlar yararlı olabilir, ama biz, zayıf cins, bazen daha başarılı oluyoruz ne kadar aptalca gözükürse gözüksün, bunun nedeni sevgidir. Anımsıyorum, kaç kez Mac, o soğuk işadamı, beni kaybetmemek için tüm mesleğini bir yana atmıştır. Değil mi, Mac?"

En sonunda Macheath konuştu:

Sevgili eşim ve kayınpederim, dostlarım! Bütün anlaşmazlıklardan sonra vardığımız bu nokta beni çok sevindiriyor. Gizleyecek değilim, aşağı sınıftan geliyorum ben. Her zaman böyle masalarda böyle seçkin insanlarla oturmadım. İşlerime başka çevrelerde başladım. Ama ilgi alanım hep aynı kaldı. Bir insanın başarısı planlarına ya da hırsına bağlıdır. Benim büyük planlarım yoktu. Yalnızca yoksullar evine gitmek istemiyordum. Sloganım hep şu oldu: Hasta adam ölür, güçlü olan savaşır. Ve benim gibi insanlar zirveye erişebilirler. Bu slogana uymayanlar kendilerini en aşağıda bulurlar. Dostum Aaron'la aynı düşüncedeyim; iş dünyasının benim gibi güçlü adamlara gereksinmesi var. Başkaları kaderin ellerine verdiği kuruştan kâr elde edemiyorlar. Birliğimizin görevini yapacağına inanıyorum. Bir şey çok açık: fiyatlar şu anda ne kadar düşük olursa olsun, böyle kalmayacaklardır. Şu sözlerle bitirmek istiyorum: Hep ileriye - per aspera ad astra. Ve: Asla geriye bakmayacağız!"

Macheath'in bu sözleri sırasında herkes birden ciddileşmişti. Temel sorunlardan birine parmak bastığını anladılar.

Düşünceli düşünceli bardaklarını kafalarına diktiler.

YOKSULLARIN KURUŞU

Ya kuruşları olmayanlar
Onlar ne yapıyorlar?
Hepsi bir kenarda ölüyor
Ve işler onlarsız mı yürüyor?

Yok, yok, onlar olmasaydı
Kuruşlar da olmazdı
Çünkü onların yoksulluğu olmazsa
Semiremez hiçbir insan.

(Çocuk Şarkısı)

Asker Fewkoombey'nin Rüyası

Fewkoombey de St. Paul'e gitmişti. Komisyoncuyu hallettiğinden beri Old Oakstr'daki eve bir kez gitmiş, onda da Beery tarafından hemen dışarı atılmıştı.

Kiliseye gitmişti, çünkü Bay Peachum'la karşılaşmayı umuyordu. Onun batan gemiyle bir ilişkisi olduğunu farketmişti. Ama Peachum'u göremedi tabii. Böylece hiç olmazsa sıcak olan kilisede *kuruş öyküsünü* dinledi.

Sonra da dokların orada dolandı durdu. Ne kalacak yeri, ne de bir dostu vardı, üstelik polisten de kaçıyordu. Mary Swayer davasının sonucunu da bilmiyordu, hiç gazete okumazdı.

Soğuk bir kasım sabahı West Indiea sokağındaki bir fırında bir şeyler oluyordu.

Küçük bir çocuk tezgâhtan bir ekmeği alarak kaçtı. Fırındakiler kıyameti kopardılar ve yoldan geçenler hırsızı kovalamaya başladılar. Küçük, bacaklarının gücü yetene kadar koştu ama uzağa gidemedi. Bir köşede adamın biri çelme taktı, kaldırıma düştü, yakalandı, dükkâna geri götürüldü ve polise teslim edildi.

Herkes küfrederek ayrıldı oradan.

Çocuğu, ekmeği çaldıktan sonra izleyenlerin arasında sefil kılıklı, yaşı belirsiz biri de vardı. Çocuk polise teslim edildikten sonra doklara doğru gitti. Oralarda geceyi geçirebileceği bir yer biliyordu.

Daha da doğrusunu söylemek gerekirse, bu adam çocuğun önüne bacağını uzatıp düşüren adamdı. Bilinçsizce böyle davranmıştı.

Köprünün altına geldiğinde cebinden yarı çürümüz bir şeyler çıkardı, kâğıdı açtı, yavaş yavaş yedi, ayaklarını birbirine sürterek ayakkabılarından geride kalanları çıkardı, bir taşı kaldırarak altından iki gazete aldı, bacaklarına örttü ve yattı, başını ve ellerini ceketine koyup mümkün olduğu kadar küçüldü. Uykuya daldı ve rüya görmeye başladı.

Yıllar süren yoksulluktan sonra zafer günü gelmişti.

Yığınlar ayağa kalktı, işkencecilerini silkeleyip attılar, teselli buldukları şeylerden kurtuldular - en tehlikeli düşmanlarından yani - ve tüm umutlarını bir yana bırakıp zafere eriştiler. Her şey tümden değişti. Bayağılık yitti., yararlı olan ünlü oldu, aptallık ayrıcalığını

kaybetti, vahşet başarılı olamadı. İlk ya da ikinci değil, ama üçüncü en önemli şey, büyük karar günüydü.

Herkes bunun ne demek olduğunu bilir. Bu büyük mahkemeden konuşulur hep, çok eski zamanlardan beri herkes bunu bekler durur, tüm uluslar ve ırklar bunu her şekliyle düşünmüşlerdir. Birkaç kişi bunu zamanın sonuna ertelemeyi düşünmüştür, ama bu deneme kuşku götürür, kimse bu kadar uzun zaman bekleyemez. Karar gününün tüm yaşamın sonunda geleceğinden kimsenin kuşkusu olamaz, çünkü o yaşamın başıdır. Bu mahkeme kurulmadan önce gerçek yaşamdan söz edilemez.

Şimdi olacaktı her şey.

Rüya gören kişi yargıçtı. Tabii ancak uzun ve zorlu mücadelelerden sonra bu mevkiye gelebilmişti, çünkü yüzlerce aday çılgınlar gibi bağırarak ve dövünerek yargıç olmak istiyorlardı. Kimse rüya gören birine engel olamaycağı için, dostumuz o en büyük mahkemenin, o tek gerekli ve adil mahkemenin yargıcı oldu.

Yalnız yaşayanları değil, ölüleri de yargılayacaktı, yoksullara ve zayıflara kötülük etmiş olan herkesi, ister davranışlarıyla, ister sözleriyle kötülük etmiş olsun.

Şimdi en büyük yargıç olan asker Fewkoombey'nin işi çok büyük bir işti. Mahkeme süresini birkaç yüzyıl olarak saptadı. Çünkü tüm yaşayanlar ve yaşamış olanlar konuşacaktı.

Biraz düşündükten sonra en büyük yargıç bir yas törenindeki piskoposun öyküsünü anlattığı bir adamla başlamaya karar verdi. Bu öykü iki bin yıldan beri kiliselerde kullanılıyordu ve yargıcın düşüncesine göre de çok büyük bir suçtu.

Duruşma garip bir avluda yapılıyordu. Çamaşırlar asılmıştı etrafa, 14 köpek de kulübelerinde oturup dinliyorlardı. Hiçbir şey yememişlerdi ve karar verilene kadar yemeyeceklerdi.

Suçlu iki dilenci tarafından getirildi. Küçük esnaftan biriydi, giysileri ucuz ama düzgündü.

Yargıcın masasında bir bıçak ile bir dosyaya iliştirilmiş bir mektup vardı.

Duruşma, yargıcın suçluya konuşmasının etkilerinin nerelere kadar uzandığını bilip bilmediğini sormasıyla başladı. Biliyorum, dedi adam, din öğretmeni olarak her yerde tanınıyordu. Tüm yanıtları dev gibi bir dilenci, Bay Smithy tarafından yazılıyordu. Smithy çok düzgün yazı yazardı ve bir zamanlar yanında çalışan asker Fewkoombey dilenirken kazandıklarını da dikkatle bir bir yazmıştı.

En büyük yargıcın ikinci sorusu şu oldu: Suçlu, öyküsünde gerçekleri böyle çarpıttığı ve etrafa yaydığı için kendini suçlu görü-

yor muydu?

Sanık heyecanla tüm suçlamaları reddetti. Çalışarak veya bir işi idare ederek bir kuruştan beş, hatta on kuruş kazanmak olasıydı.

Yargıcın ısrarlı sorularına karşılık olarak da, ticaret ve iş idaresi hakkında pek az şey bildiğini de itiraf etti.

Yargıç bunun gerçek olup olmadığını anlamak için bir süre dik dik baktıktan sonra yumruğunu masaya öyle bir indirdi ki paslı bıçak ve mektup havaya zıpladılar.

Ama hiç bir şey demedi ve sorgulamaya devam etti.

"Yani tüm insanlara bir kuruş veriliyor demek istiyorsunuz. Bunun asıl sorum olduğuna dikkatinizi çekerim".

Sanık bunları söylediğini gene itiraf etti. Ama ana noktanın bu olmasına şaşırmıştı.

"Söyleyin o zaman", diye devam etti büyük yargıç, "böyle beş ya da on kuruş olan bir kuruşun tüm insanlara verildiğini nereden duydunuz?"

"Herkes öyle diyordu" diye yanıtladı sanık yavaşça. Hâlâ niçin asıl sorunun bu olduğunu düşünüyordu.

"O zaman size bunu söyleyenleri çağıralım", dedi yargıç. Önündeki bir zili çaldı ve çamaşırların arkasından aynı sanık gibi giyinmiş olan tanıdıkları, gençlik arkadaşları, öğretmenleri, ustaları ve akrabaları çıktılar. Yargıcın masasının önüne geldiler ve sorgulama başladı.

Hepsi birer kuruş aldığını söyledi. Bunu insan zekâsı, iş becerileri ve emekleri olarak düşünüyorlardı.

"Başka bir şeyiniz var mıydı?" diye sordu yargıç.

Biri, bir de bir marangoz atelyesi olduğunu söyledi. Bu sanığın babasıydı.

Bir diğerine ailesinden para kalmıştı. Bu sanığın öğretmeniydi. Üçüncü birine de gene ailesinden bir bakkal dükkânı kalmıştı. Bu da bir komşuydu.

Yargıç hep başını salladı sanki bu yanıtları beklermiş gibi. Kulübelerin demir parmaklıklarını tırmalayıp havlayan köpeklere baktı, güldü.

"Demek ki o kuruşa ek olarak bir şeyler vardı", dedi yalnızca. Sonra tanıklara döndü gene:

"Hepiniz kuruşunuzu iyi değerlendirdiniz mi?" diye sordu. Hepsi bağıra çağıra ellerinden geleni yaptıklarını, kendilerine verileni koruduklarını, çoğalttıklarını, hatta çocuklarına da birer kuruş verdiklerini söylediler. Yargıç gene köpeklere bakıp güldü. Sonra

sanığa döndü. Hiç kuruşu olmayan kimseye rastlayıp rastlayamadığını sordu. Sanık başını iki yana salladı.

O zaman en büyük yargıç gene önündeki çanı çaldı ve çamaşırların arkasından başkaları çıktılar. Daha kötü giyinmişlerdi ve yorgun yorgun yürüyorlardı.

"Kimsiniz?" diye sordu yargıç. "Niye diğer tanıklardan ayrı duruyorsunuz?"

Bunların diğerlerinin uşakları ve hizmetçileri oldukları anlaşıldı. Efendilerinin yanında durup saygısızlık etmek istememişlerdi.

"Sanığı tanıyor musunuz?" diye sordu yargıç. Tanıyorlardı. Sık sık konuşmuştu onlarla. Hepsine iyi kullanmaları gereken, Tanrı tarafından ruh ve beden gücü olarak verilmiş birer kuruşları olduğunu söylemişti. Kendi ağzından duymuşlardı bu sözleri.

"O da tanıyor sizi o zaman" dedi yargıç. "Tabii" dediler ve sanık da onları tanıdığını söylemek zorunda kaldı.

"Kuruşlarınız çoğaldı mı?" diye sordu büyük yargıç. "Hayır" dediler korkuyla.

"O da çoğalmadığını gördü mü?"

Bu soruya ne yanıt vereceklerini bilemediler. Ama bir süre düşündükten sonra biri öne çıktı. Küçük bir çocuktu bu, saçları tıpkı asker Fewkoombey'nin tahta bacağıyla çelme taktığı çocuğun saçlarına benziyordu. Cesaretle yargıcın önüne geldi ve yüksek sesle şöyle dedi:

"Görmüş olmalı, çünkü hava soğuk olduğunda donuyorduk ve yemeklerden önce de, sonra da açtık. Kendiniz bakın belli olmuyor mu?"

İki parmağını ağzına sokup ıslık çaldı ve çamaşırların arkasından onlardan daha ıslak bir kadın çıktı. Tıpkı küçük dükkân sahibi Mary Swayer'e benziyordu.

Büyük Yargıç daha iyi görebilmek için eğildi.

"Geldiğin yerin soğuk olup olmadığını soracaktım, Mary" dedi, "ama artık gerekmiyor. Öyle olduğunu görüyorum". Kadının çok yorgun olduğunu görünce de: "Otur" dedi, "çok uzaktan geldin sen". Mary etrafına bakındı ama iskemle göremedi. Yargıç gene zili çaldı. Ve gökten kar yağmaya başladı. Kardan bir koltuk oluştu. Yargıç bekledi ve dedi ki:

"Biraz soğuk, ısınınca da erir, o zaman gene ayağa kalkacaksın, ama başka çaremiz yok".

Ve tanıklara dedi ki: "Durum kanıtlandı. Demek ki ulumalar ve diş gıcırdatmaları olan yerden atıldınız?"

"Hayır" dedi biri, "oraya hiç gitmedik, giremedik bile".

Yargıç düşünceli düşünceli baktı. Gene sanığa döndü. "Durumunuz kötü, dostum. Sizi savunacak biri gerekli. Ama sizin gibi olmalı o da".

Zili çaldı ve evden, yüzünde âdi bir ifade olan ufak tefek bir adam çıktı.

"Siz mi savunacaksınız?" dedi yargıç, "o zaman sanığın arkasına geçin".

Adam sanığın arkasına geçtiğinde sanığın yüzü bembeyaz oldu. Yargıcın ona bu savunmanı vermesinde kötü bir niyet sezmişti.

Büyük Yargıç durumu açıkladı. Mahkeme sanığın iki sözünün doğruluğunu kabul etmişti. Kuruşların kullanılıp artırılabileceğini ve onları kullanamayanların ulumaların ve diş gıcırdatmaların karanlığa atıldığını. Ama herkese bir kuruş verildiği kabul edilmemişti.

"Mary Swayer" diye başladı yargıç gene. "Bay Macheath ile bir anlaşma imzalamıştınız. Bu anlaşmada sizinkinin yakınında başka dükkânlar açılmaması koşulu var mıydı?"

Mary bir an düşündü ve: "Hayır" dedi.

"Niçin bunun eksik olduğunu görmedin?"

"Bilmiyorum, Few".

Büyük Yargıç zili çaldı. Çamaşırların arkasından elinde sopayla bir adam çıktı. Bu, intihar eden kadının eski öğretmeniydi.

"Öğrencilerine okumayı öğretmemişsin" diye suçladı yargıç onu, "nasıl olur bu?"

Uzun boylu adam kadına sertçe baktı. "Bilir okumayı o" dedi.

"Ama anlaşmaları okuyamıyor", diye bağırdı yargıç öfkeyle.

Öğretmen hakarete uğramış gibi bir tavır takındı. "Benim Whitechapel'daki öğrencilerimin anlaşmaları okumaları gerekmez", diye homurdandı, "çalışmayı öğrenirler, o zaman anlaşma da gerekmez".

"Konfederasyon ne demek?" diye sordu yargıç.

"Birleşme" dedi öğretmen şaşırarak, "bu da ne demek oluyor?"

"Doğru", dedi yargıç memnunlukla, birleşme. Peki, Attica(*) ne demek?"

Öğretmen sustu. Büyük Yargıç düş kırıklığına uğramıştı ama devam etti. "Okulda eğitim gördünüz mü?" diye sordu kafasını

(*) Jacques Opper'in hayranlık duyduğu Lykurgos adlı hatip Attica'lıdır. (Ç.N.)

göğsüne eğmiş sanığa. Başını salladı adam.

"Attica nedir?"

O da bilmiyordu. "Evet" dedi yargıç, "pek bir şey bilmiyorsunuz".

Ama savunman atıldı. "Yeteri kadar biliyor bizce".

"Tabii" diye mırıldandı yargıç. Elindeki zili tekrar çaldığında garson giysileri içinde zayıf bir adam geldi. Bu, asker Fewkoombey'den önce meyhanenin sahibi olan adamdı.

"Bu adam okuma yazma bilir mi?" Öğretmene sormuştu yargıç bunu. O da garsonun öğrencisi olduğunu tanıdı ve başını salladı.

"Ama" diye bağırdı yargıç tanığa, "benimle yaptığın anlaşmaya müşterilerin yalnız inşaat varken geldiklerini yazmamıştın".

"Yazamazdım" dedi öbürü, "param yoktu ve borçlarımı ödeyip tekrar garson olmaktan çok memnundum".

"Demek yazamıyordun!" diye bağırdı yargıç gene öfkeyle.

Sonra kendini topladı ve ara verdi. Herkes çıkmak için beklerken o gene öğretmene döndü ve dostça bir sesle, Attica'nın ne olduğunu bir daha sordu. Elinden aldıkları kitapta daha oraya gelmemişti. Ama öğretmen hiç yanıt vermedi.

Büyük Yargıç içini çekti ve duruşmayı gene başlattı. Asıl tanık Swayer'a baktı ve dikiş diktiğini gördü. İğneyi elinde kumaş varmış gibi oynatıyordu. Kumaş yoktu tabii, mal hâla gelmiyordu. Havayı dikiyordu.

"Mal gelişi durmasaydı ve yeni bir dükkân açılmasaydı başarılı olabilir miydin, Mary?"

"Neden olmasın?" dedi Mary yorgun yorgun. "Dikiş diken kızlarım bile vardı'.

"Bu çok önemli bir nokta", dedi yargıç hemen. "Ama ilerliyemiyoruz. Durumu açıklığa kavuşturmanın bu kadar zor olacağını düşünmemiştim". Ayağa kalktı ve köpeklere doğru gitti. Köpekler onu görünce sevinçle havlamaya başladılar, yiyecek verileceğini sanmışlardı. Ama bilmece henüz çözülmemişti.

Büyük Yargıç öbür tarafa baktı. Orada savunmanın sanığı destekleyen tanıkları duruyorlardı, iyi beslenmiş, güzel giyinmiş, başarılı, onların karşısında da kötü beslenmiş, erken yaşlanmışlar, kardan iskemlenin üstünde havayı diken kadın, kolunu ekmek taşır gibi bükmüş çocuk, hepsi vardılar.

Tahta bacağıyla topallayarak yerine dönen yargıç sanığı gördü. Önünden geçerken: "Hâlâ anlamıyor musun sen?" dedi. Ama

öbürü omuzlarını silkti ve hiçbir şey söylemedi.

"Bu farklılık" diye içini çekti yargıç, "ve hiçbir neden yok. Bir şey suçlu olmalı, ama ne?"

Kararsızlıkla durdu. "Bu benim kendi cahilliğim", diye düşündü, "ben yeterince bilmiyorum. Keşke onların kuruşunun ne olduğunu bilseydim!"

Birden ilerledi. Gücü aklına gelmişti. Masaya koştu. Kolunu geniş bir daireyle çevirerek zilini çaldı.

Çamaşırların arkasından uzun bir sıra halinde *Encyclopedia Britannica*'nın kırk cildi çıktı. Kalındı hepsi, saygınlıkla yürüyorlardı. Asker gibi dört sıra olarak Büyük Yargıcın önünde dizildiler.

"Dostlarım" dedi yargıç saygılı bir sesle, "acaba siz biliyor musunuz, niçin aramızdan bazıları, küçük bir bölümü, İncil'de yazdığı gibi kuruşlarını çoğaltırken, büyük çoğunluk tüm yaşamları boyunca çalışarak yoksulluklarını çoğaltıyorlar? Büyük kârlar elde edebilenlerin, o şanslıların kuruşu nedir?"

Kırkı da bir çember oluşturdular ve konuşmaya başladılar. Sonra biri öne çıktı.

"Sermaye hakkında bilgi verebilirim" dedi, "Para, tıpkı bir ineğin yavrulaması gibi faiz getirir. İster mirasla gelsin, ister kazanılsın, kimin elindeyse ona faiz getirir. Belki bu, size bir şeylar açıklar".

Yargıç Swayer'a döndü:

"Yanlış hatırlamıyorsam senin de paran vardı. Nasıl elde ettiğini sormuyorum, ama vardı. Çoğalmadı".

"Evet" dedi Mary, "biraz vardı. Çabucak bitti".

"İşte, çoğalmamış" dedi yargıç.

Başka bir cilt çıktı. "Ben işgücü hakkında bir şeyler biliyorum", dedi, "eğer birisi gücünü belirli bir şeye harcarsa, o şey değerlenir. Taşlar çok değerli değildir, ama bir ev!"

"Ah, bu olamaz" dedi yargıç, "hepimizin bir iş gücü vardı. Ama onu harcadığımız şeyler ya bize ait değildi, ya da hemen yok oldular, Mary gibi".

Diğer ciltler de gelerek icatlar, örgütlenme yeteneği ve tutumluluk hakkında bir şeyler söylediler. Ama hiçbiri başarılı olanların kuruşunun ne olduğunu bilemedi.

En sonunda gene asker gibi dizilip saydılar, hiçbiri eksik değildi. Büyük Yargıç onları gönderdi. Şimdi daha da dertli görünüyordu.

Gene Mary Swayer'a baktı.

"Sirius"(*) dedi. İskemlesine oturdu ve zili çaldı. Çamaşırların arkasından sirius çıktı. Beş kafası ve iki küçük ayağı vardı.

"Son günlerde terazinin göstergesine hiç girdiniz mi?" diye sordu yargıç.

Sirius düşündü ve olumsuz cevap verdi.

"Eğer girseydiniz bu size, Mary Swayer'ın dükkânı için tehlikeli olur muydu?"

Sirius hiç duraksamadan reddetti. Çok alınmıştı.

"Demek siz değildiniz? Hiç ilginiz yok. O zaman şans değil bu".

Gönderdi onu. Çenesi göğsünde, etrafına bakındı. Tanıklar arasında bir huzursuzluk vardı. "Artık gidelim" diyorlardı. "Yanıtı asla bulamayacaksınız. Bu büyük bir eşitsizlik ve diğerleri bizden daha akıllı".

"Eşitsizlik çok büyük" dedi savunman elinden şapkasıyla, "tahta bacaklı bir adamla gözleri kör, hiç bacaksız bir adam arasında maddi açıdan da büyük fark vardır, sevgili Fewkoombey".

Yargıç büyük bir ilgiyle dinliyordu. İyice anlaşılıyordu bu. O da biliyordu anlaşıldığını.

"Beery'i, benim idarecimi çağırın", dedi savunman alayla, "babası bir maden işçisidir".

Yargıç düşündü. Sonra zili çaldı ve Beery geldi.

Hiçbir şey sorulmadan bankada parası olduğunu söyledi. "Ama aklıma bir şey geldi" dedi, "o çarpık duvar benim düşüncemdi".

Savunman ekledi: "O, insanlardan nasıl yararlanılıp bir şeyler alınacağını bilir".

Tanıklar homurdandı.

"Susun!" diye bağırdı Büyük Yargıç. Birden gözüne masanın üstündeki mektup ve bıçak çarptı. Kalktı, öbür tarafa geçti ve bir tanık gibi yukarıya bakarak: "Benim kuruşum bu bıçaktı", dedi.

Aceleyle iskemlesine döndü ve sertçe:

"Bu çok önemli" dedi, "Mary, seninki neydi?"

Mary anlamıştı. "Benimki o mektuptu" dedi.

Mektupta senin ekmek kapına karşı, onu hapse attırabilecek bir şey bildiğin yazıyor. Bu, şantaj değil mi?"

"Tabii" dedi Mary.

"*İşte*, bizim kuruşumuz bu" dedi Fewkoombey, "ama onlarınki ne?"

(*) Sirius: Göğün en parlak yıldızı. Etrafındaki yıldızlar "beyaz cüceler" sınıfındandır. (Ç.N.)

Oldukça şaşırmış ve üzgün gözüküyordu. "Açık değil", diye söylendi, "bu B.dükkânları, savaş gemileri! Kazanç üstüne kazanç! *Nereden* geliyor bu? Bu büyük işler, savaşlar, bu eşitsizlik! *Nasıl* yapıyorlar bunu?"

O sırada Beery'i gördü ve aklına bir şey geldi. Bir zamanlar patronu olan şimdiki yazmanına döndü:

"Smithy" dedi, "o zaman beni tutabilseydin başarılı olabilir miydim?"

"Neden olmasın" dedi Smithy.

"O zaman her şey son derece açık" dedi. Sesi heyecandan titriyordu.

"Sizin kuruşunuzun ne olduğu belli. Kalk, Mary, kalk çocuğun onlara dön, Smithy!"

Sonra zaferle sanığın akrabalarına döndü.

"Sizin kuruşunuz bu! Bizleriz! İnsan insanın kuruşu. Yoksa, kendini kullanmak zorunda. İşte, ortaya çıktı! Gizlemiştiniz onu! Duvar burada, duvarcı nerede? Hiç gerçek ücreti ödendi mi? Ya bu kâğıt! Bunu birisi yapmış olmalı! Yeterli para aldı mı acaba? Bu masa! Tahtayı oyan, ona kimsenin borcu yok mu acaba? Çamaşırlar! İp! Hatta şu ağaç! Bu bıçak! Her şeyin bedeli ödendi mi? Tabii ki HAYIR! Bir liste hazırlamalıyız: bugüne kadar emeklerinin bedelini alamayanlar, lütfen isim ve adresinizi yazın! Tarih kitapları ve biyografiler yetmez! Ücret listeleri nerede?"

Ve sanığa dönerek olanca sesiyle haykırdı:

"SUÇLUSUN! Her şey yanlış yazılmış! Gerçekler çarpıtılmış! Seni mahkûm ediyorum! Yardım ettin onlara! İnsanlara bir kuruş olan bu öyküyü verdin! Ve bunu böyle anlatan herkesi mahkûm ediyorum! Ölüme mahkûm ediyorum! Dahası da var: Dinleyenler ve karşı çıkmayanlar - onları da mahkûm ediyorum. Ve ben de bunu dinleyip sustuğum için kendimi de ölüme mahkûm ediyorum!"

Ve yerine oturdu. Ter içinde kalmıştı.

Birkaç gün sonra asker Fewkoombey tutuklandı. Mary Swayer'ı öldürmekle suçlandığını şaşkınlıkla öğrendi. Ölüme mahkûm edildi ve küçük dükkân sahiplerinin, dikişçi kızların, sakat askerlerin ve dilencilerin meydana getirdiği büyük bir kalabalığın önünde asıldı.